

ISSN 2792-0518

TERÖRİZM
VE
RADİKALLEŞME
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele
Araştırma Merkezi Derneği
Ankara 2025

T

Journal of
Terrorism and
Radicalization
Studies

R

Cilt/Volume: 4
Sayı/Issue: 1
Yıl/Year: 2025
Ocak / January

A

www.tradergisi.com

D

editortrad@teram.org

Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi

TRAD

Journal of Terrorism and Radicalization Studies

ISSN 2792-0518 (Basılı/Print)

ISSN 2822-2334 (Çevrimiçi/Online)

Cilt / Volume: 4 Sayı / Issue: 1 Yıl / Year: 2025

Ocak / January

TERÖRİZM ve RADİKALLEŞME ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

TRAD

KÜNYE

ISSN 2792-0518 (Basılı)ISSN 2822-2334 (Çevrimiçi)

(SOYADINA GÖRE SIRALANMIŞTIR)

İMTİYAZ SAHİBİ

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi (TERAM) Derneği Adına,

Erol Başaran BURAL

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Serhat Ahmet ERKMEN, TERAM Derneği

EDİTÖRLER

Serhat Ahmet ERKMEN, TERAM Derneği

Burak GÜNEŞ, Ahi Evran Üniversitesi

EDİTÖRLER KURULU

Hüseyin BAĞCI, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Caner Korhan DEMİR, Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Hilmi DEMİR, TEPAV

Uğur GÜNGÖR, Başkent Üniversitesi

Mustafa KİBAROĞLU, MEF Üniversitesi

Haldun YALÇINKAYA, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

Merve SEREN YEŞİLTAŞ, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

YAYIN KURULU

M.Sadık AKYAR, GİRNE Amerikan Üniversitesi

Deniz Ülke ARIBOĞAN, Doğu Üniversitesi

Salih BIÇAKÇI, Kadir Has Üniversitesi

Yavuz ÇİLLİLER, İstanbul Gelişim Üniversitesi

Mehmet Emin ERENDOR, Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi

Bilal KARABULUT, Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Haluk KARADAĞ, Başkent Üniversitesi

Ali Şevket OVALI, Dokuz Eylül Üniversitesi

Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Sezai ÖZÇELİK, Karatekin Üniversitesi

Fatma Anıl ÖZTOP, Kocaeli Üniversitesi

Buğra SARI, Mersin Üniversitesi

Yakup ŞAHİN, Mersin Üniversitesi

YAYIN KOORDİNATÖRÜ
Hatice VAROL DAĞDELEN
SOSYAL MEDYA KOORDİNATÖRÜ
Betül ULAŞ

Her hakkı saklıdır. Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi (TRAD) Ocak ve Haziran aylarında yılda iki defa yayımlanan; Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi Derneği'ne ait; terörizm, radikalleşme, terörizmle mücadele, radikalleşme ile mücadele, şiddete varan aşırıçılık ve bu konuları kapsayan güvenlik çalışmalarına yer veren, ulusal, hakemli, akademik ve bilimsel bir dergidir. Makalelerdeki görüş, sav, tez ve düşünceler yazarların kendi kişisel görüşleri olup, hiçbir şekilde Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi Derneğinin (TERAM) veya Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisinin (TRAD) görüşlerini ifade etmez. Makaleler, Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi'ne (TRAD) referans verilerek akademik çalışmalarda kullanılabilir. Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi'ne gönderilen makaleler iade edilmez. Dergiye gönderilen tüm makaleler lisanslı bir intihal programı kullanılarak incelenmektedir. Dergimiz "Açık erişimli" olup yayınlanan eserlerin tam metinlerine erişim ücretsiz, yazı dili Türkçe ve İngilizcedir.

YAZIŞMA VE HABERLEŞME ADRESİ

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi Derneği
(TERAM)

Adres: Beytepe Mah. Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı 5387. Cadde No:15A D:58
06800 Çankaya/Ankara
web sayfası: www.tradergisi.com
e-posta: editortrad@teram.org

BASKI

Vadi Grafik Tasarım Reklam Ltd.Şti.

İvedik Organize Sanayi Bölgesi 1420. Cadde No:58/1 Yenimahalle / ANKARA
Tel: 0312 395 85 71

DİZİNLER

TRAD halen "Index Copernicus", "Directory of Research Journals Indexing (DRJI)", "Advanced Sciences Index (ASI)", "EuroPub", "ASOS", "İdealonline", "IJIFACTOR", "Cosmos", "International Institute of Organized Research (I2OR)", "Directory of Open Access Scholarly Resources (ROAD)", "Academic Resource Index", "Semantic Scholar", "Cite Factor", "Eurasian Scientific Journal Index-ESJI" ve "Acarindex" bünyesinde taranmaktadır.

EDITORIAL BOARD
JOURNAL of TERRORISM and RADICALIZATION STUDIES

TRAD

ISSN 2792-0518 (Print) ISSN 2822-2334 (Online)

LICENSEE

In the name of Research Center for Defense Against Terrorism and Radicalization (TERAM)
Association, Erol Başaran BURAL

RESPONSIBLE EDITOR

Serhat Ahmet ERKMEN, TERAM Association

EDITORS

Serhat Ahmet ERKMEN, TERAM Association

Burak GÜNEŞ, Ahi Evran University

EDITORIAL BOARD

Hüseyin BAĞCI, Middle East Technical University

Caner Korhan DEMİR, Hasan Kalyoncu University

Hilmi DEMİR, TEPAV

Uğur GÜNGÖR, Başkent University

Mustafa KİBAROĞLU, MEF University

Haldun YALÇINKAYA, TOBB University of Economics & Technology

Merve SEREN YEŞİLTAŞ, Yıldırım Beyazıt University

ADVISORY BOARD

M.Sadık AKYAR, Girne American University

Deniz Ülke ARIBOĞAN, Doğuş University

Salih BIÇAKÇI, Kadir Has University

Yavuz ÇİLLİLER, İstanbul Gelişim University

Mehmet Emin ERENDOR, Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji University

Bilal KARABULUT, Hacı Bayram Veli University

Haluk KARADAĞ, Başkent University

Ali Şevket OVALI, Dokuz Eylül University

Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ, Gendarmerie and Coast Guard Academy

Sezai ÖZÇELİK, Karatekin University

Fatma Anıl ÖZTOP, Kocaeli University

Buğra SARI, Mersin University

Yakup ŞAHİN, Mersin University

PUBLICATION COORDINATOR

Hatice VAROL DAĞDELEN

SOCIAL MEDIA COORDINATOR

Betül ULAŞ

All rights reserved. The Journal of Terrorism and Radicalization Studies – TRAD published twice a year; is a nationally peer-reviewed academic and scientific journal based on the principles of publishing, independent, unprejudiced and double-blind arbitration. In its published articles, the Editorial Board observes the highest ethical and scientific standards in relation to the issue and the requirement not to bear commercial concern. The opinions, arguments, thesis and thoughts within the articles are reflections of the authors and do not, in anyway, represent those of the Research Center for Defense Against Terrorism and Radicalization Association (TERAM). Articles can be used for academic purposes with reference to The Journal of Terrorism and Radicalization Studies – TRAD. Articles sent to The Journal of Terrorism and Radicalization Studies – TRAD will not be sent back. All articles submitted to the Journal are reviewed using a licensed plagiarism program. Our journal is "Open Access" and access to full texts of the published works is free and the literary language is Turkish and English.

CORRESPONDENCE AND COMMUNICATION

Research Center for Defense Against Terrorism and Radicalization Association (TERAM)

Address: Beytepe Mah. Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı 5387. Cadde No:15A D:58

06800 Çankaya/Ankara

web page: www.tradergisi.com

e-mail: editortrad@teram.org

PRINTED BY

Vadi Grafik Tasarım Reklam Ltd.Şti.

İvedik Organize Sanayi Bölgesi 1420. Cadde No:58/1 Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312 395 85 71

INDEXES

TRAD is indexed in the "Index Copernicus", "Directory of Research Journals Indexing (DRJI)", "Advanced Sciences Index (ASI)", "EuroPub", "ASOS", "Idealonline", "IJIFACTOR", "Cosmos", "International Institute of Organized Research (I2OR)", "Directory of Open Access Scholarly Resources (ROAD)", "Academic Resource Index", "Semantic Scholar", "Cite Factor", "Eurasian Scientific Journal Index-ESJI" and "Acarindex" indexes.

İÇİNDEKİLER / TABLE OF CONTENTS

Editör'den / Editor's Note.....I-II

Söyleşi / Interview

Interview with Prof. Clark McCauley: Not All Terrorists Follow the Same Radicalization Path / *Prof. Clark McCauley ile Söyleşi: Her Terörist Aynı Radikalleşme Yolunu İzlemez*.....1

Çeviri Makalesi / Translated Article

Terörizmi Tanımlamak / *Defining Terrorism*.....16

Alex P. SCHMID

Araştırma Makaleleri / Research Articles

Göç ve Terörizm İlişkisini Doğru Anlamak / *Understanding the Interaction of Migration and Terrorism*.....81

Cemil KILINÇ

Gölgedeki Tehdit: Yalnız Aktör Terörizminin Evrimi ve Mücadele Yöntemleri / *Threat in the Shadow: The Evolution of Lone Actor Terrorism and Countering Methods*.....110

Oğuz Kaan PEHLİVAN

Kitap İncelemeleri / Book Reviews

Terörizm Nasıl Sona Erer: Terörist Kampanyaların Azalması ve Çöküşünü Anlamak / How Terrorism Ends: Understanding the Decline and Demise of Terrorist Campaigns136

Hatice VAROL DAĞDELEN

Mahir Çayan Bütün Yazılar / *Mahir Çayan All Writings*.....143

Begüm ÇARDAK

EDİTÖR'DEN

Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergimizin, dördüncü cildinin birinci sayısıyla sizlerle buluşmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Bu sayımız, alanımızın önemli sorunlarına ışık tutan ve hem akademik literatüre hem de uygulama alanına katkı sunan makalelerden oluşmaktadır. Farklı perspektiflerden ele alınan konular, terörizmin ve radikalleşme süreçlerinin daha iyi anlaşılmasına ve çözüm yolları geliştirilmesine olanak sağlayacaktır.

Bu sayıda yer alan ilk çalışma, özel bir söyleşiye ev sahipliği yapmaktadır. “Not All Terrorists Follow the Same Radicalization Path” başlığıyla, Bryn Mawr College’da psikoloji, terörizm ve radikalleşme alanlarında önemli çalışmalar gerçekleştirmiş olan Prof. Clark McCauley ile gerçekleştirilen söyleşide, radikalleşme süreçlerinin farklı boyutları ele alınmaktadır. McCauley’in kapsamlı bilgi birikimi ve derin analizleri, hem akademisyenler hem de politika yapımcılar için yeni bakış açıları sunmaktadır.

Çeviri makale bölümünde, terörizm alanında çok değerli araştırmaları bulunan Prof. Alex P. Schmid’in 2023 yılında yayınladığı ve alanın klasiklerinden biri kabul edilen “Terörizmi Tanımlamak” başlıklı makalesinin Türkçe çevirisine yer verilmiştir. Makale, terörizmin tanımlanması konusunu derinliğine ele alırken, terörizme dair kavramsal bir derinlik kazandırmaktadır. Makale ayrıca siz kıymetli okuyucularımıza ve araştırmacılara terörizm tanımı konusunda oldukça geniş bir bibliyografya sunmaktadır.

Araştırma makaleleri bölümünde, güncel ve kritik konular özenle incelenmiştir. Cemil Kılınç’ın kaleme aldığı “Göç ve Terörizm İlişisini Doğru Anlamak” başlıklı makale, göç ve terörizm arasındaki ilişkilerin kamuoyunda nasıl çarpıtıldığını ve yanlış politikaların bu alandaki etkilerini irdelemektedir. Yazar, özellikle göçmenlerin radikalleşme riskine dair yapısal sorunlara dikkat çekmekte ve çözüm odaklı öneriler sunmaktadır.

Bir diğer makale, Oğuz Kaan Pehlivan’a ait “Gölgedeki Tehdit: Yalnız Aktör Terörizminin Evrimi ve Mücadele Yöntemleri” başlığıyla, modern güvenlik paradigmasının en karmaşık tehditlerinden biri olan yalnız aktör terörizmini incelemektedir. Makale, yalnız aktör terörizminin tarihsel kökenlerini, güncel radikalleşme süreçlerini ve etkin mücadele stratejilerini detaylı bir şekilde ele almaktadır.

Kitap incelemeleri bölümü, alana dair derinlemesine bilgi sağlayan çalışmaların tanıtımıyla devam etmektedir. Hatice Varol Dağdelen tarafından hazırlanan inceleme, Audrey Kurth Cronin’in “How Terrorism Ends: Understanding the Decline and Demise of Terrorist Campaigns” başlıklı kitabını ele almaktadır. Bu eser, terör örgütlerinin sona eriş süreçlerini detaylı bir şekilde analiz etmektedir.

Begüm Çardak ise “Mahir Çayan Bütün Yazılar” başlıklı kitabı incelemiştir. Türkiye’de radikal sol hareketler ve terör örgütleri içerisinde önemli bir yeri bulunan Mahir Çayan’a ait kitap Çayan’ın ideolojik, politik ve pratikte dünya ve Türkiye üzerine değerlendirmelerini içermektedir. Çardak’ın kitap incelemesi, tarihsel ve ideolojik bir perspektiften alana yeni bir boyut sunmaktadır.

Sayın okurlarımız, dördüncü yılına giren ve her geçen sayıda artan miktarda çalışmayı inceleyen ve sıkı bir süzgeçten geçiren TRAD’ın büyük bir emekle çıktığını hatırlatmak isteriz. Bu sayıdaki tüm katkıların, Türkiye’de terörizm ve radikalleşme çalışmalarını daha da ileriye taşıyacak çok değerli bilgi ve tartışmalar sunduğuna inanıyoruz. Dergimize katkı sağlayan yazarlarımıza, hakemlerimize ve yayım sürecinde emeği geçen herkese, özellikle TERAM derneğine teşekkür ederiz. İyi okumalar dileriz.

Prof.Dr. Serhat ERKMEN

TRAD Editörü

INTERVIEW WITH PROF. CLARK McCAULEY: NOT ALL TERRORISTS FOLLOW THE SAME RADICALIZATION PATH

ABSTRACT

Journal of Terrorism and Radicalization Studies (TRAD) is pleased to host an interview with Professor Clark McCauley. Clark McCauley is Research Professor of Psychology at Bryn Mawr College. He received his Ph.D. in social psychology from the University of Pennsylvania in 1970. His research interests include stereotypes, group identification, group dynamics, and intergroup conflict; in recent years he has focused on the psychological foundations of ethnic conflict, genocide, and terrorism. With Dan Chirot, he is author of “Why Not Kill Them All? The Logic and Prevention of Mass Political Murder” (2006); with Sophia Moskalenko he is author of “Friction: How Conflict Radicalizes Them and Us” (2011, 2d edition 2017) and “Radicalization to Terrorism What Everyone Needs to Know” (2020). He is Emeritus Founding Editor of the journal Dynamics of Asymmetric Conflict.

Keywords: Terrorism, Radicalization to Terrorism, Radicalization Studies, Grievances, De-radicalization.

TRAD: First of all, thank you for accepting the interview request from the Journal of Terrorism and Radicalization Studies (TRAD). Professor, our first question is about the definition of terrorism. Many government definitions say it is the use or threat of violence to coerce a government or its citizens by fear. Do you agree with this definition?

Prof. Clark McCauley: No I don't agree. In social science it is usually considered a mistake to put your hypothesis about the motivation for a behavior in the very definition of the behavior of interest. It appears that few social scientists rise to important positions in government, or we wouldn't see definitions of terrorism that make coercion and fear the motive for terrorism. Empirically we know that terrorists have many motivations for their violence, including “outbidding” other groups working for the same cause, showing that a powerful enemy is still vulnerable, undermining citizen confidence in government, feeling the satisfaction of revenge against those seen as perpetrators of injustice, and especially, instigating anger and over-reaction that can help mobilize new terrorists (“*jujitsu politics*”—using opponent's strength against him). These motives become invisible if we define terrorism as seeking to terrorize. As war is politics by other means and terrorism is the warfare of the weak, it follows that terrorism is politics. In particular, terrorism is a tactic of intergroup conflict. Here I define terrorism as attacks on enemy civilians. Governments are terrorists in using city bombing and, at the extreme, in mass political murders called genocide or politicide. Rudolph Rummel estimated over 200 million non-combatants

killed by governments in the 20th century; his estimate for terrorists, rebels, guerillas and other non-state groups totalled only 500,000. In short, governments and their enemies both use terrorism, but governments kill more civilians. The consequence of seeing terrorism as one tactic of intergroup conflict is that understanding terrorism requires studying both sides, both government and its enemies. It is the trajectory of intergroup conflict that must be understood, a trajectory of action and reaction over time. This perspective will be realized when there are as many data sets of government responses to terrorism as there are data sets of terrorist attacks.

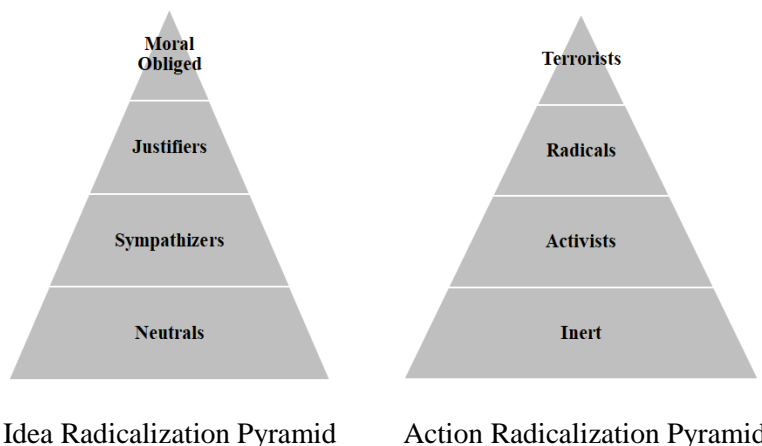
TRAD: Professor we know that you were among the first psychologists to focus on terrorism, publishing and lecturing on the psychology of terrorism since the 1980s. In this context, in your book “Radicalization to Terrorism What Everyone Needs to Know (2020)” you and Dr. Sophia Moskalkenko describe what radicalization means. Could you please define radicalization in the context of terrorism to our readers? What is the difference between activists and radicals for you? Does radicalization always lead to terrorism or not?

Prof. Clark McCauley: Sophia Moskalkenko and I define radicalization as “increased support, in ideas or actions or both, for one side of an intergroup conflict”. Activists are those engaged in legal and non-violent action for a political cause. Radicals are those engaged in illegal action for a political cause, including terrorism as the extreme of illegal action. No, radicalization does not always lead to terrorism. Radicalization of ideas is common; radicalization of action is rare and terrorism very rare.

TRAD: Prof. McCauley, to understand what the political radicalization is which leads individuals to terrorism- could you please explain us your “two-pyramids model”?

Prof. Clark McCauley: Sophia Moskalkenko and I believe that understanding radicalization of ideas is a problem separate from understanding radicalization of action. We represent radicalization of ideas as a pyramid with a base of those neutral or uncaring about a political cause, a higher level of those who sympathize with a political cause but do not approve of violence for the cause, then a higher level of those who justify violence for the cause, then an apex of those who feel a personal obligation to fight for the cause. We represent radicalization of action as a pyramid with a base of those politically inert, a higher level of activists, then a higher

level of radicals, then an apex of terrorists. In general, we expect smaller numbers in higher levels of both pyramids. The levels of the pyramids are not a staircase model in which each level must be traversed to move to a higher level; individuals can skip over levels in both directions—in both radicalization and de-radicalization.

TRAD: Prof. McCauley, does every terrorist share the same path of radicalization?

Prof. Clark McCauley: No, it would be more accurate to say that no two terrorists have the same path or trajectory to terrorism. Sophia Moskalenko and I have identified twelve mechanisms of radicalization. At the individual level there are Individual Grievance, Group Grievance, Slippery Slope (gradual steps toward violence), Love for someone already part of a terrorist group, Status and Risk Seeking, and Unfreezing—loss of social connection that opens an individual to new friends and new ideas. Group-level mechanisms of radicalization include extremity shift in likeminded groups (Group Polarization) and three kinds of group radicalization in intergroup conflict: competition with state power leads less committed members of the group to fall away (Condensation), competition with another radical group for the same base of support (Outbidding), and within-group competition for status (Fissioning). A multiplier of the power of these mechanisms is Group Isolation: cohesion and the power of group norms are strengthened to the extent that group members have no one else to turn to and no alternative group standards. Mass-level mechanisms of radicalization include broad

public acceptance of a view of the enemy as inherently bad and threatening (Hate), mobilization of opinion and action by a martyr's self-sacrifice (Martyrdom), and mobilization of new support for terrorism by state over-reaction to terrorist attack (Jujitsu Politics). The number and ordering of mechanisms vary across individuals, so there are many terrorist paths or profiles. It is important to notice that the individual and group level mechanisms are mechanisms of radicalization to action, whereas mass level mechanisms produce radicalization of public opinion as well as individual and group radicalization to action.

TRAD: Do you believe that radicalization studies regarding terrorism have made positive progress since you began working on these subjects? Who studies radicalization? What are some of the methods used to study radicalization?

Prof. Clark McCauley: Yes I see progress. I can give examples from my own thinking. I used to conceive of radicalization in terms of a single pyramid from politically neutral at the base to terrorist at the apex. Now I distinguish radicalization of ideas from radicalization of action in a two-pyramids model. I used to talk about radical ideas in terms of ideology and narrative. Now I realize that we have no clear definitions or measures of ideology and narrative, and I argue that we should think of radical ideas in terms of diagnostic, prognostic, and motivational action frames. A *diagnostic* frame identifies a problem or injustice, and who or what is to blame. A *prognostic* frame is a proposed solution to the problem--what needs to be done to make things right. And a *motivational* frame identifies who should feel responsible to act, including rewards for action and a grand vision of the world to be achieved by successful action. These frames have relatively clear meanings that lead easily to empirical measures. I believe that everyone studies radicalization who is interested in how normal human beings can move to terrorism, that is, to killing civilians. Surveys and polls study mass support for terrorism. Case histories study individual trajectories to terrorism. Comparison of terrorists with non-violent activists for the same cause is one of the most revealing ways to study terrorism. This comparison highlights the importance of competing prognostic frames: activists and terrorists often share a diagnostic frame but differ in how to respond to injustice. Activists see violence as immoral or ineffective; terrorists see violence as morally justified and necessary.

TRAD: Do you believe that researches on radicalization help governments to fight against terrorism?

Prof. Clark McCauley: Some help for governments, yes. Research showed that early explanations of terrorism as an expression of psychopathology were incorrect, so governments could stop looking for crazies. In my opinion, governments have not taken jujitsu politics seriously enough. That is, governments are not worried enough about creating new terrorists by programs and policies aimed at fighting terrorism (e.g. Israel's reaction to Hamas attack 7 October 2023). Public opinion is important here. The larger the public opinion sympathizing with terrorists, the more individual zeros will seek to become heroes by turning to terrorism.

TRAD: Professor, can personal and political grievance move an individual to violence? How?

Prof. Clark McCauley: If a government hurts me or my loved ones (personal grievance), my anger may push me to violence in revenge. Violence is risky and often makes a situation worse for me and my loved ones, but anger can make me forget that. If a government hurts a group I care about (political grievance), even if I am not a member of the group, anger and moral outrage can push me to violence seeking revenge, justice, or a lesson to the perpetrators of injustice.

TRAD: Professor, does the internet and specifically social media encourage radicalization and terrorism? Is there any way to protect young people from online radicalization?

Prof. Clark McCauley: Are we talking radicalization of ideas or radicalization of action? Let's start with radicalization of ideas. Social media encourage interactions of individuals with similar ideas. We know that interaction of like-minded people can produce more extreme versions of the ideas they have in common; this is the phenomenon studied as *group polarization* or *group extremity shift*. So it seems likely that interactions on social media would encourage radicalization of ideas. But the group polarization research was carried out mostly in face-to-face groups, so it is not clear whether internet groups would show the same group polarization, or more, or less. One reason to doubt the political power of social media is that Pew Research found that most U.S. social media users never (40 percent) or seldom (30 percent) post anything about political or social issues

(<https://www.pewresearch.org/short-reads/2021/05/04/70-of-u-s-social-media-users-never-or-rarely-post-or-share-about-political-social-issues/>).

The idea that social media sites are hotbeds of political activists and radicals is false—at least in the U.S. It remains to be seen whether or under what conditions a minority of “prolific posters” can move a majority of “lurkers” toward more radical ideas. For political action, individuals must come together in face-to-face groups. No one marches, or rallies, or carries a banner alone. Few engage in political violence alone; lone actor terrorists are rare and often suffer depression and other mental health problems. Social media sites can solve problems of coordination—where and when to meet, what to bring—if trust among social media participants is high. Like-minded individuals may meet on social media but will usually need to meet face-to-face to develop the trust required for serious political action. Is it possible to protect young people from online radicalization? I doubt it. China is trying to control its internet in ways that would seem intrusive and authoritarian to Americans, yet young Chinese still find ways to express their grievances (<https://icsin.org/blogs/2023/10/10/internet-censorship-in-china-the-struggle-to-swat-flies-away-2/>).

TRAD: Prof. McCauley, can love for someone move an individual toward radicalization? Is there any example for this regarding terrorism?

Prof. Clark McCauley: The prevalence of friends, lovers, and relatives among those recruited to terrorism has made personal relationships an important part of recent theorizing about terrorism, perhaps because it recovers the “known associates” approach to criminal investigation. As with criminal gangs, individuals are recruited to a terrorist group via personal connections with existing members. No terrorist wants to try to recruit someone who might betray the terrorists to the authorities. In practice this means recruiting from the network of friends, lovers, and family. When Della Porta asked about his motivations for going underground, a member of the Italian Red Brigades made this reply: “There are many things I cannot explain by analyzing the political situation...as far as I am concerned it was up to emotional feelings, of passions for the people I shared my life with.” The preceding two paragraphs are quoted from McCauley and Moskalenko, *Friction: How conflict radicalizes them and us*. Chapter Five describes this and other cases where love was as important as politics in joining a terrorist group.

TRAD: Professor, are lone actor terrorists a challenge to theories of radicalization? Why?

Prof. Clark McCauley: Not a challenge, because personal and group grievance, status and risk seeking, can be enough to move an individual to violent action. Though it should be added that mental health issues often play a role in lone actor terrorism. In particular, “death by cop” can seem an attractive escape from the miseries of depression.

TRAD: Is it possible to prevent radicalization to terrorism? Is it possible to de-radicalize terrorists? How?

Prof. Clark McCauley: I believe it is possible to prevent radicalization to terrorism, that is, radicalization of action. Governments should avoid policies and programs that stigmatize opposing groups or raise hate against opposing groups, should avoid over-reactions to terrorism that create new terrorists (jijitsu politics), and should recognize opponents’ grievances. Jihadist terrorists will not be prevented by denying that Western foreign policies kill Muslims (“collateral damage”) and support authoritarian Muslim leaders. It’s on CNN. Far-right terrorists will not be prevented by denying that large numbers of immigrants are changing the politics, the culture, and the ethnic balance of Western countries. It’s on Fox News. If governments would recognize terrorist grievances, the argument can turn to whether violence will help the perceived victims identified in these grievances. If not, what will? Denying terrorist grievances, which most governments try to do, is hopeless. Recognizing and addressing grievances can prevent terrorism. Is it possible to de-radicalize terrorists? Not while they are caught up in the group dynamics of a terrorist group. No more than allied leaflets in WWII brought in German defectors. In prison, some terrorists may be moved to disengagement that is, giving up armed struggle. On current evidence, however, many of these will retain radical ideas of grievance, anger, and honor.

TRAD: Thank you for answering our questions. Is there anything you would like to add?

Prof. Clark McCauley: If we remember always that terrorism is politics, we can make progress in understanding and reducing terrorism.

PROF. CLARK MCCAULEY İLE SÖYLEŞİ: HER TERÖRİST AYNI RADİKALLEŞME YOLUNU İZLEMEZ

ÖZET

Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi (TRAD) Profesör Clark McCauley ile bir söyleşiye ev sahipliği yapmaktan memnuniyet duymaktadır. Clark McCauley, Bryn Mawr College’da Psikoloji Profesörüdür. Doktorasını 1970 yılında Pennsylvania Üniversitesinden sosyal psikoloji alanında tamamlamıştır. Araştırma alanları arasında stereotipler, grup kimliği, grup dinamikleri ve gruplar arası çatışmalar yer almaktadır. Son yıllarda yaptığı çalışmalarda etnik çatışma, soykırım ve terörizmin psikolojik temellerine odaklanmıştır. Dan Chirot ile birlikte “Why Not Kill Them All? The Logic and Prevention of Mass Political Murder” (2006); Sophia Moskalenko ile birlikte “Friction: How Conflict Radicalizes Them and Us” (2011, 2. baskı 2017) ve “Radicalization to Terrorism What Everyone Needs to Know” (2020) kitaplarının yazarıdır. Profesör Clark McCauley halen Dynamics of Asymmetric Conflict dergisinin Emeritus Kurucu Editörüdür.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Terörizme Yönelik Radikalleşme, Radikalleşme Çalışmaları, Şikâyetler, De-radikalizasyon.

TRAD: Öncelikle Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisinin (TRAD) söyleşi talebini kabul ettiğiniz için teşekkür ederiz. Profesör, ilk sorumuz terörizmin tanımı ile ilgili olacak. Birçok devlet tanımına göre terörizm, bir devleti ya da vatandaşlarını korku yoluyla baskı altına almak için şiddet kullanımı ya da tehdididir. Siz bu tanıma katılıyor musunuz?

Prof. Clark McCauley: Hayır, katılmıyorum. Sosyal bilimlerde, bir davranışın motivasyonuna ilişkin hipotezinizi ilgili davranışın tanımı içerisine eklemek genellikle bir hata olarak kabul edilir. Görünüşe göre çok az sayıda sosyal bilimci devlette önemli pozisyonlara yükseliyor olmalı. Aksi takdirde baskı ve korkuyu terörizmin nedeni haline getiren terörizm tanımları görmezdik. Ampirik olarak teröristlerin şiddete başvurmak için pek çok motivasyonu olduğunu biliyoruz, bu motivasyonlar: aynı amaç için çalışan diğer grupları “alt etmek”, güçlü bir düşmanın savunmasız olduğunu göstermek, vatandaşların devlete olan güvenini sarsmak, adaletsizliğin faili olarak görülenlerden intikam almanın tatminini hissetmek ve yeni teröristleri harekete geçirmeye yardımcı olabilecek öfke ve aşırı tepkiyi kıskırtmak (“*jujitsu siyaseti*”- rakibin gücünü ona karşı kullanmak) şeklinde özetlenebilmektedir. Terörizmi, terörize etme arayışı olarak tanımlarsak, bu güdüler görünmez hale gelir. Savaş başka araçlarla yapılan siyaset ve terörizm de zayıfların savaşı olduğuna göre, terörizmin siyaset olduğu sonucuna varılır. Özellikle, terörizm gruplar arası çatışmanın bir taktiğidir. Burada terörizmi sivillere yönelik saldırılar olarak tanımlıyorum. Devletler

de şehirleri bombalayarak ve en uç noktada soykırım ya da siyasi cinayet olarak adlandırılan kitlesel cinayetler işleyerek teröristlik yapmaktadır. Rudolph Rummel, 20. yüzyılda devletler tarafından iki yüz milyondan fazla savaşçı olmayan kişinin öldürüldüğünü tahmin etmiştir. Teröristler, isyancılar, gerillalar ve diğer devlet dışı gruplar için yaptığı tahmin ise sadece 500.000'dir. Kısacası, hem devletler hem de devletin düşmanları terörizmi kullanmaktadır, ancak devletler daha fazla sivil öldürmektedir. Terörizmi gruplar arası çatışmanın bir taktiği olarak görmenin sonucu, terörizmi anlamının her iki tarafı, hem devleti hem de düşmanlarını incelemeyi gerektirmektedir. Anlaşılması gereken, gruplar arası çatışmanın yörüngesidir; zaman içindeki eylem ve tepkilerin yörüngesidir. Bu bakış açısı, terörist saldırılara ilişkin veri setleri kadar hükümetin terörizme verdiği tepkilere ilişkin veri setleri olduğunda gerçekleşecektir.

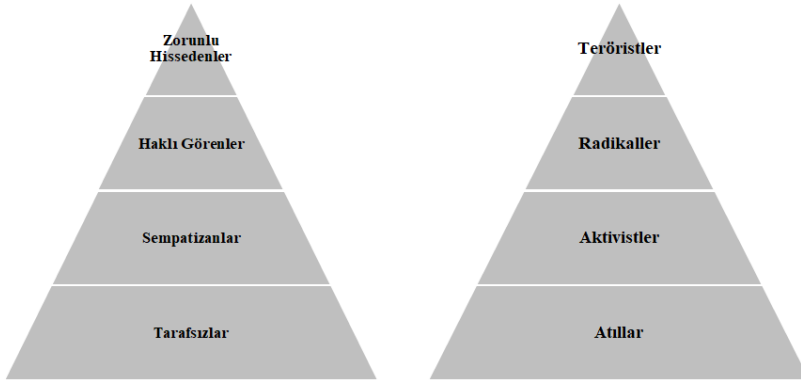
TRAD: Profesör, 1980'lerden bu yana terörizm psikolojisi üzerine yayınlar yapan ve dersler veren, terörizme odaklanan ilk psikologlardan birisi olduğunuzu biliyoruz. Bu bağlamda, "Radikalleşmeden Terörizme Herkesin Bilmesi Gerekenler (2020)" adlı kitabınızda siz ve Dr. Sophia Moskalenko radikalleşmenin ne anlama geldiğini anlatıyorsunuz. Okuyucularımıza terörizm bağlamında radikalleşmeyi tanımlayabilir misiniz? Sizin için aktivistler ve radikaller arasındaki fark nedir? Radikalleşme her zaman terörizme yol açar mı, açmaz mı?

Prof. Clark McCauley: Sophia Moskalenko ve ben radikalleşmeyi, "gruplar arası çatışmanın taraflarından birisine, fikirler veya eylemler ya da her ikisi yoluyla verilen desteğin artması olarak" tanımlıyoruz. Aktivistler, siyasal bir amaç için yasal ve şiddet içermeyen eylemlerde bulunan kişilerdir. Radikaller ise, yasadışı eylemlerin en uç noktası olan terörizm de dâhil olmak üzere, siyasal bir amaç için yasadışı eylemlerde bulunanlardır. Hayır, radikalleşme her zaman terörizme yol açmaz. Fikirlerin radikalleşmesi yaygındır, eylemin radikalleşmesi nadirdir, terörizm ise çok nadirdir.

TRAD: Prof. McCauley, bireyleri terörizme yönlendiren siyasal radikalleşmenin ne olduğunu anlamak için lütfen bize "iki piramit modelinizi" açıklar mısınız?

Prof. Clark McCauley: Sophia Moskalenko ve ben fikirlerin radikalleşmesini anlamının eylemin radikalleşmesini anlamaktan farklı bir sorun olduğuna inanıyoruz. Fikirlerin radikalleşmesini; tabanı siyasal olan bir davaya karşı tarafsız olanlar, bir üst seviyesi siyasal bir davaya sempati

duyan ancak bu dava için şiddeti onaylamayanlar, bir üst seviyesi bu dava için şiddeti haklı görenler ve en tepesi de bu dava için savaşmayı kişisel bir zorunluluk hissedenlerden oluşan bir piramit olarak temsil ediyoruz. Eylemin radikalleşmesini ise; tabanı siyasi olarak atıl olanlardan, bir üst seviyesi aktivistlerden, bir üst seviyesi radikallerden ve en tepesi teröristlerden oluşan bir piramit olarak temsil ediyoruz. Genel olarak, her iki piramidin üst seviyelerinde daha az sayıda kişi olmasını bekliyoruz. Piramidlerin seviyeleri, bir üst seviyeye geçmek için her bir seviyenin geçilmesi gereken bir merdiven modeli değildir. Bireyler hem radikalleşme hem de de-radikalizasyon olmak üzere her iki yönde de seviyeleri atlayabilirler.

Fikirlerin Radikalleşmesi Piramiti

Eylemlerin Radikalleşmesi Piramiti

TRAD: Prof. McCauley, her terörist aynı radikalleşme yolunu mu izliyor?

Prof. Clark McCauley: Hayır, iki farklı teröristin terörizme giden aynı yola ya da yörüngeye sahip olmadığını söylemek daha doğru olur. Sophia Moskalenko ve ben on iki radikalleşme mekanizması belirledik. Bu mekanizmalar arasında bireysel düzeyde; bireysel şikâyet, grup şikâyeti, kaygan yokuş (şiddete doğru kademeli adımlar), hâlihazırda terörist bir grubun parçası olan birine âşık olma, statü ve risk arayışı, bireyi yeni arkadaşlara ve yeni fikirlere açan sosyal bağın çözülmesi mekanizmaları bulunmaktadır. Grup düzeyinde radikalleşme mekanizmaları arasında ise, benzer düşünen gruplarda aşırılık kayması (grupların kutuplaşması) ve gruplar arası çatışmada üç tür grup radikalleşmesi yer alır: devlet gücüyle rekabet, grubun daha az bağlı üyelerinin uzaklaşmasına yol açar (yoğunlaşma), aynı destek tabanı için başka bir radikal grupla rekabet

(dışlama) ve statü için grup içi rekabet (parçalanma). Bu mekanizmaların gücünün bir çarpanı da grup izolasyonudur: grup üyelerinin başvuracakları başka kimse ve alternatif grup standartları olmadığı ölçüde uyum ve grup normlarının gücü artar. Radikalleşmenin kitlesel düzeydeki mekanizmaları arasında, düşmanın doğası gereği kötü ve tehdit edici olduğu görüşünün geniş halk kitleleri tarafından kabul edilmesi (nefret), bir kişinin kendini feda etmesiyle kanaat ve eylemin harekete geçirilmesi (“şehitlik”) ve devletin terörist saldırıya aşırı tepki vermesiyle terörizme yeni desteğin harekete geçirilmesi (jujitsu politikası) yer almaktadır. Mekanizmaların sayısı ve sıralaması bireyler arasında farklılık gösterir, dolayısıyla birçok terörist olma yolu veya terörist profili vardır. Bireysel ve grup düzeyindeki mekanizmaların eyleme yönelik radikalleşme mekanizmaları olduğunu, kitlesel düzeydeki mekanizmaların ise eyleme yönelik bireysel ve grup radikalleşmesinin yanı sıra kamuoyunun radikalleşmesini de ürettiğini fark etmek önemlidir.

TRAD: Bu konularda çalışmaya başladığımızdan bu yana terörizme yönelik radikalleşme çalışmalarının olumlu yönde ilerleme kaydettiğine inanıyor musunuz? Radikalleşme üzerine kimler çalışıyor? Radikalleşmeyi incelemek için kullanılan yöntemlerden bazıları nelerdir?

Prof. Clark McCauley: Evet, ilerleme görüyorum. Kendi düşüncelerimden örnekler verebilirim. Eskiden radikalleşmeyi tabanda siyasi olarak tarafsız olanlardan tepede terörist olanlara kadar uzanan tek bir piramit olarak düşünürdüm. Şimdi ise fikirlerin radikalleşmesi ile eylemlerin radikalleşmesini iki piramitli bir modelde birbirinden ayırıyorum. Eskiden radikal fikirler hakkında ideoloji ve anlatı terimleriyle konuşurdum. Artık ideoloji ve anlatının net bir tanımına veya ölçüsüne sahip olmadığımızın farkındayım. Radikal fikirleri teşhis, öngörü ve motivasyonel eylem çerçeveleri açısından düşünmemiz gerektiğini savunuyorum. *Teşhis*, bir sorunu veya adaletsizliği, kimin veya neyin suçlanacağını tanımlar. *Öngörü*, soruna önerilen bir çözüm, işleri düzeltmek için yapılması gerekenlerdir. *Motivasyonel eylem* ise harekete geçmek için kimin kendini sorumlu hissetmesi gerektiğini tanımlar. Buna harekete geçmenin ödülleri ve başarılı bir eylemle ulaşılabilecek büyük bir dünya vizyonu da dâhildir. Bu çerçeveler, ampirik ölçümlere kolayca yol açan nispeten açık anlamlara sahiptir. Normal insanların terörizme, yani sivilleri öldürmeye nasıl geçebildikleriyle ilgilenen herkesin radikalleşme üzerine çalıştığına inanıyorum. Anketler ve kamuoyu yoklamaları terörizme yönelik kitlesel desteği incelemektedir. Vaka geçmişleri terörizme giden bireysel yolları inceler. Teröristlerin aynı

amaç için şiddet kullanmayan aktivistlerle karşılaştırılması, terörizmi incelemenin en açıklayıcı yollarından birisidir. Bu karşılaştırma, rakip prognostik çerçevelerin önemini vurgular: aktivistler ve teröristler genellikle bir teşhis çerçevesini paylaşırlar ancak adaletsizliğe nasıl yanıt verecekleri konusunda farklılık gösterirler. Aktivistler şiddeti ahlaksız ya da etkisiz olarak görürken, teröristler şiddeti ahlaki olarak haklı ve gerekli görmektedir.

TRAD: Radikalleşme üzerine yapılan araştırmaların devletlerin terörle mücadelesine yardımcı olduğuna inanıyor musunuz?

Prof. Clark McCauley: Devletler için biraz yardımcı oluyor, evet. Araştırmalar, terörizmin psikopatolojinin bir ifadesi olduğuna dair ilk açıklamaların yanlış olduğunu gösterdi, böylece devletler delileri aramaktan vazgeçebilir. Bana göre devletler jujitsu politikalarını yeterince ciddiye almadılar. Yani, devletler terörle mücadele programları ve politikalarıyla yeni teröristler yaratma konusunda yeterince endişeli değiller (örneğin İsrail'in 7 Ekim 2023 tarihli Hamas saldırısına tepkisi gibi). Kamuoyu burada önemlidir. Teröristlere sempati duyan kamuoyu ne kadar büyük olursa, bireyler de terörizme yönelerek kahraman olmaya çalışacaktır.

TRAD: Profesör, kişisel ve siyasi mağduriyetler bireyi şiddete itebilir mi? Nasıl?

Prof. Clark McCauley: Bir hükümet bana veya sevdiğime zarar verirse (kişisel şikâyet), öfkem beni intikam için şiddete itebilir. Şiddet risklidir ve genellikle benim ve sevdiğim için durumu daha da kötüleştirir, ancak öfke bana bunu unutturabilir. Bir hükümet önemseyemediğim bir gruba zarar verirse (siyasi şikâyet), grubun bir üyesi olmasam bile, öfke ve ahlaki öfkem beni intikam, adalet veya adaletsizliği yapanlara bir ders vermek için şiddete itebilir.

TRAD: Profesör, internet ve özellikle sosyal medya radikalleşmeyi ve terörizmi teşvik ediyor mu? Gençleri çevrimiçi radikalleşmeden korumanın bir yolu var mı?

Prof. Clark McCauley: Fikirlerin radikalleşmesinden mi yoksa eylemlerin radikalleşmesinden mi bahsediyoruz? Fikirlerin radikalleşmesiyle başlayalım. Sosyal medya benzer fikirlere sahip bireylerin etkileşimini teşvik etmektedir. Benzer düşünen insanların etkileşiminin, ortak fikirlerin daha aşırı versiyonlarını üretebileceğini biliyoruz. Bu, *grup kutuplaşması* veya *grubun aşırılığa kayması* olarak incelenen olgudur. Dolayısıyla sosyal

medyadaki etkileşimlerin fikirlerin radikalleşmesini teşvik etmesi muhtemel görünüyor. Ancak grup kutuplaşması araştırması çoğunlukla yüz yüze gruplarda gerçekleştirilmiştir, bu nedenle internet gruplarının aynı grup kutuplaşmasını gösterip göstermeyeceği, daha fazla mı yoksa daha az mı göstereceği net değildir. Sosyal medyanın siyasi gücünden şüphe duymak için bir neden de *Pew Research*'ün ABD'deki sosyal medya kullanıcılarının çoğunun siyasi ya da sosyal konular hakkında hiçbir zaman (yüzde 40) ya da nadiren (yüzde 30) paylaşım yapmadığını ortaya koymasındır (<https://www.pewresearch.org/short-reads/2021/05/04/70-of-u-s-social-media-users-never-or-rarely-post-or-share-about-political-social-issues/>).

Sosyal medya sitelerinin, siyasal aktivistlerin ve radikallerin yuvası olduğu fikri yanlıştır - en azından ABD'de. "Üretken paylaşımcılardan" oluşan bir azınlığın "pusuda bekleyen" çoğunluğu daha radikal fikirlere yönlendirip yönlendiremeyeceği ya da hangi koşullar altında yönlendirebileceği henüz belli değildir. Siyasal eylem için bireylerin yüz yüze gruplar halinde bir araya gelmesi gerekir. Hiç kimse tek başına yürüyüşe çıkmaz, miting yapmaz ya da pankart taşımaz. Çok az kişi tek başına siyasal şiddete başvurur; yalnız hareket eden teröristler nadirdir ve genellikle depresyon ve diğer ruh sağlığı sorunlarından mustarıptır. Sosyal medya siteleri, sosyal medya katılımcıları arasında güven yüksek ise koordinasyon sorunlarını - nerede ve ne zaman buluşulacağı, ne getirileceği - çözebilir. Benzer düşünen bireyler sosyal medyada bir araya gelebilir ancak ciddi siyasal eylem için gereken güveni geliştirmek için genellikle yüz yüze görüşmeleri gerekecektir. Gençleri çevrimiçi radikalleşmeden korumak mümkün mü? Bundan şüpheliyim. Çin, internetini Amerikalılara müdahaleci ve otoriter görünecek şekilde kontrol etmeye çalışıyor, ancak genç Çinliler hala şikayetlerini ifade etmenin yollarını buluyor (<https://icsin.org/blogs/2023/10/10/internet-censorship-in-china-the-struggle-to-swat-flies-away-2/>).

TRAD: Prof. McCauley, birine duyulan sevgi bir bireyi radikalleşmeye itebilir mi? Bunun terörizmle ilgili bir örneği var mı?

Prof. Clark McCauley: Terörizme katılanlar arasında arkadaşların, sevgililerin ve akrabaların yaygınlığı, belki de ceza soruşturmasına "bilinen ortaklar" yaklaşımını geri getirdiği için, kişisel ilişkileri terörizmle ilgili son teorileştirmenin önemli bir parçası haline getirmiştir. Suç çetelerinde olduğu gibi, bireyler mevcut üyelerle kişisel bağlantılar yoluyla bir terörist gruba dâhil edilirler. Hiçbir terörist, yetkililere ihanet edebilecek birini örgüte

katmaya çalışmak istemez. Pratikte bu, arkadaş, sevgili ve aile açısından adam devşirmek anlamına gelir. Della Porta yeraltına inme motivasyonlarını sorduğunda, İtalyan Kızıl Tugaylarının bir üyesi şu yanıtı vermişti: “Siyasi durumu analiz ederek açıklayamayacağım pek çok şey var... Bana kalırsa bu, duygusal hislere, hayatımı paylaştığım insanlara duyduğum tutkuya bağlıydı.” Önceki iki paragraf McCauley ve Moskalenko, *Friction*'dan alıntılanmıştır: *Çatışma onları ve bizi nasıl radikalleştiriyor?* Beşinci Bölüm bu ve sevginin bir terörist gruba katılmada siyaset kadar önemli olduğu diğer vakaları anlatmaktadır.

TRAD: Yalnız aktör teröristler radikalleşme teorilerine bir meydan okuma mıdır? Neden?

Prof. Clark McCauley: Zor değil, çünkü kişisel ve grup şikâyetleri, statü ve risk arayışı, bir bireyi şiddet eylemine itmek için yeterli olabilir. Yine de ruh sağlığı sorunlarının yalnız aktör terörizminde sıklıkla rol oynadığını da eklemek gerekir. Özellikle de “polis tarafından öldürülmek” depresyonun yarattığı sıkıntılardan kaçmak için cazip bir yol gibi görünebilir.

TRAD: Terörizme yönelik radikalleşmeyi önlemek mümkün mü? Teröristleri radikalleşmeden arındırmak mümkün mü? Nasıl?

Prof. Clark McCauley: Terörizme yönelik radikalleşmeyi, yani eylemin radikalleşmesini önlemenin mümkün olduğuna inanıyorum. Hükümetler karşıt grupları damgalayan ya da karşıt gruplara karşı nefret uyandıran politika ve programlardan kaçınmalı, yeni teröristler yaratan terörizme aşırı tepkilerden (jujitsu politikaları) kaçınmalı ve muhaliflerin mağduriyetlerini tanımalıdır. Cihatçı teröristler, Batılı dış politikaların Müslümanları öldürdüğünü (“tali hasar”) ve otoriter Müslüman liderleri desteklediğini inkâr ederek engellenemeyecektir. CNN’de bunları görüyoruz. Aşırı sağcı teröristler, çok sayıda göçmenin Batı ülkelerinin siyasetini, kültürünü ve etnik dengesini değiştirdiğini inkâr ederek engellenemeyecektir. Fox News’de de bunları görüyoruz. Eğer hükümetler teröristlerin şikâyetlerini tanırlarsa, tartışma şiddetin bu şikâyetlerde tanımlanan kurbanlara yardımcı olup olmayacağına dönebilir. Eğer etmeyecekse, ne edecek? Çoğu hükümetin yapmaya çalıştığı gibi teröristlerin şikâyetlerini inkâr etmek umutsuzdur. Şikâyetlerin tanınması ve ele alınması terörizmi önleyebilir. Teröristleri radikalleşmeden arındırmak mümkün mü? Terörist bir grubun grup dinamikleri içindeyken mümkün değil. İkinci Dünya Savaşında müttefik broşürlerinin Alman sığınmacıları getirdiğinden daha fazla değil. Hapishanede bazı teröristler ayrılmaya, yani silahlı mücadeleyi bırakmaya

yönlendirilebilir. Ancak mevcut kanıtlara göre, bunların birçoğu radikal kin, öfke ve onur fikirlerini muhafaza edecektir.

TRAD: Sorularımızı yanıtladığınız için teşekkür ederiz. Eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Prof. Clark McCauley: Terörizmin siyasi olduğunu her zaman hatırlarsak, terörizmi anlama ve azaltma konusunda ilerleme kaydedebiliriz.

TERÖRİZMİ TANIMLAMAK

Alex P.SCHMID*

Bu makale**, yazarın daha önceki kavramsal çalışmalarının üzerine inşa edilmiştir. Çalışma terörizmin tanımına; (i) terörizmin tarihine; (ii) “terör” psikolojisine (tehdit ve korku faktörü); (iii) terörist şiddet dışındaki siyasal şiddet biçimlerine; (iv) terör eylemlerine ve (v) teröriste odaklanarak, beş farklı açıdan yaklaşmaktadır. Ardından ise tanımlama gücüne kimin sahip olması gerektiği sorusunu ele almaktadır. Yazar, teröristlerin, terör mağdurlarının, dini otoritelerin, geleneksel ve sosyal medyanın, ulusal hükümetlerin, Birleşmiş Milletler’in ve akademisyenlerin terörizmi nasıl tanımlamaya çalıştıklarını incelemektedir. Sonuç bölümünde yazar, terörizmin dar bir tanımının yapılmasını savunmaktadır. Makalenin ana metnini, terörizm tanımlarının bir örneği ve konuyla ilgili kitap, kitap bölümü ve makalelerin bir bibliyografyası takip etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Terörizm, Terör, Terörist, Tanım, Siyasal Şiddet.*

DEFINING TERRORISM

ABSTRACT

This report summarizes, and builds on, some of the author’s previous conceptual work. It approaches the definition of terrorism from five angles: (i) by focusing on the history of terrorism; (ii) by focusing on the psychology of ‘terror’ (the threat and fear factor); (iii) by focusing on forms of political violence other than terrorist violence; (iv) by focusing on the terrorist act; and (v) by focusing on the terrorist. Subsequently it addresses the question who should have definition power? The author looks at how terrorists, victims of terrorism, religious authorities, mass and social media, national governments, the United Nations, and members from academia have tried to define terrorism. In his conclusion, the author pleads for a narrow definition of terrorism. The main body of the text is followed by a sample of definitions of terrorism and a bibliography of books, book chapters, and articles on the subject.

Key Words: *Terrorism, Terror, Terrorist, Definition, Political Violence,*

GİRİŞ

“Terörizm” karşıt siyasi söylemde en yaygın kullanılan terimlerden biri olsa da, tanımı konusunda hala uluslararası bir fikir birliği yoktur.¹

* Prof., “Perspectives on Terrorism” Dergisinin Eski Genel Yayın Yönetmeni ve halen aynı derginin Yardımcı Editörü, Uluslararası Terörizmle Mücadele Merkezi’nin (International Centre for Counter-Terrorism / ICCT) seçkin üyesi ve Terörizm Araştırmaları İnisiyatifi (Terrorism Research Initiative / TRI) direktörü, ORCID: 0009-0007-1142-5556.

** Bu çalışma Prof. Alex P.Schmid tarafından ICCT için hazırlanmış ve Mart 2023’de yayımlanmıştır. Raporun Türkçeye çevrilerek Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisinde (TRAD) yayımlanması için yazardan izin ve onay alınmıştır. Raporun orijinal haline https://www.icct.nl/sites/default/files/2023-03/Schmidt%20-%20Defining%20Terrorism_1.pdf adresinden erişilebilir. Çalışmanın özüne sadık kalmak amacıyla makalenin atf sistemi değiştirilmemiştir.

¹ Carlile of Berriew, Alexander Charles (2007) *The Definition of Terrorism*. (A Report by Lord Carlile of Berriew Q.C., Independent Reviewer of Terrorism Legislation), London: Home Department, p.47.

Terörizmin tanımına ilişkin tartışma yarım yüzyıldan fazla bir süredir devam etmektedir ve bu konuda çok sayıda yayın hazırlanmıştır (sondaki kaynakçaya bakınız). Bu makalenin amacı, akademi, hükümet ve uluslararası kuruluşlardaki bazı kavramsal yaklaşımları yeniden gözden geçirerek okuyucunun mevcut durum hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamak ve yazarın önceki kavramsal çalışmalarından bazılarını geliştirip, genişletmektir.

Kuzey Denizindeki bir boru hattına yapılan sabotaj Vladimir Putin tarafından “uluslararası terörizm” olarak nitelendirilmiştir.² 6 Ocak 2021’de ABD Kongre Binası’nın Başkan Donald Trump’ın militan destekçileri tarafından basılması bazı ABD’li gözlemciler tarafından “yerel terörizm” olarak nitelendirilmiştir.³ Bunun gibi çok sayıdaki eyleme bu pejoratif etiket yapııştırılmıştır. Terörizm, iyi bilinen bir sözde de belirttiği gibi tartışmalı bir kavram olmaya devam etmektedir: “Birinin teröristi diğeri için özgürlük savaşçısıdır”.⁴

Ancak bu belirsizliğin ardında bir meşruiyet sorunu yatmaktadır: kimin, kime karşı, hangi koşullar altında ve hangi amaçlarla ne tür bir şiddet kullanmasına izin verilmelidir? Teröristler genellikle savaş durumu dışında daha önce hiç karşılaşmadıkları kişileri öldürürler. Silahsız olan doğrudan kurbanlar genellikle ölümlerinin neden başkalarının çıkarlarına hizmet etmesi gerektiği konusunda bir fikre sahip değildiler.⁵ Bu durum,

<https://www.gov.uk/government/publications/the-definition-of-terrorism-a-report-by-lord-carlile-of-berriew>; Ben Saul. *Defining Terrorism in International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2006, p.8 and p. 190.

² Putin, Kuzey Akım’a yönelik sabotajı “uluslararası bir terör eylemi” olarak nitelendirdi - Reuters, 29 Eylül 2022.

³ Joe Young. *Capitol Insurrection, Riot, or Domestic Terrorism?* Washington DC: American University: Big World Podcast, Episode 44. 2023.

⁴ “Özgürlük savaşçısı” terimi 1850 yılında “Cinayet ve Özgürlük” kitabının yazarı Karl Heinzen tarafından ortaya atılmıştır. - Bkz. Daniel Bessner ve Michael Stauch (2010) *Karl Heinzen and the Intellectual Origins of Modern Terror*. Terrorism and Political Violence, Vol. 22, no. 2, pp. 143-176. Bu makale Heinzen’in “*Mord und Freiheit*” adlı eserinin İngilizce çevirisini içermektedir. “Birinin teröristi diğeri için özgürlük savaşçısıdır” sözü amaç ve araçları birbirine karıştırmaktadır. Bir şiddet eyleminin amacı, ulusal meşru müdafaa durumunda olduğu gibi meşru olabilir. Ancak saldırıya uğrayanlar mağdur oldukları çatışmadan sorumlu olmayan silahsız siviller olduğunda aynı şiddet eyleminin araçları meşru olmayabilir. Aynı durum savaş için de geçerlidir: adil bir savaş, adil olmayan araçlarla yürütüldüğünde meşruiyetinin bir kısmını kaybeder. Amaçlar, araçları haklı çıkarmaz.

⁵ Örnek: Mayıs 1972’de Japon Kızıl Ordusundan (*Japanese Red Army / JRA*) üç terörist, Porto Riko’dan 17 Hıristiyan rahibe ve rahibi İsrail’deki Lod havaalanında makineli tüfek ve el bombası ile düzenlenen saldırıda öldürdü (toplam 26 ölü ve 80 yaralı). Hayatta kalan tek terörist olan Kozo Okamoto, bunu neden yaptıkları sorulduğunda, amaçlarının “Arap dünyasını karıştırmak” olduğunu söylemiştir. - Philip Goodhard (1975) *The Climate of Collapse. The Terrorist Threat to Britain and her Allies*. Richmond,

teröristlerin tek taraflı, ayırım gözetmeyen şiddet kullanımını şaşırtıcı kılmaktadır. Giderek daha fazla insan terörist şiddetin stratejik mantığını anlamaya çalışmaktadır. Yazar, 2014 yılında Google’da “terörizmin tanımı” diye arama yaptığında 48 milyon sonuca ulaşmıştı. 2019’da 136 milyon ve 2022’nin ortalarında 238 milyon sonuca ulaşıyordu. Pek çok insan bu tür siyasi amaçlı suçlar hakkında daha fazla bilgi edinmek isterken, bu durum karşısında pes etmiş gibi görünen ve şu sorunun cevabını merak edenler de var: “terörizm tanımlanmaya değer mi?”.⁶ Bazıları ise artık “terörizmden” bahsetmiyor ve “şiddet içeren aşırıçılık” terimini tercih ediyor. Ancak, “terörizmden” “aşırıçılık” tanımına geçiş pek de bir çözüm getirmemektedir. “Terörizmden ya da “radikalizmden” farklı olarak “aşırıçılık”, siyasi militan aktörlerin kendilerine yakıştırdıkları bir tanımlama olmamıştır. Aşırıçılık bir etiket olarak ilk kez 20. yüzyılın ilk yarısında daha yaygın bir şekilde kullanılmış ve esas olarak komünist ve faşist hareketlere ve rejimlere, ikincil olarak da aşırı milliyetçiliğe atıfta bulunmuştur.⁷

Aşırıçılık, hatta “şiddet içeren aşırıçılık”, terörizm ile aynı şey değildir. Ancak bazı teröristlerin ve aşırıçıların ideolojileri söz konusu olduğunda tanımlamada örtüşmeler olabilir. Aşırıçılık yanlıları kendilerini bu şekilde tanımlamasa da, hem geçmişteki hem de günümüzdeki teröristlerin kendilerini gururla “terörist” olarak adlandırmıştır.⁸ Örneğin, Usame Bin Ladin, El Kaide’nin kendi deyimiyle “iyi terörizm” yaptığını

Surrey: Foreign Affairs Publ. Co., p.3. - Komünist Asyalı teröristlerin, Latin Amerika’dan gelen Hıristiyan hacıları Yakın Doğu’daki bir Yahudi devletinde neden öldürdüklerini anlamak biraz zihinsel akrobasi gerektiriyor. Saldırının arkasında bulunan JRA’nın kurucusu ve beyni olan Fusako Shigenobu daha sonra şu itirafa bulunmuştur: "... savaşımıza öncelik vererek... bize yabancı olan masum insanlara zarar verdik" – “*Empress of Terror: Japanese Red Army*”. The Guardian, 28 May 2022.

⁶ Levitt, Geoffrey (1986) “*Is Terrorism Worth Defining?*” Ohio Northern University Law Review 13, pp. 97-116.

⁷ Astrid Bötticher (2017) *Radikalismus und Extremismus. Konzeptualisierung und Differenzierung zweier umstrittener Begriffe in der deutschen Diskussion*. The Lahey: Leiden Üniversitesinde hazırlanan bir doktora tezidir. Bötticher tezinde şunları kaydetmiştir: “Radikalizmin tarihsel kökleri liberal ve cumhuriyetçi hareketlerin kendilerini tanımlamalarında yatarken, aşırıçılığın tarihsel kökleri ideoloji güdümlü şiddet hareketlerinin dışarıdan etiketlenmesinde bulunabilir”. - A.Bötticher. Proposition no. 2 pertaining to Ph.D. Dissertation defense on 24 May 2017 - Aşırıçılık John M. Berger tarafından "... bir iç grubun başarısının ya da hayatta kalmasının asla bir dış gruba karşı düşmanca eylemde bulunma ihtiyacından ayrı tutulamayacağı inancı” olarak tanımlanmıştır. Düşmanca eylem, sözlü saldırılar ve küçümsemelerden ayrımcı davranışlara, şiddete ve hatta soykırıma kadar uzanabilir”. - J.M. Berger (2018) *Extremism*. Cambridge, Mass: M.I.T. Press, s.44.

⁸ İlk kadın teröristlerden biri olan Vera Zasulich, 1878 yılında bir Rus mahkemesinde yaptığı açıklamada “Ben bir katil değilim, ben bir teröristim” demiştir. - Adam Ulam (1977) *In the Name of the People*. New York: Viking, s.269. - Bkz: Alex P. Schmid (2016): “*The Trial of Vera Zasulich in 1878*” içinde: Beatrice de Graaf and Alex P. Schmid (Eds.) *Terrorists on Trial*. Leiden: Leiden University Press, ss.51-92.

itiraf etmekten çekinmemiştir.⁹ Ancak, “iyi terörizm” ile “adil savaş” arasında bir tür eşdeğerlik olduğunu öne sürmek de yanıltıcı olacaktır. Aslında terör eylemleri, bu makalenin ilerleyen bölümlerinde ele alındığı üzere, “savaş suçları” ile daha fazla ortak noktaya sahiptir.

“Terörizm” Nasıl Tanımlanır?

Faydalı bir tanım, bir kavramı diğerlerinden net bir şekilde ayırır. Sosyal bilimlerde bir “tanım” yapmak, günlük konuşmada da kullandığımız dilin yardımıyla bir kavramın içeriğini ve anlamını belirleme sürecini içerir. Bu, matematiksel formüllerin ve denklemlerin ortak dilin yerini aldığı müspet bilimlerin bazılarındaki durumdan farklıdır. Bir tanım temelde bir denklemdir: yeni, bilinmeyen veya iyi anlaşılmamış bir terim, en az iki iyi bilinen, iyi anlaşılmış terimin bir kombinasyonu ile tanımlanır. Denklem her iki tarafında sadece bir terim varsa, bir tanımdan değil, eşanlamlı veya tercüme edilmiş bir terimden bahsediyoruz demektir. İyi bir tanım için kaç unsur gereklidir? İki unsur. Örneğin: terörizm = siyasal şiddet¹⁰ eşitliği yeterli olmazken, 22 farklı unsur ise çok fazla görünmektedir (1984 yılında Schmid¹¹ tarafından 100’den fazla farklı tanımın analizinde bulunduğu gibi).

Terörizmi tanımlama sorununa yaklaşmanın çeşitli yolları vardır ve bunlar arasında:¹²

- Terörizmin tarihine,
- Terör psikolojisine,
- Terörist şiddet dışındaki siyasi şiddet biçimlerine,

⁹ Usume Bin Ladin 21 Ekim 2001 tarihli röportajında: "...Amerika ve İsrail kötü niyetli terörizm uyguluyor.... biz ise iyi terörizm uyguluyoruz"; Bruce Lawrence (Ed.) (2005) *Messages to the World. The Statements of Osama Bin Laden*. London and New York: Verso, s.120. Diğer “gurur dolu” terörist ifadeleri için bkz: Harmon, Christopher C. (2016, May) “*That Word Terrorist, and What Terrorists Say About It.*” CTX, 6(2), 33-40. URL: <https://nps.edu/documents/110773463/120117345/CTX+Vol+6+No+2.pdf>.

¹⁰ Birkaç unsur içeren bir tanımdan alıntı yapmak gerekirse: ABD Ordusu 1983 tarihinde terörizmi "siyasi bir amacı desteklemek için şiddet kullanımı veya tehdidi" olarak tanımlamıştır. - Army Regulation 310-25. U.S. Army, Dictionary of United States Army Terms. Washington, DC, Department of the Army, 1983, p.260.

¹¹ Alex P. Schmid (1984) *Political Terrorism. A Research Guide to Concepts, Theories, Data Bases and Literature*. Yazarın Bibliyografyası ve *World Directory of “Terrorist” Organizations* by A.J. Jongman. Amsterdam: North-Holland Publishing Company, pp.76-77.

¹² Kavramsallaştırmaya yönelik diğer yaklaşımlar için bkz: Alex P. Schmid (2004) “*Frameworks for Conceptualizing Terrorism*”, *Terrorism and Political Violence*, Vol. 16, No. 2, pp. 197-221. Bu makalede yazar 1. Suç olarak terörizm; 2. Terörizm ve siyaset; 3. Terörizm ve savaş; 4. İletişim olarak terörizm ve 5. Din olarak terörizm ile din ve terörizm konu başlıklarını tartışmıştır.

- Terör eylemine ve
- Teröriste odaklanarak tanım yapılması gibi yollar bulunmaktadır.

Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde bu yaklaşımların her birini inceleyip, ardından “tanımlama gücü” ve terörizmi tanımlama yetkisinin kimde olması gerektiği gibi önemli bir konuya döneelim.

“Terörizm” Teriminin Tarihçesi

Tanım sorununa yaklaşmanın bir yolu da terimin tarihsel köklerine bakmaktır. “Terör” kelimesi Latince kökenlidir ancak benzer kelimeler diğer Hint-Germen dillerinde de bulunabilir. Örneğin Sanskritçe: tras = titremek; Rusça: triasti = sallamak) - hepsi korku, dehşet ve şaşkınlık kelimelerine atıfta bulunur. Terörizm kelimesindeki “-izm” ekinin bazen sistematik bir karaktere atıfta bulunduğu varsayılır. Teorik düzeyde izm ekinin bir siyasi felsefeye atıfta bulunabileceği (liberal - liberalizm, sosyal - sosyalizm gibi) ya da pratik düzeyde bir davranış biçimine atıfta bulunduğu (fanatik - fanatizm gibi) düşünülür. Bununla birlikte, terörizm kelimesindeki “-izm” ekinin tarihsel kökeni biraz farklıdır.¹³

1793'te Fransa'nın devrimci hükümeti, eski rejimi geri getirmek için yabancı yöneticilerle birlikte komplo kuran aristokratlar ve üst sınıf göçmenler tarafından tehdit edildi. Buna karşılık, Jakobenlerin önderliğindeki Ulusal Konvansiyon, 30 Ağustos 1793'te terörün “günün emri” (l'ordre du jour) olduğunu ilan etti. Courier de l'Egalité bunu onaylayan bir yazı yazdı: “Giyotinin yarattığı terörün tüm Fransa'ya yayılması ve tüm “hainlerin” adalete teslim edilmesi gerekiyordu. Devrimi sağlamaştıracak olan bu terörü yaymanın başka bir yolu yoktur.”¹⁴

Başlangıçta kralcı “hainlere” karşı bir devlet baskısı aracı olarak tasarlanan, Kamu Güvenliği Komitesi (Maximilien Robespierre'in en önde gelen üyesi olduğu) tarafından uygulanan regime de la terreur kısa süre içinde cumhuriyetçileri de öldürmeye başladı. Fransa'daki “Terör Rejimi”

¹³ Pierre Larousse (1875) *Dictionnaire Universel du XIX siècle*. Cilt 14, s. 207. Paris.

¹⁴ Paul Wurth (1941) *La repression internationale du terrorisme*. Lozan: La Concorde, s.11. - Maximilien Robespierre, 1794 yılı başlarında “Siyasi Ahlakın İlkeleri Üzerine” başlıklı bir konuşmasında terör rejimini şu terimlerle gerekçelendirmiştir: “Eğer barış zamanında halk hükümetinin temel dayanağı erdem ise, devrimde halk hükümetinin temel dayanağı da erdem ve terördür. Her ikisi de: onsuz terörün felaket olduğu erdem; onsuz erdemün güçsüz olduğu terör. Terör, hızlı, şiddetli, esnek olmayan adaletten başka bir şey değildir; bu nedenle erdemün bir yayılımıdır; belirli bir ilkedен çok, vatanın en acil ihtiyaçlarına uygulanan genel demokrasi ilkesinin bir sonucudur”. - Slavoj Žižek (Ed.): Robespierre, *Virtue and Terror* (Londra ve New York: Verso, 2007), s. 115.

süresince (5 Eylül 1793 - 27 Temmuz 1794) toplamda en az 300.000 kişi tutuklandı. Yaklaşık 17.000 kişi resmi olarak idam edilirken, birçoğu da yargılanmadan öldü.¹⁵ Ulusal Konvansiyonda yer alan ve başlangıçta Fransa'nın acımasız önlemlerini desteklemiş olan bazı kişiler, Robespierre kendi hayatlarından endişe ettikleri için ("devrim kendi çocuklarını yiyor" diyerek) onu devirmek adına komplo kurdular. Robespierre'i "terörle" suçlayamazlardı çünkü kendileri terörle yönetimi meşru ilan etmişlerdi. Bu nedenle, Robespierre'i "terörizm" ile suçladılar - bu terim gücün yasadışı bir şekilde kötüye kullanıldığına işaret ediyordu. Fransız devrim mahkemelerinin ajanları ve partizanları "teröristler" olarak adlandırıldı.¹⁶ Bu isim Avrupa'da hızla yayıldı ve 1795'te muhafazakâr yazar Edmund Burke'ün "Reflections on the Revolution in France" isimli kitabı İngiltere'de bu terimi popüler hale getirdi.¹⁷

1794'ten bu yana terörizm teriminin anlamı bir dizi değişikliğe uğramıştır. Bunlardan en önemlisi, terörizmin faillerinin devlet aktörlerinden devlet dışı aktörlere doğru neredeyse tamamen bir kayma yaşanmasıdır. Rejim terörizminin aracı olarak giyotinin yerini 19. yüzyılın ikinci yarısında, 1860'larda Alfred Nobel tarafından dinamitin icadıyla kullanımı kolaylaşan bomba almıştır. Ucuz gazeteler üreten basının terörist eylemlerle ilgili haberleri daha geniş bir alana yaymasıyla birlikte, anarşistler ve sosyal devrimciler tarafından uygulanan "bombanın felsefesi", 1793-1794 yıllarında bir meydanda kafa kesilmesine doğrudan tanık olanlardan çok daha fazla insanın dikkatini çekebilmiştir. 1870'ler ve sonrasında devlet dışı teröristleri kitle iletişim araçlarından yararlanmalarını "eylem yoluyla propaganda (propaganda by the deed)" olarak adlandırdılar. Propagandacılarından biri olan Alman-Amerikalı Johannes Most'un 1885'te ifade ettiği gibi: "Herkes bilir ki... vurulan ya da havaya uçurulan kişi ne kadar yüksek mevkideyse ve eylem ne kadar etkin bir şekilde gerçekleştirilmişse propagandanın etkisi de o kadar büyük olur."¹⁸ Bir başka anarşist Alexander Berkman, kariyerine dönüp baktığında şunları hatırlıyordu: "Terörizm, halkın yanlışının intikamını almanın, düşmana

¹⁵ Encyclopedia Britannica, Chicago: 1976 (15. baskı), s. 904.

¹⁶ "Teröristler" teriminin, kendisi de daha sonra giyotin kurbanı olan Fransız gazeteci ve eşitlikçi ajitatör Gracchus Babeuf tarafından ortaya atıldığı bildirilmektedir. - Barry Rubin and Judith C. Rubin (2008) *Chronologies of Modern Terrorism*. Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe, p.7.

¹⁷ Alex P. Schmid (1984) *Political Terrorism. A Research Guide to Concepts, Theories, Data Bases and Literature*. Amsterdam: North-Holland Publishing Company, s.66.

¹⁸ Walter Laqueur (Ed.) (2004) *Voices of Terror*. New York: Reed Press, p. 104.

koru salmanın ve aynı zamanda terör eyleminin yöneldiği kötülüğe dikkat çekmenin bir aracı olarak görülüyordu.¹⁹

Terörizm evrim sürecinde karmaşık bir olgu haline gelmiştir. Monty G. Marshall ve Ted R. Gurr'un belirttiği gibi: "Terörizm, siyasi bir eylem olarak, bireysel ve kolektif bir eylem, duygusal ve rasyonel, geleneksel ve geleneksel olmayan arasındaki bağlantı noktasında yer almaktadır. En güçlü protesto biçimi, en zayıf bir isyan biçimi ya da bir diktatörlük / savaş sürecinde özel bir taktik olabilir".²⁰

Bu anlam değişikliklerinden bazıları çeşitli terörizm tipolojilerine de yansımıştır:

(i) Fail merkezli tipolojiler: Rejim baskıcı devlet terörizmi, devlet dışı terörizm, anarşist terörizm, sosyal-devrimci sol terörizm, ırkçı / yabancı düşmanı (zenofobik) sağ terörizm, etno-milliyetçi ayrılıkçı veya irredentist terörizm, kanunsuz intikam terörizmi, yalnız aktör terörizmi, organize suç bağlantılı narko-terörizm, devlet destekli yabancı terörizm.

(ii) Yöntem ve taktik merkezli tipolojiler: İsyancı iç savaş terörizmi, devletlerarası savaş terörizmi, nükleer terörizm, intihar terörizmi, cinsel terörizm, siber terörizm.

(iii) Güdü merkezli tipolojiler: Siyasi terörizm, devrimci terörizm, köktendinci terörizm, din motofili terörizm, eko-terörizm, tek sorunlu terörizm, kendine özgü, örneğin akıl hastalığıyla ilgili terörizm.

(iv) Konum merkezli tipolojiler: Yerel (ulusal) terörizm, kentsel terörizm, ulus ötesi terörizm ve uluslararası terörizm.²¹

Tüm bu siyasi motivasyonlu şiddet türlerini (bazıları yaygın olarak kullanılsa da muhtemelen yanlışlıkla terörizm olarak sınıflandırılmaktadır) kapsayan bir terörizm tanımı bulmanın zorluğu aşılabilir olmasa da zorlu

¹⁹ Alexander Berkman. *Now and After: The ABC of Communist Anarchism*. New York:1 Vanguard Press, 1929; Michael Loadenthal. *Topics in Criminology: Terrorism*. Online Syllabus, Spring 2018.

²⁰ M. G. Marshall and T. R. Gurr. *Peace and Conflict*. College Park, University of Maryland, Center for International Development & Conflict Management, 2005, p. 63

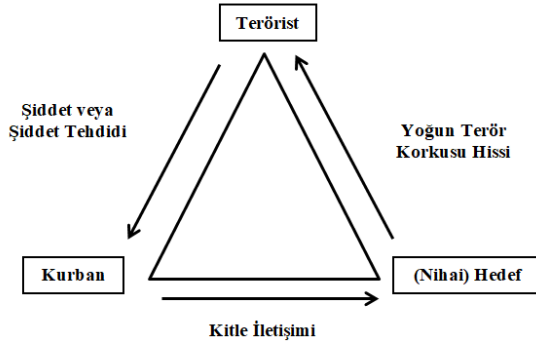
²¹ Tipolojiler hakkında geniş bir tartışma için bkz: Sarah V. Marsden and Alex P. Schmid (2011) "Typologies of Terrorism and Political Violence". In: Alex P. Schmid (Ed.) *The Routledge Handbook of Terrorism Research*. London and New York, pp. 158-200.

görünmektedir. Ortak noktaları bulmak için yüksek düzeyde bir soyutlamaya ihtiyaç vardır ki bu da geniş ve muğlak bir tanımlama yapma eğilimindedir.²²

Bu geniş ve dar tanımlar sorununu²³ şimdilik bir kenara bırakarak (buna daha sonra döneceğiz), tanım sorununa yaklaşmanın başka bir yolu olarak “terörün” tehdit ve korku faktörüne odaklanalım.

Terörün Psikolojisi: Tehdit ve Korku Faktörü

Terörizm kavramına yaklaşmanın ikinci bir yolu, duygularımızın en güçlüsü olan korkunun psikolojisine ve özellikle de terör olarak adlandırılan insan yapımı korkunun en uç biçimine bakmaktır.²⁴ Martha Crenshaw 1985 yılında “Terörizmin siyasi etkinliği önemli ölçüde şiddetin kitleler üzerindeki psikolojik etkileri tarafından belirlenir” demiştir.²⁵ Terörizm ile diğer bazı siyasi şiddet biçimleri arasındaki temel fark, şiddetin kurbanının genellikle terörist tehdidin nihai hedefi olmamasıdır. Schmid bu fikri 1980 yılında aşağıdaki diyagram yardımıyla ifade etmiştir.²⁶

²² Buna bir örnek olarak L. Weinberg ve iki meslektaşı tarafından önerilen asgari uzlaşma tanımı verilebilir: "Terörizm, güç ya da şiddet tehdidi ya da kullanımını içeren siyasi amaçlı bir taktiktir. Önemli bir rol oynamaktadır". – L. Weinberg, A. Pedahzur and S. Hirsch-Hoefler, (2004) “*The Challenges of Conceptualizing Terrorism*” *Terrorism and Political Violence*, 16(4), p.786.

²³ Karşılaştırınız: Max Abrahms (2010) “*Lumpers versus Splitters: A Pivotal Battle in the Field of Terrorism Studies*”. February 10, 2010. Cato Unbound. A Journal of Debate. URL: cato-unbound.org.

²⁴ Korku tartışmasız en güçlü duygumuzdur - öfke, üzüntü, şaşkınlık, neşe veya sevgiden daha güçlüdür. - The Emotion and Feeling Wheel: A Visual Guide to Human Emotion, UNTO Institute at #infographics.

²⁵ Martha Crenshaw (1985) *Terrorism in Context*. Philadelphia: Pennsylvania State University Press, s. 400. Bu, Fransız siyasi düşünür Raymond Aron'un bir gözlemi ile uyumludur; Aron'a göre "bir eylem, psikolojik etkileri tamamen fiziksel sonuçlarıyla orantısız olduğunda 'terörist' olarak etiketlenir". - Raymond Aron (2003), *Peace & War. A Theory of International Relations*. New Brunswick and London: Transaction Books, 2003 (originally published in French in 1966), p.170.

²⁶ “*The Triangle of Insurgent Terrorism*”; in: Alex P. Schmid and Janny de Graaf (1980) *Insurgent Terrorism and the Western News Media. An Exploratory Analysis with a Dutch Case Study*. Leiden: C.O.M.T, p. 202 uyarlanmıştır

Terörist için terörizmin kurbanları, birer duygu üreticisi olarak, gözdağı vermek, zorlamak, etkilemek, kıskırtmak veya başka bir şekilde etkilemek amacıyla amaca hizmet ederler. Korku üretimi nihai amaç değil, amaca ulaşmak için bir araçtır. Hedef kitlelerin tepkisi öncelikle aranan şeydir. Sıradan bir suikast, kurbanını (ya da kurbanlarını) öldürmeyi başardığında birincil amacına ulaşmış olur. Öte yandan bir terörist cinayet sonrası diğer insanları da hedef aldığı ve tehdit ettiği için “Sırada ben mi varım?” korkusu yaşatabilecek bir süreç başlatır. Teröristler kurbanın ana hedef olduğu suikastların yanı sıra kurbandan ziyade başkalarını korkutmayı amaçlayan suikastlara da girişebilirler. Başka bir deyişle, teröristler tarafından gerçekleştirilen bazı şiddet eylemleri “terör” amaçlı değildir. Bu gibi durumlarda teröristler suç üstlenmeyebilirler bile.

Schmid’in “Handbook of Terrorism Research” kitabında (2011) yazdığı gibi: “Terör”, her şeyden önce, bireysel düzeyde tehdit edici bir tehlikeye karşı duyulan yoğun korku ve kolektif düzeyde korku iklimiyle karakterize edilen bir ruh halidir.²⁷ “Terörizm” ise, psikolojik bir sonuç olarak “terör” üretmeyi amaçlayan bir faaliyet, yöntem veya taktiktir.²⁸

Bir hekim olan M.E. Silberstein, 1970’lerdeki “terör” hissini şu şekilde tanımlamıştır:

“Terör, sistematik olarak hapsedilme, sakat bırakılma veya ölüm tehdidinin yol açtığı yoğun bir korku halidir. Kurban başka bir insanın elinde çaresiz kaldığında bu his daha da yoğunlaşır. Hepimiz yaralanmaktan ya da öldürülmekten korkuyoruz. Terörist, kişileri ve hükümetleri fiziksel zarar tehdidini açık hale getirerek manipüle eder. (...) Teröristin kurbanları silahsız, savaşçı olmayan ve rastgele kişiler oldukları ve tamamen çaresiz oldukları için, kurbanın korkusu, eşit derecede savunmasız olan ve hayatlarını rahatsız edilmeden yaşamak isteyen, kurbanın durumunu gözlemleyen herkes

²⁷ Bazı yazarlar devlet şiddetinin belirli biçimleri için “terör” ifadesini kullanırken, ulus-altı veya devlet dışı şiddet için “terörizm” ifadesini kullanmaktadır (birçok yazarın devlet tarafından uygulanan belirli zorlama biçimleri için “kuvvet”, devlet dışı aktörler tarafından uygulananlar için ise “şiddet” ifadesini kullanmasına benzer şekilde). Ancak, tanımlanan olgu aynı özelliklere sahip olduğunda iki farklı terimin kullanılması istenmeyen bir durumdur. Aynı şey “terörizm” ve “terörü” eş anlamlı olarak kullananlar için de geçerlidir – “Terörle Savaşta” olduğu gibi. “Terörle Savaş”, ABD Başkanı G.W. Bush tarafından Eylül 2001’de, Başkan Richard Nixon tarafından Haziran 1971’de ilan edilen “Uyuşturucuyla Savaşa” benzer şekilde ilan edilmiştir.

²⁸ Alex P. Schmid (Ed.) (2011) *The Routledge Handbook of Terrorism Research*. New York and London: Routledge, p. 3. kitabından uyarlanmıştır.

tarafından yaşanır. Terörizmin ikincil mağdurları yani hayatlarının eşit derecede tehlikede olduğunu düşünen herkes, kendileri için birincil mağdurlarla eşit derecede endişe etmektedirler.”²⁹

Ancak bu durum hemen şu soruyu gündeme getirmektedir: Silberstein’in öne sürdüğü gibi, “kurbanın durumunu gözlemleyen herkes” gerçekten terörize olmuş mudur? Eğer 11 Eylül olaylarına dünya çapında verilen tepkiler hatırlanacak olursa, bu sorunun cevabı büyük ölçüde gözlemcilerin kurbanlarla özdeşleşip özdeşleşmediğine ya da onlara sempati duyup duymadığına bağlıdır. 3.000 doğrudan kurban, uçakları kaçırıp binalara çarpmaları için onları gönderen El-Kaide örgütünden 19 intihar teröristi ya da üçüncü bir taraf (örneğin ABD hükümeti). Gerçekte, gözlemcilerin kimi tanımladığına bağlı olarak, terör eylemlerine karşı çok olumsuzdan çok olumluya kadar değişen farklı tepkilerden oluşan bir yelpaze vardır. Terör eylemlerine verilen bireysel tepkiler arasında şunlar yer almaktadır:

1. Terörize edildi ve korkutuldu,
2. Paniklemiş ve kafası karışmış,
3. Korkmuş ve güven kaybı gösteriyor,
4. Endişeli ve sıkıntılı,
5. Kayıtsız veya tereddütlü,
6. Teröristlerin davasına karşı sert bir muhalefetle kızgın,
7. Terör eyleminin kısa vadeli etkisinden olumlu yönde etkilenmiştir,
8. Teröristlerin davasına sempati duyuyor.
9. Terörist taktiklerini destekliyor,
10. Terör örgütüne katılmak isteyen.³⁰

New York’taki Dünya Ticaret Merkezine ve Washington DC’de bulunan Pentagon’a 11 Eylül 2001’de düzenlenen saldırıların ardından, 7 ila 10. maddelerde sıralanan tepkilerden bazıları Müslüman dünyanın bazı

²⁹ Martin E. Silverstein (1977) *Emergency Medical Preparedness*. Terrorism, 1 (1), pp. 51-52.

³⁰ Alex P. Schmid, (2020) “*Revisiting the Wicked Problem of Defining Terrorism*”. Contemporary Voices, 1 (Terrorism: Its Past, Present & Future Study – A Special Issue to Commemorate CSTPV at (25), p. 2. URL: <https://cvir.standrews.ac.uk/articles/10.15664/jtr.1601/>.

bölgelerinde alışılmadık tepkiler değildi.³¹ El Kaide'nin bu saldırının arkasındaki temel hedeflerinden biri de buydu.³²

Bir terör eyleminin ya da terörist saldırı kampanyasının nihai hedefi kimdir? Her durumda bu, teröristlerin neyi başarmaya çalıştığına bağlıdır. Teröristlerin ayırım gözetmeyen şiddet eylemleriyle şu ya da bu şekilde etkilemeye çalışabilecekleri on kadar farklı kitle ve çatışma tarafı tespit edilmiştir:³³

1. Hasımlar - genellikle hükümetler,
2. Düşman toplumu,
3. Doğrudan kurbanlar ve onların aileleri ve arkadaşları,
4. Bir sonraki hedef haline gelebileceklerinden korkmak için sebepleri olan diğer kişiler,
5. Terör örgütü üyeleri,
6. Diğer rakip terörist veya siyasi parti örgütleri,
7. Teröristlerin temsil ettiklerini/eylem yaptıklarını iddia ettikleri seçim bölgesi,
8. Yerli ve yabancı (diaspora) kamuoylarına potansiyel olarak sempati duyan kesimleri,
9. Tarafsız uzak halklar,

³¹ Alex P. Schmid (2017) *Public Opinion Survey Data to Measure Sympathy and Support for Islamist Terrorism: A Look at Muslim Opinions on Al Qaeda and IS*. The Hague: ICCT.

³² El Kaide'nin stratejistlerinden biri olan ve şu anki lideri olarak kabul edilen Saif al-Adel'in açıklamasına göre, 11 Eylül saldırılarının nihai hedefi Amerika Birleşik Devletleri değil, dünya çapındaki Müslümanlardı: "...El Kaide'nin her zaman belirli bir amacı olmuştur: İslam ulusunun uyuyan bedenini - dünya çapında bir milyar Müslüman- Batı gücüne ve Batı kültürünün kirlettiklerine karşı savaşmak üzere uyandırmak. Bu amacı desteklemek üzere 11 Eylül saldırıları, Batı yılanını uyuyan bedeni ısırmaya ve onu uyandırmaya zorlamak üzere tasarlanmıştır." - Saif al-Adel (Mohammed Salah al-Din Zaidan), on Risalat al Umma forum 2005; Clark McCauley and Sofia Moskalenko (2011) *Friction. How Radicalization Happens to Them and to Us*. Oxford: Oxford University Press, p. 157. - El Kaide'nin eski lideri Ayman el Zevahiri ise 2005 yılında şunları yazmıştır. Ebu Musab El Zerkavi'ye (El Kaide'nin Irak'taki temsilcisi) bir mektup göndererek "...savaşın yarısından fazlası medya savaş alanında gerçekleşiyor. Ve ümmetimizin kalpleri ve zihinleri için bir medya savaşı içinde olduğumuzu". Zevahiri'nin Zerkavi'ye Mektubu, 11 Ekim 2005, Terörizmle Mücadele Merkezi, West Point tarafından yayınlanmıştır. URL: <https://ctc.usma.edu/harmony-program/zawahiris-letter-to-zarqawi-original-language-2/>.

³³ Robin P.J.M. Gerrits (1992) "*Terrorists' Perspectives: Memoirs*"; in: David L. Paletz and Alex P. Schmid (Eds.). *Terrorism and the Media. How Researchers, Terrorists, Government, Press, Public, Victims View an Use the Media*. Newbury Park: Sage Publications, p.33.

10. Sonuncusu ama en önemlisi: kitle iletişim araçları ve sosyal medya.

Tek bir terör eyleminin tüm bu kitlelerde ve doğrudan çatışma taraflarında yankı uyandırması pek olası değildir - ve kesinlikle aynı şekilde değildir. Ancak her durumda bir taktik olarak terörizm, mesaj üreticisi olarak hizmet etmek üzere şiddet üretimini (ya da şiddet tehdidini) içerir.³⁴ Kitle iletişimi olmaksızın, bir şiddet eylemi sadece yerel bir trajedi olarak kalır.

Bu da bizi tanım meselesine yaklaşmanın üçüncü bir yoluna götürmektedir: terörizmi diğer (siyasi) suç ve şiddet biçimlerinden ayırmak. Bazı şiddet ve yıkım biçimlerini dışarıda bırakarak makul bir şekilde “terörizm” olarak adlandırılabilir şeylerin kapsamını daraltmak olası yaklaşımlardan biridir.³⁵ Daha yakın zamanda, aşağıda tartışılan Stathis N. Kalyvas’ın *The Oxford Handbook of Terrorism* (2019) adlı kitabında başka bir ayrım önerilmiştir.

Terörizmi Diğer Siyasal Şiddet Türlerinden Ayırt Etmek

Stathis N. Kalyvas, terörizmi diğer şiddet türlerinden ayırmak amacıyla, terörizm dışında on çeşit siyasi şiddet tanımlamıştır:

1. Devletler Arası Savaş
2. İç Savaş
3. Devlet Baskısı

³⁴ Alex P. Schmid and Janny de Graaf (1982) *Violence as Communication. Insurgent Terrorism and the Western News Media*. London: Sage.

³⁵ Bu yönde bir girişim 2004 yılında Schmid tarafından yapılmıştır. Schmid, terörizm teriminin kapsamını daraltmak için on öneride bulunmuştur: (i) Sadece mala zarar verme eylemlerinin yanı sıra, sabotajlar başka durumlarda terörizm eylemlerinde bulunsalar bile (bir petrol boru hattının akışını kesmek gibi) sabotaj eylemlerinin hariç tutulması; (ii) Askeri tesislere veya personele saldırılar başka durumlarda da terörizm eylemlerinde bulunsalar bile, askeri tesislere, uçaklara, donanma gemilerine, kışlalara yapılan saldırıların hariç tutulması; (iii) Silahlı çatışma durumunda polis karakollarına ve silahlı polis devriyelerine yönelik saldırıların hariç tutulması; (iv) Sivillerin hedef alınmasının kasıtlı olmadığı ikincil hasar vakalarının hariç tutulması (örneğin bir polis karakoluna yapılan saldırı sırasında yanlışlıkla sivillerin (de) mağdur olması); (v) İnsanların mağdur edilmesiyle birleştirilmediği sürece laik / dini sembollere yönelik saldırıların hariç tutulması (örneğin bilerek boş bir kiliseye yapılan saldırı terörizm olarak nitelendirilmez, dolu bir kiliseye yapılan saldırı terörizm olarak nitelendirilir); (vi) Belirli suikast türlerinin hariç tutulması (örneğin kurbanın sadece daha geniş bir kitleye ulaşmak için mesaj üretme işlevi gördüğü cinayetin aksine, doğrudan kurbanın tek hedef olduğu durumlar); (vii) Savaş suçu niteliği taşımayan savaş eylemlerinin hariç tutulması; (viii) Savaş suçu niteliği taşımayan gerilla savaşı faaliyetlerinin hariç tutulması; (ix) Meşru makamların kamu düzenini sağlamak için yasal güç kullanma eylemlerinin hukukun üstünlüğü sınırları dâhilinde hariç tutulması; (x) Çoğu isyan, gösteri ve ayaklanmada olduğu gibi kendiliğinden gelişen (kolektif) siyasi şiddet eylemlerinin hariç tutulması. – Bkz: Alex P. Schmid (2004) “*Terrorism – the Definitional Problem*”, *Case Western Reserve Journal of International Law*, Vol. 36, p. 408. See also Table 1.1. in Alex P. Schmid (2016): “*Defining Terrorism*”, Chapter 1; in: James K. Wither and Sam Mullins (Eds.) *Combating Transnational Terrorism*. Sofia: Procon, p.3.

4. Soykırım
5. Etnik Temizlik
6. Toplumlar Arası Şiddet
7. Organize Suç/Kartel Şiddeti
8. Askeri Darbe
9. Kitlesele Protesto/İsyen
10. Siyasi Suikast
11. Terörizm.³⁶

Bu tür ayrımlar analitik amaçlar için son derece mantıklı olsa da, temel sorunlardan birisi, şiddet içeren çeşitli çatışma türlerinde, çatışmanın bir veya daha fazla tarafınca eşzamanlı veya ardışık olarak, çeşitli siyasi (ve cezai) şiddet türlerinin kullanılabilmesidir.³⁷ Bununla birlikte, Kalyvas'ın listesinin arkasındaki temel fikir, yani terörizmin tanımını daraltmak, oldukça güçlüdür.

Ancak neyin terörizm olarak kabul edilip neyin edilmeyeceğini kim belirlemelidir? Bu da bizi terörizmi tanımlama konusunda kimin meşru yetkiye sahip olduğu ya da olması gerektiği sorusuna götürmektedir. Fakat önce tipik “terör eylemlerine” bakarak terörizmi tanımlama olasılıklarına, ardından da “teröristlerin” kendilerine bakarak “tanımlama yetkisi” sorusuna geleceğiz.

Tanımlar

“Terörist Yasasının” Tanımlanması

“Terörizmi” tanımlamak yerine, tanımın odak noktası “terörist eylem” olabilir. Terör suçuna odaklanan bu tür bir yaklaşım, birçok Batılı hükümet ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca kabul edilen bir dizi sözleşme / protokol tarafından benimsenmiştir. Terör suçunun kapsamı, terörizme teşvik ve terörizmi yüceltme, terör saldırısı tehdidinde bulunma, terör

³⁶ Bu kategorilerin her birinin detaylandırılması için Bkz. S.N. Kalyvas, (2019) *The Landscape of Political Violence*, Chenoweth, E. ve diğerleri (der.), *The Oxford Handbook of Terrorism*. Oxford: Oxford University Press, s.15-24.

³⁷ James Forest haklı olarak şunu belirtmiştir: "...terörizm, bireysel seçimler, örgütsel seçimler ve bu seçimleri etkileyen çevresel boyutlar arasındaki etkileşimlerle birlikte özelliklerin ve koşulların bir ürünüdür" - James J.F. Forest. *Terrorism as a Product of Choices and Perceptions*. Westpoint, N.Y.: Combating Terrorism Center, 2009, p. 31.

eylemlerinde bulunan bir örgüte finansman sağlama, eleman kazandırma, eğitime ve üyelik gibi hazırlık eylemlerini de içerecek şekilde giderek genişletilmiştir.

Ancak, “terör eylemi” tam olarak nedir ve şiddet içeren terör dışı bir eylemden farkı nedir? Bir “terör eylemini” tanımlamak kolay değildir. Örneğin “uçak kaçırma” yaygın olarak tipik bir terör suçu olarak kabul edilen bir suçtur. Bununla birlikte, bir uçağın kaçırılmasının sadece kaçırma için mi yoksa üçüncü bir tarafa şantaj yapmak için mi olduğuna bağlı olarak en az iki tür uçak kaçırma olayı vardır. İlk durumda: uçağın pilotundan silah zoruyla rotasını değiştirmesi ve uçağı yolcularıyla birlikte örneğin Miami yerine Küba’ya uçurması istenirse, pilot, mürettebat ve yolcular bu talebe uyarak hayatlarına yönelik tehdidi büyük ölçüde azaltabilirler. Bu durum kısa bir süre için korkutucu olabilir ancak bu onu gerçek bir terör eylemi yapmaz. Ancak, uçak kaçırma eylemi sırasında ABD hükümetinden Guantanamo’da tutulan tüm mahkûmların serbest bırakılması talep edilir ya da hava korsanları süre dolduğunda uçağı Miami’de bir gökdelene çarptırılırsa, uçaktaki kişiler davranış değişikliği yaparak hayatlarına yönelik tehditten kaçamazlar. Uçak kaçırmanın her iki biçimi de suç teşkil etse ve korku hissi yaratsa da, yalnızca ikincisi gerçekten “terör” amaçlıdır. Aynı şey diğer bazı şiddet türleri için de geçerlidir:

Kana susamış bir diktatörün öldürülmesi halk arasında terör yaratmazken, diğer suikastlar - özellikle de kurbanın sadece başkalarını korkutmak için bir araç olarak kullanıldığı bir dizi suikast - terörist eylem olarak kabul edilir.³⁸

Bu ayrım kulağa oldukça akademik gelebilir. Uygulamada uçak kaçırma uçak kaçırmadır ve cinayet de cinayettir, en azından hukuki açıdan. Aynı durum adam kaçırma, bombalı (intihar) eylemi, bir arabayı kalabalığın üzerine sürme gibi ağırlıklı olarak teröristler tarafından işlenen diğer bazı suçlar için de geçerlidir. Tipik terör suçları olarak kabul edilen suçları ele almak üzere 1963 yılından bu yana BM üyesi devletler tarafından 19 uluslararası sözleşme ve protokol imzalanmış ve onaylanmıştır.

Birleşmiş Milletler, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO), Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO) ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı

³⁸ Şu varsayımsal senaryoyu ele alalım: kimliği bilinmeyen bir fail, ilk hafta A politikacısını, ikinci hafta B politikacısını öldürdükten sonra, adı Z ile başlayan bir politikacıya ulaşana kadar her hafta ABC cinayetlerine devam edeceğini duyuruyor.

(IAEA) çerçevesinde müzakere edilen bu sözleşmeler ve protokoller, “terörist bombalamalar” haricinde “terörist eylemler” yerine “yasadışı eylemler” olarak adlandırılmalarına rağmen, aşağıdaki eylemleri suç olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte, bu antlaşmalar genellikle terörle mücadele sözleşmeleri ve protokolleri olarak anılmaktadır:

- 1963 Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Bazı Eylemlere İlişkin Sözleşme
- 1970 Hava Taşıtlarına Kanunsuz El Koymanın Önlenmesi Sözleşmesi
- 1971 Sivil Havacılık Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi
- 1973 Diplomatik Temsilciler de Dahil Olmak Üzere Uluslararası Korunan Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi
- 1979 Rehine Alınmasına Karşı Uluslararası Sözleşme
- 1980 Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Sözleşmesi
- 1988 Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmet Veren Havaalanlarında Yasadışı Şiddet Eylemlerinin Önlenmesine İlişkin Protokol
- 1988 Deniz Seyir Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi
- 1988 Kıta Sahanelerinde Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Protokol
- 1991 Plastik Patlayıcıların Tespit Amacıyla İşaretlenmesine İlişkin Sözleşme
- 1997 Terörist Bombalamaların Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme
- 1999 Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme
- 2005 Nükleer Terörizm Eylemlerinin Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme
- 2005 Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunmasına İlişkin Sözleşme Değişikliği
- 2005 Deniz Seyir Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi Protokolü
- 2005 Kıta Sahanelerinde Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Protokolü

- 2010 Uluslararası Sivil Havacılığa İlişkin Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi
- 2010 Hava Araçlarına Kanunsuz El Konulmasının Önlenmesi Sözleşmesine Ek Protokol
- 2014 Hava Taşıtlarında İşlenen Suçlar ve Diğer Bazı Eylemlere İlişkin Sözleşme Protokolü.³⁹

Bu anlaşmalardan bazıları, örneğin “Kıta Sahaneliğinde Bulunan Sabit Platformların Güvenliği” ile ilgili iki protokol gibi, hemen terörizmle ilişkilendirilemeyecek yasadışı eylemleri ele almaktadır. Öte yandan, yukarıdaki listede yer alan suçlardan daha fazla miktarda uluslararası hukuka aykırı suçlar kategorisi bulunmaktadır. Pek çok terör eylemi, konvansiyonel silahlı çatışmalar veya gerilla savaşı sırasında işlenmiş olsalardı uluslararası insancıl hukuk kapsamında “savaş suçu” olarak kabul edilecek olanlarla aynıdır veya en azından örtüşmektedir. Özellikle aşağıdaki savaş suçları aynı zamanda terör eylemi olarak da değerlendirilebilir.

- (i) Sivillerin ve mahkûmların kasten öldürülmesi;
- (ii) Rehine alma;
- (iii) Kasıtlı olarak sivillere veya çatışmalarda doğrudan yer almayan bireylere yönelik saldırılar düzenlemek;
- (iv) Her ne şekilde olursa olsun, savunmasız olan ve askeri birlik bulunmayan kasabalara, köylere, konutlara veya binalara saldırmak ve bombalamak;
- (iv) Din, eğitim, sanat, bilim veya hayır kurumlarına ait binalara kasıtlı olarak saldırı düzenlemek.⁴⁰

1992 yılında Schmid, terör eylemleri ile savaş suçları arasındaki bu örtüşmeyi göz önünde bulundurarak BM Suç Komisyonu’na, savaş suçları konusunda uluslararası toplumda var olan fikir birliğinin kullanılması ve bunun terörizmi de kapsayacak şekilde genişletilmesi önerisinde bulunarak,

³⁹ UNODC (2003) *Combating International Terrorism: The Contribution of the United Nations*. New York: United Nations, pp.18-19; Organisation for Security and Cooperation in Europe. *Status of the Universal Anti-Terrorism Conventions and Protocols as well as other International and Regional Legal Instruments related to Terrorism and Co-operation in Criminal Matters in the OSCE Area*. Vienna: OSCE, July 2018, p. 4. 2014’ten bu yana yeni bir anlaşma eklenmemiştir.

⁴⁰ Fleck, D. (Ed.) (1995) *The Handbook of Humanitarian Law in Armed Conflicts*. Oxford: Oxford University Press; Frederic de Mulinen (1987): *Handbook on the Law of War for Armed Forces*. Geneva: International Committee of the Red Cross; Roberta Arnold (2004) *The ICC as a New Instrument for Repressing Terrorism*. Ardsley, N.Y. Transnational Publishers.

terör eylemlerini “barış zamanındaki savaş suçlarının eşdeğeri” olarak niteledi.⁴¹

“Teröristi” Tanımlamak

Tanım meselesine yaklaşımın bir başka yolu da şu soruyu sormaktır: hangi kişi ya da grup “terörist” ya da “terör örgütü” olarak kabul edilmelidir? Teröristleri askerlerden, özgürlük savaşçılarından, gerillalardan ve direniş savaşçılarından ayırmak gerekir. Ancak, savaş hukukuna uyan bir askerin savaş suçlusu haline gelebilmesi gibi, bir gerilla veya direniş savaşçısı, partizan veya diğer “düzensiz savaşçılar” da silahsız sivillere karşı provokasyon olmaksızın, ayırım gözetmeksizin, tek taraflı şiddet kullandıklarında terörist haline gelebilirler. Aynı durum isyancılar, ayaklanmacılar, devrimciler ve devlet aktörleri için de geçerlidir.⁴² Bu da şu soruyu gündeme getirmektedir: eğer silahlı bir grubun üyeleri çoğu zaman meşru, konvansiyonel gerilla taktiklerini kullanıyor, ancak zaman zaman suç teşkil eden terör eylemlerine de girişiyorlarsa, artık asker veya isyancı olarak değil, terörist olarak mı adlandırılmalıdırlar?⁴³ Çizgiyi nereye çekmek gerekir? Bu soruyu gündeme getirmek, “teröristi” bulma sorununa işaret etmektedir. Belirgin bir psikolojik “terörist profili” arayışı 1970’lerden beri devam etmektedir⁴⁴ - ancak genel olarak hayal kırıklığı yaratan sonuçlar elde edilmiştir. Schmid’in yakın zamanda “Terörist Risk Değerlendirme Araçları” üzerine bir kitabın önsözünde yazdığı gibi:

⁴¹ Bu öneri kabul edilmemiştir. - Alex P. Schmid. (1992) *The Definition of Terrorism. A Study in Compliance with CIL/9/91/2207 for the U.N. Crime Prevention and Criminal Justice Branch*. Leiden: Centre for the Study of Social Conflict. Bu teklif hakkında eleştirel bir tartışma için Bkz.: M.P. Scharf (2004): “*Defining Terrorism as the Peacetime Equivalent of War Crimes: Problems and Prospects*”, 36 Case Western Reserve Journal of International Law, pp.363–374.

⁴² “Yasadışı savaşçı” olarak sınıflandırılmamak için, düzensiz savaşçılar Lahey Düzenlemeleri ve Cenevre Sözleşmeleri kapsamına girmek için dört koşulu yerine getirmelidir: (i) Düzensiz savaşçılar “astlarından sorumlu bir kişi tarafından komuta edilmelidir”; (ii) “uzaktan tanınabilir sabit bir ayırt edici işarete” sahip olmalıdırlar; (iii) Silahlarını “açıkta” taşımalıdırlar; (iv) Operasyonlarını “savaş yasaları ve geleneklerine uygun olarak” yürütmelidirler. - S.D. Bailey (1972) *Prohibitions and Restraints in War*. London: Oxford University Press, pp. 82-83, 87; L.P. Bremer, III (1987) *Terrorism and the Rule of War* Washington, DC: U.S. Department of State, Bureau of Public Affairs, Current Policy No. 947, p.3.

⁴³ Bkz. Assaf Moghadam; Ronit Berger and Polina Beliakova (2014) “*Say Terrorist, Think Insurgent: Labeling and Analyzing Contemporary Terrorist Actors*”. Perspectives on Terrorism, 8(5), pp. 2-17. URL: <https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/governance-and-global-affairs/isga/perspectives-on-terrorism/2014-5.pdf>

⁴⁴ Bkz. Charles A. Russell and Bowman H. Miller (1977) “*Profile of a Terrorist*”, Military Review, August 1977, pp. 21-34; Rex A. Hudson (Ed.) (2022) *Who Becomes a Terrorist and Why*. The 1999 Government Report on Profiling Terrorists. Guilford, Conn.: The Lyons Press, n.d.

“Kimsenin terörist olarak doğmadığı konusunda yaygın bir mutabakat olsa da, bir kişinin neden terörist olduğu konusunda pek çok anlaşmazlık vardır. Kişisel ve durumsal, itici ve çekici faktörler, gençlerin terörizme neden ve nasıl dâhil olduklarını belirleyen etkenler olarak bir araya gelmektedir. Terörizme giden tek bir yol olmasından ziyade, bir bireyin “şiddet yanlısı aşırılıkçı” olması için birçok yol vardır - bu terim sıklıkla “terörist” teriminin yerine kullanılmaktadır. (...) Belirgin bir “terörist profili” arayışı uzun yıllardır devam etmektedir ve çoğu araştırmacı terörist kişilik veya terörist zihniyet bulma temasından vazgeçerken, bazıları ise henüz vazgeçmemiştir. Ancak son araştırmalar, belirli bir siyasi ve sosyal ortamda terörist olma olasılığı diğer insanlara göre çok daha yüksek olan kişilerin tek bir profilinden ziyade çeşitli kişilik özellikleri olduğunu kabul etmektedir.”⁴⁵

Ayrıca, bir kişinin terörizme ve terör eylemlerine ya da bir terör örgütüne katılımı, aşağıdakiler de dahil olmak üzere çeşitli şekillerde olabilir:⁴⁶

1. Gösterilerde, kitle iletişim araçlarında veya internette terörizmi teşvik etmek ve savunmak;
2. Teröristler için bilgi toplamak ve propaganda dağıtımına yardımcı olmak;
3. Terör eylemi ile suçlanan bir kişi için mazeret uydurmak veya yalan ifadeler kullanmak;
4. Kanundan kaçanlar ve teröristlere güvenli ev gibi hizmetler sağlamak;
5. Bir terörist (cephe) örgüte para bağışlamak;
6. Terör örgütlerine yeni eleman temini, teröristlerin eğitilmesi için kolaylık ve yardım sağlanması;
7. Teröristlere sahte kimlik belgesi gibi hizmetlerin sağlanması;

⁴⁵ Bkz. Alex P. Schmid (2021) “Foreword” in: Raymond Corrado, Gunda Wössner, and Ariel Merari (Eds.): *Terrorist Risk Assessment Instruments. Contemporary Policy and Law Enforcement Challenges*. Amsterdam: IOS Press, 2021, p. ix.

⁴⁶ Bkz. Alex P. Schmid (2017) *Public Opinion Survey Data to Measure Sympathy and Support for Islamist Terrorism: A Look at Muslim Opinions on Al Qaeda and IS*. The Hague: ICCT, p. 9.

8. Terör örgütlerine uzman tavsiyesi ve istihbarat sağlamak;
9. Teröristlere sınırları geçmeleri ve/veya hedeflerine ulaşmaları için lojistik destek ve ulaşım sağlanması;
10. Teröristler için silah, mühimmat ve bomba yapım malzemeleri temin etmek;
11. Terör örgütlerine personel desteği ve operasyonel yardım sağlamak;
12. Bir terörist örgüt adına çalışmak (“yalnız kurt” olarak veya doğrudan bir terörist örgüte katılarak).

Terör suçlarına katılım ölçeği sadece kişilere değil, aynı zamanda yasaklanmış davranışlarda bulunan devlet aktörlerine de atıfta bulunmaktadır. Haydut devletler, büyük ölçüde İran istihbaratının bir aracı olan ve aynı zamanda Lübnan hükümetinin bir parçası olan Hizbullah örneğinde olduğu gibi bir paravan terör örgütünün arkasına saklanabilir. Çok az sayıda büyük terör örgütü gizli devlet desteği olmadan uzun süre hayatta kalabilir.⁴⁷ Bunu yapanlar da genellikle düşman bir ülkeyi yıkmak için beşinci kol olarak kullanılır ve bu da sponsor devletin “makul inkar” iddiasında bulunmasına olanak tanır. Hâlihazırda devletleri terörizmin sponsoru olarak tanımlamak için uluslararası düzeyde kabul görmüş yasal araçlar bulunmamaktadır.

Bu da bizi “terörist grup ya da terör örgütü” nedir sorusuna getiriyor. Bazı teröristler tek başlarına hareket ederken (“yalnız kurtlar olarak da adlandırılırlar), çoğu böyle değildir ve gizlice faaliyet gösteren bir terörist gruba mensupturlar. Brian Phillips “terörist grupları”, “terörizmi kullanan ulus-altı siyasi örgütler” olarak tanımlamıştır.⁴⁸ Schmid, yakın tarihli bir makalesinde bu terimlerle tanımlamıştır: Bir “terörist grup, faaliyetlerinin tamamında ya da bir kısmında terörizme... yani psikolojik (kitlese) manipülasyona yönelik şiddet içeren bir iletişim stratejisine başvuran... siyasi hedefleri olan, militan ve genellikle devlet dışı gizli bir örgüttür”.⁴⁹

⁴⁷ Daniel Byman (2012) *Deadly Connections. States that Sponsor Terrorism*. Cambridge: Cambridge University Press

⁴⁸ Phillips, Brian J. (2014) “What is a terrorist group? Conceptual issues and empirical implications.” *Terrorism and Political Violence* 27 (February): pp. 225-242. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09546553.2013.800048>

⁴⁹ Alex P. Schmid (2022) “*The Evolving Threat of Terrorist Non-State Actors and Trafficking*”. Presentation at NATO Defense College, Rome, 10 March 2022, p.8.

Ancak hiçbir terörist grup birbirine tam anlamıyla benzemez. Buna ek olarak, bazı terör örgütlerinin sadece yeraltı hücreleri değil, aynı zamanda siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, hayır kurumları ve hatta insan hakları örgütleri şeklinde yer üstünde faaliyet gösteren bölümleri de bulunmaktadır.⁵⁰ Bu tür paravan örgütler meseleyi büyük ölçüde karmaşık hale getirmektedir. Bazı hükümetler ve uluslararası örgütler belirli grupları “terörist” olarak tanımlayıp yaptırım listesine alırken, diğerleri aynı grupları - ya da bu grupların yer üstündeki paravan örgütlerini - aynı kapsamda değerlendirmemektedir. Bazen gruplar terörizmi bıraktıkları, varlıklarını sona erdirdikleri ya da “tanımlama gücüne” sahip bir hükümet tarafından siyasi nedenlerle, örneğin bir barış sürecini kolaylaştırmak için “listeden çıkarılırlar”.⁵¹

Genel olarak, hükümetler ve uluslararası örgütler belirli devlet dışı aktörleri ve belirli siyasi amaçlı şiddet eylemlerini “terörist” ilan etmeyi, “terörizmin” tam olarak ne olduğu konusunda uzlaşmaya varmaktan daha kolay bulmuşlardır. Bu da bizi “tanımlama gücü” konusuna getiriyor.

Güç Tanımı

1989 yılında Peter Sederberg şu şekilde bir gözlemde bulunmuştur: “Terimlerin tanımlanması, diğer insani eylemler gibi, tanımlamayı yapanların çıkarlarını yansıtır. Siyasi bir tartışmanın terimlerini başarılı bir şekilde tanımlayanlar toplum için gündemi belirler. Tanım bu nedenle gücün kullanılmasını içerir”.⁵²

Siyasette terimler genellikle tarafsız değil, değer yüklüdür. Grupların veya bireylerin bir durumda farklı çıkarları olduğunda, durumun kendisi ve kalıcılığı üzerinde etkileri vardır. Paydaşlar genellikle gerçekliği kendi çıkarlarına uygun bir şekilde çarpıtma eğilimindedir. Bir şiddet tanımının neleri içerip neleri dışarıda bıraktığı, eylemlerin suç olup olmadığını belirleyebilir ya da bazı aktörlerin cezasız kalmasını sağlayabilir. Bu nedenle tanım tartışmasındaki önemli soru şudur: “Tanımlama yetkisi”, yani siyasi motivasyonlu şiddetin bazı tezahürlerini “terörist” olarak etiketleyerek ve dolaylı olarak diğer siyasi militanlık biçimlerini böyle aşağılayıcı bir terimle

⁵⁰ Örneğin Bkz. Leonard Weinberg (Ed.) (1992) *Political Parties and Terrorist Groups*. Special Issue of *Terrorism and Political Violence*, Vol. 4, Issue 2 (Summer 1992).

⁵¹ Bkz. Wikipedia (engl.) Lemma: *List of designated terrorist groups*.

⁵² Peter C. Sederberg (1989) *Terrorist Myths: Illusion, Rhetoric, and Reality*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, p.3.

tanımlanmaktan muaf tutarak kamusal söylemi çerçeveleme ve yönlendirme yetkisi kime ait olmalıdır?⁵³ Pek çok rakip var. İşte bazıları: (i) Teröristler; (ii) Kitle İletişim Araçları ve Sosyal Medya; (iii) Ulusal Hükümetler; (iv) Birleşmiş Milletler; (v) Akademisyenler.

Her kategoriden bir ya da daha fazla tanımlama/tanımlamayı sunalım ve kısaca tartışalım. Teröristlerin ne yaptıklarını en iyi bildikleri varsayıldığından, onlardan biriyle başlayalım.

Bir Teröristin Yaptığı Tanım

Modern (devlet dışı) teröristler “bombanın felsefesi” hakkındaki tanımsal tartışmalarını 1870’ler ve 1880’lerde, iki yeni icat, dinamit ve baskı makinesi, birbirini etkilemeye başladığında yaptılar: teröristler önde gelen insanları öldürdüler ve gazeteler onlara ön sayfalarda yer vererek “ödüllendirdiler”, böylece “eylem yoluyla propaganda (propaganda by the deed)” mümkün oldu. İlk terörist teorisyenlerden birisi, Rus örgütü Narodnaya Volya’nın (Halkın İradesi) bir üyesi olan Nicholas Morozov’dur. Morozov 1880’de “terörist devrimi” savunan bir metin yayınladı:

“...terörist mücadele tam da bu avantaja sahiptir; beklenmedik bir anda harekete geçebilir ve kimsenin tahmin edemeyeceği araçlar ve yollar bulabilir. Terörist mücadelenin gerçekten ihtiyaç duyduğu tek şey az sayıda insan ve büyük maddi araçlardır. Bu gerçekten de yeni bir mücadele biçimini temsil etmektedir. Her zaman hedefini vuran bir dizi bireysel siyasi suikastla... kitlesel devrimci hareketlerin yerini alır. Terörist hareket sadece kötülükten gerçekten sorumlu olanları cezalandırır. Bu nedenle terör devrimi tek adil devrim biçimidir. Aynı zamanda devrimin en uygun biçimidir. Önemli güçler kullanarak, bu zamana kadar yenilmez gibi görünen diktatörlüğün tüm eylemlerini dizginleme fırsatı bulmuştur. Despot yöneticilerden korkmayın, çünkü hepsi gizli ve ani suikastlara karşı zayıf ve çaresizdir.”⁵⁴

⁵³ Alex P. Schmid, (2004) “*Terrorism – The Definitional Problem*”. Case Western Reserve Journal of International Law, 36(2), pp. 384-385. URL: <https://scholarlycommons.law.case.edu/jil/vol36/iss2/8>.

⁵⁴ Nicholas Morozov (1880) *Terroristic Struggle Terroristicheskaya Borba* (London). Repr. in: Feliks Gross. *Violence in Politics. Terror and Assassination in Easter Europe and Russia*. The Hague: Mouton, 1972, p.106.

Bu, terörizmin özlü bir tanımından ziyade bir tasvir olsa da, yine de 19. Yüzyılın devlet dışı teröristlerinin düşüncelerine ışık tutmaktadır.⁵⁵

Geleneksel ve Sosyal Medyaya Göre Tanımlar

Çok sayıda insanın algılarını ve gerçeklik tanımını şekillendirmek için hükümetlerden sonra en büyük şans, en azından açık toplumlarda bir asırdan fazla bir süredir, kitle iletişim araçları, özellikle de televizyon olmuştur.⁵⁶ Schmid 1980’lerde kitle iletişim araçlarının editörlerine gönderdiği bir ankette onlara “Medyanız ne tür siyasal şiddeti yaygın olarak “terörizm” şeklinde adlandırıyor?” diye sormuştur. Schmid’in aldığı yanıtlar aşağıdadır:⁵⁷

<i>Şiddet Türü</i>	<i>“Terörizm” Etiketini Uygulayan Editörlerin Yüzdesi</i>
Rehin alma	80%
Suikast	75%
Ayırım gözetmeksizin bombalama	75%
Adam kaçırma	70%
Pazarlık için kaçırma	70%
Şehir gerilla savaşı	65%
Sabotaj	60%
İşkence	45%
Uçak kaçırma	35%

2012-2018 döneminde Alman medyasında yer alan terör haberleri üzerine yapılan yeni bir araştırma, “Gazeteciler, toplumların siyasal şiddeti nasıl algıladığını ve buna nasıl tepki verdiğini ortaya koymuştur. Bu çalışma,

⁵⁵ Morozov’un açıklamasını 21. yüzyıl terörizm savunucularından biri olan Ömer Bakri Muhammed’in (Hizb-ut Tahrir İslami Kurtuluş Partisinin Londra şubesinin kurucusu) şu sözleri ile karşılaştırm: “Biz sivil ve sivil olmayanlar, masumlar ve inançsızlar arasında bir ayırım yapmıyoruz. Sadece Müslümanlar ve kâfirler arasında yapıyoruz. Ve bir kâfirin hayatının hiçbir değeri yoktur. Özür dilerim, bir hataydı demiyoruz. Bunu hak ettin diyoruz. Biz amacın mümkün olduğunca çok insanı öldürmek, terörü Batı’daki insanlara yaymak olduğuna inanıyoruz. Terör 21. yüzyılın dili. Eğer bir şey istiyorsam, onu elde etmek için sizi terörize ederim”. - Alıntı ilk olarak Publico’da yayınlanmış ve Temmuz 2004’te Harper’s Dergisinde yeniden basılmıştır. - Christopher C. Harmon, (2016) “*That Word Terrorist, and What Terrorists Say About It*”. CTX, 6(2), p.37. URL: <https://nps.edu/documents/110773463/120117345/CTX+Vol+6+No+2.pdf>.

⁵⁶ David L. Paletz and Alex P. Schmid (Eds.) (1992) *Terrorism and the Media. How Researchers, Terrorists, Government, Press, Public, Victims View and Use the Media*. Newbury Park: Sage Publications; Alex P. Schmid (1989) “*Terrorism and the Media: The Ethics of Publicity*”, *Terrorism and Political Violence*, Vol. 1, No. 4., pp. 539-565.

⁵⁷ Alex P. Schmid, (1992/1993) “The Response Problem as a Definition Problem”; in: Alex P. Schmid and Ronald D. Crelinsten (Eds.): *Western Responses to Terrorism*. London: Frank Cass. (Special Issue of *Terrorism and Political Violence*), Vol. 4, No. 4, p. 9; Alex P. Schmid (1992) “*Terrorism and the Media: Freedom of Information vs. Freedom from Intimidation*”, pp. 95-118 in: Lawrence Howard (Ed.). *Terrorism. Roots, Impact, Response*. New York: Praeger

Alman basınında saldırıların terörizm olarak haberleştirilmesinde seçici, hatta taraflı davranıldığını göstermektedir. Neredeyse sadece, Batı ülkelerinde radikal İslamcılar tarafından gerçekleştirilen ölümcül saldırılar gazeteciler tarafından terörizm olarak sunulmaktadır. Gazeteciler bu terimi sol ya da sağcı aşırılık yanlılarının şiddet eylemleri için kullanmaktan çekinmektedirler”. Bu çalışmanın yazarları şu sonuca varmıştır: “...haberler, siyasal şiddet eylemlerinin terörizm olarak sunulması konusunda oldukça seçici davranıyor, bu da klişeleri besleyip farklı aşırıcılık biçimlerine yönelik politik yanıtların verilmesini engelleyebiliyor”.⁵⁸

Klasik kitle iletişim araçları - basın, radyo, televizyon - şiddet içeren bir siyasi olayın haberleştirilip haberleştirilmeyeceğini ve nasıl haberleştirileceğini belirleyen “kapı bekçileri” olarak editörlere sahipken, sosyal medya teröristler de dâhil olmak üzere halkın doğrudan hedef kitlelere erişmesine olanak sağlamaktadır. Bu durum sosyal medya platformlarını bir ikileme karşı karşıya bırakmaktadır: Halkın bilgilendirilmesi nerede biter ve halkın korkutulması nerede başlar, zararı önlemek için ne yapılabilir? Büyük sosyal medya mecralarında içerik moderatörleri bulunmaktadır. Bu moderatörler zararlı içeriği kaldırarak zararın ancak bir kısmını önleyebilirler. Sosyal medya, terör haberleri de dahil olmak üzere sorunlu içerikleri yönlendiren ya da engelleyen algoritmalar tarafından yönlendirilmektedir. Facebook örneğinde (aylık 2.8 milyar aktif kullanıcısı olan), terör örgütleri şu şekilde tanımlanmaktadır: “Siyasi, dini veya ideolojik bir amaca ulaşmak için sivilleri, hükümeti veya uluslararası bir kuruluşu sindirmek amacıyla kişilere veya mallara karşı önceden tasarlanmış şiddet eylemlerinde bulunan herhangi bir devlet dışı örgüt”.⁵⁹ Facebook’un bu tanımı, öncekinin aksine, sivillere zarar verme konusunda açık olsa da, bu tanımda dikkat çekici bir şekilde eksik olan şey, sosyal medya da dâhil olmak üzere medyanın terörizmi kolaylaştırmada oynayabileceği önemli role herhangi bir atıfta bulunmamasıdır. Bugüne kadar sosyal medya, terör kurbanlarının aileleri tarafından kendilerine karşı açılan davalara karşı neredeyse tam bir dokunulmazlığa sahiptir.⁶⁰

⁵⁸ V. Hase, (2023). *What is terrorism (according to the news)? How the German press selectively labels political violence as “terrorism.”* *Journalism*, 24(2), pp. 398–417. URL: <https://doi.org/10.1177/14648849211017003>.

⁵⁹ Alex Moltzau (2019) “*How does Facebook define Terrorism in Relation to Artificial Intelligence?*”

⁶⁰ Wikipedia (İngilizce) "Section 230@" lemma'sına bakınız: "Bölüm 230, 1996 tarihli Telekomünikasyon Yasası'nın Başlık V'i olan 1996 tarihli İletişim Ahlak Yasası'nın bir parçası olarak

Ulusal Hükümetler

Özellikle yöneticilerin siyasi muhalefeti bastırmak için manevra yaptığı ve yazılı basın, televizyon ve sosyal medyayı susturabildiği ülkelerde hükümetler en büyük tanımlama / tanım yapma gücüne sahiptir. Üst düzey hükümet yetkilileri tarafından belirli siyasi ajitasyon ve şiddet eylemleri için pejoratif bir etiket olarak kullanılan “terörist” etiketi, eğer “yapılırsa”, siyasi rakibi olumsuz bir şekilde yansıtır, davranışını gayrimeşrulaştırır ve/veya suç haline getirir.⁶¹

Bazıları terör eylemlerini siyasi olmayan bir suç gibi ele almaya devam etse de çoğu ulusal hükümetin “kendi” terörizm tanımı vardır. Pek çok şey, ilgili mevzuatın yürürlükte olup olmadığına, iç terörizmin varlığına ya da yokluğuna bağlıdır. Liberal demokrasilerden bir örnek olarak Birleşik Krallık’ın 2000 tarihli Terörizm Yasası’nın (UK Terrorism Act) terörizm tanımı aşağıda verilmiştir:

(1) “Bu Kanunda “terörizm” aşağıdaki eylemlerin kullanılması veya eylemle tehdit edilmesi anlamına gelir:

(a) Eylemin alt bölüm (2) kapsamına girmesi,

(b) Terörizmin kullanımı veya terörizm tehdidin hükümeti etkilemek veya halkı ya da halkın bir kesimini korkutmak için tasarlanmış olması ve

(c) Terörizmin kullanımı veya terörizm tehdidin siyasi, dini veya ideo-mantıksal bir amacı ilerletmek için yapılmış olması.

(2) Aşağıdaki durumlarda eylem bu alt bölüm kapsamına girer:

(a) Bir kişiye karşı ciddi anlamda şiddet içeriyorsa,

(b) Ciddi maddi hasara yol açıyorsa,

(c) Eylemi gerçekleştiren kişi dışında başka bir kişinin hayatını tehlikeye atıyorsa,

(d) Halkın veya halkın bir kesiminin sağlığı veya güvenliği için ciddi bir risk oluşturuyorsa veya

yürürlüğe giren ve genellikle web sitesi platformları için üçüncü taraf içeriğiyle ilgili dokunulmazlık sağlayan Birleşik Devletler Yasası’nın Başlık 47’sinin bir bölümüdür”.

⁶¹ Alex P. Schmid (2004) “*Terrorism – The Definitional Problem*”. Case Western Reserve Journal of International Law, 36(2), p. 396.

(e) Bir elektronik sisteme müdahale ediyor veya bu sistemi ciddi şekilde bozmak için tasarlanıyorsa”.⁶²

Birleşik Krallık Terörizm Yasası 2000, Kuzey İrlanda’daki “Sorunlar (The Troubles)” sırasında çıkarılan 1974 tarihli orijinal İngiliz Yasası’ndan daha ayrıntılıdır. Terörizmin Önlenmesi Yasası 1974, terörizmi basitçe “siyasi amaçlar için şiddet kullanımı” olarak tanımlamış ve halkı veya halkın herhangi bir kesimini korkuya düşürmek amacıyla şiddet kullanımını da kapsamıştır.⁶³ Bu arada, Birleşik Krallık’ın 2000 tarihli Terörizm Yasası 2006 yılında tekrar güncellenmiş, 2019 ve 2021 yıllarında ise genişletilmiştir.⁶⁴

Bu durum, terörizmin yasal tanımlarının zaman içinde değişebileceğini ve yukarıdaki (e) bendinde olduğu gibi yeni tehditlere uyarlanabileceğini göstermektedir. Bazı hükümetlerin ise birden fazla terörizm tanımı vardır. ABD hükümeti bir zamanlar, diğerlerinin yanı sıra, “yerel terörizm”, “uluslararası terörizm”, “terörist faaliyet”, “terör eylemleri” ve “federal terörizm suçunu” kapsayan yirmiden fazla tanım yapmıştır - bazıları dil açısından benzer, bazıları ise belirgin şekilde farklıdır.⁶⁵

Birçok ulusal tanım arasında önemli ölçüde örtüşme olsa da, ulusal ve tarihsel (örneğin sömürgecilik) deneyimlere dayanan birçok farklılık da mevcuttur. Din de bazı ulusal tanımları şekillendirme eğilimindedir. Suudi yetkililerin 2014 yılında yayınladıkları tanım buna bir örnektir:

“Herhangi bir şekilde ateist düşünce çağrısında bulunmak veya bu ülkenin dayandığı İslam dininin temellerini sorgulamak” ve “Kral’ı veya hükümeti sorgulayan veya Krallık içinde veya

⁶² Birleşik Krallık Terörizm Yasası 2000.

⁶³ Prevention of Terrorism (Temporary Provisions) Act of 1974. - Catherine Scorer (1976) *The Prevention of Terrorism Act 1974 and 1976: A Report on the Operation of the Law*. London: National Council for Civil Liberties, p.36; Prevention of Terrorism (Temporary Provisions) Act of 1974, cited in: Edward F. Mickolus (1980) *The Literature of Terrorism: A Selectively Annotated Bibliography*, Westport, Conn.: Greenwood Press, p. 295.

⁶⁴ <https://www.cps.gov.uk/crime-info/terrorism>

⁶⁵ W. Seth Jones (2008) *Defining Terrorism*. Washington, D.C.: Center for the Study of Weapons of Mass Destruction, National Defense University, (MS), pp. 1-2,19, 22. Cf. also: Nicholas J. Perry (2004) “*The Numerous Federal Legal Definitions of Terrorism: The Problem of Too Many Grails*”, 30 J. On Legis. 249, pp. 272–274.- Başkan Ronald Reagan döneminde ABD hükümeti bir görev gücü oluşturmuş ve bu gücü terörizmin bir tanımını yapmakla görevlendirmiştir. Üyelerden biri olan Edward Peck daha sonra şunları hatırlamıştır: “Yaklaşık altı tanım ürettik ve her durumda reddedildiler, çünkü dikkatli bir okuma kendi ülkemizin bu faaliyetlerden birine karıştığını gösterecekti.” Wikipedia (İng.), Lemma “*Definition of Terrorism*” (kaynak not 80’de).

dışında yönetici elit dışında herhangi bir grubu, partiyi, örgütü destekleyen herkes teröristtir.”⁶⁶

Altmıştan fazla ulusal hükümetin terörizm tanımlarına giren çeşitli unsurlara ilişkin genel bir bakış yakın zamanda Terörizmle Mücadele Küresel İnternet Forumu’nun (GIFCT) web sitesinde yer almıştır.⁶⁷

Birleşmiş Milletler

En büyük uluslararası kuruluş olan Birleşmiş Milletler, 193 üye ülkesiyle (uluslararası) terörizmi tanımlamak söz konusu olduğunda en meşru kurumdur. Bununla birlikte, Birleşmiş Milletler tartışmalı konularda nadiren bir araya gelir ve bazen birden fazla ağızdan konuşur. Burada Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul’un altıncı (hukuk) komitesinin çalışmalarına kısaca göz atacağız.

BM’nin en güçlü organı olan Güvenlik Konseyi, 1985’ten bu yana uluslararası terörizm konusunu defalarca ele almış olmasına rağmen, ancak 11 Eylül 2001’den sonra terörizmle daha güçlü bir şekilde ilgilenmeye başlamıştır.⁶⁸ 11 Eylül saldırılarından üç hafta sonra, 28 Eylül 2001’de Güvenlik Konseyi, tüm BM üyesi devletlerin “teröristlere” ve “terörist eylemlere” karşı - terörizmin finansmanının suç sayılması, terörist örgütlerin bastırılması, teröristlerin hareketlerinin engellenmesi ve adalete teslim edilmeleri de dâhil olmak üzere - önlemler almasını gerektiren 1373 sayılı kararı kabul etmiştir. Ancak, Güvenlik Konseyi “terörizm” ile tam olarak neyin kastedildiğini tanımlamakta başarısız olmuş ve devletlerin terörizmi kendilerinin tanımlamasına izin vermiştir.⁶⁹

⁶⁶ Suudi İçişleri Bakanlığı’nın 2014 tarihli Terörle Mücadele Kanununun 1. ve 2. maddeleri, Wikipedia (İngilizce), “terörizm tanımı” lemma’sında İnsan Hakları İzleme Örgütü kaynak gösterilerek alıntılanmıştır. Ayrıca Bkz. Adam Withnall, “*All atheists are terrorists, Saudi Arabia declares*”. The Independent. April 1, 2014.

⁶⁷ URL: <https://def-frameworks.gifct.org/> . - 60’tan fazla ülke tarafından kullanılan tanımlara ilişkin unsurlar ilk olarak Alex P. Schmid ve Albert J. Jongman’da tanımlananlarla karşılaştırılmıştır. Alex P. Schmid and Albert J. Jongman. *Political Terrorism*. Amsterdam: North-Holland Publishing Company, 1988; and by a study of Hedayah (Abu Dhabi). cf. URL: <https://gifct.org/wp-content/>

⁶⁸ Ben Saul (2006) *Defining Terrorism in International Law*. Oxford: Oxford University Press, pp. 48-49 and p.214.

⁶⁹ Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler Şartı’nın VII. bölümü uyarınca hareket ettiğinden (VII. bölüm, Barışa Yönelik Tehditler, Barışın İhlali ve Saldırganlık Eylemlerine İlişkin Eylemlere atıfta bulunmaktadır), kararları tüm BM üye devletler için bağlayıcıdır. - Ben Saul (2006) *Defining Terrorism in International Law*. Oxford: Oxford University Press, p.5

Terörizmin tanımına ilişkin en ayrıntılı çalışma, BM Genel Kurulu Hukuk Komitesi'nin Geçici Komitesi'ni teşkil eden 35 hukuk uzmanından oluşan bir grup tarafından yapılmıştır. Geçici Komite 1997 ve 2005 yılları arasında Terörist Bombalama Sözleşmesi, Terörist Finansman Sözleşmesi ve Nükleer Terörizm Sözleşmesi metinlerinin hazırlanmasını başarıyla sonuçlandırmıştır. Ancak, 1996 yılında Hindistan tarafından gündeme getirilen Uluslararası Terörizme Karşı Kapsamlı Sözleşme'ye son şeklini verme görevinde başarısız olmuştur. Aradan çeyrek asırdan fazla bir süre geçmesine rağmen bu sözleşme taslağı hala Genel Kurul'un onayına hazır değildir.⁷⁰ BM Terörizm Geçici Komitesi'nin terörizmin tanımını yapamaması Eva Herschinger tarafından ulusal egemenlik ve evrensel ortak çıkar açısından açıklanmıştır: "...neyin terör suçu sayılacağı büyük ölçüde ulusal çıkarlara bağlıdır ve evrensel olarak kabul edilen bir tanım, terörizmi kendi mantığına göre tanımlama hakkından vazgeçmeyi gerektirdiği için egemenlik gücünü sınırlandırdığı düşünülmektedir".⁷¹

Bu nedenle, Geçici Komite'nin birçok toplantısından sonra (yazar 1999-2005 yılları arasında UNODC'nin Terörizmi Önleme Şubesi'nde gözlemci olarak çalışmıştır) elimizde sadece geçici bir terörizm tanımı taslağı metni kalmıştır. Taslak aşağıdaki gibidir:⁷²

"1. Herhangi bir kişi, hukuka aykırı olarak ve kasıtlı bir şekilde, herhangi bir yolla aşağıdakilere neden olursa, bu Sözleşme anlamında bir suç işlemiş olur;

(a) Herhangi bir kişinin ölümü ya da ciddi bedensel yaralanması; veya

(b) Kamu kullanımına açık yerler de dahil olmak üzere, devlet veya hükümet tesisi, bir toplu taşıma sistemi, bir altyapı tesisi veya çevreye, kamuya veya özele ait bir mülke ciddi şekilde zarar verilmesi; veya

⁷⁰ Hans Corell (2003) "*International instruments against terrorism: the record so far and strengthening the existing regime*"; in: UNODC. Combating International Terrorism: the contribution of the United Nations, op. cit., p.23.

⁷¹ Eva Herschinger (2013) "*A Battlefield of Meanings: The Struggle for Identity in the UN Debates on a Definition of International Terrorism*". Terrorism and Political Violence, Vol. 25, No. 2, pp. 183-184. Cf. also: G. Doucet (2003) "*Terrorism: Search for a Definition or Liberticidal Drifting*", in: G. Doucet (Ed.). Terrorism, Victims, and International Criminal Responsibility. Paris, SOS Attentats, p. 280.

⁷² Birleşmiş Milletler. BM Belgesi. A/C.6/56/L.9, Ek I.B., 2001.

(c) Bu maddenin 1 (b) paragrafında atıfta bulunulan mülklere, yerlere, tesislere veya sistemlere verilen ve büyük ekonomik kayıpla sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan zararlar;

eylemin amacı, doğası veya bağlamı gereği, bir halkı korkutmak veya bir Hükümeti ya da uluslararası bir kuruluşu herhangi bir eylemde bulunmaya veya bulunmaktan kaçınmaya zorlamak olduğunda.”⁷³

Bu BM taslak tanımı devlet aktörlerinin olası rolü konusunda sessizdir (“herhangi bir kişi” muhtemelen belirli devlet görevlilerini içerebilir). Teröristlerin, öncelikle medyada yer almak ve böylece üçüncü tarafları etkilemek amacıyla gösterişli kamu performanslarında kasıtlı olarak sivilleri ve savaşı olmayanları mağdur ettikleri gerçeği, bu BM taslak tanımında yer almamaktadır. Tanım “herhangi bir araç”, “herhangi bir kişi” ve “herhangi bir eylem” atıfta bulunduğu için de çok geniştir. Bu nedenle “terörizmle” mücadele ederken insan haklarını ve hukukun üstünlüğünü hiçe sayan üye devlet hükümetlerinin istismarına davetiye çıkarabilir.

Aralık 2021’de Genel Kurul, “uluslararası terörizme ilişkin kapsamlı sözleşme taslağına ilişkin süreci tamamlamak amacıyla” yeniden bir çalışma grubu kurulmasına karar verdi.⁷⁴ BM Hukuk Komitesi’nin terörizmin ortak bir tanımına ulaşamaması, her üye devletin terörizmi o günkü hükümetin uygun gördüğü şekilde tanımlamasına olanak tanıyor. Singapur’daki Nanyang Üniversitesinde akademisyen olan James Dorsey, 2017 yılında yazdığı bir makalede, Birleşmiş Milletler’in terörizmin yasal olarak bağlayıcı bir tanımı üzerinde uzlaşmaya varamamasının bedelini ödediğimizi belirtmiştir: üzerinde uzlaşmış bir terörizm tanımının olmaması... otokratların şiddet içermeyen eleştirileri bastırarak aşırıcılığa karşı koyma çabalarını suiistimal etmelerine izin vermektedir.... (...) Terörizm teriminin çok yönlü yorumlanabilen genel bir ifade olarak kalmasını savunanlar, birinin teröristinin diğerinin özgürlük savaşçısı olduğunu iddia etmektedir. (...) Otoriter liderler ...ya kendi terörizm tanımlarını uluslararası topluma dayatmak ya da uluslararası toplumun bir tanım benimsemesini engellemek konusunda çıkar sahibidirler. Bir tanımın olmaması, ifade ve medya

⁷³ Ek II. Koordinatör tarafından hazırlanan Kapsamlı Sözleşme taslağının 2. ve 2bis maddelerinin gayri resmi metni. Madde 2, A/C./6/56/L.9 sayılı belgeden alınmıştır, ek I.B. Bu metin 2002 yılında Altıncı Komite Çalışma Grubu tarafından ulaşılan değerlendirme aşamasını temsil etmektedir. Aktaran Birleşmiş Milletler, Geçici Komite Raporu. Ayrıca bkz: Altıncı Komite Başkanı’nın Genel Kurul Başkanı’na hitaben yazdığı 3 Ağustos 2005 tarihli mektup. 12 Ağustos. A/59/894. Ek II Uluslararası Terörizme Karşı Kapsamlı Sözleşme Taslağı, s. 9.

⁷⁴ Bkz. 9 Aralık 2021 tarihli ve 76/121 sayılı BM Genel Kurul kararı.

özgürlüğü de dahil olmak üzere temel insan haklarını acımasızca bastırmalarına ve on binlerce şiddet yanlısı olmayan muhalifi hapse atmalarına olanak sağlamıştır.⁷⁵

Akademik Tanımlar

Akademide, hem hukukçular hem de sosyal bilimciler Birleşmiş Milletler'deki tanım çıkmazından bir çıkış yolu göstermeye çalışmışlardır. Burada bu çabalardan ikisi sunulmaktadır.

Hukuk alanında Ben Saul (Sydney Uluslararası Hukuk Merkezi Direktörü), Uluslararası Hukukta Terörizmin Tanımlanması konulu bir dergi hazırlamıştır.⁷⁶ Mevcut uluslararası ve bölgesel antlaşma hukukunu, uluslararası teamül hukukunu, insan hakları ve insancıl hukuku sistematik olarak incelemiş, analiz etmiş ve terörizmle ilgili temel ortak noktaları ortaya çıkarmıştır.

Ardından, terörizmin yanlışlığına ilişkin mevcut uluslararası hukuki mutabakatı yansıtan bir tanımın sınırlarını çizmiştir.⁷⁷ Daha sonra, terörizmin hukuki bir tanımını oluşturmadan önce, bir tanımın unsurlarını (örneğin (i) yasaklanmış araç ve yöntemler: ciddi şiddet; (ii) yasaklanmış amaçlar veya hedefler: güdüler ve hedefler; (iii) uluslararası güvenliğe tehdit: uluslararası bir unsur; (iv) metnin düz anlamı: terör veya aşırı korku yaratmak; (v) istisna) sıralamıştır.⁷⁸

Ben Saul, uluslararası hukuk analizine dayanarak terörizmi tündengelim yöntemiyle şu şekilde tanımlamıştır:

(1) “Mülke yönelik eylemler de dahil olmak üzere, ölüme veya ciddi bedensel yaralanmaya neden olmayı veya yaşamı tehlikeye atmayı amaçlayan her türlü ciddi, şiddet içeren, suç teşkil eden eylem;

(2) Silahlı çatışma dışında işlendiği durumlarda;

(3) Siyasi, ideolojik, dini veya etnik bir amaç için; ve

⁷⁵ J.M. Dorsey, J.M. (2017) "The Gulf crisis: grappling for a face-saving solution", South Asia Journal, 19 June. URL: <http://southasiajournal.net/the-gulf-crisis-grappling-for-a-face-saving-solution/>

⁷⁶ Ben Saul (2006) *Defining Terrorism in International Law*. Oxford: Oxford University Press. Aynı konuyu kapsayan bir başka çalışma da şudur: Stella Margariti (2017) *Defining International Terrorism. Between State Sovereignty and Cosmopolitanism*. Berlin: Springer-Verlag.

⁷⁷ Ben Saul (2006), *Defining Terrorism in International Law*. Oxford: Oxford University Press p.59. 78 Idem, p. 65.

⁷⁸ age, s. 65.

(4) Bir kişide, grupta veya kamuoyunda aşırı korku yaratmayı amaçlayan durumlarda ve

(a) Bir nüfusu veya nüfusun bir bölümünü ciddi şekilde korkutmak veya

(b) Bir hükümeti veya uluslararası bir kuruluşu herhangi bir eylemi yapmaya veya yapmaktan kaçınmaya haksız yere zorlamak.

(5) Ölüme, ciddi bedensel zarara ya da kamu sağlığı veya güvenliğine yönelik ciddi bir riske yol açmayı amaçlamayan, protesto ya da muhalif eylemler terör eylemi teşkil etmez.”⁷⁹

Böyle genel bir hukuki tanıma ulaşıldıktan sonra Ben Saul şunları kaydetmiştir: “Böyle bir tanım, uluslararası toplumun terörizmin yanlışlığına ilişkin temel normatif yargılarını somutlaştırırken, silahlı çatışmalarda şiddeti düzenleyen mevcut hukuka müdahaleyi en aza indirir. Ayrıca 1983 tarihli 109 adet terörizm tanımı çalışmasında bulunan en yaygın özelliklerden bazılarıyla da uyumludur”.⁸⁰

Dr. Saul’un 109 terörizm tanımının yer aldığı bir çalışmadan bahsetmesi, Alex Schmid tarafından akademik bir uzlaşma tanımı oluşturmak için yapılan üç girişimden ilkinde atıfta bulunmaktadır.

Schmid 1983 ve 2007 yılları arasında terörizm çalışmaları alanındaki araştırmacılara anketler göndererek terörizm anlayışlarını sormuştur. Schmid, 1984 yılında, incelenen terörizm tanımlarında ortak olan 22 unsur belirlemiştir. 1984’te üzerinde uzlaşılan tanım bu 22 unsurdan 13’ünü içeriyordu.⁸¹ 1988 tarihli yeni versiyon, 22 unsurdan 16’sını içeriyordu.

⁷⁹ age, s.65-66. - 2019 yılında Ben Saul şunları kaydetmiştir: "Çoğu kişi, barış zamanında sivillerin araçsal olarak siyasi amaçlı öldürülmesinin terörizm olduğu konusunda asgari düzeyde hem fikirdir. Bunun ötesinde, "terörizm" farklı siyasi ve ahlaki görüşlerin tartışmalı bir alanı olmaya devam etmektedir. - Ben Saul. "Defining Terrorism: A Conceptual Minefield"; in: Erica Chenoweth, Richard English, Andreas Gofas and Stathis N. Kalyvas (Eds.). (2019): The Oxford Handbook of Terrorism., p. 46.

⁸⁰ Ben Saul (2006): s. 66.

⁸¹ 22 tanımlayıcı unsur şunlardır: 1. Şiddet/Kuvvet (yanıtların %83,5’inde belirtilmiştir); 2. Siyasi (yanıtların %65’inde belirtilmiştir); 3. Korku, Terör vurgulanmıştır (%51); 4. Tehdit (%47); 5. (Psik.) Etkiler ve (beklenen) tepkiler (%41,5); 6. Kurban-Hedef ayrımı (%37,5); 7. Amaçlı, planlı, sistematik, organize eylem (%32); 8. Mücadele yöntemi, strateji, taktik (%30,5); 9. Norm dışılık, kabul edilmiş kuralların ihlali, insani kısıtlamaların olmaması (%30); 10. Zorlama, şantaj, itaate zorlama (%28); 11. Tanıtım yönü (%21,5); 12. Keyfilik, gayri şahsi, rastgele karakter, ayrımcılık (%21); 13. Siviller, savaşçı olmayanlar, direnmeyenler, tarafsızlar, mağdur olarak yabancılar (%17,5); 14. Gözdağı verme (%17); 15. Mağdurların masumiyetinin vurgulanması (%17); 16. Grup, hareket, örgüt failer olarak (%14); 17. Sembolik yön, başkalarına gösterme (%13,5); 18. Hesaplanamazlık, öngörülemezlik, orijinal 22 unsurdan oluşmaktadır. Schmid, terörizm çalışmaları alanındaki uzmanlarla bir kez daha istişare ettikten sonra,

Alanında uzman kişilerle yapılan bir başka istişare turunun ardından Schmid, Terörizmin Gözden Geçirilmiş Akademik Uzlaşısı Tanımına (2011) ulaşmıştır. Bu tanım 22 unsurdan 12'sini içermektedir. Kısa versiyonu aşağıda yeniden üretilirken tam versiyonu, 1984 ve 1988 versiyonları ile birlikte ve diğer yazarlar ve kuruluşlar tarafından yapılan bir dizi etkili tanım bu makalenin Ek'inde bulunabilir.

Gözden geçirilmiş akademik uzlaşısı tanımının kısa versiyonu (2011):

1. “Terörizm, bir yandan korku yaratan, zorlayıcı siyasal şiddetin özel bir biçimi veya taktiğinin varsayılan etkinliğine ilişkin bir doktrini, diğer yandan da çeşitli kitleler ve çatışma tarafları üzerindeki propagandif ve psikolojik etkileri için gerçekleştirilen, çoğunlukla sivilleri ve muharip olmayanları yasal veya ahlaki kısıtlamalar olmaksızın hedef alan, hesaplanmış, gösterişli, doğrudan şiddet eylemlerinin bir uygulamasını ifade eder;

2. Bir taktik olarak terörizm üç ana bağlamda kullanılmaktadır: (i) yasadışı devlet baskısı; (ii) barış zamanlarında veya çatışma bölgelerinin dışında devlet dışı aktörler tarafından propagandif ajitasyon; ve (iii) devlet ve devlet dışı aktörler tarafından kullanılan yasadışı bir düzensiz savaş taktiği olarak.”⁸²

Bu gözden geçirilmiş akademik uzlaşısı tanımı, sosyal bilimlerde terörizmin tanımına ilişkin önemli ölçüde bir fikir birliğini yansıtırken, Prof. Saul'un tanımı uluslararası hukukta önemli ölçüde bir normatif mutabakatı yansıtmaktadır. Bu iki tür tanımdaki unsurların örtüşmesi, her iki tanıma da güç ve otorite kazandıran cesaret verici bir özelliktir.⁸³ Ancak bu güç, büyük

2011 tarihli Terörizmin Gözden Geçirilmiş Akademik Uzlaşısı Tanımına ulaşmıştır. Bu tanım orijinal 22 unsurdan 12'sini içermektedir. Kısa versiyonu aşağıda yer alırken, tam versiyonu 1984 ve 1988 versiyonları ve diğer yazar ve kuruluşlar tarafından yapılan bir dizi etkili tanımla birlikte bu makalenin Ek'inde bulunabilir. Şiddetin ortaya çıkmasının beklenmedik olması (%9); 19. Gizli, örtülü nitelik (%9); 20. Şiddetin tekrarlanabilirliği, seri veya kampanya niteliği (%7); 21. Kriminallik (%6); 22. Üçüncü taraflara yönelik talepler (%4). Üçüncü taraflardan yapılan talepler (%4) – Alex P. Schmid (1984): *Political Terrorism. A Research Guide to Concepts, Theories, Data Bases and Literature*. With a bibliography by the author and a World Directory of “Terrorist: Organisations by A.J. Jongman. Amsterdam: North-Holland Publishing Company, pp.76-77. For a comparison of these elements with elements in the national definition of more than 60 national governments, see: Cf. URL: <https://def-frameworks.gifct.org/>

⁸² 2011'in revize edilmiş akademik uzlaşısı tanımının nasıl oluşturulduğuna dair detaylı bir tartışma için bkz: Alex P. Schmid (Ed.) (2011) *The Routledge Handbook of Terrorism Research*. London and New York: Routledge, pp. 73-87. 2011'de revize edilmiş akademik uzlaşısı tanımının açık kaynak kopyası Perspectives on Terrorism dergisinde yeniden üretilmiştir: Bkz. Alex P. Schmid (2012) “*The Revised Academic Consensus Definition of Terrorism*”. Perspectives on Terrorism, 6(2), pp. 158-159.URL: <https://www.universiteitleiden.nl/PoT>

⁸³ Gözden Geçirilmiş Akademik Uzlaşısı Tanımının on iki unsuru şunlardır: 1. Terörizmin İkili Karakteri: ideolojik doktrin ("bombanın felsefesi") ve doğrudan eylem pratiği; 2. Terörizmin Üç Katlı Bağlamı: (i)

bir tanımlama gücüne dönüşmemektedir. Tanımlama gücü esas olarak, bugüne kadar uluslararası ceza hukuku tarafından yasaklanan diğer suçlarla (soykırım, etnik temizlik, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar gibi suçlar) birlikte uluslararası bir suç olarak terörizmin ortak bir tanımı üzerinde anlaşamayan veya anlaşmak istemeyen hükümetlere aittir.⁸⁴

SONUÇ

Terörizmin tatmin edici bir tanımına ulaşmanın imkânsız olduğu sık sık dile getirilmiştir.⁸⁵ Yukarıdaki tartışmanın da açıkça ortaya koyduğu gibi bu imkânsızlık esasen siyasi bir durumdur ve devlet gücünü elinde bulunduranların iç ve dış rekabet ve çatışmalarında kendi çıkarlarını savunmalarıyla bağlantılıdır - hukuk ve sosyal bilimlerin sınırlamalarıyla bağlantılı bir durum değildir.

Doğru: Terörizm, yeni silahların ve yeni iletişim tekniklerinin geliştirilmesi nedeniyle ilk kez adlandırıldığı 1790'lardan bu yana evrim geçirmiştir. Friedrich Nietzsche'nin şu gözleminde önemli ölçüde doğruluk payı vardır: "Bütün bir sürecin semiyotik olarak yoğunlaştığı tüm kavramlar tanımdan kaçır; yalnızca tarihi olmayan tanımlanabilir".⁸⁶ Ancak bu durum, ortak bir tanımı kabul etme konusunda daha az zorluk yaşadığımız diğer birçok kavram için de geçerlidir. Bazı akademisyenler artık "Eski Terörizm" ve "Yeni Terörizm" arasında ayırım yapsa da - 11 Eylül saldırıları genellikle bir ayırım çizgisi olarak kabul edilir - eski ve yeni terörizm arasındaki

koru ile yönetme; (ii) diğer araçlarla propaganda, (iii) düzensiz savaş biçimi. 3. Tek aşamalı şiddet (bombalama, ateş etme) veya çift aşamalı şiddet (adam kaçırmaya, rehini alma, uçak kaçırmaya) 4.Tehdide dayalı iletişim: doğrudan mağdurlardan farklı çeşitli kitlelere; genellikle birden fazla muhatap vardır: uluslararası kamuoyu gibi üçüncü taraflar da dahil olmak üzere muhaliflerin yanı sıra teröristlerin sempatanları ve destekçileri; 5.Mağdurlarla özdeşleşen hedef kitlelere korku aşılayan terör unsurları; gösterinin yarattığı korku insanlara karşı ibret verici şiddetin alenen sergilenmesi; 6. Mağdurların niteliği: öncelikle silahlı siviller ve savaşı olmayanlar, genellikle masumlar; 7. Mağdur-hedef ayırımı: doğrudan mağdurlar nihai hedef değildir; 8.Faillerin türü: yalnız kurtlar, küçük gruplar, ulus ötesi ağlar, suç rejimleri; 9. Terörizmin tartışmalı tanımı ile örneklendirilen terör suçlarının ağırlıklı olarak siyasi niteliği; 10. Bir terör saldırısının arkasındaki acil niyet (seferberlik ve felç; hedef kitleleri şok etme, korkutma ve manipüle etme)Terörist saldırının arkasındaki acil niyet (seferberlik ve felç); hedef kitleleri şok etmek, korkutmak ve manipüle ederek olumlu bir güç sonucu elde etmek için "terörün" kullanılması; 11.Terörist saldırıların altında yatan motivasyonlar (örneğin intikam, mağduriyetlerin giderilmesi); 12.Terörist şiddetin kampanya karakteri; korku iklimini canlı tutmak için bir dizi saldırı. - Alex P. Schmid (2011) *The Routledge Handbook of Terrorism Research*. London and New York, pp. 76-87.

⁸⁴ Ben Saul (2006), *Defining Terrorism in International Law*. Oxford: Oxford University Press, p.182

⁸⁵ Bkz. G.P. Fletcher (2006) "*The undefinable concept of terrorism*", *Journal of International Criminal Justice*, Vol.4, pp 894- 911.

⁸⁶ Friedrich Nietzsche (1887) *On the Genealogy of Morals*. Second Essay; in: Walter Kaufmann Transl., *Basic Writings of Nietzsche*. New York: Modern Library, 1995, p.13

benzerlikler muhtemelen farklılıklardan daha büyüktür.⁸⁷ İnternetin ve sosyal medyanın gelişi ve bunların propaganda için kullanımı, teröristler için muhtemelen yeni şiddet araçlarının kullanımından daha büyük bir oyun değiştirici olmuştur. Yine de geçmişteki ve günümüzdeki terörizmin temelinde aynı iki kavram yatmaktadır: şiddet ve propaganda. Schmid'in 1980'de gözlemlediği gibi: "Terörizm sadece şiddet açısından anlaşılabilir. Öncelikle propaganda açısından anlaşılması gerekir. Ancak şiddet ve propagandanın pek çok ortak noktası vardır. Şiddet, zorlama yoluyla davranış değişikliğini amaçlar. Propaganda ise ikna yoluyla aynı şeyi amaçlar. Terörizm bu ikisinin bir kombinasyonu olarak görülebilir. (...) Terörizm, bir kurbanı karşı şiddet kullanarak diğerlerini zorlamaya ve ikna etmeye çalışır. İlk kurban sadece araçsaldır, daha geniş bir kitle üzerinde hesaplanmış bir etki yaratmak için çalınan davulun derisidir".⁸⁸

Terörizm dar anlamda değil geniş anlamda tanımlanmaktadır.⁸⁹ Bu akıllıca değildir ve gerçek dünyada etkileri vardır. "Teröre Karşı Küresel Savaş" söyleminde örneklendiği gibi terörizmin tanımı ne kadar geniş tutulursa, terörizme karşı koymak için gereken çaba da o kadar büyük olur ve bu olguyla mücadelede yetkinin kötüye kullanılması tehlikesi de o kadar artar. Tersine: terörizmin tanımı ne kadar dar olursa, mücadele edilecek terörizm o kadar az olur ve uluslararası hukuk açısından terörizmin ne anlama gelmesi gerektiği konusunda uluslar arasında bir anlaşmaya varmak o kadar kolay olur. Bu anlamda, kesin ve dar bir tanım mantıklıdır. Önde gelen Batılı politika yapımcılar "Teröre Karşı Küresel Savaşa" başlamadan önce bunu akıllarında tutmuş olsalardı, 11 Eylül'den bu yana terörle mücadele muhtemelen farklı bir seyir izlerdi.

⁸⁷ Isabelle Duyvestein (2012) "How New is the New Terrorism?", pp. 41-60; in: John Horgan and Kurt Braddock (Eds.). *Terrorism Studies. A Reader*. London and New York: Routledge, 2012; Martha Crenshaw (2019) "The Debate over "Old" vs. "New" Terrorism"; in: Rik Coolsaet (Ed.): *Jihadi Terrorism and the Radicalisation Challenge: European and American Experiences*. (2nd ed.). Abingdon: Routledge, pp. 57-68. (İlk olarak 2011 yılında yayınlanmıştır).

⁸⁸ Alex P. Schmid and Janny de Graaf (1980) *Insurgent Terrorism and the Western News Media. An Exploratory Analysis with a Dutch Case Study*. Leiden: C.O.M.T., p.7.

⁸⁹ Max Abrahms (2010) "Lumpers versus Splitters: A Pivotal Battle in the Field of Terrorism Studies". February 10, 2010. Cato Unbound. A Journal of Debate. URL: cato-unbound.org.

Ekler

Terörizmin Tanımlarından/Açıklamalarından Bir Seçki⁹⁰

Anonim Çince: “Bir kişiyi öldür, on bin kişiyi korkut”⁹¹

1937 Milletler Cemiyeti: “Bu Sözleşme’de “terör eylemleri” ifadesi, bir Devlete karşı yöneltilen ve belirli kişilerin veya bir grup kişinin veya genel kamuoyunun zihninde bir terör durumu yaratmayı amaçlayan veya hesaplayan suç eylemleri anlamına gelir.”⁹²

1966 Raymond Aron: “Bir şiddet eylemi, psikolojik etkileri salt fiziksel sonuçlarıyla orantısız olduğunda “terörist” olarak adlandırılır. Bu anlamda, devrimcilerin sözde ayırım gözetmeyen eylemleri teröristtir, tıpkı İkinci Dünya Savaşı’ndaki Anglo-Amerikan bölge bombalamaları gibi. Ayırıcılık yapılmaması korkunun yayılmasına yardımcı olur, çünkü özellikle hiç kimse hedef değilse, hiç kimse güvende olamaz”.⁹³

1974 Brian M. Jenkins: “Terörizm gerçek kurbanları değil, izleyenleri hedef alır. Terörizm bir tiyatrodur”.⁹⁴

1984 Akademik Uzlaş Tanımı: (Alex P. Schmid) “Terörizm, rastgele veya sembolik kurbanların şiddetin araçsal hedefi olarak hizmet ettiği bir mücadele yöntemidir. Bu araçsal kurbanlar, kurban olarak seçilmelerinin temelini oluşturan grup ya da sınıf özelliklerini paylaşırlar. Daha önce şiddet kullanımı ya da inandırıcı şiddet tehdidi yoluyla bu grup ya da sınıfın diğer üyeleri kronik korku (terör) durumuna sokulur. Üyelerinin güvenlik duygusu kasıtlı olarak zayıflatılan bu grup ya da sınıf terörün hedefidir. Şiddetin hedefindeki kişinin mağduriyeti, vahşeti, mağduriyetin zamanı (örneğin barış

⁹⁰ Daha kapsamlı ve 260 tanım içeren bir liste için bkz: Joseph J. Easson and A.P. Schmid (2011), “250+ Academic, Governmental and Intergovernmental Definitions of Terrorism”; in: Alex P. Schmid, *The Routledge Handbook of Terrorism Research*. London and New York: Routledge, p. 99-157.

⁹¹ Paul Wilkinson (1977) tarafından alıntılanan eski bir Çin atasözü: Paul Wilkinson (1977) *Terrorism and the Liberal State*. London: Macmillan, p.48. Çinli stratejist Sun Tsu bazen bu formülün sahibi olarak gösterilir ancak Wu Ch’den de olası yazarı olarak bahsedilir. Bu askeri teorisyen şöyle yazmıştır: “...hayatını feda etmeye hazır bir adam bin kişiyi terörize etmek için yeterlidir”. - Gus Martin (2003) *Understanding Terrorism: Challenges, Perspectives, and Issues*. Thousand Oaks: Sage, p.10.

⁹² Terörizmin Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesinin 1. Maddesinin 2. Paragrafı, (1937); Paul Wurth tarafından alıntılanmıştır: Paul Wurth (1941) *La repression internationale du terrorisme*. Lozan: Imprimerie la Concorde, s.50. - Hiçbir zaman yürürlüğe girmeyen Sözleşme, Yugoslavya Kralı I. Alexander’ın 1934 yılında Marsilya’da öldürülmesine cevaben hazırlanmıştır.

⁹³ R. Aron (1966) *Peace and War*. London: Weidenfeld & Nicolson, p.170.

⁹⁴ Brian M. Jenkins (1974) *International Terrorism: A New Kind of Warfare*. St. Monica: RAND. p. 4. URL: <https://www.rand.org/pubs/papers/2008/P5261.pdf>

zamani) veya yeri (savaş alanı değil) ya da konvansiyonel savaşta kabul edilen muharebe kurallarının göz ardı edilmesi nedeniyle tanıklık eden izleyicilerden çoğu gözlemci tarafından normal dışı olarak değerlendirilir. Norm ihlali, terör hedefinin ötesinde dikkatli bir izleyici kitlesi yaratır; bu izleyici kitlesinin bazı kesimleri de manipülasyonun ana nesnesini oluşturabilir. Bu dolaylı mücadele yönteminin amacı ya terör hedefini hareketsiz hale getirerek yönünü şaşırmasını ve/veya itaat etmesini sağlamak ya da ikincil talep hedeflerini (örneğin bir hükümet) veya dikkat hedeflerini (örneğin kamuoyu) bu mücadele yöntemini kullananların kısa veya uzun vadeli çıkarları lehine tutum veya davranış değişiklikleri için harekete geçirmektir.”⁹⁵

1987 Walter Laqueur: “Çoğu yazar terörizmin şiddet kullanımı ya da şiddet kullanma tehdidi, bir savaş yöntemi ya da belirli hedeflere ulaşmak için bir strateji olduğu, kurbanda korku yaratmayı amaçladığı, acımasız olduğu ve insani politikalarla uyummadığı ve/veya istikrarı bozmak ve hatta hükümeti devirmek olduğu konusunda hemfikirdir.”⁹⁶

1988 Yeni Akademik Uzlaşma Tanımı: (A.P. Schmid) “Terörizm, (yarı) gizli bireysel, grup ya da devlet aktörleri tarafından kendine özgü, kriminal ya da siyasi nedenlerle kullanılan ve suikastın aksine şiddetin doğrudan hedeflerinin ana hedefler olmadığı, kaygı uyandıran, tekrarlanan şiddet eylemi yöntemidir. Şiddetin doğrudan insan kurbanları genellikle hedef nüfustan rastgele (fırsat hedefleri) veya seçici olarak (temsili veya sembolik hedefler) seçilir ve mesaj üreticileri olarak hizmet ederler. Terörist (örgüt), (tehlike altındaki) kurbanlar ve ana hedefler arasındaki tehdit ve şiddete dayalı iletişim süreçleri, ana hedef kitleyi (kitleleri) manipüle etmek için kullanılır ve öncelikli olarak korkutma, zorlama veya propagandanın amaçlanıp amaçlanmadığına bağlı olarak onu bir terör hedefine, bir talep hedefine veya bir ilgi hedefine dönüştürür”.⁹⁷

1998/2017 Bruce Hoffman: Terörizm, “amaç ve güdüler bakımından kaçınılmaz olarak politiktir; şiddet içerir - ya da aynı derecede önemli olarak şiddet tehdidinde bulunur; ilk kurban ya da hedefin ötesinde geniş kapsamlı psikolojik etkilere sahip olacak şekilde tasarlanmıştır; Tanımlanabilir bir

⁹⁵ Alex P. Schmid (1984) *Political Terrorism*, p.111

⁹⁶ Walter Laqueur (1987) *The Age of Terrorism*. Boston: Little, Brown, p.9.

⁹⁷ Alex P. Schmid (1988) *Political Terrorism. Revised, expanded, and updated edition*. Amsterdam: North-Holland Publishing Company, p.28.

emir komuta zincirine veya komplocu hücre yapısına sahip bir örgüt (üyeleri üniforma veya tanımlayıcı amblem taşımayan) veya mevcut bir terörist hareketin veya liderlerinin ideolojik amaçlarından veya örneklerinden etkilenen, motive olan veya ilham alan bireyler veya küçük bir birey topluluğu veya her ikisi tarafından yürütülen ve ulus-altı bir grup veya devlet dışı bir varlık tarafından işlenen”.⁹⁸

1998 Boaz Ganor: “Terörizm, siyasi amaçlara ulaşmak için sivillere veya sivil hedeflere karşı kasıtlı olarak şiddet kullanılması veya şiddet kullanma tehdidinde bulunulmasıdır”.⁹⁹

1999 ABD Dışişleri Bakanlığı: “Terörizm’ terimi, genellikle bir kitleyi etkilemek amacıyla ulus-altı gruplar veya gizli ajanlar tarafından muharip olmayan hedeflere karşı gerçekleştirilen, önceden planlanmış, siyasi amaçlı şiddet eylemleri anlamına gelir. ‘Uluslararası terörizm’ terimi birden fazla ülkenin vatandaşlarını veya topraklarını kapsayan terörizm anlamına gelir. ‘Terörist grup’ terimi, uluslararası terörizm uygulayan ya da uygulayan önemli alt gruplara sahip herhangi bir grup anlamına gelir”.¹⁰⁰

2001 ABD Senatörü Michael J. Mitchell: “Terörizm, siyasi amaçlar için rastgele seçilmiş muharip olmayan kişilerin kasıtlı olarak öldürülmesini içerir. Terör ve moral bozukluğunu bir nüfusun geneline yayarak siyasi bir sonucu desteklemeyi amaçlar”.¹⁰¹

2002 AB Tanımı: “... Aşağıda (a)’dan (i)’ye kadar olan maddelerde belirtilen ve ulusal hukukta suç olarak tanımlanan, niteliği veya bağlamı itibariyle bir ülkeye veya uluslararası bir kuruluşa ciddi zarar verebilecek olan ve aşağıdaki amaçlarla işlenen kasıtlı eylemler terör suçu olarak kabul edilecektir: bir halkı ciddi şekilde korkutmak veya bir Hükümeti veya uluslararası bir kuruluşu herhangi bir eylemi gerçekleştirmeye veya gerçekleştirmekten kaçınmaya haksız yere zorlamak veya bir ülkenin veya uluslararası bir kuruluşun temel siyasi, anayasal, ekonomik veya sosyal

⁹⁸ Bruce Hoffman (2017) *Inside Terrorism. 3rd edition*. New York: Columbia University Press, (1st edition 1998), pp.43-44.

⁹⁹ Boaz Ganor (1998) “*Defining Terrorism. Is One Man’s Terrorist Another Man’s Freedom Fighter?*” Herzliya, The International Policy Institute for Counter Terrorism, p. 12.

¹⁰⁰ U.S. Department of State (2000) *Title 22 of the US Code*, Section 2656 (d); as quoted in: US Department of State, *Patterns of Global Terrorism 1999*. Washington, DC., Department of State, April 2000, p. viii.

¹⁰¹ Michael J. Jordan (2002) “*Terrorism’s Slippery Definition Eludes UN Diplomats*”, Christian Science Monitor, February 4, 2002, p. 7.

yapılarını ciddi şekilde istikrarsızlaştırmak veya tahrip etmek: (a) bir kişinin hayatına yönelik ölüme neden olabilecek saldırılar; (b) bir kişinin fiziksel bütünlüğüne yönelik saldırılar; (c) adam kaçırmaya veya rehin alma; (d) bir Devlet veya kamu tesisine, bir ulaşım sistemine, bilgi sistemi de dâhil olmak üzere bir altyapı tesisine, kıta sahanlığında bulunan sabit bir platforma, kamuya açık bir yere veya özel mülke büyük ölçüde zarar verme insan hayatını tehlikeye atabilecek veya büyük ekonomik kayıplara yol açabilecek nitelikte mal varlığı; (e) uçaklara, gemilere veya diğer kamu veya mal taşımacılığı araçlarına el konulması; (f) silahların, patlayıcıların veya nükleer, biyolojik veya kimyasal silahların üretimi, bulundurulması, edinilmesi, taşınması, tedarik edilmesi veya kullanılması ile biyolojik ve kimyasal silahların araştırılması ve geliştirilmesi; (g) tehlikeli maddelerin serbest bırakılması veya etkisi insan hayatını tehlikeye atacak yangınlara, sellere veya patlamalara neden olunması; (h) insan hayatını tehlikeye atacak şekilde su, elektrik veya diğer temel doğal kaynakların tedarikine müdahale etmek veya bunları kesintiye uğratmak; (i) (a)'dan (h)'ye kadar sıralanan eylemlerden herhangi birini gerçekleştirme tehdidinde bulunmak.¹⁰²

2005 Peter Waldmann: “Terörizm, bir siyasi düzene karşı yeraltından yapılan, dikkatle hazırlanmış, şok edici şiddet saldırıları olarak anlaşılmalıdır. Bu saldırılar her şeyden önce güvensizlik ve dehşet yaymayı amaçlar, ancak bunun yanında sempati ve destek isteği de yaratır”.¹⁰³

2005 Judith Tinnis: “Terörizm, devlet altı aktörlerin, keyfi olarak ya da sembolik değeri nedeniyle seçilen hedeflere (siviller dâhil) karşı asimetrik, sistematik olarak planlanmış, öngörülemeyen şiddet yoluyla sivil nüfusta aşırı korku ya da güvensizlik havası yaratmayı amaçlayan bir ‘iletişim stratejisidir’. Psikolojik manipülasyon yoluyla, arzu edilen tepkinin ortaya çıkması için azami öngörü yaratılması amaçlanır. Geleneksel askeri ve sosyal çatışma ve muhalefet yürütme normlarını aşan terörist şiddet, bir iletişim aracı olarak olağanüstü etkisiyle, psikolojik sinyal etkisi temelinde

¹⁰² European Union (2002): Council Framework Decision of 13 June 2002 on Combating Terrorism. Official Journal L 164, 22/06/2002, pp.3 – 7.

¹⁰³ Peter Waldmann (2005): Terrorismus. Provokation der Macht. Hamburg: Murmann, p.12 (Almanca’dan APS tarafından çevrilmiştir).

mesajların iletilmesi amaçlanan mümkün olan en geniş alıcı kitlesini kendine güvence altına almayı amaçlar”.¹⁰⁴

2006 Ben Saul: “Uluslararası toplumun uluslararası terörizmin altında yatan yanlış tanımlamasına dayanarak, terörizm tündengeçim yoluyla şu şekilde tanımlanabilir:

“Mülke karşı eylemler de dahil olmak üzere, ölüme veya ciddi bedensel yaralanmaya neden olmayı veya yaşamı tehlikeye atmayı amaçlayan her türlü ciddi, şiddet içeren, suç teşkil eden eylem;

silahlı çatışma dışında işlendiği durumlarda;

siyasi, ideolojik, dini veya etnik bir amaç için; ve

Bir kişide, grupta veya kamuoyunda aşırı korku yaratmayı amaçlayan durumlarda ve

(a) Bir nüfusu veya nüfusun bir bölümünü ciddi şekilde korkutmak veya

(b) Bir hükümeti veya uluslararası bir kuruluşu herhangi bir eylemi yapmaya veya yapmaktan kaçınmaya haksız yere zorlamak.

Ölüm, ciddi bedensel zarar ya da kamu sağlığı veya güvenliğine yönelik ciddi risk yaratma amacı taşımayan savunuculuk, protesto, muhalefet ya da endüstriyel eylemler terör eylemi teşkil etmez.”¹⁰⁵

2011 Terörizmin Gözden Geçirilmiş Akademik Uzlaşma Tanımı (Schmid)

“1. Terörizm, bir yandan korku yaratan, zorlayıcı siyasi şiddetin özel bir biçimi veya taktiğinin varsayılan etkinliğine ilişkin bir doktrini, diğer yandan da çeşitli kitleler ve çatışma tarafları üzerindeki propagandif ve psikolojik etkileri için gerçekleştirilen, çoğunlukla sivilleri ve muharip olmayanları hedef alan, yasal veya ahlaki kısıtlamalar olmaksızın hesaplanmış, gösterici, doğrudan şiddet eylemlerinin komplocu bir uygulamasını ifade eder;

2. Bir taktik olarak terörizm üç ana bağlamda kullanılmaktadır: (i) yasadışı devlet baskısı, (ii) barış zamanlarında veya çatışma bölgelerinin dışında devlet dışı aktörler tarafından yapılan propa- gandist ajitasyon ve (iii) devlet

¹⁰⁴ Judith Tinnes, (2010): Internetbenutzung islamistischer Terror- und Insurgentengruppen unter besonderer Berücksichtigung von medialen Geiselnahmen in Irak, Afghanistan, Pakistan und Saudi-Arabien. Ph.D. Dissertation, Saarbrücken: Universität des Saarlandes, p.28 (APS tarafından çevrilmiştir).

¹⁰⁵ Ben Saul (2006) *Defining Terrorism in International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2006, pp.65-66

ve devlet dışı aktörler tarafından kullanılan yasadışı bir düzensiz savaş taktiği;

3. Terörist aktörler tarafından uygulanan fiziksel şiddet veya bu yöndeki tehditler, tek aşamalı ölümcül şiddet eylemlerini (bombalamalar ve silahlı saldırılar gibi), çift aşamalı yaşamı tehdit eden olayları (adam kaçırma, uçak kaçırma ve zorlayıcı pazarlık için diğer rehin alma biçimleri gibi) ve çok aşamalı eylem dizilerini (adam kaçırma, gizli gözaltı, işkence ve cinayeti içeren ‘kayıplar’ gibi) içerir;

4. Kamusal (-laştırılmış) terör mağduriyeti, bir yandan bireylere, gruplara, hükümetlere, toplumlara veya bunların kesimlerine koşullu taleplerde bulunduğu, diğer yandan da terör faileri tarafından belirli seçmenlerin (etnik köken, din, siyasi aidiyet ve benzeri bağlara dayalı olarak) desteğinin arandığı tehdit temelli iletişim süreçlerini başlatır;

5. Terörizmin kökeninde dehşet - korku, dehşet, panik veya sadece endişe - terörist eylemin bazı yöntemleri - şok edici vahşeti, ayrımcılıktan yoksunluğu, dramatik veya sembolik niteliği ve savaş kurallarının ve cezalandırma kurallarının göz ardı edilmesi yatmaktadır;

6. Terörist saldırıların doğrudan kurbanları genellikle silahlı kuvvetler değil, terör eylemlerine yol açan çatışmadan doğrudan sorumlu olmayan siviller, muharip olmayanlar veya diğer masum ve savunmasız kişilerdir;

7. Doğrudan kurbanlar nihai hedef değildir (kurban ve hedefin çakıştığı klasik bir suikastta olduğu gibi), ancak kurbanların kötü durumuyla ya da teröristlerin iddia ettiği davayla özdeşleşen çeşitli kitlelere ve çatışma taraflarına ulaşmak için kitle iletişim araçlarının haber değerlerinin az çok farkında olmadan yardım ettiği mesaj üreticileri olarak hizmet ederler;

8. Terörist şiddetin kaynakları bireysel failer, küçük gruplar, yaygın ulusötesi ağların yanı sıra devlet aktörleri veya devlet destekli gizli ajanlar (ölüm mangaları ve suikast timleri gibi) olabilir;

9. Organize suçlar ve savaş suçlarında kullanılan yöntemlerle benzerlikler gösterse de, terörist şiddet ağırlıklı olarak siyasidir - genellikle motivasyonunda, ancak neredeyse her zaman toplumsal yansımalarında;

10. Terör eylemlerinin doğrudan amacı, ortaya çıkan güvensizlikten olumlu bir güç sonucu elde etme umuduyla hedef nüfusu veya çatışma tarafını terörize etmek, korkutmak, düşmanlaştırmak, yönünü şaşırtmak, istikrarsızlaştırmak, baskı altına almak, zorlamak, moralini bozmak veya

kışkırtmaktır; örneğin, halkın güvenini kazanmak, fidye parası koparmak, terörist taleplere boyun eğdirmek ve/veya halkın bazı kesimlerini harekete geçirmek veya hareketsiz hale getirmek;

11. Terörizme katılma motivasyonları, iddia edilen mağduriyetlerin giderilmesi, kişisel veya dolaylı intikam, toplu cezalandırma, devrim, ulusal kurtuluş ve çeşitli ideolojik, siyasi, sosyal, ulusal veya dini amaç ve hedeflerin desteklenmesi gibi geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır;

12. Terör eylemleri nadiren tek başlarına kalırlar, ancak şiddet eylemlerinin seri niteliği ve daha fazlasının geleceğine dair tehditler nedeniyle, teröristlerin siyasi süreci manipüle etmelerini sağlayan yaygın bir korku iklimi yaratabilen bir şiddet kampanyasının parçasını oluştururlar.”¹⁰⁶

2019 Muhammed Feyyaz: “Terörizm şiddet içeren bir olgudur:

1. Bağlamsal faktörlerden, yani üretiminin çeşitli metinlerini üreten, ona farklı anlamlar ve çağrışımlar yükleyen ve sürdürülmesi için motivasyon, mantık ve gerekçe sağlayan devlet ve toplum tarafından verilen tepkilerin yanı sıra dışsal ve en- dogen uyarılardan türetilerek aşamalı olarak gelişir.
2. Temelde tepkisel bir iletişim eylemi olup, gelişmiş bir doktrinle donatıldığında saldırgan bir taktiğe dönüşür; (3) Heterojen bir dizi ifade ve davranıştan oluşur: (i) duygusal (öfke, nefret, korku), (ii) kültürel ve ahlaki (intikam, kendini haklı görme), (iii) araçsal politika (zorlama, güç projeksiyonu, rekabet, toplumun dost olmayan kesimlerinin ve elitlerin dışlanması), (iv) dini (dışlama, mürtedleştirme ve ötekileştirme yoluyla dışlama), (v) ideolojik (devrimci cihat, sapkınlık, meydan okuma), (vi) kriminal (organize suç); (4) Sivilleri, kolluk kuvvetlerini ve muharıpleri kapsayan, değişken araç ve yöntemlerle performatif bir şekilde operasyonel hale gelen protean bir hedefleme felsefesi izleyen; (5) Nihayetinde tartışmasız bir toplumsal güç elde etmeyi amaçlayan ayrı bir yönetim düzeni dayatarak siyasi gücü kontrol etmek ve ele geçirmek.”¹⁰⁷

2022 David C. Rapoport: “Terör, dini ya da siyasi bir amaç için kullanılan şiddettir ve şiddeti sınırlayan kabul edilmiş ahlaki normlarla sınırlı değildir. Hem hükümetler hem de isyancılar terör kullanabilir. (...) Siyasi ya da dini

¹⁰⁶ A.P. Schmid (Ed.) (2011) *Handbook of Terrorism Research*. London, Routledge, pp.86-87; ayrıca yeniden üretilmiştir: Alex P. Schmid, (2012, May) *The Revised Academic Consensus Definition of Terrorism*. *Perspectives on Terrorism*, 6(2), 158-159. URL: <https://www.universiteitleiden.nl/PoT>.

¹⁰⁷ Muhammad Feyyaz (2019). “*Terrorism Can and Should be Defined. But How?*” *Strategic Analysis*, Vol. 43, Issue 4, p. 322. URL: <https://doi.org/10.1080/09700161.2019.1626581>

bir amaca ulaşmak için şiddet kullanan isyancılar, şiddeti düzenleyen askeri kurallar tarafından sınırlandırılmadan hareket ettiklerinde teröristtirler.”¹⁰⁸

Bibliyografya¹⁰⁹

Abrahms, Max (2010): “Lumpers versus Splitters: A Pivotal Battle in the Field of Terrorism Studies”. February 10, 2010. Cato Unbound. A Journal of Debate. URL: cato-unbound.org.

Acharya, Amitav (2014): “Who Is a Terrorist? “; in: *Age of Fear: Power Versus Principle in the War on Terror*. (Routledge Revivals). Abingdon: Routledge, pp. 19-26. (Originally published in 2004).

Ahmad, Ishtiaq (2012): “Terrorism: A Conceptual Framework”; in: Updesh Kumar; Manas K. Mandal (Eds.): *Countering Terrorism: Psychosocial Strategies*. New Delhi: SAGE Publications India, pp. 3-25.

Akhgar, Babak; Staniforth, Andrew; Bosco, Francesca (2014): “Definitions of Cyber Terrorism”; in: *Cyber Crime and Cyber Terrorism Investigator’s Handbook*. Waltham: Syngress, pp. 11-18.

Albayrak, Cagil (2015, December): *Terrorism Is What We Make of It: Construction of Terrorism Designation*. (Master’s Thesis, Lawrence, University of Kansas.). URL: <http://hdl.handle.net/1808/20912>

Anderson, Eric C. (2015, January): “Confusing a ‘Revolution’ with ‘Terrorism’”. *Small Wars Journal*, 1/2015. URL: <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/confusing-a-%e2%80%9d-with-%e2%80%9c-terrorism%e2%80%9d>

Anglí, Mariona Llobet (2013): “What Does “Terrorism” Mean?” ; in: Aniceto Masferrer; Clive Walker (Eds.): *Counter-Terrorism, Human Rights and the Rule of Law: Crossing Legal Boundaries in Defence of the State*. Cheltenham: Edward Elgar, pp. 17-36.

¹⁰⁸ David C. Rapoport (2022) *Waves of Global Terrorism*. New York: Columbia University Press, p.3.

¹⁰⁹ Daha kapsamlı bir bibliyografya için bkz: see: Tinnes, Judith (2020, December) “*Bibliography: Defining and Conceptualizing Terrorism*”. *Perspectives on Terrorism*, 14(6), pp. 204-236. URL: <https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/customsites/perspectives-on-terrorism/2020/issue-6/tinnes.pdf>

Bu bibliyografya kısmen Dr. Tinnes'in çalışmalarına dayanmaktadır ve yazar yardımları için kendisine müteşekkirdir.

- Antúnez, Juan Carlos; Tellidis, Ioannis (2013): “The Power of Words: The Deficient Terminology Surrounding Islam-Related Terrorism”. *Critical Studies on Terrorism*, 6(1), pp. 118-139. DOI: <https://doi.org/10.1080/17539153.2013.765703>.
- Aran, Gideon (2019): “Striking Home: Ideal-Type of Terrorism”. *Terrorism and Political Violence*, 31(5), pp. 987- 1005. DOI: <https://doi.org/10.1080/09546553.2017.1300581>.
- Arslan, Erol (2010, June): Definitionen und die verschiedenen Formen des Terrorismus: Probleme bei der Definition des Terrorismusbegriffs. (M.A. Diploma Thesis, University of Vienna).
- Armborst, Andreas (2017): “Conceptualizing Political Violence of Non-State Actors in International Security Research”; in: Andreas Kruck; Andrea Schneiker (Eds.): *Researching Non-State Actors in International Security: Theory and Practice*. (Routledge Critical Security Studies Series). Abingdon: Routledge, pp. 14-28.
- Arnold, Roberta. (2004): *The ICC as a New Instrument for Repressing Terrorism*. Ardsley, N.Y.: Transnational Publishers.
- Aron, Raymond (2003): *Peace & War. A Theory of International Relations*. New Brunswick, and London: Transaction Books, 2003 (French original published in 1966).
- Badey, Thomas J. (1998): “Defining International Terrorism: A Pragmatic Approach”. *Terrorism and Political Violence*, 10 (1), pp. 90-107. DOI: <https://doi.org/10.1080/09546559808427445>
- Baele, Stephane J. et al. (2019): “What Does the “Terrorist” Label Really Do? Measuring and Explaining the Effects of the “Terrorist” and “Islamist” Categories”. *Studies in Conflict & Terrorism*, 42(5), pp. 520-540. URL: <https://dial.uclouvain.be/pr/boreal/object/boreal:188496> .
- Bailey, S.D. (1972): *Prohibitions and Restraints in War*. London: Oxford University Press.
- Bassiouni, M. C. (Ed.) (1988): *Legal Responses to International Terrorism*. Dordrecht, Martinus Nijhoff.
- Bergen, Peter, David Sterman, Melissa Salyk-Virk and Brianna Kablack. “An Assessment of Variation in National Processes of Defining and Designating Terrorist Groups,”. Washington, DC: New America’s International Security Program, 2023.
- Berger, J.M. (2018): *Extremism*. Cambridge, Mass. MIT Press.

- Berkebile, Richard E. (2017): “What Is Domestic Terrorism? A Method for Classifying Events from the Global Terrorism Database”. *Terrorism and Political Violence*, 29(1), pp. 1-26. DOI: <https://doi.org/10.1080/09546553.2014.985378>
- Berkman, Alexander. *Now and After: The ABC of Communist Anarchism*. New York: Vanguard Press, 1929.
- Bessner, Daniel, and Michael Stauch (2010): “Karl Heinzen and the Intellectual Origins of Modern Terror.” *Terrorism and Political Violence*, Vol. 22, no. 2, pp. 143-176.
- Bishara, Azmi (2017, December): *What Defines Terrorism? The Identity of the Victim or that of the Victimizer?* (ACRPS Research Paper). URL: https://www.dohainstitute.org/en/ResearchAndStudies/Pages/What_Defines-Terrorism-the-Identity-of-the-Victim-or-that-of-the-Victimizer.aspx
- Blackbourn, Jessie (2011): “The Evolving Definition of Terrorism in UK Law”. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 3(2), pp. 131-149. DOI: <https://doi.org/10.1080/19434472.2010.512149>
- Blake, Christopher et al. (2012): “Introduction to Concepts of Terrorism”; in: *Policing Terrorism*. London: Learning Matters, pp. 1-18.
- Blakeley R (2017) *The construction of State terrorism*. In: Michael Stohl, R. Burchill , and S. Englund (Eds.) *Constructions of terrorism: an interdisciplinary approach to research and policy*. University of California Press, Oakland, California, pp 53–66.
- Blank, Laurie R. (2015): “What’s in a Word? War, Law and Counter-Terrorism”; in: Genevieve Lennon; Clive Walker (Eds.): *Routledge Handbook of Law and Terrorism*. (Routledge Handbooks). Abingdon: Routledge, pp. 52- 67.
- Bötticher, Astrid (2017, August): “Towards Academic Consensus Definitions of Radicalism and Extremism”. *Perspectives on Terrorism*, 11(4), pp. 73-77.
- Bötticher, Astrid (2017): *Radikalismus und Extremismus. Konzeptualisierung und Differenzierung zweier umstrittener Begriffe in der deutschen Diskussion*. The Hague: Leiden University, Doctoral Dissertation.
- Bovenkerk, Frank (2009): *Wie is De Terrorist? Zin en onzin van ethnic profiling*. Utrecht, Forum.

- Bremer, III, L.P. (1987): "Terrorism and the Rule of War". Washington, DC: U.S. Department of State, Bureau of Public Affairs, Current Policy No. 947 (Text of address 23 April 1987).
- Brulin, Rémi (2011): "Defining 'Terrorism': The 1972 General Assembly Debates on "International Terrorism" and their Coverage by the New York Times"; in: Banu Baybars-Hawks; Lemi Baruh (Eds.): *If It Was Not for Terrorism: Crisis, Compromise, and Elite Discourse in the Age of "War on Terror"*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, pp. 12-30.
- Bryan, D., Kelly, L. and Templer, S. (2011): "The Failed Paradigm of 'Terrorism'", *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 3 (2), pp. 80–96.
- Byman, Daniel (2012): *Deadly Connections. States that Sponsor Terrorism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Carlile of Berriew, Alexander Charles (2007, March): *The Definition of Terrorism. (A Report by Lord Carlile of Berriew Q.C., Independent Reviewer of Terrorism Legislation)*.
- Carriere, Kevin R.; Garney, Georgia; Moghaddam, Fathali M. (2018): "Terrorism as a Form of Violence"; in: Alexander T. Vazsonyi; Daniel J. Flannery; Matt DeLisi (Eds.): *The Cambridge Handbook of Violent Behavior and Aggression*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 626-644. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781316847992.034>.
- Carver, Ashley (2016): "Parliamentary Attempts to Define Terrorism in Canada and Australia". *Journal of Applied Security Research*, 11(2), pp. 124-138. DOI: <https://doi.org/10.1080/19361610.2016.1137173>
- Casaca, Paulo (2017): "The Conceptual Discussion on Terrorism". In: Paulo Casaca; Siegfried O. Wolf (Eds.): *Terrorism Revisited: Islamism, Political Violence and State-Sponsorship. (Contemporary South Asian Studies)*. Cham: Springer, pp. 3-32. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-55690-1_1.
- Cassese, Antonio (2006): "The Multifaceted Criminal Notion of Terrorism in International Law." *Journal of International Criminal Justice*, vol. 4, issue 5, pp. 933-958.
- Cengiz, Mahmut (2022): "How Autocrats Exploit the Definition of Terrorism for Their Own Purposes", 23 March 2022 Paper. George Mason University.
- Chapla, Kevin (2022): "Terrorism Redefined". *Small Wars Journal* 07/09/2022, pp. 64 - 68.

- Chenoweth, Erica; Moore, Pauline L. (2018): “Introducing Terrorism”; in: *The Politics of Terror*. New York: Oxford University Press, pp. 3 - 40.
- Chiha, Islam Ibrahim (2013, Spring): “Redefining Terrorism under the Mubarak Regime: Toward a New Definition of Terrorism in Egypt”. *The Journal on Terrorism and Security Analysis*, 8, pp. 28-45.
- Chomsky, Noam (2013): “The Definition of Terrorism”; in: Cihan Aksan; Jon Bailes (Eds.): *Weapon of the Strong: Conversations on US State Terrorism*. London: Pluto Press, pp. 32-46.
- Coady, C. A. J., (2004): “Defining Terrorism”; in Igor Primoratz, (Ed.), *Terrorism: The Philosophical Issues*. Basingstoke: Palgrave, pp. 3–14.
- Collins, John: “Terrorism”; in: John Collins and Ross Gover (Eds.) (2002): *Collateral Language: A User’s Guide to America’s New War*. New York: New York University Press, pp.155-174.
- Cooper H.H.A. (2001) “Terrorism: the problem of definition revisited”. *American Behavioral Science*, 44: pp. 881–893.
- Corell, Hans (2003):“International Instruments against Terrorism: The Record so Far and Strengthening the Existing Regime”; in: United Nations Office on Drugs and Crime. *Combating International Terrorism: The Contribution of the United Nations*. New York: United Nations.
- Corrado, Raymond Gunda Wössner, and Ariel Merari (Eds.) (2021): *Terrorist Risk Assessment Instruments. Contemporary Policy and Law Enforcement Challenges*. Amsterdam: IOS Press.
- Cox, Dan G.; Falconer, John; Stackhouse, Brian (2009): “Defining Terrorism: The First Step in an Effective International Counterterrorism Strategy”; in: *Terrorism, Instability, and Democracy in Asia and Africa*. Lebanon: University Press of New England, pp. 8-25.
- Cremer, Douglas J.; McConnell, Will; Archer, Emerald M. (2014): “Plus ça Change, Plus C’est la Même Chose: The “New” Terrorism”. *The European Legacy: Toward New Paradigms*, 19(5), pp. 543-555. DOI: <https://doi.org/10.1080/10848770.2014.943528> .
- Crenshaw Hutchinson, Martha (1972): “The Concept of Revolutionary Terrorism”, *The Journal of Conflict Resolution* 16(3), pp. 383–396.
- Crenshaw, Martha (1985): *Terrorism in Context*. Philadelphia: Pennsylvania State University Press.
- Crenshaw, Martha (2019): “The Debate over “Old” vs “New” Terrorism”; in: Rik Coolsaet (Ed.): *Jihadi Terrorism and the Radicalisation*

- Challenge: European and American Experiences. (2nd ed.). Abingdon: Routledge, pp. 57-68. (Originally published in 2011).
- Daase, Christopher (2001): „Terrorismus – Begriffe, Theorien und Gegenstrategien. Ergebnisse und Probleme sozialwissenschaftlicher Forschung“; in: *Die Friedenswarte*, Ausgabe 76(1), pp. 55–79.
- Damon, Dan (2014): “Bosnia and WW1: The Living Legacy of Gavrilo Princip.” BBC, June 25, 2014. URL: <http://www.bbc.com/news/magazine-28016999>.
- de Jonge Oudraat, Chantal; Marret, Jean-Luc (2010): “The Uses and Abuses of Terrorist Designation Lists”; in: Martha Crenshaw (Ed.): *The Consequences of Counterterrorism*. New York: Russell Sage Foundation, pp. 94-129.
- de Mulinen, Frederic (1987): *Handbook on the Law of War for Armed Forces*. Geneva: International Committee of the Red Cross.
- de Vido, Sara (2017): “The Future of the Draft UN Convention on International Terrorism”. *Journal of Criminological Research, Policy and Practice*, 3(3), pp. 233-247. DOI: <https://doi.org/10.1108/JCRPP-09-2016-0020>
- Del Villar, Erika Lorenzana (2018): *Our Holy Grail: States, Power, and Networks in the Stymied Global Quest to Define Terrorism*. (Doctoral Thesis, University of Connecticut, Mansfield, United States). URL: <https://open-commons.uconn.edu/dissertations/1822> .
- Di Filippo, Marcello (2008): "Terrorist Crimes and International Cooperation: Critical Remarks on the Definition and Inclusion of Terrorism in the Category of International Crimes." *European Journal of International Law*, vol. 19, no. 3, pp. 533-570.
- Di Filippo, Marcello (2014): “The Definition(s) of Terrorism in International Law”; in: Ben Saul (Ed.): *Research Handbook on International Law and Terrorism*. (Research Handbooks in International Law series). Cheltenham: Edward Elgar, pp. 3-19.
- Dingley, James (2010): “Making the Man: Terrorism Charted and Defined”; in: *Terrorism and the Politics of Social Change: A Durkheimian Analysis*. Abingdon: Routledge, pp. 85-112.
- D’Orazio, Vito; Salehyan, Idean (2018): “Who Is a Terrorist? Ethnicity, Group Affiliation, and Understandings of Political Violence”. *International Interactions*, 44(6), pp. 1017-1039. DOI: <https://doi.org/10.1080/03050629.2018.1500911>

- Dorsey, J.M. (2017): “The Gulf Crisis: Grappling for a Face-saving Solution”, *South Asia Journal*, 19 June. URL: <http://southasiajournal.net/the-gulf-crisis-grappling-for-a-face-saving-solution/> .
- Doucet, Ghislaine (2003): “Terrorism: Search for a Definition or Liberticidal Drifting”; in: Ghislaine Doucet (Ed.) *Terrorism, Victims, and International Criminal Responsibility*. Paris: SOS Attentats.
- Dugard, J. (1974): “International Terrorism: Problems of Definition”. *International Affairs* 50(1): pp. 67–81.
- Durrani, Asad (2018): “Terrorism: A Political Tool, or a Technique of War?”; in: *Pakistan Adrift: Navigating Troubled Waters*. London: Hurst, pp. 155-164.
- Duyvestein, Isabelle (2012): “How New is the New Terrorism? “, pp. 41-60; in: John Horgan and Kurt Braddock (Eds.). *Terrorism Studies. A Reader*. London and New York: Routledge.
- Easson, Joseph J. and Alex P. Schmid: (2011): “Appendix 2.1: 250-plus Academic, Governmental and Intergovernmental Definitions of Terrorism”; in: Alex P. Schmid (Ed.) *The Routledge Handbook of Terrorism Research*. New York and London: Routledge, 2011, pp.99-157.
- Englund, Scott; Stohl, Michael (2016, June): *Constructions of Terrorism. Perspectives on Terrorism*, 10(3), 33-39.
- English, Richard (2009): *Terrorism: How to Respond*. Oxford: Oxford University Press.
- Farrell, William R. (1980): “Terrorism Is...?”, 33 *NAVAL WAR COLL.REV.* 64, pp. 64–66.
- Feyyaz, Muhammad (2013): “Conceptualizing Terrorism. Trend Patterns in Pakistan – an Empirical Perspective.” *Perspectives on Terrorism*, 7, no. 1, pp. 73-102.
- Feyyaz, Muhammad (2019): “Terrorism Can and Should be Defined. But How?” *Strategic Analysis*, 43(4), pp. 310-327. DOI: <https://doi.org/10.1080/09700161.2019.1626581> .
- Fisher, Kathryn Marie (2015): “To Identify Terrorism — A Consequential Ambiguity”; in: *Security, Identity, and British Counterterrorism Policy. (New Security Challenges)*. London: Palgrave Macmillan / Springer Nature, pp. 34-47. DOI: https://doi.org/10.1007/978-1-137-52422-5_3 .

- Fleck, D. (Ed.) (1995): *The Handbook of Humanitarian Law in Armed Conflicts*. Oxford: Oxford University Press.
- Fletcher, G.P. (2006): "The indefinable concept of terrorism", *Journal of International Criminal Justice*, Vol.4, pp. 894-911.
- Forest., James J.F. *Terrorism as a Product of Choices and Perceptions*. Westpoint, N.Y.: Combating Terrorism Center, 2009.
- Forest, James J. F. (2019): "Definitions, History, and Conceptual Frameworks"; in: *The Terrorism Lectures: A Comprehensive Collection for the Student of Terrorism, Counterterrorism, and National Security*. Santa Ana: Nortia Press, pp. 1-64.
- Freeden, Michael. (1994): "Political Concepts and Ideological Morphology". *Journal of Political Philosophy*, 2(2), pp. 140-164.
- Friedrichs, Jörg (2006): " Defining the International Public Enemy: The Political Struggle Behind the Legal Debate on International Terrorism." *Leiden Journal of International Law*, vol. 19, issue 1, pp. 69-91.
- Ganor, Boaz: "Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?," *Police Practice and Research* 3, no. 4 (January 2002): pp. 287–304, <https://doi.org/10.1080/1561426022000032060>.
- Ganor, Boaz (2017): *Dilemmas in Defining the Threat*. In: *The Counter-Terrorism Puzzle: A Guide for Decision Makers*. Abingdon: Routledge, pp. 1-24. (Original work published 2005)
- Ganor, Boaz (2018, September 28): "MIA: An International Definition for Terrorism." *The Arena*. URL: <https://www.eng.arenajournal.org.il/single-post/Ganor-Terrorism-ENG>
- Ganor, Boaz (2019): "Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?"; in: David Lowe; Austin Turk; Dilip K. Das (Eds.): *Examining Political Violence: Studies of Terrorism, Counterterrorism, and Internal War*. (International Police Executive Symposium Co- Publications). Boca Raton: CRC Press, pp. 3-24.
- Garrison, Arthur H. (2004): "Defining Terrorism: Philosophy of the Bomb, Propaganda by Deed and Change Through Fear and Violence". *Criminal Justice Studies*, 17(3), pp. 259-279. DOI: <https://doi.org/10.1080/1478601042000281105>.

- Gascon, Jose Angel. “The Inferential Meaning of Controversial Terms: The Case of ‘Terrorism’”. *Topoi* (2023). <https://doi.org/10.1007/s11245-022-09879-x> .
- Gerrits, Robin P.J.M. (1992): “Terrorists’ Perspectives: Memoirs”; in: David L. Paletz and Alex P. Schmid (Eds.). *Terrorism and the Media. How Researchers, Terrorists, Government, Press, Public, Victims View and Use the Media*. Newbury Park: Sage Publications.
- Gerwehr, Scott; Hubbard, Kirk (2007): “What Is Terrorism? Key Elements and History”; in: Bruce Bongar (Ed.): *Psychology of Terrorism*. Oxford: Oxford University Press, pp. 87-100.
- Gibbs, Jack P. (2012): “Conceptualization of Terrorism”; in: John Horgan; Kurt Braddock (Eds.): *Terrorism Studies: A Reader*. London and New York: Routledge, pp. 63-75.
- Gillani, Dayyab. “The Definitional Dilemma of Terrorism: Seeking Clarity in Light of Terrorism Scholarship.” 2017. Ph.D. Dissertation, University of St Andrews. URL: <http://hdl.handle.net/10023/12258> .
- Golder, Ben; Williams, George (2004): “What Is “Terrorism”? Problems of Legal Definition”. *UNSW Law Journal*, 27(2), pp. 270-295. URL: <http://www.unswlawjournal.unsw.edu.au/wp-content/uploads/2017/09/27-2-12.pdf> .
- Gomis, Benoît (2016): “Definitional Issues”; in *Counterterrorism: Reassessing the Policy Response*. Boca Raton: CRC Press, pp. 3-14.
- Goodhard, Philip (1975): *The Climate of Collapse. The Terrorist Threat to Britain and her Allies*. Richmond, Surrey: Foreign Affairs Publ. Co.
- Greene, Alan (2017): “Defining Terrorism: One Size Fits All?”, 66 *INT’L & COMPAR.L. Q.*, pp. 411– 414.
- Gross, Emanuel (2006): “What Is Terrorism? Definitions and Characteristics”; in: *The Struggle of Democracy Against Terrorism: Lessons from the United States, the United Kingdom, and Israel*. Charlottesville: University of Virginia Press, pp. 11-25.
- Gross, Feliks (1972): *Violence in Politics. Terror and Assassination in Eastern Europe and Russia*. The Hague: Mouton.
- Guiora, Amos N. (2008): “Defining Terrorism and Counterterrorism”; in: *Fundamentals of Counterterrorism*. New York: Aspen, pp. 7-28.

- Hagedorn Auerbach., Ann (1998): *Ransom: The Untold History of International Kidnapping*. New York: Henry Holt & Co.
- Halder, Radhika (2020): “Understanding Definitions”; in: *Understanding Suicide Terrorism*. Abingdon: Routledge, pp. 1-22.
- Hale-Ross, Simon (2019): “The United Kingdom’s Legal Definition of Terrorism”; in: *Digital Privacy, Terrorism and Law Enforcement: The UK’s Response to Terrorist Communication*. (Routledge Research in Terrorism and the Law). Abingdon: Routledge, pp. 11-43.
- Harmon, Christopher C. (2016, May): “That Word Terrorist, and What Terrorists Say About It”. *CTX*, 6(2), pp. 33-40. URL: <https://nps.edu/documents/110773463/120117345/CTX+Vol+6+No+2.pdf>
- Hase, V. (2023). What is terrorism (according to the news)? How the German press selectively labels political violence as “terrorism.” *Journalism*, 24(2), 398–417. Quote from abstract. URL: <https://doi.org/10.1177/14648849211017003> .
- Herschinger, Eva (2013): “A Battlefield of Meanings: The Struggle for Identity in the UN Debates on a Definition of International Terrorism.” *Terrorism and Political Violence*, 25(2), pp. 183-201. DOI: <https://doi.org/10.1080/09546553.2011.652318> .
- Heuser, Beatrice (2014): “Introduction: Exploring the Jungle of Terminology”. *Small Wars & Insurgencies*, 25(4), pp. 741-753. DOI: <https://doi.org/10.1080/09592318.2013.832928> .
- Hippler, Jochen (2016): *Terrorism: Undefinable and Out-of-Context? Reconceptualizing Terrorism as a Context-Specific Tactical Tool*. (INEF-Report 111/2016).
- Hmoud, M. (2006): “Bones of contention.” *Journal of International Criminal Justice* 4 (5), pp. 1031–1043.
- Hodgson Jacqueline S. & Victor Tadros, (2013): “The Impossibility of Defining Terrorism”, 16 *NEW CRIM. L. REV.* 494, pp. 507–508.
- Hoffman, Bruce (2006): *Inside Terrorism*. Revised and expanded edition (originally published in 1998). New York: Columbia University Press.
- Hoyos, Mateo C. (2017): " Including the Crime of Terrorism within the Rome Statute: Likelihood and Prospects." *Global Politics Review*, vol. 3, no. 1, pp. 25-38.
- Hudson, Rex A. (Ed.). (n.d.): *Who Becomes a Terrorist and Why. The 1999 Government Report on Profiling Terrorists*. Guilford, Conn.: The Lyons Press, n.d. (ca. 2002).

- Huff, Connor; Kertzer, Joshua D. (2018, January): “How the Public Defines Terrorism”. *American Journal of Political Science*, 62(1), 55-71. DOI: <https://doi.org/10.1111/ajps.12329>.
- Igwe, Chidi Nnamdi (2009, November): *Analyse socioterminologique, morphologique, lexicologique et sémantique de la terminologie du terrorisme*. (Doctoral Thesis, Halifax, Canada: Dalhousie University).
- Jackson, Richard (2008, January): *An Argument for Terrorism*. *Perspectives on Terrorism*, 2(2), pp. 25-32.
- Jackson, Richard, Marie Been Smyth, and Jeroen Gunning (Eds.): (2009): *Critical Terrorism Studies: A New Research Agenda*. London: Routledge.
- Jackson, Richard (2011): “In Defence of “Terrorism: Finding a Way Through a Forest of Misconceptions”. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 3(2), pp. 116-130. DOI: <https://doi.org/10.1080/19434472.2010.512148>
- Jackson, Richard et al. (2011): “Conceptualizing Terrorism”; in: *Terrorism: A Critical Introduction*. London: Red Globe Press, pp. 99-123.
- Jaggar, Alison M. (2005): “What Is Terrorism, Why Is It Wrong, and Could It Ever Be Morally Permissible?” *Journal of Social Philosophy* 36, no. 2, pp. 202–217.
- Jenkins, Brian M. (1975): *International Terrorism: A New Mode of Conflict*. Los Angeles: Crescent Publications.
- Jenkins, Brian M. (1980): *The Study of Terrorism: Definitional Problems*. St. Monica, CA: RAND. URL: <http://www.rand.org/pubs/papers/2006/P6563.pdf> .
- Johnston, Nicolas (2018, August): “Defining Terrorism and Insurgency: Beyond Morality”. *Small Wars Journal*, 8/2018. URL: <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/defining-terrorism-and-insurgency-beyond-morality> .
- Jones, Seth (2008): *Defining Terrorism*. Washington, D.C.: Center for the Study of Weapons of Mass Destruction, National Defense University.
- Jo, Hyeran; Dvir, Rotem; Isidori, Yvette (2016, May): “Who Is a Rebel? Typology and Rebel Groups in the Contemporary Middle East”. *Middle East – Topics & Arguments*, 6, pp. 76-86.
- Kaczkowski, Wojciech; Lokmanoglu, Ayse; Winkler, Carol (2019, December): “Definitions Matter: A Comparison of the Global Terrorism Database and the U.S. Governmental Reports of Terrorist Incidents in Western Europe, 2002-2016”. *Cambridge Review of*

- International Affairs. Advance Online Publication. DOI: <https://doi.org/10.1080/09557571.2019.1705246> .
- Kabous, Mariam (2017, Spring): Who is Called a Terrorist? An Investigation of the Use of the Term Terrorist. (Bachelor's Thesis, Stockholm University, Stockholm, Sweden).
- Kalyvas, S.N. (2019): "The Landscape of Political Violence", in Chenoweth, E. et al. (Eds.), *The Oxford Handbook of Terrorism*. Oxford: Oxford University Press, pp. 11–33.
- Kane, J. Robert (2018, August): "Terrorism Defined and Why It Matters". *Small Wars Journal*, 8/2018. URL: <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/terrorism-defined-and-why-it-matters> .
- Kraft, Michael B.; Marks, Edward (2012): "Definitions of Terrorism"; in: *U.S. Government Counterterrorism: A Guide to Who Does What*. Boca Raton: CRC Press, pp. 21-32.
- Kraft, Michael B.; Marks, Edward (2018): "Terrorism Definitions, Sanctions, and Legislations"; in: *U.S. Counterterrorism: From Nixon to Trump – Key Challenges, Issues, and Responses*. Boca Raton: CRC Press, pp. 19-52.
- LaFree, Gary, & Dugan, Laura (2007): "Introducing the Global Terrorism Database". *Terrorism and Political Violence*, 19 (2), pp. 181-204.
- LaFree, Gary (2019): "Conceptualizing and Measuring Terrorism"; in: Andrew Silke (Ed.): *Routledge Handbook of Terrorism and Counterterrorism*. (Routledge Handbooks). Abingdon: Routledge, pp. 22-33.
- Lancelot, Jonathan (2018, May): "Claiming Responsibility in Cyberspace: ISIL and a Strategic Redefinition of Terrorism". *Small Wars Journal*, 5/2018. URL: <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/claiming-responsibility-cyberspace-isil-and-strategic-redefinition-terrorism>.
- Laqueur, Walter (1977): *Terrorism*. Boston: Little, Brown.
- Laqueur, Walter (Ed.) (1978): *The Terrorism Reader*. New York: New American Library.
- Laqueur, Walter (Ed.) (2004): *Voices of Terror*. New York: Reed Press.
- Larousse, Pierre (1875): *Dictionnaire Universel du XIX siècle*. Paris.
- Lawrence, Bruce (Ed.) (2005): *Messages to the World. The Statements of Osama Bin Laden*. London and New York: Verso.

- League of Arab States (1998): “The Arab Convention for the Suppression of Terrorism”, Cairo. URL: https://www.unodc.org/images/tldb-f/conv_arab_terrorism.en.pdf .
- Levitt, Geoffrey (1986): “Is Terrorism Worth Defining?” *Ohio Northern University Law Review* 13: pp. 97-116.
- Libront, Karolina (2014): “Definition of Terrorist Act in International Law and Polish Criminal Law: Problems and Policy Implications”; in: Marko Milosevic; Kacper Rekawek (Eds.): *Perseverance of Terrorism: Focus on Leaders*. (NATO Science for Peace and Security Series – E: Human and Societal Dynamics, Vol. 114). Amsterdam: IOS Press, pp. 14-26. DOI: <https://doi.org/10.3233/978-1-61499-387-2-14> .
- Lippman, Matthew (2019): “Defining Terrorism”; in: *Terrorism and Counterterrorism: Theory, History, and Contemporary Challenges*. San Diego: Cognella Academic Publishing, pp. 1-26.
- Loadenthal, Michael (2014): “Introduction: Towards a Critical Understanding and Investigation of Political Violence – One Adjunct’s Humble Contributions to the Study of Terrorism”. *Critical Studies on Terrorism*, 7(3), pp. 357-362. DOI: <https://doi.org/10.1080/17539153.2014.955299> .
- Locatelli, Andrea (2014): “What Is Terrorism? Concepts, Definitions and Classifications”; in: Raul Caruso; Andrea Locatelli (Eds.): *Understanding Terrorism*. (Vol. 22). Bingley: Emerald, pp. 1-23. <https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/customsites/perspectives-on-terrorism/2020/issue-6/tinnes.pdf> .
- Lowe, David (2016): “Legal Definition of Terrorism”; in: *Policing Terrorism: Research Studies into Police Counter-terrorism Investigations*. (Advances in Police Theory and Practice Series). Boca Raton: CRC Press, pp. 3-24.
- Lutz, James M.; Lutz, Brenda J. (2005): “Definitions, Classifications, and Causes”; in: *Terrorism: Origins and Evolution*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, pp. 6-18.
- Lutz, James M.; Lutz, Brenda J. (2019): “What Is Terrorism? Definition and Classification”; in: Kyle Kattelman; Monique M. Chouraeshkenazi; Francis Boateng (Eds.): *Terrorism: Strategic and Methodological Approaches*. San Diego: Cognella Academic Publishing, pp. 23-44
- Lynch, Andrew; McGarrity, Nicola; Williams, George (2015): “What Is a Terrorist Act?”; in: *Inside Australia’s Anti-Terror Laws and Trials*. Sydney: NewSouth, Chapter 1.

- Mahan, Sue; Griset, Pamala L. (2013): “What Is Terrorism?”; in: *Terrorism in Perspective*. (3rd ed.). Thousand Oaks: Sage, pp. 1-40.
- Malkki, Leena; Sallamaa, Daniel (2018): “To Call or Not to Call It Terrorism: Public Debate on Ideologically-Motivated Acts of Violence in Finland, 1991–2015”. *Terrorism and Political Violence*, 30(5), pp. 862-881. DOI: <https://doi.org/10.1080/09546553.2018.1447191>
- Maras, Marie-Helen (2014): “Definitions and Origins of Terrorism”; in: *The CRC Press Terrorism Reader*. Boca Raton: CRC Press, pp. 3-12.
- Margariti, Stella (2017): *Defining International Terrorism: Between State Sovereignty and Cosmopolitanism*. (International Criminal Justice Series, Vol. 15). The Hague: TMC Asser Press. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-94-6265-204-0> .
- Margariti, Stella (2018): “Defining International Terrorism to Protect Human Rights in the Context of Counter-Terrorism”. *Security and Human Rights*, 29(1-4), pp. 173-198. DOI: 10.1163/18750230-02901004
- Marsden, Sarah (2020): “In Response – Defining Terrorism: Communities and Context”. *Contemporary Voices*, 1 (Terrorism: Its Past, Present & Future Study – A Special Issue to Commemorate CSTPV at 25), pp. 12-17. DOI Issue: <http://doi.org/10.15664/jtr.1601> .
- Martin, Clarence Augustus; Prager, Fynnwin (2019): “Terrorism: A Conceptual Review”; in: *Terrorism: An International Perspective*. London: Sage, pp. 1-132.
- Martin, Clarence Augustus (2019): *Essentials of Terrorism: Concepts and Controversies*. (5th edition). Los Angeles: Sage.
- Marshall, M.G. and Gurr, T.R. (2005): *Peace and Conflict*. College Park, University of Maryland: Center for International Development & Conflict Management.
- Martini, Alice; Njoku, Emeka T. (2017): “The Challenges of Defining Terrorism for Counter- Terrorism Policy”; in: Scott Nicholas Romaniuk et al. (Eds.): *The Palgrave Handbook of Global Counterterrorism Policy*. (Palgrave Handbooks). London: Palgrave Macmillan / Springer Nature, pp. 73-89. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1057/978-1-137-55769-8_3
- Marsden, Sarah V. and Alex P. Schmid (2011): “Typologies of Terrorism and Political Violence”; in: Alex P. Schmid (Ed.) *The Routledge Handbook of Terrorism Research*. London and New York, pp. 158-200.

- Maszka, John. (2018): “A Thorn by any other Name: Definitions, Typologies, and Various Explanations for Terrorism”. *Global Journal of Human-Social Science: H-Interdisciplinary*. Vol. 18, Issue 4, 2018.
- Matusitz, Jonathan; Berisha, Elena (2021):” Definitions and Background;”; in: *Female Terrorism in America: Past and Current Perspectives*. (Contemporary Terrorism Studies). Abingdon: Routledge, Chapter 2.
- McCann, Wesley S.; Pimley, Nicholas (2020): “Mixed Mandates: Issues Concerning Organizational and Statutory Definitions of Terrorism in the United States”. *Terrorism and Political Violence*, 32(4), pp. 807-830. DOI: <https://doi.org/10.1080/09546553.2017.1404457> .
- McCauley, C. and Moskalkenko, S. (2011): *Friction. How Radicalisation Happens to Them and Us*. Oxford: Oxford University Press.
- Medina, Vicente (2015): *Terrorism Unjustified: The Use and Misuse of Political Violence*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Meserole, Chris; Byman, Daniel (2019, July): *Terrorist Definitions and Designations Lists: What Technology Companies Need to Know*. (Global Research Network on Terrorism and Technology: Paper No. 7). URL: <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/special-resources/terrorist-definitions-and-designations-lists-what-technology-companies-need-to-know>.
- Mhango, Nkwazi Nkuzi (2018): “Terrorism, the Concept sans Definition”; in: “Is it Global War on Terrorism” or Global War over Terra Africana? The Ruse Imperial Powers Use to Occupy Africa Militarily for Economic Gains. Lanham: Hamilton Books, pp. 61-72.
- Mickolus, Edward F. (1980): *The Literature of Terrorism: A Selectively Annotated Bibliography*, Westport, Conn.: Greenwood Press.
- Moghadam, Assaf (2006): “What Is Terrorism?”; in: *The Roots of Terrorism*. New York: Chelsea House, pp. 1-13.
- Moghadam, Assaf; Berger, Ronit; Beliakova, Polina (2014, October): “Say Terrorist, Think Insurgent: Labeling and Analyzing Contemporary Terrorist Actors”. *Perspectives on Terrorism*, 8(5), pp. 2-17.
- Morozov, Nicholas (1980):’*Terroristic Struggle*’ *Terroristicheskaya Borba* (London, 1880). Repr. in: Feliks Gross. *Violence in Politics. Terror and Assassination in Easter Europe and Russia*. The Hague: Mouton, 1972.
- Moskalkenko, Sophia; McCauley, Clark (2020): “What Is Terrorism and Who Becomes a Terrorist?”; in: *Radicalization to Terrorism: What*

- Everyone Needs to Know. New York: Oxford University Press, pp. 20-35.
- Moten, Abdul Rashid (2010):” Understanding Terrorism: Contested Concept, Conflicting Perspectives and Shattering Consequences”. *Intellectual Discourse*, 18(1), pp. 35-63. URL: <https://journals.iium.edu.my/intdiscourse/index.php/id/article/view/137> .
- Nacos, Brigitte L. (2010): *Terrorism and Counterterrorism*. Lanham: Rowman & Littlefield, (3rd edition).
- Nacos, Brigitte L. (2019): “The Perennial Debate: What Is Terrorism?”; in: B.L. Nacos. *Terrorism and Counterterrorism*. (6th ed.). New York: Routledge, pp. 17-44.
- Nietzsche., Friedrich (1995). *On the Genealogy of Morals. Second Essay*; in: Walter Kaufmann Transl.), *Basic Writings of Nietzsche*. New York: Modern Library.
- Norris, Jesse J. (2020, June): “Idiosyncratic Terrorism: Disaggregating an Undertheorized Concept”. *Perspectives on Terrorism*, 14(3), pp. 2-18. URL: <https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/customsites/perspectives-on-terrorism/2020/issue-3/norris.pdf>
- Nwozor, Agaptus (2014, April): “Redefining Political Terrorism: Nigerian Media and the Crisis of Democratization”. *African Research Review*, 8(2), pp. 96-117. URL: <https://www.ajol.info/index.php/afrrrev/article/view/104272>
- O’Connell, Clive (2017, March): “Defining Terrorism and Terrorist Risk for Insurance Purposes”. *Journal of Terrorism & Cyber Insurance*, 1(2), pp. 33-37. URL: http://docs.wixstatic.com/ugd/7cfaab_dbd9c13d3c3d42049c-f078a3e876b28a.pdf .
- Paletz, David L. and Alex P. Schmid (Eds.) (1992): *Terrorism and the Media. How Researchers, Terrorists, Government, Press, Public, Victims View and Use the Media*. Newbury Park: Sage Publications.
- Perry, Nicholas J. (2004): “The Numerous Federal Legal Definitions of Terrorism: The Problem of Too Many Grails”, 30 *J. ON LEGIS.* 249, pp. 272–274.
- Petropoulos, Nikolaos (2013): *Defining and Combating Terrorism: International and European Legislative Efforts*”; in: George Andreopoulos (Ed.): *Policing Across Borders: Law Enforcement Networks and the Challenges of Crime Control*. New York: Springer, pp. 123-135. URL: <https://>

www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/lbrr/ctlg/dtls-en.aspx?d=PS&i=85303642

- Phillips, Brian J. (2014): "What is a Terrorist Group? Conceptual Issues and Empirical Implications." *Terrorism and Political Violence* 27 (February): 225-242.
- Phillips, Peter J. (2016): "Terrorism Defines the Terrorist, Brutality Defines Terrorism"; in: *The Economics of Terrorism. (Routledge Studies in the Modern World Economy, Vol. 153)*. Abingdon: Routledge, pp. 188-192.
- Price, Bryan C. (2019): "Terrorism as Cancer: How to Combat an Incurable Disease". *Terrorism and Political Violence*, 31(5), pp. 1096-1120.
- Price Jr, H.E. (1977): "The Strategy and Tactics of Revolutionary Terrorism". *Comparative Studies in Society and History* 19(1), pp. 52-66.
- Primoratz, I. (2004): "What is Terrorism? "; in: I. Primoratz (Ed.) *Terrorism: The Philosophical Issues*. New York: Palgrave Macmillan, pp. 15-30.
- Proulx, Vincent-Joël (2003): "Rethinking the Jurisdiction of the International Criminal Court in the Post-September 11th Era: Should Acts of Terrorism Qualify as Crimes against Humanity?" *American University International Law Review*, vol. 19, no. 5, pp. 1009-1089.
- Ramsay, Gilbert (2008, April): "Conceptualising Online Terrorism". *Perspectives on Terrorism*, 2(7), pp. 3-10. URL: <https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/customsites/perspectives-on-terrorism/2008/issue-7/41-255-1-pb.pdf> .
- Ramsay, Gilbert (2015): "Why Terrorism Can, but Should Not Be Defined". *Critical Studies on Terrorism*, 8(2), pp. 211-228. DOI: <https://doi.org/10.1080/17539153.2014.988452> .
- Randall D. Law (2016): *Terrorism. A History*. Malden Polity Press (2nd edition, revised an expanded).
- Rapoport, David C. and Yonah Alexander (Eds.) (1989): *The Morality of Terrorism. Religious and Secular Justifications*. (2nd edition). New York: Columbia University Press.
- Rapoport, David C. (2022): *Waves of Global Terrorism*. New York: Columbia University Press.
- Rich, Paul B. (2013): "Understanding Terror, Terrorism, and their Representations in Media and Culture". *Studies in Conflict & Terrorism*, 36(3), pp. 255-277.

- Richards, Anthony (2014): "Conceptualizing Terrorism", 37 *Studies in Conflict & Terrorism*, pp. 217–219.
- Richards, Anthony (2015) *Conceptualizing Terrorism*. Oxford: Oxford University Press. 2015.
- Richards, Anthony (2018): "Is Terrorism Still a Useful Analytical Term, or Should it Be Abandoned? YES: An Agreed Concept Is Possible and Useful" in: Daniela PISOIU; Richard Jackson (Eds.): *Contemporary Debates on Terrorism*. (2nd ed.). Abingdon: Routledge, pp. 13-18.
- Richards, Anthony (2019): "Defining Terrorism"; in: Andrew Silke (Ed.): *Routledge Handbook of Terrorism and Counterterrorism*. (Routledge Handbooks). Abingdon: Routledge, pp. 13-21.
- Richardson, Louise (2007): "What Is Terrorism?"; in: *What Terrorists Want: Understanding the Enemy, Containing the Threat*. New York: Random House, pp. 3-20.
- Ronczkowski, Michael R. (2018): "Understanding and Defining Terrorism"; in: *Terrorism and Organized Hate Crime: Intelligence Gathering, Analysis and Investigations*. (4th ed.). Boca Raton: CRC Press, pp. 15-42.
- Rubin, Barry, and Judith C. Rubin (2008): *Chronologies of Modern Terrorism*. Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe.
- Ruby, C. L., (2002): "The Definition of Terrorism". *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 2 (1), pp. 9-14.
- Russell, Charles A. and Bowman H. Miller (1977): "Profile of a Terrorist", *Military Review*, August 1977, pp. 21-34.
- Saul, Ben (2005): "Attempts to define 'terrorism' in international law." *Netherlands International Law Review*, vol. 52, no. 1, pp. 57-83.
- Saul, Ben (2005): "Definition of 'Terrorism' in the UN Security Council: 1985-2004." *Chinese Journal of International Law*, vol. 4, no. 1, pp. 141-166.
- Saul, Ben (2006): *Defining Terrorism in International Law*. Oxford: Oxford University Press.
- Saul, Ben (2006). "Defending Terrorism: Justifications and Excuses for Terrorism in International Criminal Law." *Australian Year Book of International Law*, vol. 25, pp. 177-226.
- Saul, Ben (2007): "Defining 'Terrorism' to Protect Human Rights"; in: Deborah Staines (Ed.): *Interrogating the War on Terror*:

- Interdisciplinary Perspectives. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, pp. 190-210.
- Saul, Ben (2008): “Attempts to Define ‘Terrorism’ in International Law”. Legal Studies Research Paper No. 08/115 Sydney Law School. The University of Sydney.
- Saul, Ben, (Ed.) (2014): *Research Handbook on International Law and Terrorism*. Cheltenham: Edward Elgar, chapters 4-9.
- Saul, Ben (2015): “Terrorism as a Legal Concept”; in: Genevieve Lennon; Clive Walker (Eds.): *Routledge Handbook of Law and Terrorism*. (Routledge Handbooks). Abingdon: Routledge, pp. 19-37.
- Saul, Ben (2019): “Defining Terrorism: A Conceptual Minefield”; in: Erica Chenoweth et al. (Eds.): *The Oxford Handbook of Terrorism*. (Oxford Handbooks). Oxford: Oxford University Press, pp. 34-49.
- Scharf, M.P. (2004): “Defining Terrorism as the Peacetime Equivalent of War Crimes: Problems and Prospects”, 36 *Case Western Reserve Journal of International Law*, pp. 363–374.
- Schinkel, Willem (2009): “On the Concept of Terrorism”. *Contemporary Political Theory* (2009) Vol. 8, Issue 2, pp.176–198. URL: <https://link.springer.com/article/10.1057/cpt.2008.37>
- Schmid, Alex P. and Janny de Graaf (1980): *Insurgent Terrorism and the Western News Media. An Exploratory Analysis with a Dutch Case Study*. Leiden: C.O.M.T.
- Schmid, Alex P. and De Graaf, J. (1982): *Violence as Communication: Insurgent Terrorism and the Western News Media*. London: Sage Publications.
- Schmid, A.P. (1984): *Political Terrorism: Guide to Concepts, Theories, Data Bases and Literature. With a Bibliography by the Author and a World Directory of “Terrorist” Organizations by A.J. Jongman*. Amsterdam: North-Holland Publishing Company.
- Schmid, A. P. and Jongman, A.J. (1988): *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Databases, Theories and Literature*. Amsterdam: North-Holland Publishing Company.
- Schmid, A.P. (1989): “Terrorism and the Media: The Ethics of Publicity”, *Terrorism and Political Violence*, 1 (4), pp. 539–565.
- Schmid, Alex P. (1991): “Repression, State Terrorism, and Genocide: Conceptual Clarifications”; in: P. Timothy Bushnell (Eds.): *State*

- Organized Terror: The Case of Violent Internal Repression. Abingdon: Routledge, pp. 23-40.
- Schmid, A.P. (1992): The Definition of Terrorism. A Study in Compliance with CTL/9/91/2207 for the U.N. Crime Prevention and Criminal Justice Branch. Leiden: Centre for the Study of Social Conflict.
- Schmid, Alex P. “Editor’s Perspectives”; pp. 111-136; in: David L Paletz and Alex P. Schmid (Eds.) (1992): Terrorism and the Media. How Researchers, Terrorists, Government, Press, Public, Victims View and Use the Media. Newbury Park: Sage Publications.
- Schmid, Alex P. (1992): “Terrorism and the Media: Freedom of Information vs. Freedom from Intimidation”, pp. 95-118 in: Lawrence Howard (Ed.). Terrorism. Roots, Impact, Response. New York: Praeger.
- Schmid, Alex P. (1992/1993): “The Response Problem as a Definition Problem”; in: Alex P. Schmid; Ronald D. Crelinsten (Eds.): Western Responses to Terrorism. Abingdon: Frank Cass, pp. 7-13.
- Schmid, Alex P. (2004): “Terrorism – The Definitional Problem”. Case Western Reserve Journal of International Law, 36(2), pp. 375-419.
URL: <https://scholarlycommons.law.case.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1400&context=jil>
- Schmid, Alex P. (2004): “Frameworks for Conceptualising Terrorism”. Terrorism and Political Violence, 16 (2), pp. 197-221.
- Schmid, Alex P. (2005):”Magnitudes and Focus of Terrorist Victimization”; pp. 187-201; in: Alex P. Schmid (Managing Editor). Victims of Crime and Abuse of Power. Festschrift in Honour of Irene Melup. Bangkok: 11th UN Congress on Crime Prevention and Criminal Justice, April 2005.
- Schmid, Alex P. (2011): “The Definition of Terrorism.”; in: Alex P. Schmid (Ed.): The Routledge Handbook of Terrorism Research. (Routledge Handbooks). Abingdon: Routledge, pp. 39-98.
- Schmid, Alex P. (2012): “The Revised Academic Consensus Definition of Terrorism”. Perspectives on Terrorism, 6 (2), 158-159. URL: <https://www.universiteitleiden.nl/PoT> .
- Schmid, Alex P. (2016): “The Trial of Vera Zasulich in 1878”; in: Beatrice de Graaf and Alex P. Schmid (Eds.) Terrorists on Trial. Leiden: Leiden University Press, pp. 51-92.
- Schmid, Alex P. (2016): “Defining Terrorism”; in: James K. Wither; Sam Mullins (Eds.): Combating Transnational Terrorism. Sofia: Procon, pp. 1-16. PDF: <http://connections-qj.org/system/files/ctt.ch01.pdf> .

- Schmid, Alex P. (2017): Public Opinion Survey Data to Measure Sympathy and Support for Islamist Terrorism: A Look at Muslim Opinions on Al Qaeda and IS. The Hague: ICCT.
- Schmid, Alex P. (2020): “Revisiting the Wicked Problem of Defining Terrorism”.; in: Gillian Brunton, and Tim Wilson (Eds.) Terrorism: Its Past, Present & Future Study - A Special Issue to Commemorate CSTPV at 25. Contemporary Voices: St Andrews Journal of International Relations, 1(1), pp. 1–88. DOI Issue: <http://doi.org/10.15664/jtr.1601>
- Schmid, Alex P. (2021): “Foreword”; in: Raymond Corrado, Gunda Wössner, and Ariel Merari (Eds.). Terrorist Risk Assessment Instruments. Contemporary Policy and Law Enforcement Challenges. Amsterdam: IOS Press.
- Schmid, Alex P. (Ed.) (2021): Handbook of Terrorism Prevention and Preparedness. The Hague: ICCT Press.
- Schmid, Alex P. (2022): “The Evolving Threat of Terrorist Non-State Actors and Trafficking”. Rome: NATO Defense College, 10 March 2022.
- Schmid, Alex P. and Kira Frankenthal (2022): “(K)eine Terrorismusdefinition für alle? - Das prekäre Problem, eine einheitliche Terrorismusdefinition zu finden”, pp.39-48; in: Liane Rothenberger, Joachim Krause, Jannis Jost and Kira Frankenthal (Eds.) Terrorismusforschung. Interdisziplinäres Handbuch für Wissenschaft und Praxis. Baden-Baden: Nomos Verlag.
- Scorer, Catherine (1976): The Prevention of Terrorism Act 1974 and 1976: A Report on the Operation of the Law. London: National Council for Civil Liberties.
- Scremin, Nicolò (2020): “Why an Agreed Definition of Terrorism Matters”. International Counter-Terrorism Review, 1(2). URL: <http://www.ict.org.il/images/Why%20an%20Agreed%20Definition%20of%20Ter-rorism%20Matters.pdf> .
- Sederberg, P. (1991): Defining Terrorism: Annual Review of Conflict of Knowledge. New York: Garland Publishing.
- Senechal de la Roche, Roberta (2004): “Toward a Scientific Theory of Terrorism.” Sociological Theory 22, no. 1 (March): pp. 1-4.
- Setty, Sudha (2011): “What’s in a Name? How Nations Define Terrorism Ten Years After 9/11”, 33 U. PA. J. INT’L L. 1, 7.
- Setty, Sudha (2019): “Assessing Unconventional Applications of the “Terrorism” Label”; in: Satvinder S. Juss (Ed.): Beyond Human

- Rights and the War on Terror. (Routledge Research in Human Rights Law). Abingdon: Routledge, pp. 1-22.
- Shanks, Spencer A. (2018): China's International Socialization? A Case Study of the Definition of Terrorism. (Master's Thesis, University of Kansas, Lawrence, United States). URL: <http://hdl.handle.net/1808/27951> .
- Shortland, Neil (2021): "What Is Terrorism?"; in: The Psychology of Terrorism. (The Psychology of Everything). Abingdon: Routledge, Chapter 1.
- Shortland, Neil (2021): "Who Is a Terrorist?"; in: The Psychology of Terrorism. (The Psychology of Everything). Abingdon: Routledge, Chapter 2.
- Silke, Andrew (2014): "What Is Terrorism?"; in: Terrorism: All That Matters. London: Hodder & Stoughton, pp. 1-12.
- Martin E. Silverstein, Martin (1977): 'Emergency Medical Preparedness'. Terrorism, 1 (1).
- Sinai, Joshua (2008): "How to Define Terrorism". Perspectives on Terrorism, 2(4), 9-11. URL: <https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/customsites/perspectives-on-terrorism/2008/issue-4/33-204-1-pb.pdf>
- Smelser, Neil J. (2007): "The Infernal Problems of Definition and Designation"; in: The Faces of Terrorism: Social and Psychological Dimensions. (Science Essentials). Princeton: Princeton University Press, pp. 229-250.
- Smith, Paul J. (2015): "The Nature and Definition of Terrorism". In: The Terrorism Ahead: Confronting Transnational Violence in the Twenty-First Century. Abingdon: Routledge, pp. 3-16. (Originally published in 2008).
- Spencer, Alexander (2011): "Sick of the "New Terrorism" Debate? A Response to our Critics". Critical Studies on Terrorism, 4(3), pp. 459-467. DOI: <https://doi.org/10.1080/17539153.2011.623428>
- Stampnitzky, Lisa (2013): Disciplining Terror: How Experts Invented "Terrorism". Cambridge: Cambridge University Press.
- Staniforth, Andrew (2014): "Concept of Terrorism and Extremism"; in: Preventing Terrorism and Violent Extremism. (Blackstone's Practical Policing). Oxford: Oxford University Press, pp. 32- 53.

- Sysoev, Sergei Borisovich (2017): "Terrorism as a Political Violence: The Formula". *Journal of Applied Security Research*, 12(3), pp. 407-414. DOI: <https://doi.org/10.1080/19361610.2017.1315703>
- Taylor, Robert W.; Swanson, Charles R. (2019): "Defining, Conceptualizing, and Understanding Terrorism"; in: *Terrorism, Intelligence, and Homeland Security*. (2nd ed.). New York: Pearson Education, pp. 1-37.
- Teichmann, Jenny (1989): "How to Define Terrorism." *Philosophy* 64 (October), pp. 505-517.
- Third, Amanda (2014): "Conceptualizing Terrorism"; in: *Gender and the Political: Deconstructing the Female Terrorist*. New York: Palgrave Macmillan, pp. 9-26.
- Thornton, T.P. (1964): "Terror as a Weapon of Political Agitation" in: H. Eckstein (Ed.) *Internal War*. New York: The Free Press, pp. 71-99.
- Tilly, Charles (2004, March): "Terror, Terrorism, Terrorists". *Sociological Theory*, 22(1), pp. 5-13. URL: <https://www.jstor.org/stable/3648955>
- Tilly, Charles (2005:) "Terror as Strategy and Relational Process". *International Journal of Comparative Sociology* 46 (1-2): pp. 11-32.
- Tinnes, Judith (2020): "Bibliography: Defining and Conceptualizing Terrorism". *Perspectives on Terrorism*, Vol. 14, Issue 6, pp. 204 -236.
- UNODC (2003): *Combating International Terrorism: The Contribution of the United Nations*. New York: United Nations.
- U.S. Army (1982): *Dictionary of United States Army Terms*. Washington, DC, Department of the Army.
- Vaštakas, Linas (2013): *The Definition of Terrorism in International Law*. (Master's Thesis, Mykolas Romeris University, Vilnius, Lithuania). URL: <https://elaba.lvb.lt/permalink/f/quh62h/ELABAETD1885380>
- Walter, E.V. (1964): "Violence and the Process of Terror". *American Sociological Review* 29(2): pp. 248-257.
- Wang, Tao; Zhuang, Jun (2017): "The True Meaning of Terrorism and Response to Terrorism". *Social Sciences*, 6(6), pp. 160-168. DOI: <https://doi.org/10.11648/j.ss.20170606.13>
- Weigend, Thomas (2006): "The Universal Terrorist: the International Community Grappling with a Definition." *Journal of International Criminal Justice*, vol. 4, pp. 912-932.
- Weimann, Gabriel/Winn, Conrad (1994): *The Theater of Terror: Mass Media and International Terrorism*. White Plains: Longman.

- Weinberg, Leonard (Ed.) (1992): ‘Political Parties and Terrorist Groups’. Special Issue of Terrorism and Political Violence, Vol. 4, Issue 2.
- Weinberg, L., Pedahzur, A. and Hirsch-Hoefler, S., (2004): “The Challenges of Conceptualising Terrorism”, pp.76-90; in: John Horgan and Kurt Braddock (Eds.) Terrorism Studies. A Reader. London and New York: Routledge, 2012 article was originally published in 2004 in Terrorism and Political Violence, 16(4), pp.777-794.
- Wellman, Carl (2013): “What Is Terrorism?”; in: Terrorism and Counterterrorism: A Moral Assessment. (Springer- Briefs in Law, Vol. 9). Dordrecht: Springer, pp. 1-17. DOI: https://doi.org/10.1007/978-94-007-6007-3_1
- Whelan, Thomas (2016): “The Capability Spectrum; Locating Terrorism in Relation to other Manifestations of Political Violence”. Journal of Terrorism Research, 7(1), pp. 11-19. URL: [https:// cvir.st-andrews.ac.uk/article/10.15664/jtr.1083/](https://cvir.st-andrews.ac.uk/article/10.15664/jtr.1083/)
- Wilkinson, Paul (1974): Political Terrorism. London: Macmillan.
- Wilkinson, Paul (1987): “Pathways out of Terrorism for Democratic Societies”; in: Paul Wilkinson and Alasdair M. Stewart (Eds.) Contemporary Research on Terrorism, ,pp. 453-465. Aberdeen: Aberdeen University Press.
- Wilkinson, Paul (2012): “Is Terrorism Still a Useful Analytical Term or Should it Be Abandoned? YES: The Utility of the Concept of Terrorism”; in: Richard Jackson; Samuel Justin Sinclair (Eds.): Contemporary Debates on Terrorism. Abingdon: Routledge, pp. 11-16. URL: http://www.book2look.com/book/yPY5SJ6ckx?utm_source=shared_link&utm_medium=post&utm_campaign=SBU1_rk_3rf_6sl_2sec_cmg15_x_X
- Wilson, Taylor (2022): “Perspectives on the Application of Terrorism as a Useful Term: Through the Lens of the West and Its Self-Appointed ‘Terrorists’ “. Political Reflection Magazine. York: Cesran, 2022, Vol. VIII, No. 11,pp. 49-56 URL: https://politicalreflectionmagazine.com/wp-content/uploads/2022/04/PR_Issue_31_A_7.pdf
- Wurth, Paul (1941): La repression international du terrorisme. Lausanne: Imprimerie la Concorde.
- Yizhou, Wang et al. (2016): “Definitions of Terrorism”; in: The Global Threat of Terrorism: Perspectives from Ch na. (Zhang Yidan, Trans.). n.p.: Paths International / Social Sciences Academic Press, pp. 1-34.

- Young, Reuven (2006): “Defining Terrorism: The Evolution of Terrorism as a Legal Concept in International Law and its Influence on Definitions in Domestic Legislation”. *Boston College International and Comparative Law Review*, 29 (1), pp. 23-105. URL: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/bcic29&div=7&id=&page=>.
- Yun, Minwoo; Kim, Eunyong (2019): “Response: Guilty of Not Critical and Unpleasant Findings: Endless Arguments of Definitions of Terrorism: Correspondence from Abozaid”. *Studies in Conflict & Terrorism*, 42 (3), pp. 320-327.
- Zafirovski, Milan; Rodeheaver, Daniel G. (2013): “The Concept of Modern Terrorism”; in: *Modernity and Terrorism: From Anti-Modernity to Modern Global Terror*. (Studies in Critical Social Sciences, Vol. 52). Leiden: Brill, pp. 9-42.
- Zarate, Juan and Sarah Watson (2022): “The Lexicon of Terror: Crystallization of the Definition of ‘Terrorism’ through the Lens of Terrorist Financing & the Financial Action Task Force”. *Harvard National Security Journal*, Vol. 13, Issue 2. URL: <https://www.fdd.org/analysis/2022/06/17/the-lexicon-of-terror/>
- Zeidan, Sami (2004): “Desperately Seeking Definition: The International Community’s Quest for Identifying the Specter of Terrorism.” *Cornell International Law Journal* 36, no. 3 (2004): pp. 491-96.
- Žižek, Slavoj (Ed.) (2007): *Robespierre, Virtue and Terror* (London and New York: Verso).

GÖÇ VE TERÖRİZM İLİŞKİSİNİ DOĞRU ANLAMAK

Cemil KILINÇ*

ÖZET

Bu makalede göç ve terörizm ilişkisi anlamında sıkça düşülen hatalara ve yanlış politikalara dikkat çekilmiş, bu ilişkinin sağlıklı yorumlanması gerektiği vurgulanarak politika yapıcılara yol gösterilmesi ve literatüre katkı sunulması amaçlanmıştır. Araştırma yöntemi olarak göç ve terörizm konularında literatürde yaygın tartışmalar irdelenmiş, göç ve terörizm ilişkisine dair kamuoyuna hâkim yanlış kanaatlere ve politik söylemlere dikkat çekilerek sağlıklı bir görüş ortaya konmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak; göçün tek başına terörizme neden olduğuna dair yeterli bulgunun olmadığı, göçmen kaynaklı terörizm varsa şayet bunun nedenlerinin yanlış göç politikalarında ve göç koşullarında aranması gerektiği, göç olgusu ile terör olayları arasında doğrudan bağ kurma girişimlerinin kamuoyunu yanlış yönlendirdiği ve bunun da göçmenlerin dışlanmasına ve radikalleşme riski ile karşı karşıya kalmasına neden olduğu, hatalı politikalarla göç sorununun daha karmaşık hale geldiği yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Yapılması gereken göç ve terörizm ilişkisini ön yargılardan uzak, ırkçılık ve yabancı düşmanlığından arındırılmış bir ortamda değerlendirmek, göçmen bireyleri radikalleşmeye ve terörizme iten yapısal sorunları gidermek, yanlış göç politikalarından vazgeçmektir.

Anahtar Kelimeler: *Göç, Göçmen, Terörizm, Dışlanma, Yapısal Şiddet.*

UNDERSTANDING THE INTERACTION OF MIGRATION AND TERRORISM

ABSTRACT

This article draws attention to common mistakes and wrong policies in terms of the relationship between migration and terrorism, emphasizes the need for a healthy interpretation of this relationship, and aims to guide policymakers and contribute to the literature. As a research method, widespread debates in the literature on migration and terrorism have been analyzed, and a healthy view has been tried to be put forward by drawing attention to the misconceptions and political discourses prevailing in the public opinion on the relationship between migration and terrorism. It has been concluded that there is not enough evidence that migration alone causes terrorism. If there is migrant-induced terrorism, the reasons for this should be sought in wrong migration policies and migration conditions. Attempts to establish a direct link between the phenomenon of migration and terrorist incidents mislead the public opinion, which leads to the exclusion of migrants and the risk of radicalization, and that the problem of migration has become more complex with faulty policies. What needs to be done is to evaluate the relationship between migration and terrorism in an environment free from prejudices, racism and xenophobia, to eliminate the structural problems that push migrant individuals towards radicalization and terrorism, and to abandon wrong migration policies.

Keywords: *Migration, Migrants, Terrorism, Exclusion, Structural Violence.*

* Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Sosyoloji Anabilim Dalı, d2340287001@ogr.sdu.edu.tr, ORCID: 0009-0002-3898-5995

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 22 Temmuz 2024 / 22 July 2024

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 27 Eylül 2024 / 27 September 2024

GİRİŞ

Göç, insanlık tarihi ile paralel bir döngüde yer alan (Altıntaş, 2018, s. 253) ve insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Güvenlik ve beslenme kaygısı başta olmak üzere çeşitli nedenlerle, geçici veya kalıcı şekilde insanların yer değiştirmeleri, bir yerden başka bir yere göçmeleri ilk göç hareketleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Terörizm olgusu da göç kadar eski olmasa da birinci yüzyıla kadar uzanan eski bir tarihe sahiptir. İlkçağ Yahudi tarikatlarından olan Zealotlar'ın Roma yönetimine karşı yürüttükleri eylemler, uzmanlarca tarihin ilk terör olayları olarak kayda geçmiştir (Chaliand ve Blin, 2016, s. 65).

İnsan ve toplum hayatının uzun süredir önemli bir gerçekliği olan bu olguların üzerinde çalışılması da çok eskilere dayanmaktadır. Bununla birlikte, önceleri birbirinden bağımsız olarak çalışılan göç ve terörizm birbiriyle ilişkileri bağlamında ancak son zamanlarda çalışılmaya başlanmıştır. Bu yaklaşımın ortaya çıkmasındaki temel etmen ise güney ve doğu Avrupa kaynaklı göçün artması ile Avrupa Birliği'nin sınır güvenliği riskinin ortaya çıkmasıdır (Bank vd., 2017, s. 14). Başka bir ifadeyle göç ve terörizmin birlikte çalışılması demek, yoğun göç alan ülkeler açısından güvenlik sorunlarının çalışması demektir, göç politikalarının daha sağlıklı belirlenmesi ve buna paralel olarak doğru güvenlik stratejilerinin benimsenmesi demektir.

Dünya üzerindeki çatışma ve savaşların, gelir dağılımındaki adaletsizliklerin, ülkeler arasındaki gelişmişlik farklarının ortadan kalkmasını beklemek ne kadar hayalci bir yaklaşım ise göç hareketinin durmasını veya azalmasını beklemek de o derece hayalci bir yaklaşım olur. Göçü tetikleyen çatışma ve savaşlar ile bunların sebep olduğu ekonomik zorluklar her geçen gün göçü daha da yoğunlaştırıp çeşitlendirmiş, göçten etkilenen ülke sayılarını ve etkilenme seviyelerini artırmıştır. Göçün gün geçtikçe çeşitlenmesi ve yoğunlaşması, özellikle göçün hedefindeki ülkelerde çeşitli kaygı ve güvenlik tartışmalarının doğmasına neden olmuştur. Çoğunlukla politik zeminde ifade edilen bu kaygı ve tartışmalar, yeteri kadar bilimsel temele dayanmadan ve genelleyecek düzeyde destekleyici bulgulara sahip olmadan değer yargılarına dönüşmüş, çeşitli çevrelerce göç ile terörizm arasında doğrudan bağ kurulmuştur. Farklı zamanlarda bazı Avrupa ülkeleri ile Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanan terör eylemlerinin oluşturduğu hava ile bu önyargılar kamuoyunda karşılık

bulmuş, yanlış politik kararların alınmasına, zaman zaman göçmen nüfusun sosyal olarak dışlanmasına neden olmuştur. Irkçılık ve göçmen karşıtı politikaların doğmasına da zemin hazırlayan bu yaklaşımın söz konusu ülkelerin güvenlik kaygılarını giderip gidermediği, ya da aksine mevcut göçmen nüfusun yanlış politikalar ve sosyal dışlanmışlık neticesinde daha da kırılgan hale gelmesiyle göç kaynaklı terör riskinin artıp artmadığı titizlikle incelenmesi gereken bir konudur.

Boyutu ve karmaşıklığı yıldan yıla artan göç olgusunun özellikle göç alan toplumlarda bazı sorunlara yol açtığı muhakkaktır. Ancak göçün tek başına terör olaylarının artmasında temel etken olduğu, göç ile terör olayları arasında doğrusal bir ilişki olduğu ve göç arttıkça terör olaylarının da arttığı yönündeki genelleyici yaklaşımlar hatalıdır. Zira bu iddialar yeteri kadar analiz edilmemiş ve bulgularla desteklenmemiş, gerçeklikten uzak iddialardır. Bu yaklaşımlar toplumları yanlış yönlendirdiği gibi yanlış politik uygulamalara yol açmakta, hedeflenenin tersine yeni güvenlik ve terör kaygılarına yol açmaktadır. Dolayısıyla yapılması gereken göç ve terörizm ilişkisi ile ilgili özellikle batı toplumlarında zaman zaman yaygın olarak görülen yanlış kanaatlerin düzeltilmesi, bu yanlış kanaatlerin oluşturduğu hava ile belirlenen hatalı göç ve göçmen politikalarından vazgeçilmesidir. Irkçılık ve yabancı düşmanlığının hâkim olduğu bir düşünce ikliminde doğru göç politikalarının belirlenmesi mümkün değildir.

Göçün doğrudan ya da dolaylı olarak, tek başına veya başka etmenlerle birlikte neden olduğu sorunlar arasında ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim, sağlık, kentleşme gibi konular sayılabilir. Bu çalışmada göçün neden olduğu düşünülen güvenlik endişelerine odaklanıldığı için diğer sorunlara yeri geldikçe ve sadece terörizme etkisi açısından değinilmiştir. Yanlış uygulanan göç politikalarının neden olduğu yapısal şiddet, sosyal dışlanma, temel ihtiyaçlara ulaşımında yaşanan sıkıntılar göç ve terörizm ilişkisi bağlamında odaklanılması gereken konulardır. Nitekim göçün terörü besleyen bir sorun olduğu yönündeki kimi görüşlerin arka planında, iyi yönetilememiş göç olgusu ve bundan kaynaklı sosyal, ekonomik ve kültürel sorunların politik zemine çekilerek göç aleyhinde kamuoyu oluşturulması çabası olduğu söylenebilir.

Bu araştırmada göçün tek başına terörü besleyen bir olgu olmadığı, artan göçle birlikte terör olaylarının da artmasının başka nedenlerinin olabileceği, göç ile terörizm arasında kurulan yanlış ilintinin özellikle göç

politikalarında ve güvenlik önlemlerinde ciddi hatalara yol açtığı hususları açıklanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla literatürdeki mevcut yaklaşım ve tartışmalar irdelenmiş, özellikle politik söylemlerde egemen olan terörizm ve göç ilişkisine dair yanlış eğilimler mevcut bulgular ve veriler ışığında tespit edilerek sağlıklı bir görüş oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu yolla bir taraftan göç ve terörizm ilişkisi yorumlanırken sıkça düşülen hatalara dikkat çekilmiş, diğer taraftan politika yapımcılar için farkındalık oluşturulması hedeflenmiştir.

Bu çalışmanın başında öncelikle göç ve terörizm kavramları ele alınarak okuyucu açısından oluşması muhtemel kavram karmaşasının önlenmesi amaçlanmıştır. Daha sonra temel göç kuramlarından bahsedilerek göçün ve göçü tetikleyen nedenlerin kuramsal düzeyde anlaşılması hedeflenmiştir. Devam eden bölümde çalışmanın ana konusu olan göç ve terörizm ilişkisi; terörizmin ve göç olgusunun karşılıklı olarak birbirleri üzerindeki etkileri, rasyonel seçim modeli ile terörizm ilişkisi, göç olgusunun terörizm üzerindeki olumsuz etkisini azaltan etmenler adıyla alt başlıklar halinde irdelenmiştir. Bu bölümde ayrıca göç ve terörizm ilişkisini incelemenin neden önemli olduğu ifade edilmiştir. Son olarak da göç olgusuna yönelik yanlış yaklaşımlardan bahsedilerek göçün doğru anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonuç kısmında ise bu araştırmaya esas varsayım sonuçlandırılarak buna dair somut tespitler yapılmış, politika yapımcılara tavsiyelerde bulunulmuş, ileri araştırmalar için öneri getirilerek literatüre katkı sunulmaya çalışılmıştır.

1.TEMEL KAVRAMLAR

Bu makale kapsamında ele alınan göç ve terörizm kavramları, kullanıldığı bağlama göre çok farklı anlamlar içermektedir. Özellikle terörizm kavramının üzerinde fikir birliği edilmiş bir tanımı yoktur. Bu nedenle öncelikli olarak makalenin konusu bağlamında bu kavramların ele alınmasında fayda vardır.

1.1 Göç

Göçü en genel tanımlamayla, anlamlı bir uzaklık ve etki yaratacak kadar bir süre içerisinde gerçekleşen yer değiştirmeler (Erder, 2006, s. 15) olarak ifade etmek mümkündür. Bu tanım kapsamında bir yer değiştirmenin göç olarak kabul edilebilmesi için iki temel koşulun gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu koşullar yer değiştirmenin anlamlı bir uzaklık içermesi ve etki yaratacak kadar bir süre içerisinde gerçekleşmesidir. Kişilerin yaşam

koşullarında, etkileşime girdikleri sosyal, ekonomik, kültürel ve fiziki çevrede önemli bir değişikliğe yol açmayan, zahmetsizce ve kısa sürede gerçekleşen yer değiştirmelerin sosyolojik olarak incelenmeye değer sonuçlar ortaya çıkarması da beklenemez. Bu nedenle bu tarz yer değişiklikleri bu çalışma kapsamında göç olarak değerlendirilmemiştir.

Göç geniş bir bakış açısıyla insanların köy, kasaba, ilçe, il ya da ülke gibi idari sınırları aşacak şekilde ikamet değiştirmeleri (Kok, 1999, s. 20) olarak da tanımlanabilir. Bu tanımsal yaklaşımda göçün yer değiştirme koşulu açıkça görülmekte iken yer değiştirmenin süresi ile ilgili bağlayıcı ve açık bir koşul mevcut değildir. Böyle olmakla beraber ikamet değiştirmek özü itibarıyla belirli bir süre için de olsa kalıcılığı çağrıştırdığı için zımni olarak bu tanımda da zamansal bir koşulun varlığından söz edilebilir.

Göç konusunda uluslararası düzeyde faaliyet gösteren, taraf ülkeleri bağlayıcı düzenlemeler getiren bir kuruluş olan Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ise göçü şu şekilde tanımlar:

“Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir.” (Cross, s. 35-36).

IOM’un yaptığı göç tanımı ülke içi ve ülke dışı (iç göç ve dış göç), geçici ve kalıcı, farklı amaçlı (ekonomik, güvenlik, eğitim, evlilik vb.) birçok göç türünü içine alan oldukça kapsayıcı bir tanımdır. Literatürde yasal göç ve yasadışı göç, zorunlu göç ve gönüllü göç şeklinde ayrımlara da sıkça rastlanılmaktadır. Göçe sebep olan unsurların çeşitliliği ile göçün karmaşık yapısı, uluslararası düzenlemelerin yanında ülkelerin iç mevzuatına da yansımış ve mülteci, sığınmacı, uluslararası koruma, geçici koruma gibi farklı tanımlama ve nitelermeler ortaya çıkmıştır. Ancak bu kavramların ne anlama geldiği ne tür pratik sonuçlar doğurduğu hususları bu makalenin kapsamı dışında tutulmuştur.

Göç ve terörizm ilişkisi açısından konuya bakıldığında tanımlardaki şu unsurların bu makale açısından önem kazandığı söylenebilir. Göç ile yaşanan yerden başka bir yere bir sınır aşılarak varılmaktadır. Bu aşılın sınır ülke içi de olsa ülke dışı da olsa kişi üzerinde yaşam tarzı ve kültürel öğeler açısından baskı oluşturacak seviyede farklılıklar içermelidir. Bir diğer unsur ise gerçekleşen göçün belirli bir süreyle de olsa kalıcılık içermesidir.

Kısa süreli yer değiştirmelerde gerek göç eden bireylerin gerek göç alan toplumların birbirleriyle uyuşmayan farklılıkları önemsemesi beklenmez ve bunların çatışmaya dönüşmeleri söz konusu olamaz.

1.2. Terörizm

Birbiri yerine kullanılan ve kavram karmaşasına yol açan “terörizm” ile “terör” kavramlarının tanımlanması ve aralarındaki farkın belirtilmesi, bu çalışmada ele alınan göç ve terörizm ilişkisinin iyi anlaşılabilmesi açısından son derece önemlidir.

Terörizm, üzerinde uzlaşa sağlanmış bir tanımı olmayan muğlak kavramlardan biridir. Kimilerine göre terörizmin tanımının ne olduğu konusunda uzlaşa aramak, bunun için zaman ve emek harcamak anlamsızdır. 11 Eylül saldırılarında olduğu gibi gördüğümüzde tanıdığımız terörizmi tanımlamak kimsenin umurunda değildir (Waldron, 2004, s. 6). Buna rağmen devletlerin yasal düzenlemelerinde, uluslararası kuruluşların karar ve anlaşma metinlerinde çok sayıda farklı terörizm tanımına rastlamak mümkündür. Bu tanımlardaki çeşitliliğin temel nedenleri arasında meydana gelen terör olaylarının birbirinden farklı nitelikte olması, ülkelerden bazılarının terör suçu olarak kabul ettiği eylemlerin diğer bazı ülkelere farklı değerlendirilmesi ve bu konudaki yaklaşımların zaman zaman politik boyut taşıması sayılabilir. Tanımlama konusundaki farklılık doğal olarak hangi eylemin terör eylemi sayılması gerektiği ve bir kişinin hangi eyleminden dolayı terörist sayılacağı konusunda belirsizliğe, ülkeler arasında çekişme ve gerilime neden olmaktadır (Tezer, 2012, s. 19).

En kapsamlı terörizm tanımlarından birine Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nin 2004 tarihinde alınan 1566 sayılı kararında rastlamak mümkündür. Bu karar, 2001 yılında alınan 1373 sayılı Güvenlik Konseyi Kararı kapsamında, terörizmle ve terörün finansmanı ile mücadele amacıyla üye devletlere getirilen yükümlülüklerin yerine getirilmesine yardımcı olmayı amaçlayan bir tanımdır. Bu karara göre terörizm; ölüm veya ciddi bedensel yaralanmaya neden olmak ya da rehin almak amacıyla işlenen, genel halkta veya bir grup kişide veya belirli kişilerde terör durumu yaratmak, bir halkı korkutmak veya bir hükümeti veya uluslararası bir kuruluşu herhangi bir eylemi yapmaya veya yapmaktan kaçınmaya zorlamak için işlenen suç eylemleridir. Güvenlik Konseyi tarafından kabul edilen bu kararın tüm üye devletler için yasal olarak bağlayıcı olduğu iddia edilebilir. Ancak uygulamada bu tanımın üye devletlerce kabul edildiği anlamına

gelmez, olsa olsa kendi iç mevzuatlarında terör tanımı yapmalarında yönlendirici ve yardımcı olmuştur (UNODC, 2018).

BM'nin yapmış olduğu bu tanımla çok benzer unsurlar içeren daha sade diğer bir tanıma göre terörizm; birtakım siyasal taleplerin siyasal iktidarca kabulünü sağlamak amacıyla birey ve toplum ile iktidarı yıldırma için sistematik olarak öldürme ve tahrip etme eyleminde bulunmak ya da bu eylem türleri ile tehdit etmektir (Wilkinson, 1979, s. 49). İngiliz Terörle Mücadele Kanunu'ndaki ifade de yine sade ve benzer unsurlara atıf yapan bir tanımdır. İlgili Kanun'un 20. maddesine göre terörizm, siyasi kurumları hedefleyen ya da toplumda korku oluşturmayı amaçlayan şiddet kullanımınıdır (Şenocak, 2006, s. 19). Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere terörizmde siyasal unsur vardır, siyasi amaçlara ulaşmak için sistematik terör eylemlerinde bulunulur veya bulunmakla korkutulur.

Türk iç hukukunda ise terör detaylı şekilde tanımlanmıştır. 12.04.1991 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun birinci maddesindeki tanımsal ifade şu şekildedir. “Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.” Bu ifade her ne kadar terör tanımı olarak verilmişse de metinde siyasal amaç içeren unsurların belirtilmesi, örgütsel mensubiyetten bahsedilmesi nedeniyle daha çok terörizm tanımını andırmaktadır.

Latince kökenli olan terör ise kısaca, bilinmeyen ve öngörülemeyen bir tehlike karşısında duyulan aşırı korku, endişe ve dehşet olarak tanımlanmıştır (Öktem, 2004, s. 133). Başka bir ifadeyle terör, meydana gelmesi beklenmeyen ancak gerçekleşen dehşet verici derecede şiddetli bir eylem ya da bu eylemin gerçekleşmesi ihtimalinin yaydığı korkudur.

Yapılmış bazı terör tanımlarının siyasal unsur içermesi terör ve terörizm ile ilgili kavramsal kargaşaya neden olmaktadır. Örneğin Saral terörü “bireyler veya gruplar tarafından politik, sosyal ve ekonomik hedeflere ulaşmak amacıyla, hedef toplumda saldırılan veya tehdit edilen

kurbanlardan daha geniş bir etki alanı içinde, bunaltıcı, karşı konulamaz bir korku yaratmak niyetiyle gerçekleştirilen şiddet eylemleri” (Saral, 2012, s. 25) şeklinde siyasal unsur içerecek şekilde tanımlamıştır. Türk iç hukukundaki tanımda da görüldüğü gibi, ülkelerin yaşadığı terör tecrübeleri, mücadele stratejileri, öncelik ve hedefleri bu tanımların unsurlarında farklılıklara neden olabilmektedir. Bununla beraber, terör ve terörizm kavramlarının bu makale kapsamında okuyucu tarafından şu şekilde algılanması hedeflenmiştir. Terör; her türlü şiddet hareketlerini içerir, örgütlü veya bireysel ancak kuralsızdır. Belirli bir irade gerektirmeden de ortaya çıkabilir, örgüte ihtiyaç duymaz, çoğu kez anlık veya kısa sürelidir. Terörizm ise siyasal unsur içerir, belirli bir ideolojiyi egemen kılmak için mevcut düzeni şiddet eylemleriyle ve korku salarak değiştirmeye çalışır. Belirli bir stratejisi vardır, örgütlü, sistemli ve sürekli olarak şiddet eylemleri kullanır, bu eylemleri gerçekleştirenler arasında bir ilişki söz konusudur (TERAM, 2020). Burada şu konuyu belirlemekte yarar vardır. Terörizm sadece birey veya gruplarca siyasal düzeni değiştirmek veya kendi siyasal amaçlarına ulaşmak için mevcut siyasal otoriteye karşı gerçekleşmez. Bazen de bizzat siyasal otorite tarafından kendi vatandaşlarına yönelik terörizm söz konusudur ki buna devlet terörü denir (Yetgin ve Baştuğ, 2021, s. 960). Burada da siyasal unsurlar vardır, otoritenin kendi ideolojisini insanlara şiddet ve korku yoluyla empoze etme, muhalif oluşumları önleme gibi amaçlar söz konusudur. Otoriter rejimlerde sıkça görülen bir terörizm türüdür.

Sonuç olarak bu çalışmada siyasal hedefleri olan, örgütlü, planlı, sürekli nitelikteki suç eylemleri dediğimiz terörizmin ile göç ilişkisi ele alınmıştır.

2. GÖÇ TEORİLERİ

Göç olgusunun ortaya çıkmasına neden olan unsurların iyi anlaşılmasının göç ve terörizm ilişkisinin doğru değerlendirilmesine yardım edeceği kuşkusuzdur. Bunun için göç ve terörizm ilişkisinden bahsetmeden önce temel göç kuramlarını gözden geçirmek isabetli olacaktır. Çünkü göç kuramları, göç olgusunun iyi anlaşılmasını sağlayarak göçten kaynaklı sorunların doğru tespit edilmesine ve sağlıklı göç politikalarının yapılmasına hizmet etmektedir.

Göçün nedenlerindeki çeşitliliğin fazla olması, göçle ilgili kuramlar geliştirilirken daha çok unsurun dikkate alınmasını zorunlu kılmıştır. Bu da çok çeşitli göç kuramının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Ak, 2021, s. 1753). Bunlardan öne çıkan göç kuramları şunlardır.

2.1. Ravenstein ve Göç Kuramı

Ravenstein, göçün sosyo-kültürel ve coğrafi nedenleri ile sonuçlarına odaklanmış ve göç teorisini geliştirmiştir. Bu alanda yapılmış ilk bilimsel çalışmalardan bir olarak kabul edilen çalışmada Ravenstein, genel kabul görececek göç yasaları belirlemeye çalışmıştır. İngiltere'deki 1871-1881 yıllarını kapsayan on yıllık nüfus hareketine dair verileri inceleyerek yedi göç kanunu ortaya atmıştır (Çağlayan, 2006, s. 68,69).

1) Göç ve mesafe: Göç hareketi refah seviyesi daha yüksek merkezlere doğrudur, göç edilen şehrin iş imkânı ve sosyoekonomik yapısı göçün boyutu ile doğrudan ilgilidir. Kısa mesafeli göç daha kolay ve çabuk kabul görür. **2) Göç ve basamakları:** Bir bölgede ticaret ve sanayinin gelişmesi ile yakın kırsal alandan bu bölgeye göç artar. Bu durum bir taraftan bu bölgenin ekonomik olarak daha da gelişmesini sağlarken diğer taraftan yakın kırsal alandaki göçten kaynaklı boşluğun uzak yerlerden buraya gerçekleşen göçle dolmasına neden olur. **3) Yayılma ve emme süreci:** Göçen bireyler gittikleri yerlerdeki ekonomik refahtan pay almak isterler. Buradaki endüstrinin işgücüne duyduğu ihtiyaç, göç eden bireylerin pastadan pay almasına müsaade eder. **4) Göç zincirleri:** Göç alan yerler zamanla göç vermeye başlar. Böylece göçün tetiklemeyle bir göç zinciri meydana gelir. **5) Doğrudan göç:** Diğer dört yasadan farklı olarak bu yasaya göre insanlar kıtalararası göçle endüstrinin gelişmiş olduğu uzak merkezlere doğrudan göçüp yerleşirler. **6) Kır kent yerleşimcileri farkı:** Şehirde yaşayanlar kırsalda yaşayanlara göre daha az göç etme eğilimindedirler. **7) Kadın erkek farkı:** Kadınlar erkeklere göre göçe daha eğilimlidirler. Bununla birlikte kadınlar kısa mesafeli ve iç göçe yatkın iken erkekler daha uzak mesafelere göçe meyillidirler (Yalçın, 2004, ss. 24-25).

2.2. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Stouffer'in 1940 yılındaki çalışmasından yola çıkılarak geliştirilen bu kurama göre göç edilecek yerin sunduğu imkânların fazlalığı göç edilen mesafenin uzunluğuyla doğru orantılıdır. Göçle elde edilecek fırsatlar arttıkça insanlar daha uzun mesafelere göç etmeyi, göç yolunda daha çok zorluğa katlanmayı göze almaktadırlar (Stouffer, 1940, ss. 846-848).

2.3. İtme ve Çekme Kuramı

Everett Lee'nin göç teorisıyla ilgili 1966 yılında yayımlanan makalesinden doğan bu kurama göre göçmenlerin göç kararı almalarında

yaşanılan yerle ilgili etmenler, göç edilecek yerle ilgili etmenler, araya giren etmenler ve bireysel etmenler etkili olmaktadır. Yaşanılan yerdeki sosyal, ekonomik, kültürel zorluklar göçe teşvik eden itici unsurlar iken göç edilecek yerde elde edilmesi muhtemel avantajlar da çekici unsurlar olarak ifade edilmektedir (Develioğlu, 2023, s. 55).

2.4. Merkez Çevre Kuramı

Bu kurama göre gelişmiş merkez ülkeler üretimin devamı ve sanayinin gelişmesi için ihtiyaç duydukları ucuz işgücünü çevre ülkelerden temin etmek isterler, sundukları fırsatlar az gelişmiş çevre ülkelerden kendilerine doğru göç akımını tetikler. Bu süreç çevre ülkelerde geleneksel üretim modellerinin de sonunu hazırlar ve merkez ülkeler için üretilen ürünlerin pazar sorununu çözmüş olur. Çünkü çevre ülkelerdeki geleneksel üretim modeli ile üretilen ürünlerin merkez ülkelerdeki modern üretim modeli ve ürünleri ile rekabeti çok zordur (Develioğlu, 2023, ss. 55-56). Bu durum merkez çevre ilişkisinin ve göç döngüsünün devamını sağlar.

2.5. Network Kuramı

Göç edilecek yerlerde sosyal çevre, arkadaşlık ve akrabalık gibi çeşitli bağlarla oluşan göç ağları sayesinde göç süreci daha az zahmetli ve riskli hale gelmektedir. Bu durum göçü teşvik eden ve kolaylaştıran bir unsur olarak bu kuramda öne çıkmaktadır (Develioğlu, 2023, s. 56).

3. GÖÇ VE TERÖRİZM İLİŞKİSİ

Göç ve terörizm çalışmaları iki farklı alanda ve birbirinden bağımsız olarak uzun süredir var olan çalışmalardır, bu iki alanda da önemli miktarda literatür çalışması mevcuttur. Bu iki olgu küresel güvenlik tartışmalarının son yirmi yıldır merkezinde olmasına rağmen bunların birbiriyle kesiştiği, etkileşime girdiği alanlarda derinlemesine çalışmalar halen yetersizdir ve bilimsel çıkarımlar yapmaya uygun değildir (Schmid, 2016, s. 3).

Koser göçün döngüsel mantığına (göçe başlama, transit geçişler, yerleşme, geri dönüş) paralel olarak göç ve şiddetin birbiriyle dört farklı türde etkileşime geçtiğini söyler. Aynı etkileşimi göç ve terörizmde de görmek mümkündür. Bunlar; i. Bireyin yaşadığı yerden ayrılıp göç etmesine neden olan terörizm. ii. Ülke içi ve ülke dışı geçici göçmen kamplarında göçmenlerin radikalleşmesi riski. iii. Teröristlerin göçmen hareketliliğine karşı ve fark edilmeden seyahat edip hedef ülkeye ulaşması riski. vi.

Göçmenlerin buldukları toplumda yaşadıkları uyum sorunları ve bunun sosyal dışlanmayla sonuçlanması riski (Koser, 2018, s. 4).

Göç ve terörizm iki yönlü etkileşime geçebilen ve birbiri ile sebep-sonuç ilişkisi içerisinde olan iki olgudur. Göçün terörizme doğrudan etkisi olup olmadığı literatürde tartışmalı iken terörün göçü başlatan ve sürdüren etkisi genel kabul gören bir gerçekliktir.

3.1. Terörizmin Göç Olgusuna Üzerindeki Etkisi

Terörizmin göç olgusuna etkisi açısından konuya bakıldığında, terörizmin başlı başına bireyleri göçe zorlayan itici bir unsur olduğu ve göçün en başta gelen nedenlerinden birisi olduğu görülür. İnsanlar kendilerini güvende hissetmedikleri ortamlarda can güvenliği gerekçesiyle göç etmeye mecbur kalmaktadırlar. Uzun süre iç karışıklıkla boğuşan ve istikrarsızlık yaşayan, hatta iç savaşların patlak verdiği Suriye ve Afganistan ile Afrika kıtasındaki bazı ülkelerden bölge dışına gerçekleşen yoğun göç dalgalarının temelinde terörizmin sebep olduğu çatışmalar ve can güvenliği riski vardır. İstikrarsız yönetimler, otorite boşluğu ya da dış müdahalelerle ülkenin istikrarsızlaşmasından dolayı oluşan çatışma ortamlarında terörizm kaynaklı göç hareketleri daha yoğun görülmektedir. Afganistan, Suriye, Irak ve Pakistan'dan Avrupa'ya ilk kez göç edenlerin sayılarındaki artışın bu ülkelerde terörden ölen insan sayılarındaki artışa paralel olduğu yönünde veriler mevcuttur (Schmid, 2016, s.4). Terörizm bazen de bizzat siyasal iktidardan kaynaklanabilmektedir. Devlet terörü denilen bu şiddet türünde kendisine muhalif olanların iktidarca doğrudan ya da aracı örgütler kullanılarak cezalandırılması, öldürülmesi veya ölümlle korkutulması söz konusudur. Bu terör baskısı başlı başına bir göç nedeni olabilmektedir. İran ve Afganistan gibi ülkelerden rejim baskısı ve şiddet görme endişesiyle göç edenler bu tür durumlara örnek olarak verilebilir. Bir de terörizmin neden olduğu ekonomik sorunlardan kaynaklı göçten söz edilebilir. Sürekli çatışma ve terör yaşanan yerlerde insanların iş, eğitim, barınma ve sağlık gibi temel ihtiyaçlara erişimleri zorlaşmakta, bu da göç baskısını artırmaktadır (Hebling ve Meierrieks, 2022, s.985).

3.2. Göç Olgusunun Terörizm Üzerindeki Etkisi

Göçün terörizme etkisi ise terör eylemleri ve terörün varlığı nedeniyle göç hareketlerinin başlamasından sonra ortaya çıkar. İlk etapta göç sonucu oluşan varoşlarda, mülteci kamplarında ya da göçmenlerin fiziki olarak sık sık bir araya geldikleri ortamlarda göçmenlerin terör örgütlerince

yönlendirilip örgüt sempatisini haline getirilmesi söz konusu olur. Bu süreci kolaylaştıran en önemli etmenler göç eden grupların ekonomik, sağlık ve eğitim gibi imkânlarla erişimde yaşadıkları sorunlar, dışlanmışlık hislerinin güçlü olması ve terk ettikleri ülkedeki terör gruplarının farklı ağlar nedeniyle kendilerine rahat ulaşıp iletişim kurmasıdır. Daha sonra da terör gruplarının göçmenlerin yaşadığı bu problemlili alanları yerleşim ve eylem amacıyla mekân olarak kullanması mümkün hale gelir (Eren vd., 2010, s.256).

Göçmenlerin transit geçiş yaptıkları ülkelerde ve hedef ülkede tutuldukları geçici merkezler ya da kamplar başlı başına bir göç ve terörizm etkileşim alanıdır. Göçmenler buralarda yoksunlukların, zorlukların ve şiddet gruplarının baskısı altında radikalleşme riskiyle karşı karşıyadır. Buldukları yerlerde maruz kaldıkları terörizmin tetiklemeyle başka bölgelere göç eden kişilerin iç göçte genellikle büyük kentlerde varoş diye tabir edilen sorunlu yerleşim bölgelerinde, dış göçte ise geçici merkezlerde ya da kamplarda bir müddet kalmaları yaygın bir gerçekliktir. Bunun temelinde göç eden bireylerin sahip oldukları ekonomik gücün fazlasına müsaade etmemesi, dış göçte hedef ülkedeki toplumsal bakışın en azından başlarda olumlu olmaması ve siyasi iradenin tanımladığı statü yatmaktadır. Bu durum kendi içinde bir ironi barındırır çünkü savaş ve şiddet ortamından kaçan göçmen başka bir mekânda benzer ya da farklı türde yapısal veya fiziki şiddetin, sosyal dışlanmanın hedefi haline gelmektedir. Kamp ortamında veya varoşlarda içinde bulunduğu yaşam koşullarında göçmenler cinsel şiddete maruz kalabileceği gibi eğitim, sağlık, beslenme gibi temel ihtiyaçlara erişimde ciddi ve kronik sorunlarla yüzleşmektedirler. Özellikle savaş ve terör nedeniyle göç edenler için daha riskli durumlar söz konusu olabilmektedir. Bunların göç ederek ayrıldıkları bölgedeki terör gruplarının sahip oldukları göç ağı ve uyuyan hücreleri aracılığıyla kendilerini rahatsız etmesi, kırılanlıklarını ve dışlanmışlıklarını kullanarak bu kişileri terör eylemlerine yönlendirmeleri muhtemeldir. Şu unutulmamalıdır ki göçmen nüfusta görülen radikalleşme ve terör örgütlerinin etki alanına girme bir sosyal dışlanmışlık belirtisidir (Rudiger ve Spencer, ss. 3-40).

Terör gruplarının elemanlarını eylem için hedef ülkeye göç ağını ve rotasını kullanarak gönderme taktikleri de zaman zaman güvenlik stratejilerinde değerlendirilen konulardandır. Bu kişilerin göçmen grupların arasına karışarak rahatça seyahat edebildiği, hedef ülkede göçmen gruplarla aynı ortamda fark edilmeden uyuyan hücreler olarak eylem yapana kadar varlığını sürdürdüğü, hatta göçmen grup içerisinde olup istek ve arzularına

ulaşamadığı için gergin olan, dışlanmış ve kırılğan grupların radikalleşmesine neden olup örgütlerine yeni üyeler temin edebildikleri değerlendirilmektedir. 1970-2000 yıllarını kapsayacak şekilde toplanan veriler ışığında yapılan bir ampirik araştırmada, 145 ülkede gerçekleşen terör saldırılarının sayısı ve göçmen girişlerinin mekânsal-ekonometrik analizleri raporlanmıştır. Bu araştırmada göçün terörizmi mekânsal bir ağ bakışıyla etkileme olasılığı araştırılmıştır. Elde edilen bulgulara göre terör eğilimli devletlerden başka bir ülkeye giden göçmenler terörizmin yayılmasına neden olan önemli bir araç olarak öne çıkmıştır. Fakat bu göçmen girişlerinin neden olduğu terör olayları düşük düzeylidir. Bu araştırmaya göre teröre yakın ülkelerden gelen göçmen grup üyelerinin kendi aralarındaki bağ, ortak kimlik, ortak geçmiş ve ideoloji terör örgütlerince istismar edilmeye uygundur ve bu durum da göçmenlerin radikalleşmesi olasılığını artırır. Çünkü bunlar radikalleşme ve terör örgütlerince yeni eleman temini için önemli koşullardır (Bove ve Böhmelt, 2016, s. 573).

Suriye iç savaşının patlak vermesi ile 2011 yılında Türkiye'ye doğru başlayan göç dalgası ve Türkiye'nin uyguladığı açık kapı politikası nedeniyle gelenler arasına Esed rejiminin istihbarat elemanlarının karışarak ülkeye girdiği, Türkiye'de terör eylemleri gerçekleştirebilecekleri zaman zaman analistlerce dile getirilmiştir. Hatta bunların arasına üçüncü ülke ajanlarının da karışarak mülteci görünümlü olarak ülkeye girdiği ve ajanlık faaliyetleri yaptığı da zaman zaman değerlendirilmektedir. Türk iş dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler konusundaki görüş, beklenti ve önerilerini tespit etmek amacıyla 2015 yılında yapılan bir çalışmada 18 ilden 134 kanaat önderi ile görüşülmüştür. Uzman akademik bir ekibin bilgi ve birikiminin eşlik ettiği bu çalışmada katılımcıların güvenlik kaygılarının temelinde yatan sebepler irdelenmiştir. Öne çıkan temel sebeplerden birisi de Türkiye'ye kontrolsüz bir şekilde gelen Suriyelilerin içinde yer alan El-Muhaberat denilen rejim ajanları, IŞİD militanları ya da radikal örgütlere ait yapılanmaların yakın gelecekte terör eylemlerine neden olabilecekleri ile ilgilidir (Erdoğan ve Ünver, 2015, s.67). 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü'nün yapmış olduğu 2012-2019 yıllarını kapsayan bir araştırmaya göre de terör suçları kapsamında yakalanan Suriyeli göçmenlere ilişkin oran tüm suçlardan yakalanan toplam Suriyelilerin %12,1'i iken bu oranın 2020 yılında %34.3'e kadar yükseldiği tespit edilmiştir (21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, 2021).

Siyasal bir amaçla yapıldığında bireyi terörizme götüren şiddet temelde iki kaynaktan doğar ve beslenir. Birinci kaynak içgüdüsel ve dürtüsel etmenlerdir ve doğuştan geldiğine inanılır. İkinci kaynak ise şiddeti ortaya çıkaran sosyal etmenlerdir (Başegmez ve Özerk, 2021, ss.8483-8484). Göç eden kişi bulunduğu ortamdan çok farklı bir sosyal ortama geçer. Yeni ortamın getirdiği zorluklar iç göç ve dış göç durumlarına göre farklılık göstermekle birlikte göçmen genelde kültür, dil, yaşam tarzı gibi birçok farklılığa alışmak zorundadır ve kendisini temel ihtiyaçlarına erişimde ve arzulanı şeyleri yapabilmeye çok sınırlandırılmış olarak hisseder. Agnew'in gerilim teorisine göre istek ve arzularına erişimde engelle karşılaşılan bu bireylerin gerilim yaşamaları kaçınılmazdır, bu gerilime verilecek en muhtemel tepkilerden birisi de şiddettir (Agnew, 1985, s. 152).

Göç ve terörizmin birbiriyle etkileşime geçtiği alanlardan üzerinde en çok durulması gereken husus göçmenlerin yerleştikleri toplumlarda yaşadıkları uyum sorunları ve sosyal dışlanmadır. Göçün ekonomik ve sosyal yönünü inceleyen Rudiger ve Spencer da yerleşik göçmen toplulukları ve onların sonraki kuşakları arasında görülen radikalleşme ve terör eğiliminin bir dışlanmışlık semptomu olduğunu belirtir (Rudiger ve Spencer, 2003, ss.3-40). Bu nedenle göçmen kaynaklı terörizm sorunlarının kökenleri buralarda ve bu ortamlarda aranmalıdır, sorunun çözüm modelleri de buralardaki bulgularla geliştirilmelidir.

3.3. Rasyonel Seçim Modeli ve Terörizm İlişkisi

Göç ve terörizm ilişkisinin ve göçün teröre yol açıp açmadığının değerlendirilmesinde “*terörün rasyonel seçimi modeli*” önemli bir bakış açısı sunmaktadır ve bu model terörle ilgili yapılan birçok sosyal bilim araştırmasında kullanılmaktadır. Bireylerin ekonomik davranışlarının temelini anlamaya çalışan rasyonel seçim modeline göre bireyler, ilgisini çeken ve faydasını artıran eylemler işlemeye daha meyillidirler. Rasyonel seçim modelini kriminolojik açıdan günümüze en yakın hale Becker getirmiştir. Temelde bireyleri suç işlemeye sevk eden veya suç işlemekten caydıran hususlar, suç işlendiğinde elde edilecek menfaat ve işlenen suçun karşılığında maruz kalınacak olan yaptırımlardır (Yıldız, 2020, ss.149-151). Burada birey rasyonel bir tercih yaparak suç işleyip işlememeye karar verir. Dolayısıyla bu model teröristleri rasyonel oyuncular olarak görür, terör eylemine karar verirken bu eylemin kendisine sağlayacağı faydayı (hedeflediği politik sonuçlara ulaşmak gibi), eyleminin maliyetini

(yakalanma ve cezalandırılma gibi) ve eyleminin fırsat maliyetini (şiddet içermeyen eylemlerden elde edebileceği faydalar) hesaba katarak eyleme geçtiğini öne sürer.

Göç olgusu bu rasyonel seçim ve karar sürecini iki önemli açıdan etkiler: i. Göç ağı ve eski terör bağlantıları kullanılarak terör eylemi yapmanın maliyeti azaltılabilir. Terör örgütleri kendi bölgelerinden irtibatlı oldukları kişileri göç ettikleri yerlerde uyuyan hücre olarak ya da kendi diasporaları olarak görmeyi ve bunlar üzerinden o ülkelerde terör eylemi gerçekleştirmeyi daha kolay bir yol olarak değerlendirme eğilimindedirler. Çünkü bunlarla dini ve etnik benzerlikleri, ortak dilleri ve diğer kültürel unsurları vardır. Bunlar üzerinden terör eylemlerini finanse etme, eleman temin etme, istihbari bilgi toplama daha kolay olabilmektedir.

ii. Göçmen topluluklar ve diaspora toplulukları buldukları ülke toplumunca ayrımcılığa, dini düşüncelerinden dolayı yabancılaştırılmaya, işgücü piyasasından ve sosyal yaşamdan dışlanmaya maruz bırakılabilmekte, kendilerine toplumsal ve politik baskılar uygulanabilmektedir (M. Helbling, 2022, s. 981,982). Bu durum, özellikle büyük miktarda göçmen nüfusa sahip olup bunları güvenlik riski olarak gören devletlerin ve toplumların göç ve terörizm ilişkisini değerlendirirken dikkat etmeleri gereken çok önemli bir husustur. Madalyonun bu yüzü görülemediğinde ya da görmezden gelindiğinde, çözülmek istenen sorun yanlış politika ve uygulamalarla kartopu etkisine maruz kalma ve daha da büyüme potansiyeline sahiptir. Bu durumda da göçmen topluluklar açısından terör eylemi, hedeflenen politik sonuçlara ulaşmayı kolaylaştırıcı, fayda sağlayıcı eylem olarak görülebilmektedir.

3.4 Göç Olgusunun Terörizm Üzerindeki Olumsuz Etkisini Azaltan Etmenler

Gerilim yaşayan göçmen bireylerin şiddete başvurma ihtimalleri eğitim durumu, kişilik özelliği, yetişme tarzı gibi unsurlara bağlı olarak değişkenlik gösterebilir. Eğitim düzeyi yüksek kişilerin yeni topluma uyum süreçleri daha kısa ve başarılı olacağı için bunların gerilim yaşama ve şiddete başvurma riski diğerlerine göre daha düşüktür.

Hollanda'da göç ile suç ilişkisinde göçmenlerin yaş, eğitim ve cinsiyet durumlarının etkisini araştıran bir çalışmanın bulguları bu durumu desteklemektedir. Bu konuda literatürde egemen olan temel teorilere göre eğitim seviyesi yüksek olan göçmenlerin daha yüksek gelir elde etmesi

mümkün olduğundan dolayı bunlar daha yüksek sosyo-ekonomik pozisyonlara erişebilirler. Bu da doğal olarak suç oranı ile eğitim durumu arasında ters yönlü bir ilişki olduğu anlamına gelir. Çünkü eğitim artınca gelir artacak, bu da suç işlemenin ekonomik faydalarını azaltacaktır. Ayrıca eğitim hayatı göçmen bireye riskten kaçınma ve sabretme yetisi kazandırır. Eğitim seviyesinin düşük olduğu göçmen mahallelerinde suç oranlarının yüksek olma nedeni bundandır. Bu temel teorilerden yola çıkarak elde edilen veriler üzerinden yapılan araştırmanın bulgularına göre, amaçlarına ulaşma ümidi azalan göçmen bireylerin suç işleme riskleri artmaktadır. Gelir etkisi mekanizmasına göre de az eğitilmiş bireyin amaçlarını gerçekleştirme şansı da daha az olmaktadır. Hollanda’da batılı olmayan göçmenlerin eğitim seviyeleri batılı göçmenlere ve Hollandalılara göre düşüktür ve dolayısıyla suç işleme riskleri çok daha yüksektir. Sonuç olarak araştırma bulguları literatürde egemen olan teorileri desteklemektedir (Rijdt, 2021, s. 15).

Gerilim anlarında bireyleri terörizme başvurmaktan alıkoyan diğer etmenler ise bireyin içinde bulunduğu toplumun yapısı ve o topluma egemen olan kurallardır. İçinde yaşadığı topluma uyum seviyesi yüksek olan bireylerin gerilimlerini şiddete başvurmadan, terör eylemlerine bulaşmadan çözüme şansları vardır. Ancak göç ederek toplumsal ortam değiştiren ve o ortamda kendini dışlanmış hissedilen göçmen bireyin radikal gruplarla temas etmesi durumunda teröre bulaşmadan gerginliğinin üstesinden gelmesi zor bir olasılıktır. Göçmen nüfusun içinde bulunduğu topluma uyumunun gerçekleşmemesi ya da bu sürecin çok uzun sürmesi halinde, bunların çocuklarında ve sonraki kuşaklarda uyumsuzluk ve dışlanmışlıktan kaynaklı yabancılaşmanın artarak devam ettiği, teröre bulaşma riskinin de buna paralel olarak değişkenlik gösterdiği düşünülmektedir. Nitekim Avrupa’nın yaşadığı bazı terör eylemlerine karışanlar arasında ikinci ve üçüncü kuşak göçmen olanların tespit edildiği bir gerçekliktir.

Avrupa’daki terörizm ve radikalleşmeyi akademik ve operasyonel düzeylerde farklı bir perspektiften inceleyen, kamu ve özel sektör temsilcilerinden oluşan bir ağ olan ReaCT (*Observatory on Radicalisation and Counter-Terrorism*) tarafından 2021 yılında yayımlanan rapor bu konuda önemli veriler sunmaktadır. Buna göre Avrupa’daki terör saldırılarının %89’u ikinci ve üçüncü nesil göçmenler ve hem düzenli hem de düzensiz birinci nesil göçmenler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu gözlem ağının kurucularından ve üyelerinden biri olan START InSight’ın veri tabanında kayıtlı 138 teröristin 65’i (%47) düzenli göçmen; 36’sı (%26) ikinci veya

üçüncü nesil göçmen; 22'si (%16) düzensiz göçmen olarak dikkat çekmektedir. Bu veriler göç ile terör arasında istatistiksel olarak bir ilişkinin olduğunu göstermekle birlikte, göçmen terörist sayısı toplam göçmen sayısı ile kıyaslandığında bu istatistiksel bağlantı çok önemsiz kalmaktadır. (Bertolotti, 2021, s. 43).

3.5. Göç ve Terörizm İlişkisini Çalışmak Neden Önemli

Göç ve terörizm ilişkisinin detaylı çözümlemesinin yapılması birkaç nedenden dolayı gereklidir. Öncelikli olarak göçmenlerin neden olduğu, siyasi boyutu olan bireysel şiddet olayları söz konusudur ve bunun nedeninin anlaşılması gerekmektedir. Diğer taraftan göç ve terörizm ilişkisinde kamuoyunda mevcut kanının doğruysa teyit edilmesi, yanlış ise düzeltilmesi için yeteri kadar bilimsel kanıt ve çıktı gerekmektedir. Ayrıca göç ve terörizm arasındaki ilişkiye odaklanmak, gerekli çözümleri yapmak ve çıktıları politika yapımında kullanmak amacıyla bu alana yeteri kadar ilgi çekmek gerekmektedir. Son olarak göçmen toplulukları içindeki radikalleşme riskine karşı bilimsel temelli yaklaşımlar geliştirilmesine ve bu yolla göçmen kaynaklı terörizmin gelecekte önlenmesi için alternatif çözümler yapılmasına ihtiyaç vardır (Koser, 2018, s. 1).

Avrupa kamuoyunda göçmen karşıtı söylemler 7 Ocak ve 13 Kasım 2015'te Paris'te, 22 Mart 2016'da Brüksel'de ve 14 Temmuz 2016'da Nice'de meydana gelen terör eylemlerinden sonra artmış, bazı politikacılarca da aynı yönde tepkiler verilmiştir. İşin ilginç yanı bu terör eylemlerine bulaşanlar arasında ikinci veya üçüncü kuşak göçmen çocukları olmakla birlikte büyük çoğunluğu bizzat göçmen değildir. Buna rağmen ekonomik şartların da tetiklemesi ile kamuoyunda göçmenlere karşı önyargı oluşmasının, bu kişilerin günah keçisi ilan edilmesinin önü açılmış, göçmenler kendilerine yönelik dışlama ve yaptırımlarla yapısal şiddetin bizzat mağduru haline gelmişlerdir (Bank vd., 2017, s. 5). Avrupa'da daha çok aşırı sağ partilerin kullandığı politik söylemlerde göçmenlerin Avrupa'nın güvenliği, ekonomisi ve kültürü için açık tehdit olduğu vurgulanmıştır (Güler, 2019, s. 354).

Batı'da bu dönemde göç ve terörizm ilişkisi anlamında oluşan önyargının bilimsel olarak kanıtlanmış temeli yoktur. Bu alanda yapılmış çalışmalar sayıca çok olmasa da araştırmacıların ortak bulgusu ve söylemi iç ve dış göçle yer değiştirmiş insanların gündeminde terör olmadığı, bunların teröre meyilli olduğu yönünde yeteri kadar kanıt bulunmadığı şeklindedir

(Koser, 2018, s. 2). Batıya göç demek daha çok terör eylemi anlamına gelmemektedir çünkü göç ile terörizm arasında koşulsuz ve doğrudan bir ilişki yoktur (Maunganidze, 2017). Araştırmacı ve politikacıların bilmesi gereken önemli nokta şudur: Göç gerçekliğinin içinde saklı farklı tür şiddet ihtimalleri vardır ve bunlar belirli koşullarda terörizme dönüşebilir. Özellikle mülteci kamplarının ya da bunların yoğun olarak yaşadığı yerlerin terörizme yönlendirecek veya göçmenleri terör gruplarıyla temas kurmaya teşvik edecek koşullarının ortadan kaldırılmasına odaklanılmalıdır.

Batı Avrupa’da 2000’li yıllarda meydana gelen göç dalgasını dikkate alarak göç ile suç mağduriyeti ve suç algısı arasındaki ilişkiyi inceleyen ampirik bir araştırma yapılmıştır. İş gücü anketlerinin de kullanıldığı 2014 yılında yapılan bu çalışmada göçteki artışın suçu ve terörizmi etkilemediği gözlemlenmiştir. Bununla birlikte yerli halkta göç ile terörizm arasındaki bağlantının yanlış algılandığı, göçün çok olduğu veya arttığı bölgelerde terör artmasa da terör korkusunun arttığı gözlemlenmiştir (Nunziata, 2014, s. 24).

Yüksek oranda göç alan otuz OECD ülkesinde göçün suç oranını artırdığı varsayımını araştıran başka bir çalışmanın bulguları da dikkat çekicidir. Bu araştırma önemlidir çünkü o güne kadar yapılmış araştırmalar gelişmiş ülkeleri örneklemiş ve gönüllü göçmenlerin suçlardaki rolüne odaklanmış iken bu araştırma dünyanın geri kalan kısmıyla ilgilenmiş, göçmenlerin bu ülkelerdeki mülkiyet ve terör suçlarındaki rolüne odaklanmıştır. Ampirik araştırmanın sonuçlarına göre göçmen girişinin suç oranını artırdığına inanan hipotez doğrulanmamıştır. Araştırma ayrıca göçteki artış ile birlikte seçilen altı suç türünden (şiddet suçlarından cinayet, saldırı, adam kaçırmaya ve mala karşı suçlardan hırsızlık, ev soygunu ve araba hırsızlığı) saldırı ve mülkiyet suçlarının arttığını, cinayet dâhil diğer suçların ise azaldığını ortaya koymuştur (Tufail vd., 2023, ss. 1867-1868).

Uluslararası insan hareketliliğinde transit ülke konumunda iken son zamanlarda hedef ülke haline gelen Türkiye’de yapılmış alan araştırmalarından da benzer sonuçlar çıkmıştır. Göç ve şiddet suçlarını Erzurum ve Mersin illeri ölçeğinde araştıran bir çalışma, göç eden bireylerin göçmen olmaları nedeniyle şiddet suçlarına karışma oranlarının artıp artmadığını incelemiştir. Çalışmanın bulgusu ise göç eden bireylerle orala olan yerleşik bireylerin şiddet suçlarına karışma oranlarında belirgin bir farkın olmadığı yönündedir (Delice, 2014, s.12). Şiddet suçlarının terör

suçlarına dönüşme ihtimali göz önüne alındığında, bu araştırma bulguları da göç ve terörizm ilişkisi konusunda önemli bir fikir vermektedir.

Bir başka çalışma da göç ve terörizm ilişkisine dair analizlere katkıda bulunmak amacıyla, 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşından sonra Türkiye'ye doğru gerçekleşen göç dalgası ile ilgili yapılmıştır. Koç Üniversitesi ile TÜSİAD'ın Ekonomik Araştırma Forumunda tartışma konusu olarak sunulan bu çalışma, 3,6 milyondan fazla Suriyeli mültecinin Türkiye'ye gelmesiyle ülkede gerçekleşen suçlar arasındaki nedensel ilişkiyi incelemiştir. Sayısal veriler ile 2008-2019 yılları arasındaki suç sayıları ve türleri üzerinden yapılan araştırmanın temel bulguları şu şekildedir: Mülteci sayısında yaşanan artış ile suç oranındaki artış aynı yönde ve düzeyde olmamıştır. Mülteci sayısında %10'luk artış sonrası suç oranlarında %8,1'lik bir azalma meydana gelmiştir. Mülteci sayısındaki artışla birlikte artış olduğu tespit edilen tek suç kaçakçılıktır. Mültecilerin sayıca arttığı bölgelerde suçlarda meydana gelen azalmanın nedeni o bölgelerde görevli kolluk kuvvetleri sayısı ile ilgili de değildir zira kolluk kuvveti sayısı artmadığı gibi kişi başına düşen kolluk sayısında azalma dahi olmuştur. Göçmen-suç ilişkisi üzerine yapılan bu ampirik araştırmaların temel bulgularından birisi de yeni gelen mültecilerin işgücü piyasalarına erişimde yaşadıkları zorluk ve engellerdir. Türkiye örneğinde ise durum tersine işlemiştir çünkü kayıt dışı ekonominin varlığı mültecilerin iş gücü piyasasına erişimlerini kolaylaştırmıştır. Ayrıca Suriyelilerin SUY (Sosyal Uyum Yardımı) benzeri mali yardımlara erişmeleri, suç işleyenlerin sınır dışı ediliyor olmaları Türkiye'deki mülteci sayısındaki artış ile suç oranları arasında ters ilişki oluşmasına neden olmuştur. Mültecilerin iş gücü piyasasında daha ucuz iş gücü olarak rağbet görüp rahat iş bulması ve bu durumun yerli nüfusun iş bulmakta zorlanmasına neden olması nedeniyle mültecilerin değil aksine işsiz kalan yerli nüfusun suça karışma oranlarının arttığı dahi söylenebilir (Kırdar vd., 2021, s.3).

Göç ve terörizm ilişkisini Almanya ve İtalya ölçeğinde inceleyen ve göçmenlerle ilgili bu ülkelerde medya taraması yapan bir araştırma da göç ve terör söylemlerinin hangi şartlarda ve nasıl bir arada kullanıldığını araştırmıştır. Ayrıca Avrupa'da meydana gelen dört büyük terör olayının analizini yaparak terörizmin yeni göçmen ve mültecilerle arasındaki ilişkisine bakmıştır. Araştırma 2015 ve 2016 yıllarında Paris ve diğer Avrupa şehirlerinde meydana gelen terör saldırılarının, göç ile terör arasında bağlantı olduğu yönündeki inancı medyanın ve politikacıların gözünde

somutlaştırdığını tespit etmiştir. Özellikle 2015 yılında Paris’te yaşanan terör saldırısının göçmen-terörist ayrımını ortadan kaldırdığını ve göçün Avrupa için bir tehdit olduğu yönünde tartışma başlattığını belirtmiştir. Araştırma, tüm bunlara rağmen gerçek teröristlerin veya terör şüphelilerinin göçmen akımıyla yapısal bir sebep sonuç ilişkisi içinde olduğunu kanıtlamaya yetecek kadar delil olmadığını açıkça belirtmiştir (Galantino, 2022, s. 5).

1970-2000 yılları arasında 145 ülkede meydana gelen terör saldırılarıyla ilgili yapılmış olan ve daha önce bahsedilen araştırma, ulaştığı bulgular kapsamında şu tavsiyede bulunmuştur. Teröre yatkın ülkelere gelecek göç hareketlerine dikkat edilmelidir çünkü göç eden grupların arasına teröristler karışabilir (Bove ve Böhmelt, 2016, s.573). Bununla birlikte göçmen hareketliliğinin terör saldırılarına çok düşük seviyede etki ettiği, tek başına terörü artırma ihtimalinin düşük olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Bove ve Böhmelt, 2016, ss.584-585). Hal böyle iken popülist söylemleri teşvik etmek ve sınırlayıcı göçmen politikaları uygulamak ülkeleri güvenlik politikaları alanında belirlemiş oldukları hedeflere ulaşmaktan alıkoyabilir. Diğer taraftan terör eylemlerine karışan göçmenlerin sayısının toplam sayıya kıyasla düşük olduğu gerekçesiyle konunun önemsenmemesi de yanlıştır. Yani göç türleri ve kaynağına göre göç hareketleri konusunda yapılacak risk analizleri ve bu doğrultuda geliştirilecek uygulama ve politikalar yerine tüm göçmen nüfusu terör ile ilişkilendirmek, toplumsal dışlanmaya maruz bırakmak ve bu insanlara yapısal şiddet uygulamak başlı başına göçmen nüfusu radikalleştirmek ve terörizme yatkın haline getirmek gibi istenmeyen sonuçlar doğurabilir.

Göç ile terörizm arasındaki ilişkiyi kendi bağlamında kapsamlı şekilde çalışabilmek için güvenlik kavramına, ulus devlet anlayışında var olan fiziki tehdit tanımlamasının ötesinde bir anlam yüklemek gerekir. Bu bağlamda güvenlik; milliyeti, etnik kimliği, yaşı ve cinsiyetine bakılmaksızın tüm bireylere ve gruplara sunulması gereken hizmet olarak algılanmalıdır. Bu yaklaşım, bireyleri sadece savaş ve askeri saldırılara karşı değil kişilerden gelecek tehditler ile fakirlik ve çevre felaketlerine karşı da koruyacak politikalar belirlenmesini gerektirir. Göç ve terörizm ilişkisini tanımlarken de bu kavramların makro, mezo ve mikro düzeyde nasıl etkileşim içinde oldukları konusu yeteri kadar aydınlatılmalıdır. Bu ilişkinin kavramsallaştırılması için yapılması gereken ise insan hareketliliğindeki dinamizm ile terörizm arasındaki çeşitli seviyelerde mevcut ilişkinin analitik çerçevesinin oluşturulmasıdır (Bank vd., 2017, s.13).

4. GÖÇ OLGUSUNU DOĞRU ANLAMAK

Göçler ilk çağlardan günümüze kadar bitmeyen bir hikâye olarak devam etmiştir (Çelik, 2022, s. 319). Dinamik olan göç olgusunun her geçen gün daha da çeşitlendiği, sıklık ve yoğunluğunun arttığı, göç kaynağı ve hedefi olan ülkelerin sayıca arttığı ve çeşitlendiği herkes tarafından bilinmektedir. Dünyada savaşlar ve çatışmalar devam ettikçe, ülkeler ve bölgeler arası gelir dağılımındaki adaletsizlikler düzeltilmedikçe ve dünyanın doğal kaynakları her geçen gün azaldıkça göçün durdurulması bir yana azalmasını bile beklemek rasyonellikten uzak bir yaklaşım olur. Göç ile bundan kaynaklı sorunlar uluslararası ilişkilerin, uluslararası örgütlerin ve ikili devlet görüşmelerinin ana gündem maddelerinden birisi olmaya devam edecektir.

Göç eden birey alışık olduğu ve uzun süre içinde yaşadığı sosyal ortamından ayrılarak çok farklı bir sosyal ortama dâhil olur. Farklı dinamiklere sahip bu yeni ortam bireyi bir takım davranış değişikliklerine zorlar. Kendisinden beklenen davranışları benimsemekte, ortaya koymakta ve topluma uyum sağlamakta zorlanan göçmen, bu zorlamaya direnç geliştirir. Bu direnç, eğer göçmen bir kampta ya da kent varoşunda yaşamaya başlamışsa daha güçlü şekilde kendini gösterir. Buralarda önceki geleneklerini ve kültürel ritüellerini yaşama, kendi şartlarına sahip diğer göçmenlerle bağ kurma imkânı bulur. Bu tür yaşam alanları göçmene değişim baskısına direnme gücü sağlamakla birlikte onlarca riski de beraberinde getirir. Çarpık kentleşmenin ortaya çıkardığı varoşlar ve göçmen kampları eğitimden sağlığa, barınmadan beslenmeye kadar birçok konuda yetersiz kalmaktadır. Zaten kırılğan olan, savaşların veya ekonomik sorunların mağdur ettiği bu bireylerin kırılğanlıkları yeni hayatlarında da devam etmektedir. Bu sorunların çözümsüz kalması, çözüleceğine dair ümitlerin kaybolması kırılğan göçmenleri radikalleşmenin eşiğine getirebilir. Devam eden kronik yoksunluklar ve toplumsal dışlanma sisteme karşı direniş ve isyana yol açabilir. Göçmen bireylerin maruz kaldığı toplumsal dışlanmanın dinamikleri ve seviyesi o ülkenin göç rejimi ile doğrudan ilgilidir. Göç rejimi göçmenlerin yasal statülerini belirlerken aslında dışlanmışlık seviyelerini de belirlemektedir (Dedeoğlu, 2011, s. 31). Yanlış planlanıp uygulanmış göç rejiminin neden olduğu yüksek seviyede toplumsal dışlanma göçmen bireyleri terör grupları için bulunmaz bir fırsata dönüşebilir, terör eylemlerinde kullanmaya müsait hale getirir.

Bu açıdan bakılınca göçü şiddet ortamından başka bir şiddet ortamına yolculuk gibi görmek de mümkündür. Ancak burada şiddetin birincil

mağdurları ve muhatapları hem kaynak ülkede hem hedef ülkede bizzat göçmenlerin kendisidir. Bunlar savaş, siyasi istikrasızlık, ideolojik ya da ekonomik şiddetten kaçarak geldiği yeni toplumsal çevrede bu sefer sosyal dışlanma, ekonomik yoksunluk, yapısal şiddet mağduru olmaktadır. Dolayısıyla göçmenlerin bu durumunu dikkate almadan ve herhangi bir terör olayına karışmamış olmasını önemsemeyen bunları şiddete meyilli, potansiyel terörist diye damgalamak yapılan en yaygın ve büyük hatalardandır.

Avrupa kamuoyuna hâkim güncel anlayış göçmeni “iyi göçmen” ve “kötü göçmen” olarak tasnif eder. Suriye örneğinde olduğu gibi canını kurtarmak için savaş ve terörden kaçan göçmen iyi göçmen iken ekonomik gerekçelerle ve daha iyi bir yaşam standardı için ülkesini terk ederek göçmen olanlar ise kötü göçmendir. Bu tarz sınıflandırma doğal olarak bazı göç gruplarının kabul görmesine ve bazılarının ise istenmemesine yol açmakta, göçmenler arasında bir hiyerarşi oluşmasına neden olmaktadır. Bunun pratik sonucu da bazı göçmenlere bir takım temel hak ve fırsatları verip diğerlerine vermemektir. Oysa bu durum göçmenlere yönelik yapısal şiddeti artırmaktadır. Yapılması gereken, göç ile terörizm arasındaki karmaşık ilişkiyi daha bütüncül bir yaklaşımla anlamaya çalışmaktır (Bank vd, 2017, s. 13).

SONUÇ

Göç ve terörizm çalışmaları sadece bu iki olgunun aralarındaki ilişkiyi incelemekten ibaret değildir. Avrupalı göç ve terörizm araştırmacılarının gözünde bunları çalışmak demek aynı zamanda Avrupa’ya doğru yoğunlaşan göçü ve Avrupa Birliği’nin sınır tartışmalarını çalışmaktır. Bu durum yoğun göç alan Avrupa dışındaki ülkeler açısından da böyledir.

İç göçlerin kendi dinamikleri ve göçü tetikleyen unsurları ülkeden ülkeye ve aynı ülke içinde dönemden döneme değişkenlik göstermekle birlikte genel anlamda iç göçün bir ihtiyaç ve zorunluluktan kaynaklandığı söylenebilir. Terör ve benzeri olumsuzluklardan kaynaklı göç ayrı tutulursa ülke içinde kırsaldan şehre ya da bir şehirden diğerine olan iç göçe, gerek göç eden bireyler açısından gerek göçün hedefi olan kentler açısından olumlu bir anlam yüklemek mümkündür. Göç eden bireylerin önceki yaşamlarına kıyasla ekonomik açıdan daha iyi iş olanakları bulması, daha iyi eğitim ve sağlık hizmetine ulaşması, kentsel yaşam içerisinde daha konforlu bir hayat sürmesi mümkün olabilmektedir. Diğer taraftan göç alan kentler de

iş gücü açığını bu yolla kapatarak daha hızlı gelişme, kalkınma ve büyüme fırsatı yakalamaktadırlar. Bunlar göç olgusunun sağlıklı yürümesi halinde elde edilmesi muhtemel faydalı çıktılardır. Aynı şekilde dış göçte de iki taraflı kazanım söz konusu olabilmektedir. Batı Avrupa ülkelerinin 2. Dünya Savaşı sonrasında yaptığı sanayileşme hamlesinde başarılı olmaları, yoğun işgücü ihtiyacını dışarıdan kabul ettikleri göç sayesinde karşılamalarıyla mümkün olmuştur. Bu amaçla ucuz işgücüne sahip ülkelerle ikili anlaşmalar yaparak bizzat göçü teşvik etmişlerdir. Özellikle dış göçte uyum sürecinin başarılı olması halinde göç alan toplumlar açısından kültürel zenginlik, hoşgörü kültürünün yaygınlaşması gibi çok olumlu toplumsal faydalar da ortaya çıkmaktadır. Tüm bunlar sadece göç olgusunun olumsuz yönlerine odaklanarak göçe negatif bir anlam yüklemenin, göçmeni koşulsuz bir şekilde terörle ilişkilendirmenin ne kadar yanlış olduğunu göstermektedir.

Diğer taraftan göçün belirli koşullarda olumsuz sonuçlara neden olduğu, göçmene de göç alan ülke ve topluma da zarar verdiği bulgusu bu konuda yapılmış birçok araştırmada ortaya konmuştur. Özellikle göçmenlerden kaynaklı terör olaylarının az da olsa yaşanması göçün masum tarafının perdelenmesine, aşırı sağcı politik liderlerin ırkçı ve ulusalcı söylemlerinin artmasına, medya yoluyla bu önyargıların daha geniş kitlelere yayılarak taban bulmasına ve sonuç olarak göç olgusunun tamamen olumsuz bir kavrama dönüşmesine neden olmaktadır. Bu da göçün ülkeler için bir tehdit olduğu inancını yerleştirmektedir. Oysa göç eden insanların radikalleşmesi ve terör eylemlerinin parçası olması yönündeki varsayımları doğrulayacak deliller o kadar azdır ki genelleme yapılamaz. Ayrıca göç ve terörizm ilişkisini anlamlandırmakta daha sağlıklı sonuçlara ulaşmak için yapılacak araştırmalarda göçmenleri, daha önce göçmüş insanların ikinci-üçüncü kuşak çocuklarını ve torunlarını, ülkenin kendi vatandaşlarını ve yerleşik farklı etnik kimliğe sahip insanları ayrı ayrı tanımlayarak bu grupların her birinin suça bulaşma verileri analiz edilmeli, çözümleme yapılmalıdır. Bu yolla göçmen kimliğinin terör suçuna bulaşmada önemli bir değişken olup olmadığı anlaşılabilir.

Ayrıca göçmenlerin teröre bulaşmasına veya bunların terör eğilimini artıracak şekilde radikalleşmesine neden olabilecek unsurları literatürde mevcut araştırmalar analiz etmiş ve önemli bulgulara ulaşmıştır. Bunların başında sosyal dışlanma, göçmenlere uygulanan yapısal şiddet, eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşma imkânının kısıtlı olması, işsizlik, seyahat özgürlüğünün kısıtlanması (özellikle göçmen kamplarında) sayılabilir

(Martin-Rayo, 2011, s. 14). Bu olumsuz unsurlara özellikle sosyo-ekonomik şartları zayıf ve yönetim kapasiteleri düşük ülkelerde daha çok rastlanılmaktadır. Bu koşulların uzun süre devam etmesi terör örgütlerinin göçmen topluluğunu ve göçmen kamplarını önemli bir propaganda alanı, kaynak (eleman temin etme, finans sağlama, istihbarat yapma, vb.) temin aracı olarak görmelerine neden olmaktadır. Bu durumun asıl mağdurları ise bizzat göçmenlerdir. Yapılması gereken göç kabul eden ülkeler tarafından bu olumsuz koşulların giderilmesi, sosyal uyumun hızla gerçekleşmesi için yapısal düzenlemeler yapılmasıdır. Terörizme neden olmaya müsait sorunlu göç hareketlerinin iyi takip edilerek gerekli tedbirlerin alınması, göç türlerinin ve göç kaynaklarının bu amaçla iyi analiz ederek alınacak tedbirlerin ve getirilecek kısıtlamaların tüm göçmenlere genellemeden sadece sorunlu göç türlerine uygulanması hayati öneme sahiptir. Sorunlu göç türlerinde de tüm göçmenlerin genellenmesi ve potansiyel suçlu ya da terör yanlısı diye damgalanması da farklı yanlış sonuçlara götürür. Dolayısıyla riskli göçmen grubunda da olsa göçmenleri bireysel değerlendirmek en doğrusudur.

Devletler açısından göç sorunu terörle mücadele ve güvenlik sorunu olarak görülüp göçe odaklanılacaksa, yapılması gereken göç gerçekliğini yok saymak ve göçmeni muhtemel terör eylemcisi olarak görmek değildir. Doğru olan soruna daha bütüncül ve kapsamlı yaklaşmak, göçe neden olan sorunları gidermek için diğer devletlerle ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapmaktır. Sadece kendi ülke vatandaşlarının refahını düşünen, bunun için fakir ülkelerin kaynaklarını sömürmeyi normal gören, kendi çıkarları için kendinden çok uzak coğrafyalarda çatışmalar çıkaran, savaflara neden olan bir yaklaşımla göçün ve göçten kaynaklı sorunların azalmasını beklemek yaman bir çelişkidir. Her insanın doğduğu yerde çatışma ve savaflardan uzak huzur ve barış içinde yaşaması, temel insani ihtiyaçlarını giderecek kadar dahi olsa bir gelire ve refah seviyesine sahip olması göçü tehdit olarak gören ve kendi refahını korumak isteyen zengin ülkelerin de menfaatine olacaktır.

Göç ve terörizm olguları birbirinden bağımsız olarak çok fazla çalışılmıştır ancak bu iki olgunun birbiriyle ilişkisi ve etkileşimi üzerine yapılan araştırmalara daha çok son zamanlarda rastlanılmaktadır. O yüzden az sayıdaki araştırma verileri kuram geliştirmeye, genelleme yapmaya yeterli değildir. Kesin olan şudur ki mevcut araştırma ve bulgulardan yola çıkılarak göç ile terörizm arasında doğrudan bağ kurulması mümkün değildir. Göç politikalarının ve göçmen nüfusa yönelik uygulamaların terörle mücadele

politikalarının oluşturduğu hassas ortamdan, yanlış oluşmuş kamuoyu ikliminden ve baskısından uzak ve sağlıklı değerlendirilmesi çok önemlidir. Göçün doğrudan terörizmi beslediği, sıkı göç politikalarının terörü azaltacağı yönündeki söylemler politikaya dönüştürülmeden test edilmeli, yeterince araştırma yapılmalıdır. Mekânsal araştırma alanları olarak göçmenlerin yoğun şekilde kümелendiği kent varoşları, göçmen kampları önemli ölçüde veri sağlayabilir. Ayrıca göçü tetikleyen kaynak ülkelerdeki itici faktörler temel alınarak göç türleri sınıflandırılmalı, bu yolla göç ile terörizm ilişkisi bu sınıflandırmaya uygun şekilde sistematik olarak incelenmeli, sosyal dışlama ve yapısal şiddetin göçmen ve göçmenin şiddet tercihleri üzerine etkileri analiz edilmelidir. Elde edilecek bulgular konuyu iyi anlamada, sorunu doğru tespit etmede ve doğru göç politikaları uygulamada son derece faydalı olacaktır. Göç olgusu, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık içeren bakış açılarından arındırılarak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak göç ve terörizm ilişkisi araştırmacıların ilgisini çekmeyi hak eden, veri bolluğu ve bulgularının pratik hayata etkileri açısından son derece geniş ve zengin bir araştırma alanıdır.

KAYNAKÇA

21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü. (2021, 15 Mart). *Gecici koruma altındaki Suriyelilerin suç istatistikleri*. Erişim tarihi: 06 Ağustos 2024. <https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/gecici-koruma-altindaki-suriyelilerin-suc-i-statistikleri> adresinden alındı
- Agnew, R. (1985). A revised strain theory of delinquency. *Social Forces* 64 (1), s. 151-167.
- Ak, B. U. (2021). Göç kavramı ve kuramları. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(72), s. 1749-1758.
- Altıntaş, S. (2018, Nisan 26). Davetsiz misafirler: Türkiye'deki mültecilerin maduniyet görünümleri. *İdeal Kent*, 5(14), s. 252-276.
- Bank, A., Fröhlich, C., ve Schneiker, A. (2017). The political dynamics of human mobility: migration out of, and into violence. *Global Policy* (8), s. 12-18.
- Başegmez, A. C., ve Özerk, H. (2021). İnsanın saldırgan ve şiddet içeren davranışlarını psikoterapi kuramlarının ele alış biçimlerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(44), s. 8475-8499.

- Bertolotti, C. (2021). *Terrorism and immigration: links and challenges*. ReaCT Observatory on Radicalization and Counter-Terrorism.
- Bove, V., ve Böhmelt, T. (2016). Does immigration induce terrorism. *The Journal of Politics*, 78(2), s. 572-588.
- Budak, S. (2009). *Psikoloji sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Chaliand, G., ve Blin, A. (2016). *Terörizmin tarihi: antik çağdan IŞİD'e*. (B. Tanatar, Çev.) Nora Kitap.
- Cross, R. P. (tarih yok). *Göç terimleri sözlüğü* (2 b.). Uluslararası Göç Örgütü (IOM).
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (17), s. 67-91.
- Çelik, F. (2022). Uluslararası göç ve uluslararasılığın geleceği: göçmen dövizleri üzerinden bir inceleme. içinde, *19. yüzyıldan günümüze türkiye'ye yapılan göçler, göçmenlik ve sosyal uyum* (ss. 319-333). Atatürk Araştırma Merkezi.
- Dedeoğlu, S. (2011). Türkiye'de göçmenlerin sosyal dışlanması: istanbul hazır-giyim sanayisinde çalışan Azerbaycanlı göçmen kadınlar örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(1), s. 27-48.
- Develioğlu, O. G. (2023). Göçün kavramsal çerçevesi ve göç kuramları. *Journal of Theoretical and Empirical Research on Management*, ss. 49-60.
- DeWall, C. N., Anderson, C. A., ve Bushman, B. J. (2011). The general aggression model: theoretical extensions to violence. *Psychology of Violence* (1), s. 245-258.
- E. G. Krug, L. L. (2002). *World report on violence and health*. World Health Organization.
- Erder, S. (2006). *Refah toplumunda getto*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M., ve Ünver, C. (2015). *Türk iş dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler konusundaki görüş, beklenti ve önerileri*. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu.
- Eren, V., Özel, M., ve Altınkaya, Ö. (2010). Türkiye'de göç, gecekondular ve terör üzerine bir araştırma: Adana kenti örneği. M. Sever, H. Cinoğlu, & O. Başbüyük (ed) içinde, *Terörün Sosyal Psikolojisi*. Polis Akademisi Yayınları.

- Galantino, M. G. (2022). The migration-terrorism nexus: an analysis of germanand Italian press coverage of the refugee. *European Journal of Criminology*, 19(2), 259-281.
- Güler, K. (2019). Discursive construction of an "anti-immigration Europe" by the right-wingpolitical groups in the European Parliament. *Marmara Journal of European Studies*, 27(2), s. 347-369.
- Hamby, S. (2017). On Defining violence and why it matters. *Psychology of Violence*, 7(2), s. 167-180.
- Hebling, M., ve Meierrieks, D. (2022). Terrorism and migration: an overview. *British Journal of Political Science*, 52(2), ss. 977-996.
- Kırdar, M. G., Cruz, I. L., ve Türküm, B. (2021). *The effects of 3.6 million refugess on crime*. Koç University-TÜSİAD Economic Research Forum Working Paper Series. Koç University.
- Kok, P. (1999). The definition of migration and its application: Making sense of recent South African census and survey data. *South African Journal of Demography* 7, ss. 19-30.
- Koolhaas, J. M., de Boer, S. F., ve Buwalda, B. (2010). Neurobiology of offensive aggression. *Encyclopedia of Behavioral Neuroscience*, 387-392. Elsevier Press.
- Koser, K. (2018). *Migration, violent extremism and social exclution: wold migration report*. IOM Publication.
- Krug, E., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Anthony, Z. B., ve Lozano, R. (2002). *World report on violence and health*. World Health Organization.
- Delice, M., ve Yaşar, M. (2014). Göç ve şiddet suçları ilişkisinin incelenmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (44).
- M. Helbling, D. M. (2022). Terrorism and migration: an overview. *British Journal of Political Science*, ss.977-996.
- Martin-Rayo, F. (2011). *Countering radicalization in refugee camps: how education can help defeat*. The Dubai İnitaitve, Belfer Center for Science and İnternational Affairs, Harvard Kennedy School.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 370-396.

- Maunganidze, O. A. (2017). *Migration and violent extremism: a chain of false links?* Erişim tarihi: 06 Ağustos 2024. <https://issafrica.org/iss-today/migration-and-violent-extremism-a-chain-of-false-links> adresinden alındı
- Nunziata, L. (2014). *Immigration and crime: New empirical evidence from European victimization data*. Institute for the Study of Labor.
- Öktem, E. (2004). Uluslararası hukukta terörizm tanım sorunu ve milli bağımsızlık hareketleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 3(5), s. 133-147.
- Rijdt, T. t. (2021). The Relation between migration background and crime from an age, education, and gender perspective. Rijksuniversiteit Groningen. (Doctoral dissertation).
- Rudiger, A., ve Spencer, S. (2003). *The economic and social aspects of migration*. C. European (Dü.), OECD Conference. içinde European Commission.
- Rudiger, A. ve Spencer, S. (2003). *The economic and social aspects of migration*. (s. 40). The European Commission and the OECD.
- Saral, C. (2012). *Dünyanın gizli efendileri dünyayı Armagedona zorlayanlar*. Kripto Yayınları.
- Schmid, A. P. (2016). *Links between terrorism and migration: executive summary*. International Centre for Counter-Terrorism. ICCT.
- Sheffer, G. (2006). *Diasporas and terrorism*. Routledge.
- Stouffer, S. A. (1940, 12). Intervening opportunities: a theory relating mobility and distance. *American Sociological Review*, 5(6), ss.845-867.
- Şenocak, H. E. (2006). *Avrupa terör örgütleri ve ülke uygulamaları*. Barış Platin Kitabevi.
- TERAM. (2020). *Kavramsal çerçevede terör ve terörizm*. Erişim tarihi: 06 Ağustos 2024. <https://teram.org/Icerik/kavramsal-ercevede-terror-ve-terorizm-42> adresinden alındı
- Tezer, Ö. (2012). *Sınırı aşmak*. Orient Yayınları.
- Tufail, M., Song, L., Ali, S., Wahab, S., ve Hassan, T. (2023). Does more migration lead to more violent and property crimes? a case study of 30 selected OECD countries. *Economic Research-Ekonomska Istrazivanja*, 36(1), s. 1867-1885.

- United Nations Security Council Resolution. (tarih yok). *United Nations Security Council Resolutions 2178 on Foreign Terrorist Fighters*. Chapter VII.
- UNODC. (2018). *Defining Terrorism*. Erişim tarihi: 06 Ağustos 2024. <https://www.unodc.org/e4j/en/terrorism/module-4/key-issues/defining-terrorism.html>
- Waldron, J. (2004). Terrorism and the uses of terror. *The Journal of Ethics* (8), s. 5-35. doi:<https://doi.org/10.1023/B:JOET.0000012250.78840.80>
- Wilkinson, P. (1979). *Terrorism and the liberal state*. New York University Press.
- Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Anı Yayıncılık.
- Yetgin, M. A., ve Baştuğ, M. (2021). Devlet terörizmi bağlamında tarihsel vakaların iç ve dış etkilerinin analizi: *BM Güvenlik konseyi üyeleri örneği*. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(4), s. 955-980.
- Yıldız, F. (2020). Rasyonel seçim teorisiyle organize suçları anlamak. *Akademik Hassasiyetler*, 7(14), s. 141-171.

GÖLGEDEKİ TEHDİT: YALNIZ AKTÖR TERÖRİZMİNİN EVRİMİ VE MÜCADELE YÖNTEMLERİ

Oğuz Kaan PEHLİVAN*

ÖZET

Yalnız aktör ya da yalnız kurt terörizmi, bireylerin herhangi bir terör örgütüne bağlı olmadan bağımsız olarak gerçekleştirdikleri şiddet eylemleriyle karakterize edilen ve modern güvenlik paradigmasını zorlayan yeni bir tehdit türüdür. Bu teröristler, kişisel ideolojik motivasyonlarla hareket ederler ve genellikle internet ile sosyal medya aracılığıyla radikalleşirler. Yalnız aktör terörizminin kökenleri, 19. yüzyıl anarşist hareketlerine dayansa da bu tehdit 20. ve 21. yüzyıllarda daha belirgin hale gelmiştir. Geleneksel terör örgütlerinden farklı olarak, yalnız aktörler bağımsız hareket ettikleri için tespit edilmeleri ve engellenmeleri zorlaşır. Bu bağlamda, yalnız aktör terörizmiyle mücadelede radikalleşme süreçlerinin erken aşamada tespiti, internet ve sosyal medyada radikal propagandanın denetlenmesi, psikososyal destek hizmetlerinin artırılması ve uluslararası işbirliği gibi yeni stratejilere ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca, yalnız aktörlerin dijital ayak izlerinin takibi, psikososyal profillerinin incelenmesi ve bu tehditle ilgili uluslararası hukuki çerçevelerin geliştirilmesi gelecekte yapılacak çalışmalar için kritik öneme sahiptir. Bu araştırma, terörizmin tarihsel çerçevesi içerisinde yalnız aktör terörizminin yerini ve bu terörizm ile mücadelede alınabilecek tedbirleri ve yeni araştırma alanlarını incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: *Yalnız Aktör Terörizmi, Yalnız Kurt Terörizmi, Güvenlik Tedbirleri, Radikalleşme, Trol Ağı Tarama Metodu*

THREAT IN THE SHADOW: THE EVOLUTION OF LONE ACTOR TERRORISM AND COUNTERING METHODS

ABSTRACT

Lone actor or lone wolf terrorism is characterized by individuals who carry out violent acts independently, without being affiliated with any terrorist organization, posing a new threat that challenges modern security paradigms. These terrorists are often motivated by personal ideological beliefs and typically radicalize through the internet and social media. While the roots of lone actor terrorism can be traced back to 19th-century anarchist movements, the threat has become more prominent in the 20th and 21st centuries. Unlike traditional terrorist organizations, lone actors operate independently, making detection and prevention more difficult. In this context, combating lone actor terrorism requires new strategies, including the early detection of radicalization processes, tighter control of radical propaganda on the internet and social media, increasing psychosocial support services, and strengthening international cooperation. Additionally, tracking lone actors' digital footprints, analyzing their psychosocial profiles, and developing international legal frameworks related to this threat are critical for future research and efforts in combating this evolving security challenge. This research examines the place of lone actor terrorism in the historical framework of terrorism, propose new research areas and the measures that can be taken to combat this terrorism.

Keywords: *Lone Actor Terrorism, Lone Wolf Terrorism, Security Measures, Radicalisation, Dragnet Surveillance Method*

* Dr., Bağımsız Araştırmacı, e-posta: pehlivan.oguzkaan@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0136-5389

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 19 Ekim 2024 / 19 October 2024

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 17 Ocak 2025 / 17 January 2025

GİRİŞ

Yalnız aktör ya da yalnız kurt olarak tanımlanan terörizm, modern güvenlik paradigmasını zorlayan yeni bir tehdit olarak öne çıkmaktadır. Geleneksel terörizm, genellikle örgütsel bir yapı, liderlik ve koordinasyon gerektirirken, yalnız aktör terörizmi bireysel aktörlerin bağımsız ve özerk bir şekilde şiddet eylemlerinde bulunmalarını ifade eder. Bu teröristler herhangi bir organizasyondan emir almadan -hatta bir bağlantısı bulunmadan- kendi başına harekete geçtikleri için yalnız aktör ya da yalnız kurt olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, yalnız aktör terörizmin doğasını anlamada kritik bir rol oynamaktadır; çünkü bu kişiler eylemlerini, belirli bir ideolojiye veya amaca bağlı olmakla birlikte bireysel inisiyatif ve planlama ile gerçekleştirmektedir.

Yalnız aktör terörizmin temel özellikleri arasında bireysel operasyonel yetenek, örgütsel yapıdan bağımsızlık ve kişisel tasarım öne çıkmaktadır. Yalnız aktör teröristler, çalışma tarzlarını (*modi operandi*) bir hiyerarşiden bağımsız olarak kendileri tasarlamaktadır. Bu durum, teröristlerin tespit edilmesini ve eylemlerinin önlenmesini zorlaştıran önemli bir faktördür. Ayrıca, bu teröristlerin motivasyonları genellikle kişisel deneyimler, ideolojik inançlar ve toplumsal koşullarla şekillenmektedir. Milli İstihbarat Teşkilatı raporuna göre, 2023 yılında aşırı sağ hareketlerin etkin olduğu ülkelerdeki temel tehdit unsurlarından birisini ideolojik saiklerle “yalnız aktör” eylemi gerçekleştirilmesi oluşturmuştur (Milli İstihbarat Teşkilatı, 2024). Anders Behring Breivik’in Norveç’te Tamerlan Tsarnaev ve Dzhokhar Tsarnaev kardeşlerin Boston Maratonunda gerçekleştirdiği yalnız aktör saldırıları, bireylerin çeşitli saiklerle radikalleşmeleri ve kendiliğinden (spontane) harekete geçmeleri, bu tür terör saldırılarının ne kadar ciddi bir tehdit olduğunu ortaya koymaktadır.

Yalnız aktör terörizmiyle mücadelede geleneksel güvenlik yöntemlerinin sınırlı etkide olduğu görülmektedir. Bu tehdidi anlamak ve karşı stratejiler geliştirmek, güvenlik politikalarının daha geniş bir çerçevede ele alınmasını gerektirir. Özellikle bireylerin radikalleşme süreçlerinin daha derinlemesine incelenmesi ve erken aşamalarda tespit edilmesi kritik bir önem taşımaktadır. Güvenlik birimlerinin bireylerin internet kullanım alışkanlıkları ve sosyal medya etkileşimleri üzerindeki analizlerini derinleştirmesi, bu süreçte etkili bir adım olabilir. Örneğin, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri’nde uygulanan trol ağı tarama yöntemi, yalnız aktörlerin faaliyetlerini erken tespit etmek için kullanılabilir. Yenilikçi bir

tekniktir. Sonuç olarak yalnız aktör terörizmi modern dünyada büyüyen bir tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür terörizmin bireysel ve öngörülemez yapısı, tespit ve önleme süreçlerini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, güvenlik stratejileri bu yeni tehdit türüne uyum sağlayacak şekilde yeniden değerlendirilmelidir. Radikalleşmenin önlenmesi, izole bireylerin tespit edilmesi ve aşırıcı fikirlerle mücadele etmek, bu tehdidin üstesinden gelmek için kritik öneme sahiptir. Bu çalışma, yalnız aktör terörizmi ile mücadele yöntemleri konusunda trol ağı tarama metodu ile veri analizi yöntemlerinin kullanılarak potansiyel tehditlerin tespit edilebileceğini, ancak özgürlük-güvenlik dengesini sağlamak amacıyla güvenlik güçlerine verilecek böylesi yetkilerin mutlaka kanunla düzenlenmesi ve denetime açık olması gerektiğini ileri sürmektedir.

1. METODOLOJİ VE YÖNTEM

Terörizmin tarihsel olarak geçirdiği aşamaları terörizmin değişen tanımlarıyla birlikte değerlendirdiğimizde yalnız aktör terörizmi bu tarihsel süreç ve tanımlara kıyasen birtakım ortaklıklar ve farklılıklar barındırmaktadır. (Alexander ve Finger, 1977, ss. 5-46) Tarihsel olarak terörizm incelendiğinde dönemselsel olarak terörizmin farklı isimler ve sıfatlarla nitelendirildiğini görüyoruz. Bu bağlamda literatürde terörizmin tarihsel olarak kategorize edildiği ve sınıflandırıldığı ayrımlar incelenerek, yalnız aktör terörizmi yeni bir tür terörizm olarak değerlendirilecektir.

Öte yandan terörizmin gerek hukuki gerek siyasi tanımları dikkate alındığında “organize hareket” ya da “örgütsel eylem” öne çıkmaktadır. Oysa yalnız aktör terörizminde bu unsur yer almamaktadır. Bu bağlamda, terörizmin tanımlarını inceleyerek örgütsel eylemi kapsam dışında bırakan bir tanımlı kabul etmek gerekecektir. Bütün literatürü tarayarak terörizme ilişkin tüm tanımların analizini yapmak bu çalışmanın kapsamı aşmakta olup halihazırda böylesi çalışmalar mevcuttur (Schmid, 2012, ss. 158-159; Holzer vd., 2022)).

Bu çalışmada, yalnız aktör terörizmiyle mücadelede disiplinlerarası bir perspektif benimsenmiştir. Buna göre, yalnız aktör terörizmi ile mücadelede hukuk, psikoloji, bilişim teknolojileri ve güvenlik yaklaşımlarına eş zamanlı olarak başvurulması gerekmektedir. Çalışmada yalnız aktörlerin gerçekleştirdiği belirgin saldırılar incelenmiş ve bu saldırganların radikalleşme süreçlerindeki ortak özelliklere odaklanılmıştır. Bu bağlamda, özellikle internet, sosyal medya araçları ve bilgisayar oyunlarının bireylerin radikalleşmesindeki psikolojik etkisine dikkat

çekilmiştir. Çalışma, güvenlik güçlerinin bu yeni terörizm türüyle etkin mücadele edebilmesi için hukuki altyapının gözden geçirilmesi ve teknik kapasitelerin geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Ayrıca, trol ağı analizi gibi yöntemlerin hukuki sınırlar çerçevesinde uygulanabilirliği tartışılmıştır. İlerleyen çalışmalar, bireylerin radikalleşme süreçlerine ve yalnız aktörlerin psikososyal profillerine yönelik derinlemesine analizlerin, mücadele stratejilerine yeni bakış açıları kazandırabileceğini göstermektedir.

2. TERÖRİZMİN TANIMLARI VE TARİHSEL SÜREÇLERİ

Tarih boyunca terörün amacı, metodu ve kullandığı araçları farklı farklı olmuştur. Yaşanan dönüşümün kısa bir şekilde incelenmesi terörün yönelimini ve yükselen yeni trendlerini anlamak açısından yararlı olacaktır. Öncelikle terminoloji yeni olmakla birlikte terör ve terörizm eskidir: Zealot'lar, İsmaili-Haşşâşinler ve Hindu Thug tarikatı en eski terör örgütleri olarak nitelendirilmektedir (Öktem, 2007, s. 15).

Fransızcada ilk olarak 1335'te kullanılan terör kelimesi Latince "bilinmeyen ve öngörülemeyen bir tehlike karşısında duyulan aşırı korku ve endişe, dehşet" anlamına gelen *terror* kelimesinden türemiştir (Laquer, 2002, s. 6; Öktem, 2007, s. 13). İlk olarak Fransız devrimi sonrası Jakoben dönemi faaliyetlerini tasvir etmek için devlet terörü olarak kullanılır. Farklı bir yaklaşımla, Hoffmann, terör kavramının Fransız Devrimi sonrası Jakoben rejimde siyasal devlet terörü anlamında kullanıldığını belirterek, o dönemde *regime de la terreur* ironik bir biçimde erdem ve demokrasi ile ilgilidir" der (Hoffman, 1998, s. 15). Bir başka deyişle o dönemde terörün amacı demokrasi ve erdemin yerleştirilmesidir. Bu açıdan yeni ve daha iyi bir toplumsal ve siyasal sistemin oluşturulması için teröre başvurulmuştur.

Terörizmin tarihi arka planı göz önüne alındığında terörizmin farklı açılardan yapılmış yüzlerce tanımını bulunduğu görülmektedir. Milletlerarası Ceza Hukuku'nun Birleştirilmesi Konferansları adı altında 1927 ile 1935 yılları arasındaki altı kez yapılan toplantılarda, terör konusu önemli bir yer tutmuştur. 21-25 Mayıs 1928 tarihlerinde Roma'da toplanan II. Ceza Hukukun Birleştirilmesi Konferansı'nda terörizmin açık bir tanımı önerilmiştir. Konferans'ta kabul edilen tanıma göre "her kim halkı dehşete düşürmek amacıyla, kişilere ya da mallara yönelik olarak bomba, mayın, tutuşturucu ya da patlayıcı cihaz kullanırsa, bulaşıcı ya da yayılcı bir hastalık ya da başka bir musibet yayarsa ya da yaymaya teşebbüs ederse ya da bir kamu hizmetini kesintiye uğrattırsa veya uğrattırmaya teşebbüs ederse... cezalandırılır" (Öktem, 2007, s. 38; Zafer, 1999, s. 22).

Dinstein'in önerdiği terörizm tanımına göre "terörizm, dehşete düşürmek amacıyla hukuka aykırı şiddet kullanımudur" (Dinstein, 1989, s. 55). Jongman ve Schmid'e göre, "terörizm, şahsi, kriminal ya da siyasi sebeplerle yasadışı birey gruplarının ya da devlet kökenli eylemcilerin başvurdukları tekrar edilen şiddet eylemine dayalı bir endişe salma yöntemidir" (Jongman ve Schmid, 1988, s. 28). Schachter göre ise uluslararası terörizm, "failleri siyasi (ya da yarı siyasi) amaçlarını hedef gruba zorla kabul ettirmek için bu grup üzerinde gerçekleştirdiği, aşırı endişe ve korku salmaya yönelik şiddet uygulaması ya da tehditidir. Bu terör eylemleri, sınır aşacak biçimde ya da yabancı bir devletin vatandaşına veya amaçlarına yönelik olarak gerçekleştirildiklerinde, uluslararası niteliğe bürünürler" (Schachter, 1989, ss. 210-211).

Terörizmin anlamı 20. yüzyılın başlarında daha da genişler. Böylece sadece devlet tarafından vatandaşlara karşı uygulanan şiddeti değil, bireylerin ya da siyasal gruplar tarafından devlete karşı uygulanan şiddeti de ifade eden bir anlam kazanır. Birinci Dünya Savaşı öncesinde ulus devlet inşa sürecinde "devrimci" bir araç olarak kullanılan terör, Savaş sonrasında devletlerin sistematik şiddet uygulamaları, "totaliter devletler ile onların diktatör liderlerinin kendi yurttaşlarına karşı uyguladıkları geniş çaplı baskı" aracı olarak karşımıza çıkar (Hoffman, 1998, s. 23). İkinci Dünya Savaşı sonrasında terör sömürgeciliğin tasfiyesi kapsamında yine "devrimci" motiflerle öne çıkar.

Konvansiyonel askeri çatışma ve gerilla savaşının terk edilerek şehir içi eylemlerin öne çıktığı 1970'lerden "yeni terör çağı" olarak bahsedilmektedir. Medd ve Goldstein göre, 1970'lerde teröristlerin amacı politik iken, 1980'lerde politik amaçlı terörizmin yanı sıra dini ve ekonomik amaçlı terör ortaya çıkmış, bu durum 1990'larda da devam etmiştir (Medd ve Goldstein, 1997). Laquer'e göre ise, günümüzde anarşik ve sol grupların terörü yerini aşırı sağcı gruplara bırakmıştır. Hatta bunun da ötesinde, etnik-bölücü motivasyonla terör hareketleri artmıştır (Laquer, 1998).¹¹ Eylül 2001'den sonra "süperterörizm" ya da "kıyamet terörizmi"nden söz edilmeye başlanmıştır. Çünkü "terörist örgütlerin eş zamanlı saldırı yeteneği, saldırıların teknik açıdan mükemmelliği, failerin kendi ölümlerine gidişlerindeki kararlılık, ekonomik ve askerin hedeflerin seçiminde gözetilen simgesellik, sivil uçakların kaçırılarak kitle imha silahlarına dönüştürülmesi akabinde daha korkunç kitle imha silahlarıyla saldırı beklentisi, olayların bütün trajik boyutlarıyla derhal medyaya yansıtılması" gibi hususlar bu

kavramların içeriklerini doldurmak amacıyla bir gösterge olarak kullanılmaktadır (Freedman, 2002, s. 1).

Laquer'e göre terörizmin tarihsel dönüşümü üç farklı dönem altında incelenir. Yakın tarihi dönemi kapsayan bu yaklaşıma göre, ilk olarak 19. yüzyıl sanayi ve kentleşme hareketleri çerçevesinde işçi kitlelerinin şikâyetleri, işçi direnişleri ve işçi hareketleri terör olarak isimlendirilmiştir (Laquer, 2002, s. 15). 20. yüzyılda ise öncelikle bağımsızlık mücadeleleri kapsamında terör öne çıksa da bu gelişmelerle beraber Soğuk Savaş'ın getirisi bir terör dalgası da mevcuttur. Bu dönemde karşılıklı savaşı göze alamayan devletlerin, hasım ilan ettikleri taraflarla mücadele eden terör örgütlerini desteklemeleri söz konusudur (Sertaç Hami, 2006, s. 15). Terörün üçüncü dalgası ise Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkmıştır. 1990'lar ve sonrasında küreselleşme, liberalleşme, demokratikleşme, insan hakları ve özgürlükler gibi kavramların öne çıktığı bu dönemde terörde farklı bir anlam kazanmıştır. Bu dönemde, ilk döneme benzer şekilde devletlerin değil, tabandan gelen örgütlerin ve bireylerin terörizm merkezli yükselişleri söz konusudur.(Laquer, 2002, s. 16)

Diğer bir görüşe göre ise terörizm 40 yıllık dalgalar halinde ilerlemektedir (Rapoport vd., 2004, s. 46). 1880-1920 dalgası anarşist terör dalgası; 1920-1960 dalgası dekolonizasyoncu terör dalgası; 1960-1990 sol ideoloji terör dalgası; 1990 ve devamı din motifli terör dalgasıdır. Son terörizm dalgası din açısından meşrulaştırılmaya çalışılan terörizm ve küresel terörizm olarak da adlandırılmaktadır (Sertaç Hami, 2006, s. 16). Rapoport son terörizm dalgasıyla ilgili olarak terörist grupların sayısının çok hızlı bir şekilde azaldığını bu durumun teröristlerin hitap ettiği birincil dinleyici kitlesinin (ulusal söylemden dini söyleme) değişmesine bağlamaktadır (Rapoport vd., 2004, s. 63). Bununla birlikte, Rapoport, son terörizm dalgası içinde örneklendirdiği El-Kaide hakkında, terörizm tarihinde görülmemiş bir şekilde, alışılmışın dışında örgüt yapısına sahip olduğunu vurgulayarak, uyuyan hücrelerin eyleme geçene kadar sessiz kaldıkları ve böylece bu hücrelerin eski örneklerle kıyasla eylem gerçekleştirme noktasında daha fazla özgürlüğe sahip olduğunu belirtmektedir (Rapoport vd., 2004, s. 65).

Terörizm, devlet terörü olarak literatüre girmiş, milliyetçilik akımı veya işçi hareketleriyle örgütler ya da bireylere doğru bir geçiş yaşamış, sonrasında devletler ile örgütlerin koordineli hareket ettikleri bir Soğuk Savaş dönemi yaşanmış, daha sonra ise küresel çapta örgütlerin ortaya

çıkışıyla farklı bir döneme evrilmiştir. Bu bağlamda yalnız aktör terörizmi tekil bireylerin terör eylemleri gerçekleştirmesi ve örgütsel bağlantılarının bulunmaması açısından yeni bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yapılan pek çok farklı tanımı sıralamak mümkündür. Bu ve benzeri tanımlardan çıkarılacak bazı temel ya da ortak unsurların bulunduğu da yazarlarca tartışılmıştır.

Öncelikle terörizm faaliyeti şiddet içerikli bir eylem içermelidir. Bu eylemin tasarlanmış ve bir plan çerçevesinde gerçekleştirilecek olması gerekir. Kullanılan yöntem temel olarak korku ve dehşetin bir araç olarak kullanılmasıdır. Çünkü “terörizmin özü başlı başına hukuka aykırı eylemin gerçekleşmesi değil, terörist eylemcinin ulaşmak veya propagandasını yapmak istediği amaca yönelik bir araç olarak şiddete başvurusudur” (Öktem, 2007, s. 51). Bu noktada, terörizmin ana ve araç hedef ayrımı karşımıza çıkar (Dinstein, 1989, s. 55). Yani teröristler adı suçları bir araç olarak kullanmaktadırlar. Amaçları sadece ceza kanunlarında yer verilen adı suçları işlemek değildir. Terörist, suçu bir araç olarak kullanmakta ve hedef ve amaçlarının duyurulmasını, korku ve dehşet yoluyla propagandasını yapmak istemektedirler (Usta, 2023, s. 129). Bu noktada Sun Tzu’nun bir sözü açıklayıcı olacaktır. Öyle ki terörist mantığı “bir kişiyi öldür, on milyonu korkut” (kill one, frighten ten million) sözü ile açıklamak mümkündür. Wilkonson ise terörizmi “siyasal şiddetin özel bir türü” olarak nitelendirmekte ve terörizmin “genellikle siyasal davranışı belirli bir doğrultuda etkileme amaçlı” kullanıldığından bahsetmektedir (Wilkinson ve Sondhi, 2000, ss. 19-20).

Adi suçları terörizm eyleminden ayırt etmeye yaracak bir unsur olarak karşımıza saik/amaç çıkmaktadır. Siyasi, askeri, dini ya da ideolojik amaçlarla bir milleti ya da grubu etki altında bırakmayı hedefleme saiki, eylemin suç oluşturması için zorunlu değildir, ancak böyle bir saik, şiddet eylemine terör niteliği kazandırır (Blakesley, 1992, s. 40; Öktem, 2007, s. 57). Bu açıdan teröristlerin amaçları genellikle siyasiydir. Öte yandan “terörizm bir kişiyi öldürüp milyonları korkutarak, onların siyasal tercihlerini etkilemektir. Buna dayanarak terörizmin sembolik bir fiil olduğunu söylemek gerekir. Doğrudan doğruya hareket, neticeleri itibariyle önem taşımaz; neticenin ötesinde yarattığı etki bakımından çok önemlidir. Bu anlamda hareket enstrümantal değil semboliktir” (Sertaç Hami, 2006, ss. 9-10).

Terörizmin çeşitli tanımları ve tartışmaları ışığında, ortak birtakım unsurların tespiti önem taşımaktadır. Terörizmin genel kabul gören belli başlı ortak unsurları şunlardır: Şiddet kullanımı veya şiddet kullanımı tehdidi; siyasal bir motivasyonun varlığı; amaç hedef kategorisini temsil edebilecek hedeflerin seçilmesi; terörize etme amacı; davranış değişikliği sağlama hedefi; sık karşılaşılmayan aşırı metodların kullanılması; terör faaliyetinin farklı bir iletişim faaliyeti olarak kullanılması (Monaghan, 2000, s. 256).

Bu noktada terörizme sadece siyasi sebeplerle başvurulduğu düşünülebilir. Ancak terörizme sadece siyasi değil bazı başkaca amaçlarla da başvurulabilir. Bu diğer amaçları ise şu şekilde sıralamak mümkündür: Suçluların salıverilmesi, mesajlarının duyurulması gibi spesifik ödünlere verilmesi sağlama amacıyla; toplumun moralini bozma, mevcut sosyal düzeni yıkma veya düzensizliğe yol açma amacıyla (özellikle anarşik ve devrimci terörün amacı budur); hükümetin devrilmesi amacıyla, karşı saldırı ve baskı rejimi yaratmak amacıyla (özellikle güvenlik ve hukuk uygulayıcılarına yönelik olarak yapılan terördür); baş eğdirme ve işbirliği amacıyla. (genellikle devletin uyguladığı bir terör amacıdır.); cezalandırmak amacıyla (teröristler kurbanlarının suçlu olduğunu ilan ederek onları cezalandırmak amacıyla terör faaliyetlerinde bulunabilirler) (Brian, 2004, ss. 72-73).

Bu bilgiler ışığında denilebilir ki, terörizmden söz edebilmek için hareketin sembolik, saikin siyasal olması ve hareket neticesinde korku ve dehşet açığa çıkması gerekmektedir. Ancak terörizmin genel kabul gören bu üç unsuru çoğu zaman geçerli olmakla birlikte yalnız aktör terörizmini tanımlamak için yeterli değildir. Zira yalnız aktörler eylemlerinde, siyasal saiklerin yanı sıra siyasi olmayan saiklere dayanarak da terörizme başvurabilmektedir.

3.YENİ BİR TÜR: YALNIZ AKTÖR TERÖRİZMİ

Terörizm tanımları içerisinde önemli bir unsur olan eylem göze çarpmaktadır. Bu bağlamda terör eyleminin kişi ya da gruplar tarafından önceden itina ile tasarlanmış ve bir amaca yönelik olarak bir plan çerçevesinde eşgüdümlü biçimde gerçekleştirilmiş olması gerektiği dile getirilmiştir (Öktem, 2007, s. 52). Dolayısıyla terörist eylemin “doğaçlama” olamayacağı ve ancak emir-komuta zinciri içinde gerçekleştirileceği kabul edilmektedir. Bu bakımdan günümüzde tek bir kişi tarafından tasarlanan

ve gerçekleştirilen bir terör eylemi tasavvur etmek zordur (Öktem, 2007, s. 63).

Bir önceki bölümde de işaret edildiği üzere, literatürde terörizm, kolektif, organize bir faaliyet olarak değerlendirilir ve akademisyenler grup dinamikleri, bireylerin grup içinde endoktrinizasyonu, ideolojik eğitimi vb. süreçler üzerine derinlikli çalışmalar yapmıştır. Örneğin, Hoffmann, “şiddet içeren bir faaliyetin terörizm olarak adlandırılabilmesi için faaliyetin ortak bir amaç etrafında bir araya gelmiş ve belirgin bir emir-komuta zincirine sahip örgütsel bir oluşum tarafından ortaya konması gerektiğini” belirtmektedir (Hoffman, 1998, s. 16 vd). Benzer şekilde, terörist grupların üstün siyasi, askeri teknolojik ve ekonomik güçler karşısında yabancılaşıma (*alienation*), dışlanma (*exclusion*), güçsüzleşme (*dispowerment*) ve aşağılanma (*humiliation*) duygularıyla motive olarak eyleme geçtikleri ve bu duyguların hepsinin karakteristik özelliği olduğu kabul edilmektedir (Wright-Neville, 2010, s. xx). Bu duyguları, Zealotlar tarafından Romalı işgalcilere karşı gerçekleştirilen eylemlerin yanı sıra anarşist terör dalgası, dekolonizasyoncu terör dalgası, sol ideoloji terör dalgası din motifli terör dalgasında da görmek mümkündür. Her ne kadar terör eylemlerinin grup faaliyeti şeklinde, organize ve emir komuta altında gerçekleştirildiği kabul edilse de günümüzde herhangi bir terör örgütüyle aidiyeti bulunmayan veya tespit edilemeyen kişilerin terör eylemi gerçekleştirdiği görülmektedir. Literatürde bu tür terör eylemlerine “yalnız aktör terörizmi” (*lone actor terrorism*) (Fredholm, 2016; Gill, 2015; Holzer vd., 2022; *Lone Actor Terrorism: Database*, 2015) ya da “yalnız kurt terörizmi” (*lone wolf terrorism*) (Cruickshank ve Lister, 2012; Kaplan vd., 2017; Marlatt, 2013; Simon ve Jenkins, 2016; Spaaij, 2012) adı verilmektedir. Dolayısıyla kişiler grup halinde ya da bir örgüte bağlı olarak hareket etmedikleri için yalnız aktör ya da yalnız kurt olarak adlandırılmaktadırlar. Bu çalışmada, yalnız kurt terimi yerine yalnız aktör terimi bilinçli olarak tercih edilmiştir, bu profilde eylemde bulunmak isteyen kişiler, kendilerinin “yalnız kurt” olarak isimlendirilmelerini teşvik edici bir faktör olarak görmektedir. Dolayısıyla, terör eylemlerini ve teröristleri tanımlamak için kullanılan terimlerin olumlayıcı değil aksine pejoratif olmaları tercih edilmelidir.

Yalnız aktör terörizmi modern dünyada, büyüyen bir yeni tehdit ve farklı bir terör yöntemi olarak kabul edilmektedir (Simon ve Jenkins, 2016, s. 12). Yalnız aktör terörizmi tabiri, tek tek bireyler tarafından gerçekleştirilen terörist eylemleri açıklamak amacıyla kullanılmaktadır

(Kolesnikova, 2012). Burton ve Steward tarafından verilen bir tanıma göre: “yalnız aktör, herhangi bir organizasyondan emir almadan -hatta bir bağlantısı bulunmadan- kendi başına hareket eden kişidir.”(Burton ve Stewart, 2008) Başka bir deyişle, yalnız aktör tek başına operatif (faal, etkin), içinde bulunduğu toplumla kaynaşmış ve herhangi zamanda aktive olabildiği bir yapıdır. Bu bakımdan uyuyan hücre yapılarından farklı bir terörist yapı değildir. Farklı bir tanımlamada yalnız aktör kişilerin birtakım özellikleri sıralanmıştır:

- Tek başına etkin/faal hâle gelmesi,
- Organize bir terör grubuna veya ağına aidiyeti bulunmaması,
- *Modi operandi (icra usulleri, çalışma tarzları)* olarak dış bir hiyerarşiden ya da komutadan bağımsız olarak sadece kendilerince tasarlanması ve yönlendirilmesi (Lovelace, 2018, s. 69; Spaaij, 2015, s. 856).

Yalnız aktör teröristler, terörist örgütlerin hücrelerinden farklı bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Herhangi bir terörist grupla *a priori* bağlarının bulunmaması ve bir emir alarak harekete geçmemeleri, harekete geçmeden önce görünmez olarak kalmaları, mevcut terörizm tanımlarından ayrışma noktası olmaktadır. Yalnız aktör terörizmi, çeşitli özelliklerle tanımlanmaktadır. Bu özellikler arasında bireyin tek başına faal hale gelmesi, organize bir terör ağına veya grubuna ait olmaması ve operasyonel yöntemlerini dış bir hiyerarşiden bağımsız olarak kendisinin tasarlayıp yönlendirmesi yer almaktadır (Pantucci, 2011). Bu tür teröristler, herhangi bir örgütsel bağın bulunmaması ve emir almaksızın harekete geçmeleri nedeniyle terörist hücrelerden farklılık göstermektedirler. Ayrıca, saldırılarını gerçekleştirmeden önce görünmez kalmaları da dikkat çekici bir özellik olmaktadır.

3.1. Örneklerle Yalnız Aktör Tehdidi

Yalnız aktör terörizmi, örgütsel bağlardan bağımsız bireylerin ideolojik, politik veya kişisel motivasyonlarla şiddet eylemlerine yöneldiği bir terörizm türü olarak, modern güvenlik çalışmalarının önemli bir inceleme alanını oluşturmaktadır. Bu fenomen, bireyin toplumsal, psikolojik ve ideolojik dinamikler ile şekillenen bir radikalleşme sürecini takiben, planlama ve uygulama aşamalarını yalnızca kendisinin üstlendiği bir eylem biçimini ifade etmektedir. George Metesky, Theodore Kaczynski ve Anders Behring Breivik gibi isimlerin tarihsel örneklerde öne çıktığı yalnız aktör

terörizmi, farklı motivasyonlar ve bağlamlar altında çeşitlilik göstermekle birlikte, bireysel şiddetin kolektif eylemlerden bağımsız nasıl inşa edildiğine dair önemli veriler sunmaktadır. Bu bağlamda, bireysel psikolojik durumların, ideolojik radikalleşme süreçlerinin ve dijital çağda çevrimiçi propagandanın etkisi, yalnız aktörlerin toplumsal yapı içerisindeki hareketlerini anlamak için kritik unsurlar olarak değerlendirilmektedir. Hem geleneksel terör örgütleri tarafından bireysel şiddeti teşvik eden çağrılar hem de dijital medya araçlarının bireylerin radikalleşme süreçlerine etkisi, bu tür terörizmin yalnızca güvenlik değil, aynı zamanda toplumsal bağlamda da ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte dikkat çeken yalnız aktör terör eylemlerin incelendiğinde yalnızca siyasal saiklerle eylemlerin gerçekleştirilmediğini görebilmekteyiz. Bu durum terörizm literatüründe ve tanımında siyasal saik unsurundan bir ayrışma olarak ortaya çıkmaktadır.

Her ne kadar güncel bir olgu olarak tartışılrsa da literatürde yalnız aktör terörizminin kökenlerinin çok eski olduğu anlaşılmaktadır (Marlatt, 2013). Bu bağlamda, yalnız aktör terörizminin ilk örnekleri 19. yüzyıl anarşizm hareketleri içerisinde gösterilmektedir. Rus, İtalyan, Alman ve Fransız anarşist düşünürlerin, mevcut toplumsal düzeni temsil eden kişileri hedef gösteren, bireyleri tek tek bu kişileri ortadan kaldırmaya davet eden söylemlerine rastlamak mümkündür (Spaaij, 2012, s. 23). Öte yandan Birinci Dünya Savaşı da bireysel bir terörizm vakası ile tetiklenmiştir. Amerikan Başkanlarından James A. Garfield (1881), William McKinley Jr. (1901) ve John F. Kennedy (1963) suikastlarını yalnız aktör terörizmi olarak tanımlanmaktadır. 13 Temmuz 2024 tarihinde Eski ABD Başkanı ve Cumhuriyetçi Parti'nin başkan adayı Donald Trump'a suikast girişiminde bulunan Thomas Matthew Crooks'un da yalnız aktör olabileceği düşünülmektedir (Bagchi, 2024).

Yalnız aktörlere çarpıcı bir örnek olarak 1940-1957 tarihleri arasında New York'un halka açık farklı noktalarına toplam 33 bomba yerleştiren ve bunların 22'sini patlatan Deli Bombacı lakaplı George Metesky gösterilebilir. Zira Metesky, tüberküloz olmasını ve sonrasında tedavi masraflarının karşılanmamasını çalıştığı çeşitli işlerin sonucu olarak görmekte ve “ben acı çekiyorsam tüm New York acı çekmeli” diye düşünülmektedir (Spaaij, 2012, s. 24).

Benzer şekilde, 1968 yılında Robert F. Kennedy'nin Los Angeles'ta öldürülmesi yalnız aktör terörizmi olarak değerlendirilmektedir. Filistin

kökenli Sirhan Sirhan, Kennedy'den nefret ettiğini, çünkü İsrail'i desteklediğini ve jet bombardıman uçakları gönderdiğini belirterek bir mesaj verilmesi gerektiğini belirtmiştir (Spaaij, 2012, s. 103).

“Unabomber” lakaplı Theodore J. Kaczynski ise, ABD’de 1978’den 1995’e kadar akademisyenler, iş insanları ve sivillere yönelik düzenlediği toplam 16 bombalı saldırı nedeniyle 3 kişinin ölümüne ve 23 kişinin de yaralanmasına neden olmuştur. 1995 yılında *New York Times* ve *Washington Post*’a gönderdiği 232 maddelik manifestosunda Kaczynski; sanayileşmenin geniş kitlelerde psikolojik sorunlara ve büyük çapta çevresel hasara yol açtığını, insan türünün bir yol ayrımında olduğunu ve teknolojiye karşı verilen her tavizin insanın özgürlüğünü giderek daha da kısıtladığını savunmakta, endüstriyel küresel sisteme karşı bir devrim çağrısı yapmaktadır. Kaczynski’nin eyleme geçmesine neden olan, öfkesini körükleyen ve tetikleyen şey, yeni teknolojilerin toplum üzerindeki etkileri karşısında duyduğu derin acizlik duygusudur (Wright-Neville, 2010, s. 20). Diğer teröristlerin çoğundan farklı olarak Kaczynski’ye aynı zamanda bir akıl hastalığı olan şizofreni teşhisi konmuştur (Chase, 2004, ss. 22, 136).

20. yüzyılın ikinci yarısında yalnız aktör terörizmi “*leaderless resistance* (lidersiz direniş)” kavramın altında değerlendirilmiş ve bu dönemde özellikle Amerika’da beyaz ırkçılığı ya da beyaz üstünlüğü (*white supremacy*) teması üzerinden farklı terör eylemleri yalnız aktör terörizmi olarak incelenmiştir (Kaplan, 1997; Kaplan vd., 2017; Laville, 2016; Wright, 2016). Yalnız aktör terörizmine ilişkin detaylı istatistikler, bu tür terör eylemlerinin siyasi saikler dışında farklı amaçlarla gerçekleştirildiğini oraya koymaktadır. *European Commission Sixth Framework* programı altında gerçekleştirilen *Transnational Terrorism, Security and the Rule of Law* araştırma projesi kapsamında ele alınan istatistiklere göre 1968-2010 tarihleri arasında 88 yalnız aktör tespit edilmiş ve 198 saldırı gerçekleştirilmiş olup bu rakamın bu tarihler arasında gerçekleştirilen diğer terör saldırılarının yalnızca yüzde 1,8’ini oluşturduğu belirtilmektedir (Spaaij, 2012, s. 27). Bu olayların 40 tanesi Amerika Birleşik Devletleri, dokuz tanesi Fransa, altı tanesi İspanya, altı tanesi İtalya ve beş tanesi İngiltere’de gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Spaaij bu saldırılarda kişilerin hangi motiflerle hareket ettiklerini de incelemiştir: aşırı sağcı/beyaz üstünlüğü fikri yüzde 17, İslam/cihat düşüncesi yüzde 15, kürtaj karşıtlığı yüzde 8 ve milliyetçilik/bölücülük yüzde 7 olarak belirtilmiştir (Spaaij, 2012, s. 37).

Kasım 2009'da ABD'nin *Texas* eyaletindeki *Ford Hood* Askeri Tesisinde 13 kişiyi öldüren 43 kişiye yaralayan yeni Nidal Malik Hasan, askeri psikolog olarak çalışmaktaydı. Radikal olan ve silahlı mücadele çağrısı yapan Anwar al-Awlaki'nin görüşlerinden etkilendiği ve birkaç kez kendisiyle mail yoluyla irtibat kurarak saldırıyı gerçekleştirmeye karar verdiği belirtilmektedir. Saldırıyı Afganistan ve Irak savaşına karşı olduğunu belirterek gerçekleştirmiştir (Poppe, 2018).

2 Mart 2011 tarihinde Frankfurt Havaalanı'nda düzenlenen ve iki Amerikan askerinin ölümü, ikisinin de yaralanması ile sonuçlanan saldırı dikkat çekici bir yalnız aktör terörü olarak incelenebilir. Ailesi yaklaşık 40 yıl önce Kosova'dan Almanya'ya göç eden, Alman vatandaşlığını kazanan ve Frankfurt Havaalanı'ndaki posta ofisinde çalışan 21 yaşındaki Arid Uka bu saldırıyı herhangi bir örgütle bağlantısı olmadan tek başına gerçekleştirmiştir. Uka ifadesinde saldırıya geçmeden önce savaş karşıtı bir filmin tanıtımında yer alan Müslüman bir kadına tecavüz sahnesini izlediğini ve çok etkilendiğini belirtiyor. Olayı araştıran yetkililer, Uka'nın köktendinci düşüncelerden etkilendiğini, *Facebook* sayfasında pek çok köktendinci arkadaşı bulunduğunu ve internette gezindiği sitelerin birçoğunun radikal mesajlar içeren köktendinci siteler olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla o dönem Alman basınında Uka'nın sanal ortamda içine girdiği çevreden kısa bir sürede etkilendiği, hızlı bir şekilde radikalleştiği ve izlediği son video ile de harekete geçme kararı aldığı tezinin öne kabul görmektedir.(Crawford vd., 2011).

22 Temmuz 2011'de Anders B. Breivik'in Norveç'te 77 kişiyi öldürmesi olayını da tipik bir yalnız aktör terör saldırısı olarak değerlendirilmektedir. Uzun bir hazırlık döneminin ardından, planlı ve organize bir şekilde tek başına olarak bu saldırı gerçekleştirdiği günlüklerinden ve manifestosundan anlaşılmaktadır. Anders Breivik, 1500 sayfalık *2083: European Declaration of Independence* isimli manifestosunda bu katliamın, Norveç'i ve Avrupa'yı Müslümanlardan ve kurtarmak ve çok kültürlülük politikasını cezalandırmak amacıyla "gerekli" gördüğünü, sistemin demokratik olarak değiştirilmesinin imkânsız olduğunu belirtmektedir (Breivik, 2011).

Benzer şekilde 2013 yılında İngiltere'de Londra'ya bağlı *Woolwich* bölgesinde bir İngiliz askerinin öldürülmesi olayı üzerine yapılan incelemelerde kişilerin yalnız aktör olma ihtimali üzerinde durulmuştur.(Jacinto, 2013) Nijerya kökenli Hıristiyan ve Britanya vatandaşı

oldukları ancak sonradan İslam'ı benimseyerek radikal grupların internet sitelerini takip ettikleri belirtilen teröristler, “dişe diş, kana kan” diye bağırarak cinayeti dünyanın farklı yerlerinde her gün öldürülen Müslümanların intikamı için işlediklerini söylemişlerdir (Gilligan, 2013). İngiltere’de yazarlar toplumdan uzak bir şekilde veya sadece yakınlarının yardımıyla yaşayan, silahlı mücadele yanlısı internet siteleri sayesinde daha da radikalleşen ve tespit edilmeleri hiç de kolay olmayan bu yeni yalnız aktörleri potansiyel tehdit olarak işaret etmektedir (Thompson, 2013).

2015 yılında *Boston* maratonu saldırısında da Amerikan vatandaşı olan Çeçen kardeşlerin radikalleştikleri ve organize bir terör örgütü üyesi değil de “mutfak tipi” bombayla saldırıya geçen daha “bireysel” bir yalnız aktör oldukları analizlerine rastlamak mümkündür. Bu kişilerin El Kaide’nin yayınladığı, “Annenizin mutfağında nasıl bomba üretirsiniz” isimli, basit bomba üretme tekniklerini anlatan broşürden etkilendiği ihtimali üzerinde durulmaktadır (Valdmanis, 2015).

15 Mart 2019 tarihinde Brenton Tarrant, Yeni Zelanda’nın Christchurch şehrindeki El Nur Camii ve *Linwood* İslam Merkezi’ne düzenlediği saldırıda 51 kişi ölmüş, 49 kişi ise yaralanmıştır. Kendisini eko-faşist (eco-fascist)(*New Zealand Suspect ‘Says He Is Racist Eco-Fascist Who Is Mostly Introverted’*, 2019) olarak tanımlayan Tarrant 17 dakikalık saldırısı videosunu *Facebook Live*’de canlı olarak yayınlamıştır.(*17 Minutes of Terror*, 2019) Saldırıdan önce de *Schan* adlı internet sitesinde *The Great Replacement* başlıklı 74 sayfalık bir manifesto yayınlamıştır. Saldırganın askıya alınmış Twitter hesabında da Neo-Nazi, Kara Güneş ve On Dört Kelime gibi oluşumlara ilişkin paylaşımlara yer verdiği belirlenmiştir (Sherwood ve Parveen, 2019). Tarrant, manifestosunda kendi kendine soru-cevap yaptığı bölümde şunları söylemektedir: “Şiddet ve aşırılık video oyunları, müzik, edebiyat, sinema tarafından mı öğretildi?” Alaycı bir şekilde “Evet, *Spyro the dragon 3* bana etnik milliyetçiliği öğretti” demektedir ve Sony’nin *PlayStation* konsolu için çocuklara yönelik bir video oyununa atıfta bulunmaktadır. “*Fortnite* bana bir katil olmayı ve düşmanlarımın cesetleri üzerinde diş ipi kullanmayı öğretti,” diye devam etmektedir (*Fortnite trained me to be a killer’*, 2020). *Fortnite*, gençler arasında oldukça popüler bir online birinci şahıs nişancı (*First Person Shooter*) oyunudur.

12 Ağustos 2024 tarihinde daha önce bir suç kaydı bulunmayan 18 yaşındaki Arda Küçükyetim, Eskişehir Tepebaşı ilçesinde rastgele saldırdığı

5 kişiyi bıçaklayarak yaralamış, saldırı anında ise canlı yayın yapmıştır (Kaymaz, 2024). Saldırıdan önce kendi bloğunda “Mass Cleaner El Kitabı” adlı 17 sayfalık bir manifesto yayınlayan Küçükyetim “Anders Behring Breivik, Brenton Tarrant, Stephen Paddock, Timothy McVeigh ve daha fazlası” şeklinde daha önce yalnız aktör terör eylemi gerçekleştiren kişileri “Günümüzün azizleri” olarak adlandırmaktadır. Daha dikkat çekici nokta ise kendi terör eylemini “lonewolf saldırısı” olarak tanımlamaktadır: “Arkamda herhangi bir terör örgütü iddia eden medyaların tamamı yalandan ibarettir, arkamda ne İŞİD ne de PKK vardır. Pis yahudi medyasının yalanlarına gelmeyin. Bu tamamen bir lonewolf saldırısıdır.”

Saldırının oynadığı *PUBG* oyununun etkisinde kaldığı ve oyun karakteri gibi giyiniyor bir çay bahçesinde oturan vatandaşlara bıçakla saldırdığı belirtilmektedir (Dünya Gazetesi, 2024). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Mahinur Özdemir Göktaş da saldırının dijital oyunların etkisiyle gerçekleştirildiğini ve dijital bağımlılıkla mücadele etmeye devam edileceğini ifade etmiştir. (Milliyet, 2024)

Yalnız aktör eylemlerinin toplumda yarattığı etkilerin farkında olan terör örgütleri, militanlarına böylesi eylemlerde bulunma çağrısında bulunmuşlardır. Örneğin, 2015 yılında El-Kaide, militanlarına çağrı yaparak hücre sistemlerini değiştirmelerini ve “bireysel cihat” çağrısıyla kişisel olarak şiddet uygulamaya davet etmiştir. El-Kaide lideri Ayman al-Zawahiri yayınladığı videoda takipçilerine “onlara kendi ülkelerinde saldırmak kolay ve etkili, kimseye güvenmeyen kendiniz harekete geçin” mesajı vermiştir (The Telegraph, 2015). Bu durum yalnız aktör terörizmi ile örtüşmesine de geleneksel terör örgütlerinin yalnız aktör vari saldırılara yöneldiğine işaret etmektedir. Benzer şekilde 2016 yılında İŞİD de böylesi bir çağrıda bulunarak, tüm dünyada yalnız aktör eylemleri yapılmasını istemiştir (Hassan, 2016).

3.2.Yalnız Aktör Terör Saldırıyla Mücadele

Yalnız aktör terörizminin artan tehdidi, modern güvenlik stratejilerini yeniden değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır. Özellikle, bu tür teröristlerin tespit edilmesi ve engellenmesi, geleneksel terörist hücrelere kıyasla daha karmaşık bir süreç gerektirmektedir. Son yıllarda yapılan araştırmalar, yalnız aktörlerin psikososyal profillerinin ve radikalleşme süreçlerinin daha iyi anlaşılması gerektiğini vurgulamaktadır (Gill, 2015). Bu bağlamda, bireylerin radikalleşme süreçlerini izlemek ve potansiyel tehditleri erken

aşamada tespit etmek, güvenlik birimleri için kritik önem taşımaktadır. Corner ve Gill'e göre yalnız aktör teröristlerin herhangi bir akıl hastalığına sahip olma olasılığının grup halinde hareket eden bir teröristlere kıyasla 13,49 kat daha yüksek olduğunu tespit etmiştir (Corner ve Gill, 2015, s. 27). Bu tür teröristlerin bağımsız ve görünmez doğası, onları tespit etmeyi ve engellemeyi zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla, modern güvenlik yaklaşımlarının bu yeni tehdit türüne uyum sağlaması ve proaktif önlemler geliştirilmesi hayati önem taşımaktadır.

Yalnız aktör teröristlerin ortaya çıkışlarından radikalleşme teorisinin merkezi bir rol oynadığı görülmektedir (Moskalenko ve Mccauley, 2011). Literatürde bu teori, ideoloji temelli şiddet uygulamak suretiyle politik, dini ve sosyal bir değişim getirmek amacını taşıyan radikal düşünce sistemlerini kabul etme ve yüceltme süreci olarak tanımlanmaktadır (Reinares vd., 2008, s. 3). Bu süreç içerisinde kişisel özellikler, sosyal çevre, sosyokültürel ve politik etkiler kişileri yalnız aktör olma sürecine sokabilecek bazı göstergeler olarak sıralanmaktadır. Ancak bireyin endoktrinizasyonu grup içerisinde ve grup tarafından gerçekleştirilmez. Birey, izole bir şekilde radikalleşme sürecini kendisi tamamlamaktadır. Öte yandan bu kişilerin sosyal çevrelerinde “iyi, normal, kimseye kötülüğü olmayan” kişiler olarak tanınmaları ve bilinmeleri de oldukça dikkat çekicidir.

2011 yılında yapılan *European Police Chiefs Convention* altında Terörle Mücadele Çalışma Grubu şu sonuca varmıştır: “teknolojinin ilerlemesi toplumdaki değişen dinamiklerle birlikte, içine kapalı, izole ve muhalif bireylerin şiddet yanlısı radikallere ve yalnız aktörlere dönüşmesini kolaylaştırıyor” (“The changing dynamics in our societies, together with technological advances, may encourage isolated, disaffected individuals to turn into violent extremists, to the extreme of becoming ‘lone wolf’ terrorists.” 2011).

EUROPOL tarafından yayınlanan “*EU Terrorism Situation and Trend Report*” raporu ise radikal bireyler (yalnız aktörler) tek başlarına hareket ettikleri için tespit edilmelerinin zor olduğunu, hareketlerinin tahmin edilemez öngörülemez olduğunu ve bu sebeple önlenmesinin çok zor olduğunu belirtmektedir (“TE-SAT 2011: EU Terrorism Situation and Trend Report” 2011).

ABD Ulusal Güvenlik Bakanlığı raporu yalnız aktörlerin radikal ve şiddet yanlısı sağcı ideolojileri benimsediğini ve yalnız aktörlerin Birleşik

Devletler için en tehlikeli terörizm çeşidi olduğunu ifade etmektedir (U.S. Department of Homeland Security (DHS), 2009). Bu açıklamalar, yalnız aktörlerle mücadelede bize birtakım ipuçları vermektedir. Öyle ki, bir bireyin radikalleşmesi dünden bugüne değil bir süreç içerisinde gerçekleşmektedir. İletişim teknolojilerinde yaşanan değişim ve İnternet kullanımının olağanüstü bir şekilde artması, bilgiye erişimin önündeki engellerin ve bariyerlerin yıkılması, bireyleri savunmasız bir şekilde aşırı fikirlerin propagandasına ister istemez maruz bırakmaktadır. Bunun yanı sıra, bilinçli bir şekilde aşırı düşüncelere sempati besleyen kişilerin hızlı bir şekilde eylem gerçekleştirme aşamasına gelmesini kolaylaştırmaktadır. Weimann'a göre, İnternet radikal fikirlerin yayılmasını, radikallerin kolaylıkla iletişim kurmasını, teröristlerin yeteneklerinin ve eylem tekniklerini kolaylıkla paylaşmasına zemin hazırlamaktadır (Weimann, 2006, s. 119). Dolayısıyla İnternet'in gerek kolluk aracılığıyla gerek istihbarat teşkilatları aracılığıyla denetlenmesi ve takip edilmesi, yalnız aktör terörizmine karşı konvansiyonel yöntemlere kıyasla tercih edilmelidir.

Yalnız aktör terör saldırılarına istatistiksel olarak daha çok bireysel silahlanmanın serbest olduğu ABD'de rastlanmaktadır. Her ne kadar terörist olduğu gerekçesiyle tutuklanan ve hapsedilen kişilerin büyük çoğunluğu mevcut bir terörist örgütün üyesi ya da bu örgütle bağlantısı olduğu için cezalandırılrsa da ABD özelinde, yüzde 2 oranında küçük bir grup yalnız aktör olduğu gerekçesiyle cezalandırılmıştır (Hewitt, 2003, s. 57). ABD İç Güvenlik Sekreteri Napolitano 2010 yılında yaptığı bir konuşmasında, yalnız aktörlerin çok daha tehlike olduklarını “telefon, bilgisayar, internet kullanmıyorlar, başka kimselere ne planladıkları hakkında hiçbir şey söylemiyorlar” ifadesiyle işaret etmektedir (ABC News, 2010). ABD yasalarında yalnız aktör terörizmini önlemek amacıyla ilgili özel hükümlere rastlamak mümkündür. 2004 tarihli *Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act* kanunuyla 1978 tarihli Dış İstihbarat Gözetleme Yasasında (*Foreign Intelligence Surveillance-FISA*) birtakım değişiklikler yapılmıştır. Bu kanuna, yalnız kurt maddesi (*Lone Wolf Clause*) eklenerek, ABD vatandaşı olmayan yabancıların daha önce yabancı bir ülkeyle veya devlet dışı bir grupla bağlantısı tespit edilemese de gözetime tabi tutulabilmeleri için kolluk güçlerine yetki verilmiştir. Hedef şahsın, herhangi bir terörist grupla bağıını ispat etmeye gerek duymadan, elektronik olarak takip etmek için kolluk ve istihbarat birimlerine yetki verilmiştir. Bu bakımdan yalnız aktörlerin tespit edilmesi için ön alıcı tedbirlere başvurmak için suçun

işlendiğine ya da işleniyor olduğuna ilişkin bir kanaate bakılmadan sadece geçerli bir nedenin (*probable cause*) varlığı yeterli sayılmaktadır (Pehlivan, 2024b).

Bu hukuki tedbirin yanı sıra trol ağı tarama metodunun uygulanarak potansiyel tehditlerin güvenlik birimleri tarafından tespit edilmesi mümkündür. Farklı veri tabanlarının eşleştirilmesi yöntemiyle potansiyel tehditlerin tespit edilmesi yöntemi olan ve Almanya’da 1978’den bu yana uygulanan *Rasterfahndung* (dragnet’ ya da tarama araması), Franz Fuch olayından (1993-1996 yılları arasında 4 kişinin ölümü 15 kişinin yaralanmasında sorumlu yalnız aktör) sonra Avusturya hükümeti tarafından da 1997 tarihinde uygulanmaya başlanmıştır. Gerek Amerika’da gerek Avrupa ülkelerinde önleyici tedbirlerin (internet kontrolü, sosyal medya gözetimi, trol ağı metodu vb. uygulamaların) genişletilmesine yönelik tedbirler alındığını görmek mümkündür (Pehlivan, 2024a; Yurtsever, 2024). Zira çoğu zaman, yalnız aktör eylemlerini gerçekleştiren kişilerin Internet arama geçmişleri, sosyal medya profilleri, dijital oyun mecralarındaki yazışma ve beğenileri, kişilerin eyleme yönelik bir girişimde bulunabileceklerine dair işaretler içermektedir. Bu bağlamda potansiyel yalnız aktör tehditlerini tespit etmek amacıyla güvenlik güçlerinin hukuki olarak yetkilendirilmesi ve teknik imkanlarla donatılması günümüzde en uygun ve etkili yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de trol ağı tarama metodunun güvenlik güçleri tarafından kullanılmasına ilişkin hukuki yetkilendirme bulunmamaktadır (Pehlivan, 2024a, s. 80). Öncelikle hukuki düzenlemelerin hayata geçirilmesi ve akabinde güvenlik güçlerinin teknik imkanlarının artırılması Türkiye’nin gelecekte karşılaşacağı yalnız aktör saldırılarını önleme kapasitesini artıracaktır.

3.3.Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler

Yalnız aktör terörizmi üzerine yapılan araştırmalar, bu tehdidin karmaşıklığını anlamak açısından önemli bilgiler sunmaktadır. Ancak, bu konuda daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle aşağıdaki çalışma alanları, gelecekte yapılacak araştırmalar için yeni perspektifler sunabilir:

1. Yalnız Aktörlerin Psikososyal Profilleri: Yalnız aktörlerin psikolojik ve sosyal profillerinin daha detaylı incelenmesi, bu bireylerin radikalleşme süreçlerini anlamada önemli bir katkı sağlayabilir. Özellikle bireylerin psikolojik bozuklukları ve toplumsal marjinalleşme

deneyimlerinin analiz edilmesi, yalnız aktörlerin nasıl radikalleştiklerini anlamak için yeni bir çalışma alanı sunmaktadır.

2. Radikalleşme Süreçlerinin Dijital Ayak İzleri: İnternet ve sosyal medya üzerindeki radikalleşme süreçlerinin incelenmesi, yalnız aktörlerin çevrimiçi faaliyetlerini ve radikal içeriklere maruz kalma süreçlerini anlamada önemli bir çalışma alanıdır. Özellikle yapay zeka ve makine öğrenmesi gibi teknolojiler kullanılarak dijital platformlarda radikalleşme belirtilerinin tespiti üzerine araştırmalar yapılmalıdır.

3. Yalnız Aktörlerin İdeolojik Motivasyonları: Yalnız aktörlerin ideolojik motivasyonlarının derinlemesine incelenmesi, bu bireylerin saldırılarını neyin tetiklediğini anlamak açısından önemlidir. Özellikle aşırı sağcı, dini ya da çevreci ideolojiler etrafında şekillenen motivasyonların nasıl radikalleşmeye dönüştüğünün analizi, yeni mücadele stratejileri geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

4. Yalnız Aktör Terörizmine Karşı Uluslararası Hukuk Çalışmaları: Yalnız aktör terörizmiyle mücadelede uluslararası hukukun geliştirilmesi, bu konuda eksik kalan hukuki çerçevelerin tamamlanmasına katkıda bulunabilir. Bu bağlamda, yalnız aktör terörizmine karşı alınacak önlemlerin insan hakları ve bireysel özgürlükler çerçevesinde ele alınması, uluslararası hukuk açısından önemli bir çalışma alanıdır.

Sonuç olarak, yalnız aktör terörizmi modern dünyada büyüyen ve çeşitlenen bir tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tehditle mücadele etmek için güvenlik stratejilerinin yeniden ele alınması ve dijital çağın getirdiği yeni risklerin dikkate alınması gerekmektedir. Yapılacak yeni araştırmalar, yalnız aktör terörizminin doğasını daha iyi anlamamıza ve etkili mücadele stratejileri geliştirmemize yardımcı olacaktır.

SONUÇ

Terör her dönemde farklı anlam, amaç ve metotlarla ortaya çıkmıştır. 21. yüzyılda gelişen iletişim ve bilgi teknolojileri ve küreselleşme dalgası terörün anlamını, amaçlarını ve metotlarını da etkilemiştir. Bu açıdan günümüzün bireyselleşen toplumlarında yalnız aktör saldırılarının artacağından endişe duyulmaktadır.

Öncelikle Amerika'da ortaya çıkan ancak küresel bir olgu olan yalnız aktör terörizmi son on yılda artmaktadır. Norveç'te, İngiltere'de,

Almanya’da, Fransa’da ve Amerika’da yakın zamanda düzenlenmiş yalnız aktör saldırılarına tanık olmak mümkün. Toplumla uyumlu bireylerin izole olarak, radikalleşerek, kendi başlarına birtakım siyasi mesajlar vermek ya da korku ve dehşet saçmak amacıyla suç işlemleri şüphesiz ki ciddi bir tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü bu bireylerin tespit edilmesi veya bu kişilere karşı önlem olarak bir sonraki eylemlerinin tespit edilmesi neredeyse imkânsız olmaktadır. Ancak yine de hak ve özgürlüklere müdahale pahasına bazı önlemlerin alındığını görmek mümkün. Şu an için uluslararası ya da bölgesel düzeyde yalnız aktör terörü ile mücadele edecek hukuki araçlar yeterli değildir.

Yalnız aktör terörizmi, modern dünyada büyüyen ve çeşitlenen bir tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu terörizm türünün bireysel ve örgütsel bağımsızlığı, tespit edilmesini ve önlenmesini zorlaştıran temel faktörlerdendir. Araştırmalar, yalnız aktörlerin radikalleşme süreçlerinin genellikle kişisel deneyimler ve ideolojik motivasyonlarla şekillendiğini göstermektedir. Bu süreçte, iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve internetin yaygın kullanımı, bireylerin aşırı fikirlerin propagandasına maruz kalma riskini artırmaktadır.

Mevcut güvenlik ve istihbarat yöntemleri, bu bağımsız aktörleri tespit ve engellemede yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla, yalnız aktör terörizmi ile mücadelede etkili stratejiler geliştirmek, bu tehdidin karmaşıklığını ve öngörülemezliğini göz önünde bulundurmayı gerektirir. Yazarlar, yalnız aktörlerin tespit edilmesinin zorluğunu ve bu bireylerin tahmin edilemez doğalarını vurgulamaktadır. Bu bağlamda, güvenlik stratejileri, yalnız aktörlerin eyleme geçmeden önce tespit edebilmek için bireylerin radikalleşme süreçlerini erken dönemde tespit etmeye ve bu süreçleri engellemeye yönelik yeni tedbirleri ele almalıdır.

Bu tür terörizmin doğası gereği, saldırıların öngörülmesi ve önlenmesi oldukça zordur. Yalnız aktörler, genellikle toplumsal izole olma, psikolojik bozukluklar, ideolojik radikalleşme ve bireysel mağduriyet gibi çeşitli etmenlerle radikalleşirler. İnternetin ve sosyal medyanın yaygınlaşması, yalnız aktörlerin radikalleşme süreçlerini hızlandıran ve onları radikal grupların ideolojik propaganda ve eğitim materyallerine maruz bırakan bir etken olarak öne çıkmaktadır. Özellikle dijital platformlar üzerinden yayılan aşırı uç fikirler, bireylerin yalnız başlarına radikalleşme süreçlerini tamamlamalarına olanak tanımaktadır.

Sonuç olarak yalnız aktör terörizmiyle mücadelede geleneksel yöntemlerin yetersiz kaldığı göz önüne alındığında, yeni ve yenilikçi stratejilere ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

ABC News. (2010, 7 Mart). Homeland Security: More “Lone Wolves” Circulating in U.S. *ABC News*. Erişim tarihi: 9 Temmuz 2024 <https://abcnews.go.com/WN/homeland-security-lone-wolves-circulating-us/story?id=10030050>.

Alexander, Y. ve Finger, S. M. (Ed.). (1977). *Terrorism: Interdisciplinary Perspectives*. New York: The John Jay Press.

Bagchi, A. (2024, 14 Temmuz). Trump rally shooter Thomas Crooks appears to have acted alone, used “AR-style 556” rifle: FBI. *USA TODAY*. Erişim tarihi: 8 Ağustos 2024. <https://www.usatoday.com/story/news/politics/elections/2024/07/14/donald-trump-rally-shooter-gun/74402764007/>.

Blakesley, C. L. (1992). *Terrorism, Drugs, International Law, and the Protection of Human Liberty*. New York: Transnational Publishers.

Breivik, A. (2011). *2083: A European Declaration of Independence*. London.

Brian, J. (2004). International Terrorism. R. J. Art ve K. N. Waltz (Ed.), *The Use of Force: Military Power and International Politics* içinde. Rowman ve Littlefield.

Burton, F. ve Stewart, S. (2008, 30 Ocak). The “Lone Wolf” Disconnect. *Stratfor*. Erişim tarihi: 9 Nisan 2024. <https://worldview.stratfor.com/article/article/lone-wolf-disconnect>.

Chase, A. (2004). *A Mind for Murder: The Education of the Unabomber and the Origins of Modern Terrorism*. New York: W.W. Norton ve Co.

Corner, E. ve Gill, P. (2015). A False Dichotomy? Mental Illness and Lone-Actor Terrorism. *Law and Human Behavior*, 39(1), 23-34.

Crawford, D., Stevens, L. ve Walker, M. (2011, 3 Mart). Frankfurt Shooting Suspect Had Links to Radical Islamists. *The Wall Street Journal*. Erişim tarihi: 9 Ağustos 2024. <https://www.wsj.com/articles/SB10001424052748703300904576178350189332110>.

Cruickshank, P. ve Lister, T. (2012, 18 Şubat). The ‘lone wolf’ – the unknowable face of terror. *CNN*. Erişim tarihi: 9 Ağustos 2024. <https://www.cnn.com/2012/02/18/opinion/lone-wolf-terror/index.html>.

- Dinstein, Y. (1989). *Terrorism as an International Crime. Israel Yearbook on Human Rights, 19, 55-73.*
- Dünya Gazetesi. (2024, 13 Ağustos). Eskişehir'deki maskeli saldırgan olayı nedir? Ne zaman oldu? Saldırgan hangi oyundan etkilendi? Erişim tarihi: 15 Ağustos 2024. <https://www.dunya.com/gundem/eskisehirdeki-maskeli-saldirgan-olayi-nedir-ne-zaman-oldu-saldirgan-hangi-oyundan-etkilendi-haberi-741192>.
- European Police Chiefs Convention. (2011). *Counter Terrorism Working Group Report.* EUROPOL. Erişim tarihi: 26.10.2024. <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/epcc-counterterrorismconclusions.pdf>.
- Fredholm, M. (2016). *Understanding Lone Actor Terrorism: Past Experience, Future Outlook, and Response Strategies.* Routledge.
- Freedman, L. (Ed.). (2002). *Superterrorism: Policy Responses* (1st edition.). Oxford: Wiley-Blackwell.
- Gill, P. (2015). *Lone-Actor Terrorists: A Behavioural Analysis* (1st edition.). London ; New York: Routledge.
- Gilligan, A. (2013, 25 Mayıs). Woolwich attack: "Lone wolves" who run with the pack. *The Telegraph.* Erişim tarihi: 9 Ağustos 2024. <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/terrorism-in-the-uk/10080864/Woolwich-attack-Lone-wolves-who-run-with-the-pack.html>.
- Hassan, H. (2016, 14 Haziran). ISIS Rallies Lone Wolves to the Jihadi Cause. Erişim tarihi: 9 Ağustos 2024. <https://www.ft.com/content/f7c31bda-3216-11e6-bda0-04585c31b153>.
- Hewitt, C. (2003). *Understanding Terrorism in America: From Klan to Al-Qaeda* (1st edition.). Routledge.
- Hoffman, B. (1998). *Inside Terrorism.* New York: Columbia University Press.
- Holzer, J. C., Dew, A. J., Recupero, P. R. ve Gill, P. (2022). *Lone-actor Terrorism: An Integrated Framework.* Oxford University Press.
- ITV News. (2019, 15 Mart). New Zealand suspect 'says he is racist eco-fascist who is mostly introverted'. Erişim tarihi: 15 Ağustos 2024 <https://www.itv.com/news/2019-03-15/new-zealand-suspect-says-he-is-racist-eco-fascist-who-is-mostly-introverted>.

- Jacinto, L. (2013, 23 Mayıs). Experts seek clues in London 'lone wolf' attack. *France 24*. Erişim tarihi: 9 Ağustos 2024. <https://www.france24.com/en/20130523-london-attack-experts-video-message-text-accents-jihadist>.
- Jongman, A. J. ve Schmid, A. P. (1988). *Political Terrorism: A New Guide To Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, And Literature*. Transaction Publishers.
- Kaplan, J. (1997). 'Leaderless resistance'. *Terrorism and Political Violence*, 9, 80-95.
- Kaplan, J., Lööw, H. ve Malkki, L. (Ed.). (2017). *Lone Wolf and Autonomous Cell Terrorism* (1st edition.). Routledge.
- Kaymaz, E. (2024, 12 Ağustos). Eskişehir'de çelik yelekli maskeli saldırgan canlı yayın açmış. *Tele1*. Erişim tarihi: 15 Ağustos 2024. <https://tele1.com.tr/eskisehirde-celik-yelekli-maskeli-saldirgan-canli-yayin-acmis-1118684/>.
- Kolesnikova, L. (2012). The Rise of the Lone Wolf Attacker. *Crisis Response Journal*, 8(2), 34-35.
- Laquer, W. (1998). Terror's New Face: The Radicalization and Escalation of Modern Terrorism. *Harvard International Review*, 20(4), 48-51.
- Laquer, W. (2002). *A History of Terrorism*. New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers.
- Laville, S. Rightwing. (2016). "Lone Wolves" Kill More Than Islamic Terrorists Acting Alone. *The Guardian*. Erişim tarihi: 22 Haziran 2024. <https://www.theguardian.com/world/2016/jun/22/rightwing-lone-wolves-islamist-extremists-report-thinktank-rusi>.
- Lone Actor Terrorism: Database. (2015, Eylül). *International Centre for Counter-Terrorism—ICCT*. Erişim tarihi: 9 Temmuz 2024+ <https://www.icct.nl/project/lone-actor-terrorism-database>.
- Lovelace, D. C. (Ed.). (2018). *Terrorism Commentary on Security Documents* (C. 18: Lone Wolf Terrorists). Oxford University Press.
- Marlatt, G. E. (2013). *Lone Wolf Terrorism – A Brief Bibliography*. Naval Postgraduate School, Center for Homeland Defense and Security.
- Medd, R. ve Goldstein, F. (1997). International Terrorism on the Eve of a New Millenium. *Studies in Conflict and Terrorism*, 20(3), 281-316.
- Milli İstihbarat Teşkilatı. (2024). *Batılı Ülkelerde Aşırı Sağ Hareketler 2023 Değerlendirme Raporu*. Ankara: Milli İstihbarat Teşkilatı. Erişim

- tarihi: 26.10.2024.
<https://www.mit.gov.tr/uploads/f/1vTX6wxmYqB3.pdf>.
- Milliyet. (2024). *Bakan Göktaş'tan Eskişehir'deki saldırı hakkında açıklama*. Erişim tarihi: 15.08.2024. <https://www.milliyet.com.tr/gundem/bakan-goktastan-eskisehirdeki-saldiri-hakkinda-aciklama-7170620>.
- Monaghan, R. (2000). Single-Issue Terrorism: A Neglected Phenomenon? *Studies in Conflict ve Terrorism*, 23(4).
- Moskalenko, S. ve Mccauley, C. (2011). The psychology of lone-wolf terrorism. *Counselling Psychology Quarterly*, 24, 115-126.
- News Channel 10. 'Fortnite trained me to be a killer': Twisted humor of dark internet culture in focus after another attack. (2020, 2 Temmuz). Erişim tarihi: 15 Ağustos 2024. <https://web.archive.org/web/20200702224731/https://www.newschannel10.com/2019/03/16/fortnite-trained-me-be-killer-twisted-humor-dark-internet-culture-focus-after-another-attack/>.
- NZ Herald. (2019, 15 Mart). 17 minutes of terror: Gunman livestreamed shooting. Erişim tarihi: 15 Ağustos 2024 <https://www.nzherald.co.nz/nz/christchurch-mosque-shootings-gunman-livestreamed-17-minutes-of-shooting-terror/BLRK6K4XBTOIS7EQCZW24GFAPM/>.
- Öktem, A. E. (2007). *Terörizm, İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları*. İstanbul: Derin.
- Pantucci, R. (2011). *A Typology of Lone Wolves: Preliminary Analysis of Lone Islamist Terrorists*. London: International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence (ICSR). Erişim tarihi: 26.10.2024. https://icsr.info/wp-content/uploads/2011/04/1302002992ICSRPaper_ATypologyofLoneWolves_Pantucci.pdf.
- Pehlivan, O. K. (2024a). Snowden, Özgürlükler ve İstihbarat Faaliyetlerinin Denetimi. *Özgürlük ve Güvenlik Dengesinde Siber Dünya* içinde (ss. 4-7). Aristo.
- Pehlivan, O. K. (2024b). Hukuki Yönleriyle Veri Madenciliği: Türkiye'de Trol Ağı Tarama Metodu. *Özgürlük ve Güvenlik Dengesinde Siber Dünya* içinde (ss. 77-93). İstanbul: Aristo.
- Poppe, K. (2018). *Nidal Hasan: A Case Study in Lone Actor Terrorism*. The George Washington University.
- Rapoport, D., Crenshaw, M., Sheehan, M., Pillar, P. R., Clutterbuck, L., Hoyt, T. D. ve Goure, D. (2004). *Attacking Terrorism: Elements of a*

- Grand Strategy*. (A. K. Cronin ve J. M. Ludes, Ed.) (First edition.). Washington, D.C: Georgetown University Press.
- Reinares, F., Alonso, R., Alonso, R., Porta, D. D., Coolsaet, R., Khosrokhavar, F. ve Vries, G. D. (2008). *Radicalisation Processes Leading to Acts of Terrorism: A Concise Report Prepared by the European Commissions Expert Group on Violent Radicalisation*. European Commission.
- Schachter, O. (1989). The Lawful Use of Force by a State against Terrorists in Another Country. *Israel Yearbook on Human Rights*, 19, 209-231.
- Sertaç Hami, B. (2006). Kavramsal Özellikleri ile Terörizm (Tarihi ve Hukuki Boyutları ile). *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu 23-24 Mart 2006* içinde. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Sherwood, H. ve Parveen, N. (2019, 15 Mart). Christchurch attack: Suspect had white-supremacist symbols on weapons. *The Guardian*. Erişim tarihi: 26.10.2024. <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/15/christchurch-shooting-new-zealand-suspect-white-supremacist-symbols-weapons>.
- Simon, J. D. ve Jenkins, B. M. (2016). *Lone Wolf Terrorism: Understanding the Growing Threat* (Reprint edition.). Amherst, New York: Prometheus.
- Spaaij, R. (2012). *Understanding Lone Wolf Terrorism: Global Patterns, Motivations and Prevention*. SpringerBriefs in Criminology. Dordrecht: Springer Netherlands.
- Spaaij, R. (2015). The Enigma of Lone Wolf Terrorism: An Assessment. *Studies in Conflict and Terrorism*, 38(12), 1022-1037.
- The Telegraph. (2015, 3 Kasım). Al-Qaeda leader calls for lone wolf attacks on West. *The Telegraph*. Erişim tarihi: 9 Ağustos 2024. <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/al-qaeda/11971412/Al-Qaeda-leader-calls-for-lone-wolf-attacks-on-West.html>.
- Thompson, N. (2013, 23 Mayıs). ‘Armies of one’: Are lone wolf attacks the future of terrorism? *CNN*. Erişim tarihi: 9 Ağustos 2024. <https://www.cnn.com/2013/05/23/world/europe/london-attack-lone-wolf-fears/index.html>.
- U.S. Department of Homeland Security (DHS). (2009). *(U//FOUO) Rightwing Extremism: Current Economic and Political Climate Fueling Resurgence in Radicalization and Recruitment*. Washington, D.C.: DHS Office of Intelligence and Analysis. Erişim tarihi: 26.10.2024. <https://irp.fas.org/eprint/rightwing.pdf>.

- Usta, E. (2023). Terörü Önlemek: Durumsal Suç Önlemenin Terörle Mücadeleye Uygulanması. *International Journal of Politics and Security*, 5(2), 128-159.
- Valdmanis, R. (2015, 23 Mart). Boston bomb suspect influenced by Al Qaeda: Expert witness. *Reuters*. Erişim tarihi: 26.10.2024. <https://www.reuters.com/article/world/boston-bomb-suspect-influenced-by-al-qaeda-expert-witness-idUSKBN0MJ0Z5/>.
- Weimann, G. (2006). *Terror on the Internet: The New Arena, the New Challenges* (1st edition.). Washington, D.C: United States Institute of Peace Press.
- Wilkinson, P. ve Sondhi, M. L. (2000). The Strategic Implications of Terrorism. *Terrorism ve Political Violence. A Sourcebook* içinde. India: Har Anand Publications.
- Wright, P. (2016, 1 Mart). Neo-Nazi Lone-Wolf Attacks in Europe Are More Deadly Than ISIS-Inspired Terrorist Plot. *International Business Times UK*. Erişim tarihi: 9 Ağustos 2024. <https://www.ibtimes.co.uk/neo-nazi-lone-wolf-attacks-europe-are-more-deadly-isis-terrorist-plots-1546885>.
- Wright-Neville, D. (2010). *Dictionary of Terrorism*. Polity.
- Yurtsever, S. B. (2024). Sosyal Medya İstihbaratının Makine Öğrenmesi Çerçevesinde İncelenmesi: Terörizm Çalışmaları. *Savunma ve Güvenlik Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 97-119.
- Zafer, H. (1999). *Ceza Hukukunda Terörizm: Milletlerarası Metinler ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu Işığında*. İstanbul: Beta Basım Yayım.

TERÖRİZM NASIL SONA ERER: TERÖRİST KAMPANYALARIN AZALMASI VE ÇÖKÜŞÜNÜ ANLAMAK

Hatice VAROL DAĞDELEN *

Cronin, Audrey Kurth. (2009). *How terrorism ends: Understanding the decline and demise of terrorist campaigns*. Princeton University Press. 330 Sayfa, ISBN: 9780691139487.

Audrey Kurth Cronin, güvenlik ve çatışma çözümü alanlarında uzman bir akademisyendir. Cronin halen Carnegie Mellon Üniversitesi'nde Güvenlik ve Teknoloji Profesörü olarak görev yapmakta ve Carnegie Mellon Strateji ve Teknoloji Enstitüsü'nün kurucu direktörü görevini sürdürmektedir. Lisans eğitimini Princeton Üniversitesinde, doktora eğitimini Oxford Üniversitesinde tamamlayan Cronin Amerika Birleşik Devletleri'nin stratejik devlet kademelerinde görevler üstlenmiştir.

Cronin tarafından kaleme alınan “Terörizm Nasıl Sona Erer: Terörist Kampanyaların Azalması ve Çöküşünü Anlamak (*How Terrorism Ends Understanding the Decline and Demise of Terrorist Campaigns*)” adlı kitabı, 2009 yılında Princeton University Press tarafından yayımlanmıştır. Kitap terörist faaliyetlerin nasıl sona ereceğinin anlaşılması konusunda alana öncülük eder ve 330 sayfadan meydana gelmektedir. Kitap yayımlandığı tarihte terörizm alanında çığır açan bir eser olarak nitelendirilmiştir. Kitabın yazılması hakkında ilk fikir, yazarın “terörizm uzmanı” olarak görev yaptığı sırada ortaya çıkmaktadır.

Kitap genel olarak terörizmin nasıl gerileyeceği ve biteceğine yönelik teorik bir çerçeve sunmaya çalışır. Terörizmin nasıl sona erebileceğini anlamak ya da sona erdirebilmek için terörizmin kök nedenlerinin anlaşılması gerektiği belirtilir. Bu açıdan kitap, literatürdeki kritik bir boşluğu doldurmayı hedefler. Cronin çalışmasında tarihsel perspektifler sunarak politika yapımcılar için yol haritaları belirler. Kitabın hedef kitlesi akademisyenler, terörle mücadelede rol alan uzmanlar ve politika yapımcılarıdır.

* Doktora Öğrencisi, Milli Savunma Üniversitesi, Alparslan Savunma Bilimleri ve Milli Güvenlik Enstitüsü, hvarol28@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3668-3048

Kitap, giriş ve sonuç bölümü haricinde yedi ana bölümden oluşur. Yazar her bölüm ile ilgili vaka çalışmalarını ele almıştır. Kitapta incelenen örgütler ve örgüt liderleri arasında; Abimael Guzmán, Abdullah Öcalan, Mickey McKeivitt, Aydınlık Yol, Kürdistan İşçi Partisi (PKK), Real Irish Republican Army (IRA/RIRA), Aum Shinrikyo, Abu Sayyaf, Tamil Kaplanları, Irgun, Narodnaya Volya, Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLN), 1970’lerde faaliyet gösteren sol ideolojik örgütler, 1990’larda faaliyet gösteren sağ ideolojik örgütler ve El Kaide yer almaktadır.

Kitapta seçilen vakalar “Memorial Institute for the Prevention of Terrorism” veri tabanından alınmıştır. Bu veri tabanı 1968 yılından bugüne faaliyette olan ve 800’den fazla terör örgütünü içeren zengin bir seçenek sunmaktadır. Fakat kitap veri tabanına yönelik bir eleştiriyi de barındırır. Cronin, veri tabanında yer alan örgütlerin genellikle 20. ve 21. yüzyılı kapsayan örgütler olduklarını ve bu nedenle çalışma alanının daraldığını ifade etmektedir (s. 9).

Kitapta terörizmin nasıl sona erdiğine dair karşılaşılan belli başlı kalıpların varlığından bahsedilir. Bu kalıplar meydana geldiğinde genellikle terörizmin de sona erdiği gözlemlenir. Bunların başında liderin ya da lider kadronun etkisiz hale getirilmesi gelir. Örgütün yönetim kadrosundan yoksun kalması, örgütün eylemlerinde aksamalara neden olmaktadır. İkinci unsur ise müzakeredir. Devletlerin terör örgütleri ile müzakere masasına oturması terörizmin bitmesini sağlayabilir. Üçüncü etken terör eylemini gerçekleştiren örgütün hedefine ulaşmasıdır. Bu hedef sonucunda örgüt amacını tamamlayarak varlığını sonlandırır. Dördüncü etken başarısızlıktır. Başarı gibi başarısız olma durumu da örgütlerin sonlanmasına neden olmaktadır. Beşinci unsur yoğun baskıdır. Devletlerin terör örgütlerine karşı kullandıkları yoğun mücadele yöntemleri neticesinde örgüt faaliyetleri son bulabilir. Altıncı ve son unsur ise siyasal şiddet olarak kullanılan terörizmin başka bir şiddete geçmesidir. Örgütler eylem şekli olarak terörizmi bırakarak konvansiyonel yöntemlere başvurabilirler. Kitapta ele alınan terörizmin sona ermesi nedenleri kapsamında vaka analizleri yapılmıştır. Bu analizler arasında İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA), Aydınlık Yol (Shining Path) ve Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF), Bask Yurdu ve Özgürlük (ETA), Shoko Asahara ve Aum Shinrikyo sayılabilir. Cronin’e göre terörizmi anlamanın yolu nasıl başladığını ve nasıl sona erdiğini algulamaktan geçer. Eğer örgütlerin nasıl sona erdiği bilinirse, terörizmle mücadele eden birimlerin uygulayacakları stratejiler de rahatlıkla belirlenebilecektir.

Kitabın giriş bölümünde Cronin, “terörizmin karmaşık doğasına” odaklanır. Terörizm kavramının hatalı kullanımının gerek çalışmasını gerekse terörizmi anlama ve bitirme yönündeki girişimleri karmaşık bir hale soktuğunu vurgular. Kitapta terörizm, “şiddeti sembolik olarak kullanan ve masumları politik amaçlarla hedef alan bir araç” olarak tanımlanır. Terörizmi ve terör örgütlerini anlamının temelde tarihsel arka planlarını anlamlandırmak olduğunu vurgulayan yazar, bunu vaka çalışmaları yardımıyla okuyucuya anlatmaya çalışır. Kitabın giriş kısmında müzakere konusuna da değinilirken bu yöntemin zorlukları ve karmaşık doğası özellikle vurgulanır (ss. 3-13).

Kitabın birinci bölümünde terörizmin sona ermesinin altı temel yolundan ilki olan lider kadronun yakalanması ya da öldürülmesi (*decapitation*) konusunu ele alınır. Kitapta bu bölüm “*decapitation*: baş kesme” olarak nitelendirilirken anlatılmak istenen terör örgütlerinin başsız bırakılmasıdır. Örgütlerin başsız kalması, örgüt içinde moral bozukluklarına yol açar. Örgütün taktik kazanımları sekteye uğrar ve örgütte stratejik bozulmalara neden olur. Fakat örgüt liderlerinin etkisiz hale getirilmesi, örgütü her zaman sona erdirmez. Örgütler buldukları koşullara hızlı bir şekilde uyum sağlayarak yeni liderler ortaya çıkarabilirler. Cronin tarihsel olarak terör örgütü liderlerinin yakalanmasının, öldürülmesinden daha etkili bir yöntem olduğunu ileri sürer. Ele geçirilen bir terör örgütü lideri, “savaşarak ölen” bir lidere oranla örgütün imajına daha fazla zarar verir. Kitapta yakalanan terör örgütü liderlerine örnek olarak Aydınlik Yol ve Guzman, PKK ve Abdullah Öcalan, IRA ve Mickey McKeivitt, Aum Shinrikyo ve Shoko Asahara verilmiştir. Liderleri öldürülenlere örnek ise Abu Sayyaf terör örgütü lideridir (ss. 14-34).

Kitabın ikinci bölümünde terör örgütleriyle müzakereler (*negotiations*) ele alınmaktadır. Müzakereleri geniş bir perspektiften tartışmaya çalışan Cronin, bu sürecin karmaşıklıklarını da ortaya koymaya çalışır. Müzakerelerin düşünüldüğünden daha fazla kullanılan bir yöntem olduğu belirtilen kitapta, müzakerelerin etkisi de tartışılmaktadır. Müzakerelerin terör örgütlerinin şiddeti doğrudan bırakmaları beklenmese de en azından bazı dinamiklerini etkilemesi ve örgüt içi çözümleri sağlaması bakımından uzun süreli bir plan olduğuna değinilir. Terörizmle müzakerede yaşanan zorluklardan biri bu şiddetin asimetrik doğasından kaynaklanmaktadır. Terörizmin asimetrik doğası ve çok fazla aktörün devrede olması, müzakere koşullarını zorlayan nedenlerdendir. Özellikle

güçlü liderlerin varlığı, dışardan gelen etkenler, uluslararası konjonktür, örgütün eylem yöntemleri gibi farklı faktörler de müzakere için zorluk yaratır. Kitapta “spoiler” olarak adlandırılan, bizimse “bozucu” olarak kullanmayı tercih ettiğimiz grup da müzakereler üzerinde etkindir. Bu gruptakiler müzakereleri raydan çıkarabilmektedir. Cronin ayrıca örgütlerin yaşı ile müzakere etme konusunda bir bağlantı olduğunu ileri sürer. Buna göre müzakere eden grupların yaşam sürelerinin ortalaması 20 ila 25 yıl arasındadır. Cronin’in araştırmasına göre müzakerelere katılım ile uzun örgüt ömrü arasında güçlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Örneğin, 50 yıllık uzun yaşam süresine sahip bir örgütle müzakere olasılığı %60 iken, yaşam süresi 10 yıl olan bir örgütle müzakere olasılığı yaklaşık % 17,5’tur. Cronin’e göre müzakere yönteminin birçok zorluğu ve riski vardır. Ancak müzakereler terörizmi sona erdirmeye ele alınması gereken geniş ve karmaşık stratejilerle dolu temel bir araçtır. Bu kısımda anlatılan örnek vaka analizleri IRA, Tamil Kaplanları, İsrail-Filistin barış sürecine ilişkindir (ss. 35-71).

Kitabın üçüncü bölümü başarı (*success: achieving the objective*) konusuna odaklanır. Terör örgütleri için başarının ne demek olduğu konusu örgüt üyelerinin ve destekçilerinin algıları ile orantılıdır. Terör örgütlerinin kendilerince başarılı olma oranları oldukça düşüktür. Başarılı olma kriteri yalnızca faaliyet alanlarındaki konjonktüre değil, uluslararası konjonktüre de bağlıdır. Örneğin sömürgecilik faaliyetlerinin zayıflamaya başladığı dönemde ayrılıkçı hareketleri benimseyen örgütlerin başarı oranı oldukça yüksektir. Bazen terörist örgütler hedefledikleri siyasi amaçlara ulaşabilmektedir. Bazen örgüt üyeleri siyasi bir kimlik de kazanabilirler, bu da onları meşru hareket etmeye iterek terör faaliyetlerine son vermelerine neden olur (ss. 73-93).

Dördüncü bölümde başarısızlık (*failure*) konusu ele alınmaktadır. Başarısızlık faktörü özellikle örgütlerin yeni eleman temin etme noktasında sorun yaşamalarına neden olur. Örgüte verilen halk desteği azalır. Halk desteğinin kaybedilmesinde düzenlenen terör eylemlerinin sivil katliamına neden olması da etkili olabilmektedir. Bunun yanında örgütlerin başarısızlıkları sadece eylemsel olarak değil yönetsel olarak da karşımıza çıkmaktadır. Stratejik olarak yanlış adımların atılması, karar mekanizmalarında ortaya çıkan sorunlar, dış faktörlerin etkisi gibi nedenlerle terör örgütleri başarısızlık yaşayabilirler. Ayrıca örgütlerin kuşak değiştirmesi ve liderliğin diğer kuşaklara aktarılması da başarısızlığı

etkileyen faktörlerdendir. Kuşaklar arası çatışma yaşanabileceği gibi ideolojilerin modasının geçmesi de söz konusu olabilir. Buna örnek olarak kitapta 1970'lerde faaliyetlerini sürdüren sol ideolojiden beslenen örgütler ve 1990'larda faaliyet yürüten sağ ideolojiden beslenen örgütler verilmiştir (ss. 94-114).

Kitabın beşinci bölümü örgütlere yönelik yoğun baskıdır (*repression*). Devletlerin elinde bulunan etkin ve güçlü askeri unsurların terörizmle mücadelede kullanıldığı bazı durumlarda örgütler farklı tepkiler gösterebilmektedir. Yoğun baskı örgütlerin faaliyetlerini geçici olarak durdurabilirken, halk desteğinin kesilmemesi örgütlerin yeniden güçlenmesine neden olabilmektedir. Devletler halk desteğini kesmek için istihbarat operasyonları gerçekleştirir. Burada kullanılacak baskının orantısı çok önemlidir. Devletler güç kullanmada oranı kaçırırsa meşruiyetleri zedelenebilir. Ayrıca baskı sonucunda örgütler başka coğrafi bölgelere geçerek, kendileri için “güvenli” olan bölgelerde faaliyetlerine devam edebilirler. Kitapta bu konuya örnek olarak PKK'nın Irak topraklarına yerleşmesi, Narodnaya Volya'ya yapılan baskılar verilmiştir (ss. 115-145).

Kitabın altıncı bölümü şiddetin dönüşümü (*reorientation*) üzerinedir. Örgütler siyasi araç olarak kullandıkları terörizmden bir süre sonra vazgeçerek sınır aşan suçlara karışabilirler. Özellikle insan ticareti, narkotik faaliyetler, kara para aklama, soygun gibi faaliyetler, terör örgütlerinin dönüşümü kapsamında sayılabilir. Örgütlerin terör faaliyetleri bir süre sonra konvansiyonel yöne de evrilebilir. Dönüşüm genellikle etnik ayrılıkçı örgütlerde yaşanır. Bu örgütler etnik nüfusa bağlı olarak doğal bir halk desteğine sahiplerdir. Örneğin Kolombiya'da faaliyet gösteren örgütlerle Abu Sayyaf uyuşturucu faaliyetlerinde etkin rol oynamaya başlamışlardır. Bu etkenlere ek olarak devletlerin yoğun terörle mücadele yöntemleri sonucunda da örgütlerin şiddet eylemlerinde değişimler yaşanabilir. Terör örgütlerinde lider kadronun yakalanması da değişime neden olabilir. Uluslararası desteğin kesilmesi ya da artması, jeopolitik alanlarda yaşanan değişimler, kamu duyarlılığı ve ekonomik koşullarda yaşanacak değişiklikler de örgütün şiddet yöntemlerinde değişime neden olmaktadır (ss. 146-166).

Cronin kitabının son bölümünde El Kaide terör örgütünü inceler. Örgütün kurulma aşamasından zayıflama aşamasına giden süreci anlamının önemine vurgu yapan kitap, örgütün potansiyel düşüşünün çerçevesini çizmeye çalışır. El Kaide'nin teknolojiden yararlanarak dünyanın dört bir tarafından eleman devşirmesi en önemli özelliklerinden biridir. Buna ek

olarak örgüt arkadaşlık bağları, aile bağları ya da kişisel iletişimlerle kurulan köprüler vasıtasıyla eleman devşirebilmektedir. Özellikle radikalleşmeye eğilimi olan, dışlanmışlık hissi yüksek kişilerin bu aşamalarda örgüte katılımı kaçınılmaz olur. Örgüt iletişim teknolojilerini yalnızca eleman temin yöntemi olarak kullanmamış, fon sağlamak için de yararlanmıştır. El Kaide'nin konumlandığı alanın “*failed state*” bir devlete ait olması, rahat hareket etmelerine olanak sağlamıştır. Örgütün yaşadığı ideolojik ve örgütsel karmaşıklık, yaşanan müzakereler, örgütle iltisaklı kuruluşlar ve alınması gereken dersler son bölümde detaylı olarak işlenmiştir. Bu örgütle mücadele edilirken klasik olarak lider kadroların etkisiz hale getirilmesinin yeterli olmayacağı vurgusu yapılmaktadır. Bunun yerine örgütü içeriden bölmeye çalışmanın ve yerel halkın El Kaide bağlantısını koparmanın gerekliliğini belirtir. Kitabın bu bölümünde Cronin, El Kaide'nin düşüşünü sağlamakta kullanılabilecek zayıf noktaların tespitine çalışmaktadır.

Kitapta vurgulanan bazı önemli diğer hususlar şu şekilde sıralanabilir:

- Terör örgütlerinin ömürleri kısadır. Hatta örgütlerin ortalama ömürleri yaklaşık olarak 8 yıldır. Örgütlerin yalnızca %5'i hedeflediği başarılarla ulaşır. Örgütlerin hedeflerine ulaşmada kullandıkları terör çoğunlukla başarılı sonuçlar doğurmaz.
- Terör örgütlerinin eylem stratejisi olarak korku yaratma amacıyla sivilleri hedef alması, onların başarı oranını etkileyen bir unsurdur. Masum sivillerin zarar görmesi, örgütlerin uluslararası desteğini ve halk desteğini azaltan faktörlerdendir. Halktan tepki gören örgüt, eleman temini noktasında da zorluklar yaşar ve başarısız olma riski artar.
- Terörizmin başarıya ulaşması için diğer devletlerden destek alması elzemdir. Aksi halde lojistik, teknik ve eğitim desteği kesilen örgütler yaşamlarını devam ettiremez.
- Terör örgütlerinin başarılı olabilmesi için meşru eylemler gerçekleştirmeleri gerekir. Bir örgütün kolluk güçlerine karşı şiddet uygulaması görece meşru kabul edilebilirken, silahsız, masum halka uygulanan şiddet kabul edilemez görülmektedir.
- Terör örgütlerinin sona ermesinde; dış desteğin yitirilmesi, iç ve dış çatışmalar, hükümet baskıları ya da grubun marjinalleşmesinin etkisi vardır. En güçlü yok olma sebepleri genellikle terör örgütünün içinde yaşanan sorunlar ile ortaya çıkar.

- Devletlerin uzun soluklu stratejik planları, terörizm tehdidini her yönüyle anlama ve ona yönelik önlemler alınması neticesinde de örgütler başarısız olabilir.
- Örgütlerin teknoloji ve sosyal medyayı kullanarak geniş alanlarda uyuyan hücreler oluşturmaları ve bu hücreleri faaliyete geçirmeleri devletleri zor duruma sokabilir. Bu nedenle terörizmle mücadele edilirken uluslararası iş birlikleri kurulması önemli olabilir.
- Terörizmi sona erdirmede klasik, tek düze yöntemlerden vazgeçilerek, çok boyutlu, karmaşık yöntemlerin belirlenmesi önemlidir.

Cronin gelecek çalışmalar için de birkaç öneride bulunmaktadır. Bu kapsamda Cronin, terör örgütlerinin müzakerelere onay verdikleri dönemlerdeki yaşlarının incelenmesinin önemi vurgulanır. Bu sayede müzakereye yatkın örgütlerde yaş faktörünün ne kadar önemli olup olmadığı kavranmaya çalışılır. Mevcut literatürde örgütlerin kuruluşları, eylem şekilleri, kökenleri hakkında çok fazla bilgi varken; örgütlerin son bulma şekilleri hakkında literatür oldukça azdır. Bu nedenle gelecek çalışmalarda terör örgütlerinin sona erdirilmesi yöntemlerine yönelmek, belirli modeller çıkarabilmek adına önemli bir adım olabilir.

Kitap genel olarak terörizmin değişen tehdit algısına odaklanır. Bu değişimin temel faktörü artık devletlerin hibrit taktiklerde terör örgütlerini sık kullanmaları ve onlara olan desteklerini artırmalarıdır. Bu sayede terör örgütleri daha uzun süre hayatta kalmakta, teknik ve taktik yönlerini geliştirmektedirler. Kitapta her bölümden sonra örnek vaka seçilmesi ve detaylı olarak incelenmesi tematik bir analiz sunulmasına olanak tanımaktadır. Verilen örneklerde örgütlerin son bulma şekillerinin detaylı incelenmesi sayesinde, terörizmle mücadele yöntemlerinin de anlaşılması kolaylaşmaktadır. Bu inceleme aynı zamanda devletlerin mücadele stratejilerini geniş bir perspektiften ele almalarını sağlamaktadır. Devletlerin çok yönlü olarak ele alacakları uzun vadeli stratejiler terörizmin sona erdirilmesinde başarılı olma ihtimallerini de artırmaktadır.

MAHİR ÇAYAN BÜTÜN YAZILAR

Begüm ÇARDAK*

Mahir ÇAYAN. (1992). Mahir ÇAYAN Bütün Yazılar. İstanbul: Atılım Yayınları. 386 Sayfa.

Çağdaş şekliyle sol ideolojik düşüncelerin 1789 Fransız Devrimi ile ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Sol ideolojilerin sistematik ve bilimsel çerçevede ortaya çıkışı, bilimsel sosyalizmin kurucusu olarak Karl Marks ve Friedrich Engels'in yaşadıkları dönemdeki siyasi ve toplumsal değişimlerin analizleri neticesinde 1848 yılında hazırlanmış oldukları "Komünist Manifesto" ile gerçekleşmiştir. Marksizm'in içine doğduğu şartların toplumsal ortamda psikolojiden sosyolojiye, edebiyattan sanata, felsefeden dine tüm alanlarda yansımalarını bulması akabinde devrimci eylemler ve bilimsel sosyalizmin eylemsel gelişimi ortaya çıkmaya başlamıştır (Babalık, 2003, ss. 1-2). Sol ideolojinin temel esasları Marks ve Engels'in yazılarıyla ortaya atılmış, Lenin ve Mao gibi komünist liderlerin yorumlarıyla ise gelişerek ve değişerek devam etmiştir. Bu doğrultuda kapitalist toplumlardaki eşitsizlik ve kısıtlamaların eleştirisi konusundaki yazılar, daha iyi bir gelecek tasarımı hedefleri, 19 ve 20. yüzyıllarda terörist faaliyetler içinde yer alan grupların ideolojileri çeşitli radikal sosyal devrimci, solcu ve anarşist konseptlerin entegre edildiği eklektik görüşlerden beslenerek oluşmuştur.

Terörizmi meşrulaştıran ideolojiler, amaçlara ulaşmak için hangi şiddet ve terörizm araçlarının kullanılacağına belirlenmesinde merkezî rol oynar (Kruglanski vd., 2014, s. 76). Bu minvalde ideoloji, terör örgütünün grup dinamiğini harekete geçirir. Dolayısıyla ideoloji bu şekliyle terör örgütleri için yönlendirici bir fonksiyon olarak ortaya çıkar (Drake, 1998, s. 56).

Endüstri Devrimi ile yaşanan sosyo-ekonomik değişimler ile kapitalizmin yabancılaştırıcı ve sömürücü koşulları Anarşizm, Komünizm/Marksizm gibi ideolojilerin ve devlet karşıtı devrimci terörizmin

* Dr., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Terörizm Araştırmaları Merkezi Müdürlüğü Radikalleşme Masası Öğretim Üyesi, begumcrdk@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1847-3477.

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 12 Aralık 2024 / 12 December 2024

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 24 Aralık 2024 / 24 December 2024

ortaya çıkmasının zeminini hazırlamıştır (Hoffman, 2006, ss. 4-5). Tarihsel olarak 19. yüzyılda Rusya’da Çar rejiminden hoşnut olmayan, düşünsel olarak da Anarşizm ve Marksizmin fikirlerinden etkilenen öğrenci hareketlerinin bir sonucu olarak eylemli propaganda stratejisi, çeşitli terörist hareket ve gruplar tarafından benimsenmiştir. 20. Yüzyılda ise Rus devrimini gerçekleştiren Lenin ve Bolşeviklerin öncü olarak oluşturdukları komünist partiler ve Che Guevera’nın “silahlı mücadele” (fouquismo/foco) olarak adlandırdığı kendini adanmış çekirdek öncü bir grubun silahlı mücadele ile mevcut politik koşulların değiştirilebileceğini öngördüğü terör eylemleri bir strateji olarak benimsenmiştir (Martin, 2003, s. 144; Lutz ve Lutz, 2008, ss. 132-136). İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ise sol ideoloji, muhalif gruplar ve terör örgütleri için ideolojik bir zemin oluşturmuştur. Sol ideolojik temelli ortaya çıkan terör örgütleri Marks ve Lenin’in teorilerini, anarşist prensipleri, Troçki veya Mao’nun fikirlerini kendilerine adapte etmişlerdir. Bu dönemde Marksist-Leninist ideolojiler, uluslararası kapitalist sınıf tarafından sömürüldüğü ve uluslararası proletaryanın bir parçası olduğu kabul edilen bölgelerdeki hareketlerin yanında ulusal kurtuluş hareketlerinin de bir unsuru olarak kullanılmıştır. Ulusal kurtuluş hareketi adı altında gerçekleşen muhalif hareketlerde doğal olarak Marksist devrimci karakteristik özellikler benimsenmiştir. Yine bu dönemde Çin’de Mao, Vietnam’da Ho Chi Minh ve Küba’da Fidel Castro liderliğindeki hareketlerde milliyetçilik ile Marksizm sentez edilmiştir (Martin, 2003, s. 139).

Dünya siyasi tarihini, toplumsal yapısını ve siyasal şiddet kullanımı noktasında terör örgütlerini etkileyen ideolojiler, ortaya koydukları amaçların çeşitliliğine göre mevcut sistem, toplumsal yapı veya bir mesele üzerine ilişkin fikriyat sunarlar. Bu özelliğiyle ideolojiler, amaçlarının temellendirilmesini sağlayan, geleceğe ilişkin öngörüler sunarak en iyi olarak nitelendirdikleri görüşleri ortaya koyan düşünceler olarak nitelendirilebilir (Heywood, 2021, s. 23). Her ne kadar sol ideolojiler, Sovyetler Birliği’nin dağılması sonrasında Komünist sistemlerin yıkılmasıyla gücünü kaybetmiş olsa da kapitalist sistemin yarattığı eşitsizlikler ile günümüzde temel insan haklarını yasaklayan baskı ve otoriter rejimlerin olması, Marksizmin değişik şekillerde tekrar ortaya çıkmasına ortam sağlamakta, muhalif gruplar için temel oluşturabilecek bir yaklaşım geliştirmelerine ön ayak olmaya devam etmektedir (Lutz ve Lutz, 2008, ss. 158-159).

Sol ideolojilerin Türkiye’de örgütlü ve aktif bir şekilde faaliyet yürütmeleri 1960’lı yıllara tekabül etmektedir (Şen, 2021, s. 83). 1961 Anayasasının getirdiği hürriyetler, demokratik örgütlenmelerin yanı sıra yasal zeminde yer alan örgütlenmelere sızma imkânı bulan çeşitli aşırı gruplar tarafından istismar edilerek kanun dışı toplumsal olaylar ve anarşik eylemlerde artış yaşanmasına neden olmuştur (Deniş, 2020, s. 219; Ulus, 2016, s. 13). Aynı zamanda o dönemde dünyanın genelinde sol ideolojik düşünce büyük kitlelere ulaşmış, özellikle yabancı yazarların eserlerinin Türkçeye çevrilmesiyle geniş bir insan grubu tarafından bu düşüncelere ulaşma imkânı doğmuştur. Marx, Lenin, Mao, Tito, gibi sol ideolojiyi savunan düşünürlerin eserleri Türkçeye çevrilmiş; sosyalizm ve komünizm konularını içeren kitaplar yayımlanmaya başlamıştır. Özellikle Latin Amerika’da, Avrupa’da, Amerika’da ve Filistin’de sol ideolojiden beslenen terör örgütleri ortaya çıkmış ve şiddet eylemleri yürütmüşlerdir. Marighella’nın şehir gerillasına ilişkin yazıları, Che Guevera’nın gerilla ile ilgili yazıları o dönemde radikal sol örgütler için etkili olmuştur. Ayrıca Türkiye’de de bir taraftan özgürleşme, demokratikleşme ve sendikalaşma faaliyetleri yürütülürken diğer taraftan yasa dışı radikal sol uzantılar sızma faaliyetlerini genişleterek toplum içine sızmaya çalışmıştır.

Türkiye’nin toplumsal iç dinamikleri incelendiğinde özellikle 1950 sonrasında kentleşme hız kazanmış, kırdan kente göç cazip bir hale gelmiştir. Ancak göçle beraber şehirlerde nüfus kontrolsüz bir şekilde artmış ve gecekondulaşma başlamıştır. Şehirlerde artan eşitsizlik durumu özellikle gecekondu bölgesinde yaşayan gençlerin radikal fikirlere eğilimlerini arttırmıştır. Bu dönemde radikal sol örgütler, içinde bulunduğu koşullardan memnun olmayan gençler açısından cazibe merkezleri haline gelmiştir (Tuncel ve Acar, 2021, ss. 164-165). Türkiye’de de etkili olan öğrenci olayları, politik, toplumsal ve kültürel açıdan önemli sonuçlar doğurmuştur. Ülke geneline yayılan öğrenci hareketleri Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF), Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev-Genç), Türkiye İşçi Partisi (TİP), Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO), Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C) ve Türkiye Komünist Partisi / Marksist Leninist (TKP/ML) gibi hem siyasi oluşumlar hem de radikal örgütler içerisinde yer bulmaya başlamıştır.

Türkiye’de ortaya çıkan radikal sol terör örgütleri içerisinde ses getirenlerden bir tanesi de THKP-C ve lideri Mahir Çayan’dır. Her ne kadar Soğuk Savaş döneminin sona ermesi, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler

Birliği'nin yıkılması ile dünyada radikal sol örgütlerin etkilerinde görece azalma yaşansa da günümüzde gerek legal gerekse de illegal alanda yapılanmaları devam etmektedir. Bu kapsamda geçmiş dönemin terör örgütleri liderlerinin söylemleri, yazıları günümüzde hala radikal gruplar içerisinde etki edebilmektedir. Dolayısıyla Türkiye'de radikal sol örgütler içerisinde Mahir Çayan'ın söylemlerinin önemli olduğu değerlendirilmektedir.

15 Mart 1946 tarihinde Samsun'da doğan Mahir Çayan, 1969 yılı sonlarından itibaren temel ideolojik tabanı Marksist–Leninist nitelikte olan, gizli bir örgütsel hazırlık dönemi kurgulamak amacıyla oluşturulan THKP-C terör örgütünün lideridir. Mahir Çayan, ortaokul ve lise dönemlerini İstanbul'da geçirmiştir. 1963 yılında ise önce İstanbul üniversitesi Hukuk Fakültesinde sonrasında ise Ankara Siyasal Bilgiler fakültesinde lisans eğitimine devam etmiştir. Öğrencilik dönemi boyunca FKF bünyesinde aktif yer almıştır.

THKP-C'nin temelleri ilk olarak 17 Ekim 1970 yılındaki Dev-Genç kurultayında şekillendirilmiştir (Çiçek, 2008, s. 33; Karabudak, 2000, ss. 91-92). 17 Ekim 1970 tarihli Dev-Genç kurultayında konuşma yapan Mahir Çayan devrimin altını çizmiş ancak devrimi başarıya ulaştıracak ana merkezin profesyonel devrimcileri ile işçi ve köylü sınıfları olduğunu ileri sürmüştür. Dev-Genç'in devrimi gerçekleştirebilecek nitelikte bir parti olmadığını, bu sebeple de daha nitelikli Marksist-Leninist bir “savaş partisinin” kurulması gerektiğinin altını çizmiştir (Yıldırım, 2019, s. 382). Kendisini proletaryanın siyasi partisi olarak konumlandıran örgüt, temel mücadelesini dünyada insanın insan tarafından sömürülmediği, her çeşit baskı ve sömürünün kalktığı bir toplumsal düzenin kurulması şeklinde tanımlamaktadır (Güngören, 2020, s. 104). THKP-C terör örgütü, sosyalist devrimi gerçekleştirmek için parti tipi örgütlenmesinde esas olarak Bolşevik Partisinin sistematüğini örnek almış, devrimi gerçekleştirme aşamasında ise Çin'i örnek almıştır. Bu bağlamda Mahir Çayan, gerçekleştirmek istediği devrimci mücadeleyi Stalin ve Mao'nun devrim yaklaşımına göre şekillendirmiştir (Açikkaya, 2009, s.77).

Mahir Çayan'ın THKP-C terör örgütünü oluşturma sürecinde yapmış ve yazmış olduğu tüm konuşmalar ile yazıların toplamından oluşan kitap, Mahir Çayan'ın ideolojik, politik ve pratikte dünya ve Türkiye üzerine değerlendirmelerini içermektedir. Kitabın incelenmesinin temel nedeni bugün Türkiye içerisinde etkinliklerini devam ettiren başta Devrimci Halk

Kurtuluş Partisi-Cephesi (DHKP-C) olmak üzere radikal sol terör örgütlerinin ve PKK'nın ilk kuruluş yıllarında Abdullah Öcalan'ın stratejilerinde Mahir Çayan'ın terör eylem stratejisine yer vermeleridir. Dolayısıyla özellikle radikal sol örgütler ile alakalı çalışma yapmak isteyen araştırmacıların ideoloji ile eylem pratiğinin nasıl bir araya geldiğini ortaya koyabilmeleri ve mücadeleye ilişkin önerilerde bulunabilmeleri için bu kitabın bilinmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir. Kitap toplam 19 ana başlık ve 42 alt başlık altında oluşturulmuştur. Kitabın ana başlıkları ile alt başlıklarını birbirlerinden kesin hatlarla ayırabilmek mümkün değildir. Alt başlıklar, ana başlıklardaki kavramların detaylı incelenmesine katkı sunmaktadır. Her başlık altında Mahir Çayan'ın yazıları yer almaktadır. Yazıların tamamı Çayan öldükten sonra bir araya getirilmiştir. Bu bağlamda bir terör örgütü liderinin öldükten sonra dahi söylemlerinin tek bir kitap altında toplanması radikal sol örgüt dinamiğinin nasıl canlı tutulmaya çalışıldığının önemli bir kanıtı olarak değerlendirilmektedir.

İlk yazı “Kültür Sorunu Üzerine” başlığı ile hazırlanmıştır. Yazıda temel vurgu devrimci kimliğinin ve kültürünün şekillenme esaslarıdır. Mahir Çayan'a göre devrimci özellikleri taşıyan bireyler ilk olarak Marksizm ve Leninizm ile ideolojik bir eğitimden geçmeli, soyut teoriyi dünya pratiği üzerinden detaylı bir şekilde analiz etme beceresine sahip olmalıdır. Ayrıca örgütün kadrolaşması kapsamında öğretmenin de en az öğrenme kadar önemli ve devrimci bir çaba olduğunun değerlendirilmesi yapılmaktadır. Devrim için örgüt içerisinde herkesin sorumluluk yüklenmesi gerektiği ifade edilmekte ve mevcut tüm koşulların örgüt ve eylemleri için seferber edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Öte taraftan tüm imkanların seferber edilmesinin ve sorumluluk almanın Mahir Çayan'a göre uzun süren devrim hareketinde örgütü ayakta tutan temel motivasyon unsuru olduğu vurgulanmaktadır.

Diğer bir ana başlık ise “Son Gençlik Hareketleri Üzerine” başlığıdır. Burada Türkiye içerisinde yer alan gençlik üzerine değerlendirme yapılmaktadır. Gençliği küçük burjuva kökenli, tüketici ve coşkulu olarak tanımlayan Çayan'a göre gençlik aynı zamanda devrimci yığınların politik bilince ulaşmadıkları yarı sömürge olarak değerlendirilen ülkelerde devrimci bağımsızlığa giden aşamada sınıfları ve tabakaları harekete geçiren bir dinamit fitilidir. Bu yazıda ayrıca Türkiye içerisinde sol partiler ve Fikir Kulüpleri Federasyonu üzerine görüşler sunulmaktadır.

“Aren Oportünizminin Niteliği” ana başlığında, “9 Haziran”, “5 Temmuz Zonguldak”, “6 Temmuz Zonguldak” isimli alt başlıklarında ise

sosyalist hareket içerisindeki Türkiye’de yaşanan fikir ayrılıkları, devrimci perspektifteki farklılıklar ele alınmaktadır. Çayan bu kısımlarda iddia ettiği milli demokratik devrime, diğer devrimci sınıf ve tabakalarla ulaşılabileceğini, milli demokratik devrimin Marksizmin zorunlu bir aşaması olduğunu, yarı sömürge ve yarı feodal devletler için geçilmesi gerekli aşama olduğunu, Türkiye’de milli demokratik devrimin öncüsünün proletarya olduğunu ve bu öncülüğün hareket içerisinde elde edileceğini belirtmektedir. Ayrıca emperyalizmin Türkiye dâhil olmak üzere ülkelere klasik yöntemleri ile gelmediklerini, kendilerini gizleyerek ülkeleri işgal ettiklerini iddia etmektedir.

“Revizyonizmin keskin kokusu I-II” ana başlıklarında devrimci savaş kavramı tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda Marks ve Lenin’in eserlerinden kesitler sunulmaktadır. Bilimsel sosyalizmde temel kaynakların Türkçeye çevrilmesi sonrası sol gruplar içerisinde kavramların farklı farklı yorumlandığına ilişkin eleştiri getiren Çayan, bunu “oportünizm” olarak tanımlamaktadır. Oportünizm ile devrime giden süreçlerin tahrip edildiğini, yumuşatılmaya çalışıldığını iddia etmekte ve barışçıl yollardan sosyalizme geçişi sadece bazı şartlarda istisnai bir durum olarak değerlendirmektedir. Bu kapsamda Marks, Engels ve Lenin’in içinde buldukları toplumun sosyal pratiğini göz önünde bulundurarak somut tahliller ile bilimsel genellemeye gittiklerini, gelecekteki devrim süreçlerinin değişebilme ihtimalinden ötürü kesin yöntemler önermediklerini belirtmektedir. Ancak kapitalizmin tekelci aşamaya geçmesi ile beraber Marks’ın istisnai yerler için barışçıl yollardan sosyalizme geçiş sürecinin Leninizm’de imkânsız olduğunu, Marksizm’in tekelci kapitalist dönemde Leninizm ile tamamlandığını vurgulamaktadır. Marksizm ve Leninizm’i birleştiren Mahir Çayan’a göre “Marksist-Leninist Devrim teorisi halka karşı bir savaşa, bir halk savaşı ile karşı koyma teorisidir”. Akabinde de Çarlık Rusya’sı içerisinde Bolşevikler ile Menşevikler arasındaki tartışmayı ele almakta; Bolşevikler dışında gerek Menşeviklerin gerekse de ihtilalci sosyalistlerin Marksist diyalektik ile Lenin’in stratejisini doğru tahlil yöntemi olarak kullanmadıklarını iddia etmektedir. “Revizyonizmin keskin kokusu I-II” kısmında ayrıca Lenin’in devlet ve ihtilal teorileri üzerinde detaylı bir şekilde durulmaktadır. Bu doğrultuda Lenin’in yazılarında sıklıkla yer verilen silahlanma vurgusunu Mahir Çayan da yazısında yapmıştır. Bolşevik devrimin evrimsel süreci de bu kısımda yer almaktadır. Tarihsel anlatımın içerisinde kişisel görüş ve değerlendirmelerine de yer veren Çayan yazının sonlarına doğru Mao Tse

Tung'a da yer vermektedir. "İktidarın tüfeğin ucunda olduğu ve dünya düzeninin tüfekle değişebileceği" vurgusuna ek olarak Mao'nun "kapitalizmin ancak şiddetle devrilebileceği" görüşü de benimsenmiştir. Bu kısmın son bölümünde Lin Piao'nun görüşlerinden de faydalanan Mahir Çayan, devrimci grupların devrim yapmaya cesaret edip etmeme kararını en önemli tartışma noktası olarak değerlendirmektedir.

"Sağ sapma devrimci pratik ve teori" ana başlıklı, "objektif şartlar ve sağ sapma" "objektif şartlar ve milli demokratik devrim teorisi" alt başlıklı yazılar incelendiğinde öncelikli olarak Türkiye'deki proletarya sınıfına ilişkin değerlendirmeler yapılmaktadır. Türkiye özelindeki sol tartışmaların önüne geçilmesi için Marksist hareketin sınırlarının kesin bir şekilde çizilmesi gerektiğini ifade edilmektedir. Milli demokratik devrim teorisi ile kesintisiz Marksist-Leninist bir devrim vurgusu yapılmaktadır. Bu kısımda bir önceki kısımda yapıldığı gibi Marksist-Leninist devrim ve Mao'nun görüşlerine detaylı bir şekilde yer verilmektedir. Kitabın içerisinde bu üç teoriyene detaylı vurgu yapılmasının Mahir Çayan'ın THKP-C'nin temellerini oluşturmasında büyük bir katkı sunduğu değerlendirilmektedir. Çayan'a göre subjektif şartlar ile objektif şartlar tartışmasında her ülkenin ekonomik bünyesi, maddi varlığı proletaryasının örgütlenme ve bilinçlenme düzeyini tayin eder. Objektif şartlar ise nihai olarak bir ülkenin proletaryasının o süreç içerisindeki alın yazısını şekillendirir. Bu bağlamda proletaryası yok denecek kadar cılız, sömürge bir ülkede nasıl ki güçlü bir proleter devrimci akımdan söz edilemezse; proletaryası gelişmiş bir sanayi ülkesinde de Marksist bir akımın var olmamasından bahsedilemez. Türkiye proletaryasının durumunu değerlendiren Çayan, ülke içinde olgunlaşmış olan objektif şartların subjektif şartlarda yansımalarının olduğunu değerlendirmektedir. Singer ve Demirdöküm fabrikalarındaki işçi hareketleri bir bakıma mesleki hak ve istemlerin ötesinde emperyalizme karşı tavır olarak nitelendirilmektedir. Ancak Çayan burada mücadelenin sağlam temellere oturması için tek tek işverenlere yönelik hareketlerden ziyade bir bütün olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu kapsamda geniş siyasi gerçekler kampanyası yürütülmesi gerektiğini, Türkiye'deki işçi sınıfına sosyalist bilincin aşılmasını, diğer bütün milli olarak tanımlanan sınıflara da milli demokratik devrim bilinci vermeye çalışarak öz örgütlerine kavuşmalarının sağlanacağını ifade etmiştir.

"Milli Cephe Politikası" alt başlığında milli demokratik devrim tezinin özü itibarıyla köylü niteliği olduğu vurgulanmaktadır. Milli cephe ittifakının

kurulması için ilk olarak işçi sınıfının öncülüğünde işçi-köylü ittifakının sağlanması gerektiği belirtilmektedir. Hedeflediği devrimi milli niteliği olan bir savaş olarak gören Çayan, açık ve gizli düşman olarak tanımladığı tüm kesimlere karşı sert bir mücadele olmadan başarılı bir sonuç alınamayacağını söylemektedir. Bu mücadelenin ise güç ve karmaşık bir şeklinin olduğunu, sabırlı mücadele ilkelerinden taviz vermeden sosyalistçe bir tutumla ve mertçe sürdürülmesini savunmaktadır.

“Fidel-Guevara ve Küba Deneyi Karşısındaki Tavrımız” alt başlığında ise öncelikli olarak Küba’da yaşananlar önemli bir tecrübe olarak değerlendirilmektedir. Çayan’a göre Küba’da gerçekleşen devrim, can çekişen bir durum şeklinde tanımlanan emperyalizmin doğal bir sonucudur. Marksizm ve Leninizm literatüründe örnek ve katkı sunan bir vaka olarak nitelendirilen Küba devrimi, Mahir Çayan için aynı zamanda kendisini yarı-sömürge olarak tanımlayan her ülke için önemli bir deneyim sunmaktadır. Küba sosyalist devriminde yer alan herkesi “muzaffer proleter devrimci” olarak tanımlayan Çayan’a göre bu deneyimleri detaylı analiz etmek ve okumak dünyayı değiştirmek ve dünyanın Türkiye’inde devrimi gerçekleştirmek için olmazsa olmazdır. Bu kısımda ayrıca Fidel Castro ve Che-Guevara’yı eleştiren çeşitli sosyalist gruplar ise Çayan tarafından sapmış, oportünist, pasifist olarak tanımlanmaktadır.

“Mao’nun Leninizm Hazinesine Katkıları ve Yeni Oportünizm” alt başlıklı kısımda Mao’nun Leninizm’e katkılarının Milli Demokratik Devrim Teorisi ve Proleter Kültür Devrimi olduğu ifade edilmektedir. Leninizm’in temel ilkelerinin Mao’nun siyasi pratiği içerisinde şekillendiği değerlendirilmektedir. Çayan’a göre Maoizm, emperyalizmin I. ve II. Bunalım devrelerinde zayıf, köylülükle doğal bağlı işçi sınıfı olan ve yarı feodal nitelikte özellikler sergileyen Çin’de somut pratiğe dönüşerek uygulanmış ve zenginleşmiştir. Çin’de yaşanan devrim süreci ile yarı-sömürge ve sömürge ülkelerin sosyalizme geçişlerinde Vietnam’ın ve Küba’nın da etkilenip benzer şekilde ilerlediği yorumu yapılmaktadır. Bu kısımda yine Mao, Lenin, Lin Piao vurgusu yapan Mahir Çayan, milli demokratik devrimi özünde bir köylü devrimi olarak tanımlanmakta bu bağlamda sınıf mevzilenmesinde köylülerin de devrimin temel güçlerinden bir olduğunu vurgulamaktadır. Bu kısımda üzerinde özellikle durduğu ve anlattığı nokta ise Rusya’da demokratik devrimin temel gücü proletarya iken Çin ve Vietnam örneklerinde demokratik devrimlerin temel gücünün proletarya değil köylülerin olması meselesidir. Çayan meseleyi somut

durumların somut tahlili ile cevaplandırmaktadır. Rusya’da devrimin itici gücü olan proletaryanın şehirlerde yaşaması devrimin rotasını önce şehirler sonra kır olarak şekillendirmiştir. Ancak Çin ve Vietnam gibi yarı sömürge konumunda olan ülkeler için ise işçi sınıfının nicelik ve nitelik olarak nazaran zayıf olması, şehirlerde emperyalizmin denetiminin çok kuvvetli olmasından dolayı buralarda devrimin başlangıcı kırlar akabinde ise şehirler olmaktadır. Mahir Çayan yazısının bu bölümünde emperyalizmin denetiminin zayıf olduğu kırlarda halk savaşı stratejisini dört aşamadan geçen bir süreç olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda gerilla savaşı öncelikle elde olanı koruma aşaması olarak başlar. İkinci adımda ise elde olanların korunması ve gerilla üslerinin kurulması amaçlanır. Üçüncü aşamada güçlenen grubun denge aşamasını tamamlayıp düzenli orduya geçişi sağlanmaktadır. Son aşamaya gelindiğinde ise düzenli ordunun karşı saldırıya geçiş aşaması ve sonuç alma hedeflenmektedir. Ayrıca sürdürülecek halk savaşında önderlik meselesinin pazarlık konusu edilmemesi ve güç dengesi ile tarafların örgütlenme derecesine göre bu durumun şekillenebileceğini vurgulamaktadır.

Çayan’ın bu kısımda tartıştığı bir başka husus ise ideolojik öncülük meselesidir. Milli demokratik devrim sürecinde şehirlerin kırlara nazaran ikinci planda kalması nedeniyle köylü sınıf ön planda yer almaktadır. Bu doğrultuda da işçi sınıfı devrimin ideolojik öncülü olarak tanımlanmaktadır.

“Sosyalist Siyasi Bilinç ve Proleter Devrimi Siyasi Mücadele” alt başlığında işçi kitlelerinin bilinçlendirilmesi ve örgütlenmesini sağlamak görevi proleter devrimcilere verilmiştir. Çayan bu kısımdaki değerlendirmelerini Türkiye içerisine de uyarlamakta ve kendi başına sendikal bilince sahip olabilecek işçi sınıfının bilinç seviyesini, sosyalist siyasi bilinç aşamasına getirmenin temel bir görev olduğunun altını çizmektedir. İşçi sınıfının ekonomik mücadelesi içerisinde yer alarak, işçi gruplarını örgütlemenin, dost-düşman ayrımı yapılarak işçi sınıfına tek kurtuluş yolunun sosyalist devrim olduğunun ve milli demokrasi kavramlarının oturtulmasını amaçlamaktadır.

“Aydınlık Sosyalist Dergiye Açık Mektup” isimli ana başlık ve “Devrim ve Örgüt Anlayışı” isimli alt başlıklarda Mahir Çayan, Türkiye içerisindeki sol gruplar arasındaki fikir ayrılıklarını ve Aydınlık Sosyalist dergisinden ayrılma gerekçelerini ve görüş farklılıklarını anlatmaktadır. Bu bağlamda Çayan kendilerine göre devrim yolunun engebeli, dolambaçlı ve dikenli; devrimci hareketi ise karmaşık ve çözümü zor durumlar olarak

tanımlamaktadır. Diğer gruplar içerisinde kendileri ile aynı fikirde olmayanları düşünceleri örtbas etmekle suçlayan Çayan, sınıflar mücadelesinde proletarya yoldaşlığının yanında feodal, sömüren ve ataerkil ilişkilere yer olmadığını vurgulamaktadır. Bu doğrultuda diğer grupların söylemlerini ve analizlerini demagoji ve safsata olarak nitelendirmektedir. Diğer grupların fikir ayrılıklarını çözümlenemekteki ısrarlarının içinde bulunulan dönemde uzlaşmaz bir aşamaya evrildiğini ve nihayetinde temelde uzlaşmaktan uzak ideolojik ayrılıklar haline geldiğini anlatmaktadır. Özellikle sosyalist gruplar içerisindeki ilişkilerin ve grup dinamiğinin içerisinde geçmişte mücadele içerisinde olanlara saygı duyulup öncelik tanındığını, hareketin içerisinde sadece itaat mekanizmasından ibaret bir hiyerarşinin olmadığını belirten Çayan'a göre yanlış görüşlerde ısrar eden kişiler ile herhangi bir hiyerarşik bağ tesis edilemez.

“Yayın Politikamız” alt başlığında Türkiye içerisinde 1961 anayasası ile birlikte sol yapılanma içerisinde belirli ölçüde legalitenin sağlanıp geliştiği ayrıca solun revizyona uğradığı ve küçük burjuva sosyalizminin kök saldığı bir ortam tasviri yapılmaktadır. Özellikle 1966'dan sonra Türkiye'de sınıf çatışmalarının şiddetlendiği bir dönemde sol ideolojiye ilişkin hemen hemen tüm eserlerin Türkçeye çevrilmesinin sol ideolojinin gelişimine önemli katkı sunduğu, bu eserlerin gerçek militanların savaşına eylem kılavuzu olarak maddi bir güç verdiği Çayan tarafından değerlendirilmektedir. Ülkede yaşanan ekonomik, politik ve sosyal krizlerin derinleşmeye başladığı dönemde Mahir Çayan'a göre toplumun bütün kesimlerini sarmaya başlayan devrimci ideoloji pratikte de örgütlenme imkânı bulmuştur. İşçi, köylü, öğrenci grupları bir araya gelerek Leninizm'in temelleri üzerinde proleter devrimci bir örgüt halini almışlardır. Çayan, bu örgütlenmenin yayın organı olarak ise “Kurtuluş” gazetesinin olduğunu, örgütün ideolojik ve politik temellerini bu gazete vasıtasıyla şekillendireceğini ifade etmektedir.

“Devrimde Sınıfların Mevzilenmesi” başlıklı ana bölümde Türkiye'nin politik, ekonomik ve toplumsal durumuna ilişkin genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra örgütün devrimci metotları üzerine söylemler bulunmaktadır. Bu kapsamda hedeflenen halk savaşında Türkiye için de köylülerin temel, proletaryanın ise önder güç olduğu vurgulanmaktadır. Marx, Engels, Lenin, Stalin ve Mao örneklerinde olduğu gibi somut tahlillerden hareketle soyut formüller üretilmektedir. Dolayısıyla Türkiye özelinde de köylülerin ve proletaryanın birlikte devrimin içinde

olması, proletaryanın ideolojik olarak öncülüğü yürütmesi, halk devrimindeki sınıfların mevzilenmesini oluşturmaktadır. Ayrıca metin içerisinde Çayan birden çok kez köylülerin devrimde temel gücü teşkil ettiği vurgusunu yapmaktadır. Bunun gerekçesi olarak da devrimci mücadelede kırların temel alan olmasından kaynaklandığını ifade etmektedir.

“Kesintisiz Devrim I-II-III” ana başlıklarında Marks, Engels ve Lenin dönemlerinin Marksist devrim teorisi tekrar detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Leninist kesintisiz devrim teorisinin Lenin tarafından nasıl derinleştirildiği, bu teorinin sömürge ve yarı sömürge ülkelerinin pratiklerine uygulanması; Stalin yönetimindeki Komintern ve Mao’nun Lenin’in teorisini ayrı ayrı yorumlama biçimleri, kapitalist olmayan yol tezinin özü ile milli demokratik devrim teorisi analiz edilmektedir. Ayrıca bu bölümlerde emperyalizmin ayırt edici özellikleri, Leninist teorinin yeni şartlar karşısında derinleşmesi ve değişmesi, yarı sömürge durumdaki devletlerin devrim stratejileri, Küba devriminin yorumları, Türkiye’nin tarihi-sosyal-ekonomik özellikleri ve sonuçları ile Türkiye’de sol grupların gerçekleştirmeye çalıştıkları devrime ilişkin kapsamlı incelemeler ve çıkarımlar yapılmaktadır. Özellikle Türkiye’nin tarihi-sosyal-ekonomik özellikleri noktasında 1923, 1923-1942, 1942-1950, 1050-1971 arası dönem, 12 Mart sonrası Türkiye’deki sınıflar arası ilişkilerin kritiği, Türkiye solunun durumu detaylı bir şekilde yorumlanmaktadır.

Kitabın 355. sayfasından itibaren ise THKP-C terör örgütünün tüzüğü, örgüt içerisindeki parti sistemine katılmanın şartları, teşkilat prensipleri ve organları ortaya konmaktadır. Kitap son olarak Mahir Çayan’a ait resimlerle son bulmaktadır.

Kitap ile alakalı genel bir değerlendirme yapılırsa öncelikli olarak Mahir Çayan’ın bütün yazıları bir araya getirilerek oluşturulmuş olan değerlendirmeler, söylemler radikal sol terör örgütlerinin gayelerini anlamak noktasında önemli referans noktaları sunmaktadır. Bu kitap değerlendirilmesi çalışması sol ideolojilerin terör örgütleri ve liderleri tarafından nasıl kullanıldığına, dünyada ve özelde Türkiye’nin radikal sol terör örgütleri ile olan tarihsel deneyimlerinin ne şekilde ortaya çıktığına ilişkin bilgi ve farkındalığın oluşmasına katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Yazıların tamamında devrim adını verdiği sürecin silahla yürütüleceği vurgusu yapılmaktadır. Toplumsal değişimin yegâne yolunu silah olarak

tanımlayan Çayan, şehir gerilla savaşı ile başlayan uzun bir halk savaşını hedeflemiştir. Özellikle şehirlerde yapılacak eylemlerle topluma yönetim mekanizmasının kötü gösterilmesi amaçlanmıştır. THKP-C'yi bir terör örgütü yerine savaş örgütü olarak tanımlamış, gerilla savaşını ülke geneline yaydıktan sonra kır gerillasının da devreye girmesini istemiştir. En son noktada ise gerilla gruplarını düzenli ordu birlikleri haline dönüştürmeyi amaçlamıştır.

Yazıların genelinde en önemli nokta Çayan'ın sistemli ve sürekli şiddet kullanılmasının altını çizmesidir. Söylemlerinde örgüte katılıp ölenlerin kanlarının devrim yolunu daha da kızılaştıracağı tasviri örgüt dinamiğini ve radikalleştirme sürecini anlamak noktasında önemli olarak değerlendirilmektedir. Ölenlerin kalanların kalbinde, ruhunda ve bilincinde olacağı; ulaşılmak istenen yolun devrim yolunda düşenlerin yolu tasviri ise bugün hala radikal sol örgütlerin eleman temininde kullandığı önemli metaforlardır.

Sonuç olarak radikal sol terör örgütleri dünyadaki gelişimine benzer şekilde Türkiye'de de etkili olmuşlardır. Belirli dönemlerde yoğunluğu azalmakla birlikte radikal sol terör tehdidi, Türkiye'de her zaman gündemde yer almıştır. Günümüzde terör örgütleri varlıklarını devam ettirmekte ve ses getiren eylemlerini sürdürmektedir. Yaşadıkları eylemsizlik açmazını kırmak amacıyla istismar edebileceği her konuyu, kişiyi ve grubu kullanma eğilimi içerisinde olmaktadır. Terör örgütlerin söylemlerinin ve hedeflerinin detaylı analizlerinin yapılmasının mücadele noktasında önemli katkılar sunacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Babalık, N. (2003). Türkiye Komünist Partisinin Sönümlenmesi Sözlü Tarih Araştırması, [Yayımlanmamış Doktora Tezi], Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çiçek, Y. (2008). Türkiye'de Faaliyet Gösteren Yasadışı Sol Örgütlenme Olarak TKP/ML-TİKKO, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Drake, C.J.M. (1998). The Role of Ideology in Terrorists' Target Selection, *Terrorism and Political Violence*, X, 2, 53-85.
- Deniş, H.E. (2020). Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist (TKP/ML) Terör Örgütü Ve Faaliyetleri, Acar H. ve Yenal S. (Ed.), Siyasal

- Şiddet ve Radikalleşme Bağlamında Terör Örgütleri içinde (s.219-241), Nobel Yayınları, Ankara.
- Heywood, A. (2021). Siyasi İdeolojiler, Felix Kitap, Ankara.
- Hoffman, B. (2006). Inside Terrorism, New York, Columbia University Press.
- Karabudak, N. (2000). Türkiye’de Yasadışı Sol Örgütlenmeler ve Terör: THKP-C’den – DHKP-C’ye Devrimci Sol Örgütü Üzerine Bir İnceleme, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kruglanski, A. W., Gelfand, M. J., Bélanger, J. J., Sheveland, A., Hetiarachchi, M., & Gunaratna, R. (2014). The psychology of radicalization and deradicalization: How significance quest impacts violent extremism. *Political Psychology*, 35, 69-93.
- Lutz, J.M. ve Lutz, B.J. (2008). Global Terrorism, Routledge, Londra.
- Martin, G. (2003). Understanding Terrorism: Challenges, Perspectives, and Issues, California, Sage Publication.
- Şen, O. (2021). Sol Kanat Terör Örgütlerinden Kaynaklanan Radikalleşme, Şen, O. (Ed.), Tüm Boyutlarıyla Radikalleşme Süreci ve Radikalleşmeyle Mücadele de Ülke Uygulamaları içinde (s.83-117), Nobel yayınevi, Ankara.
- Tuncel, G. ve Acar, A. (2021). Devrimci Halk Kurtuluş Cephesi (DHKP-C), Baharçipek, A., Tuncel, G. ve Ağır, O. (Ed.), Terör ve Propaganda içinde (s. 162-208), Nobel Yayınları, Ankara.
- Ulus, Ö.M. (2016). Türkiye’de Sol ve Ordu (1960-1971), İletişim Yayınları.

T

R

A

D

Söyleşi / *Interview*

- ❖ Interview with Prof. Clark McCauley: Not All Terrorists Follow the Same Radicalization Path / *Prof. Clark McCauley ile Söyleşi: Her Terörist Aynı Radikalleşme Yolunu İzlemez*

Çeviri Makalesi / *Translated Article*

- ❖ Terörizmi Tanımlamak / *Defining Terrorism*
Alex P. SCHMID

Araştırma Makaleleri / *Research Articles*

- ❖ Göç ve Terörizm İlişkisini Doğru Anlamak / *Understanding the Interaction of Migration and Terrorism*
Cemil KILINÇ
- ❖ Gölgedeki Tehdit: Yalnız Aktör Terörizminin Evrimi ve Mücadele Yöntemleri / *Threat in the Shadow: The Evolution of Lone Actor Terrorism and Countering Methods*
Oğuz Kaan PEHLİVAN

Kitap İncelemeleri / *Book Reviews*

- ❖ Terörizm Nasıl Sona Erer: Terörist Kampanyaların Azalması ve Çöküşünü Anlamak / *How Terrorism Ends: Understanding the Decline and Demise of Terrorist Campaigns*
Hatice VAROL DAĞDELEN
- ❖ Mahir Çayan Bütün Yazılar / *Mahir Çayan All Writings*
Begüm ÇARDAK

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi Derneği
Research Center for Defense Against Terrorism and Radicalization Association

Adres / Address: Beytepe Mah. Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı
5387. Cadde No:15A D:58 06800
Çankaya/Ankara
Telefon/Telephone: +90 312 441 11 50
www.tradergisi.com
e-posta/e-mail: editortrad@teram.org